

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
кафедра філології та перекладу

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

29 ЖОВТНЯ 2025

Всеукраїнська науково-
практична онлайн-
конференція

Івано-Франківськ
2025

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
(протокол № 17/689 від 26.11.2025 р.)*

УДК 811.111

Міжкультурна комунікація в мультимодальному середовищі: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції / за наук. ред. проф. Чудика І. І., доц. Штогрин М. В. ; упоряд. доц. Венгринюк М. І. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2025. 257 с.

ISBN-978-966-694-505-4

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Міжкультурна комунікація в мультимодальному середовищі».

У збірнику представлено широкий спектр досліджень, що охоплюють фундаментальні теоретичні засади комунікації в епоху цифровізації, практичні аспекти міжкультурного діалогу в академічному та професійному просторі, а також особливості сучасного мультимодального спілкування, у якому поєднуються вербальні та невербальні елементи. Особливу увагу приділено переосмисленню літературної спадщини крізь призму постколоніальних процесів, трансформаціям у галузі перекладу під впливом технологій штучного інтелекту та їхнім етичним імплікаціям. Значний інтерес становлять питання формування багатомовної компетентності в освітньому середовищі та нові можливості, що відкриваються завдяки синтезу гуманітарного знання з технічними й соціальними науками.

Збірник призначений для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемами міжкультурної комунікації, мультимодальності та цифровізації гуманітарного знання.

*За виклад, зміст і достовірність матеріалів
відповідають автори.*

*© Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, 2025*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ	
Мирослава ВЕНГРИНЮК, Іванна ХАНЕНКО ChatGPT У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ВПЛИВ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ	11
Микола КІСІЛЬ ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ТОЧНОСТІ: ТЕРМІНОЛОГІЯ МІЖ ЯСНІСТЮ ТА НЕОДНОЗНАЧНІСТЮ	14
Наталія КОБЗЕЙ, Яна ПРИЙМАК ЛЮДИНА І МАШИНА У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ: ПОШУК НОВОЇ ЕТИЧНОЇ РІВНОВАГИ	17
Зоряна КОРЖАК, Ольга РОМАНКО ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	20
СЕКЦІЯ 2 МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В НАУКОВИХ, ПРОФЕСІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ДІАЛОГУ	
Nataliia VASYLYSHYNA PRACTICE GUIDE AS A TEACHING TOOL FOR SHAPING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN LAW DURING STUDYING THE DISCIPLINE “FOREIGN LANGUAGE FOR A SPECIALTY”	24
Мар'ян КАНЧУГА ІНШОМОВНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ ЯК ЧИННИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	28
Ірина КОБЯКОВА, Андрій ДЯЧЕНКО ВІЙСЬКОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ	30
Зоряна КОРЖАК, Соломія КОСОВИЧ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	33
Владислав ЛИСИЙ, Наталія ЩЕРБІЙ ДОМЕСТИКАЦІЯ ТА ФОРЕНІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	36

Оксана МЕЛЬНИЧУК УКРАЇНСЬКИЙ МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ	39
Таміла МИХАЙЛЕНКО, Наталія ЩЕРБІЙ ОСОБЛИВОСТІ МІЛІТАРНИХ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ ПОЛЬСЬКОМУ, АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНИХ ДИСКУРСАХ	43
Наталія МИХАЙЛЮК МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	46
Ірина СУДУК, Вікторія КЛИМЧУК ПРОБЛЕМА НОРМАТИВНОСТІ УТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА	49
Наталія ЩЕРБІЙ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ	52
Ольга ЯНИШИН, Наталія-Марія ШТАЄР ТОПОНІМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВЕРСІЙ ГАЗЕТ “THE NEW YORK TIMES” ТА “ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ”)	57
СЕКЦІЯ 3 ЛІНГВІСТИЧНІ, СЕМІОТИЧНІ ТА КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ МУЛЬТИМОДАЛЬНОГО ДИСКУРСУ	
Мирослава ВЕНГРИНЮК, Юлія ОЛЕВИЧ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПОЯСНЕННЯ СКЛАДНИХ НАУКОВИХ КОНЦЕПТІВ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ТЕКСТІ	60
Наталія ІВАНИШИН, Роксолана СТЕФУРАК ФУНКЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ У РОМАНІ СТЕПАНА ПРОЦЮКА «РУКИ І СЛЪОЗИ»	63
Микола КІСІЛЬ, Тетяна БОЙЧУК АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КРИТЕРІЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТА ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	67
Микола КІСІЛЬ, Марта ДЯЧУК СЕМАСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЇ	71
Оксана КОВАЛЬЧУК, Вікторія АНДРЕЙКО ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ МАКСА	75

КІДРУКА «ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ» ТА БЛЕЙКА КРАУЧА «ТЕМНА МАТЕРІЯ»)	
Оксана КОВАЛЬЧУК, Вероніка ЗАХАРЮТА ДЕРИВАТИВНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ “КОЛОНІЯ” МАКСА КІДРУКА ТА “МАРСІЯНИН” ЕНДІ ВІРА)	78
Оксана КОВАЛЬЧУК, Аліна КАЛИНЕЦЬ ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИКМЕТНИКА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ Р. А. СПРАТТ «ФРАЙДІ БАРНЗ, ДІВЧИНА-ДЕТЕКТИВ» ТА В. НЕСТАЙКА «НЕЙМОВІРНІ ДЕТЕКТИВИ»)	81
Оксана КОВАЛЬЧУК, Ірина-Меланія РАЙКОВСЬКА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА «ІНТЕРФАКС-УКРАЇНА»)	85
Зоряна КОРЖАК РОЛЬ НОМІНАТИВНИХ ЕКСПРЕСИВНИХ РЕЧЕНЬ ДЛЯ ТЕКСТОВИХ МАТЕРІАЛІВ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ЗМІ	89
Дарія МИЦАН, Людмила РУСАНОВА НЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ, ФУНКЦІЇ ТА СФЕРИ ВЖИВАННЯ	92
Дарія МИЦАН, Тетяна ШАВКОВА ПОХОДЖЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	95
Світлана ПРИСТАЙ, Аліна ГЛИНЯНЮК АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	97
Наталія РОМАНЕНКО, Роксолана ВАСИЛИК СУФІКСАЛЬНА СИСТЕМА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА (НА ОСНОВІ МЕДІАТЕКСТІВ ПРО СУЧАСНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ)	100
Наталія РОМАНЕНКО, Яна ДРЕБОТ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ У НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ США	103
Наталія РОМАНЕНКО, Вікторія ЦЮГА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРЕФІКСАЛЬНОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ (НА МАТЕРІАЛІ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ)	106

Галина СОКОЛ, Христина КУЧЕРА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА ОСНОВІ РОМАНІВ «ASSISTANT TO THE VILLAIN» BY HANNAH NICOLE MAENRER ТА «ЗІРКИ Й КІСТКИ» І. ГРАБОВСЬКА)	109
Галина СОКОЛ, Надія РУЖАНСЬКА COMPARATIVE ANALYSIS OF ADJECTIVE WORD FORMATION IN UKRAINIAN AND ENGLISH (BASED ON LITERARY WORKS: ‘IF IT BLEEDS...’ STEPHEN KING AND ‘НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ’ BY MAX KIDRUK)	112
Галина СОКОЛ, Владислава ШУТКА LEXICAL LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIVENESS IN ENGLISH AND UKRAINIAN LITERARY WORKS (BASED ON THE FANTASY NOVELS <i>THE SERPENT AND THE WINGS OF NIGHT</i> BY CARISSA BROADBENT AND <i>КЛИНОК КОРОЛЕВИ</i> BY ANASTASIIA KOROSTIL)	115
Надія ТИМКІВ, Володимир КОСТІВ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ З КОГНІТИВНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ Д. КАМЕМАНА “МИСЛЕННЯ ШВИДКЕ Й ПОВІЛЬНЕ”)	118
Ольга ЯНИШИН, Ольга БРАЖИНЕНКО КУЛЬТУРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКОМУ Й АНГЛІЙСЬКОМУ ДЕТЕКТИВІ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ РОМАНІВ С. ОРДІВСЬКОГО “БАГРЯНИЙ ХРЕСТ” ТА А. КРІСТІ “MURDER ON THE ORIENT EXPRESS”	122
Ольга ЯНИШИН, Вікторія ГОЛОВАТА МОРФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ	125
Ольга ЯНИШИН, Оксана ГУМЕНЮК МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ	128
Ольга ЯНИШИН, Надія ТАРАНТЮК ТЕМАТИЧНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛОМОВНИХ КНИЖКОВИХ АНОТАЦІЯХ-МЕДІАТЕКСТАХ	131
Ольга ЯНИШИН, Юлія ЯНЮК ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТІВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ	134

СЕКЦІЯ 4
ЛІТЕРАТУРНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ І ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Наталія ЛИТВИН ФЕМІНІТИВИ ЯК ВИЯВ АКТИВНОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	138
Галина СОКОЛ, Тетяна ПАВЛІСЯК ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ САРИ ДЖІО «ОЖИНОВА ЗИМА» ТА СОФІЇ АНДРУХОВИЧ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»	141
Надія ТИМКІВ, Христина КАСІМОВА ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НА СУЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНІ Й КУЛЬТУРНІ ТЕНДЕНЦІЇ	144
Надія ТИМКІВ, Софія КРАВЧУК ЛІТЕРАТУРА І КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ЗМІН	148

СЕКЦІЯ 5
ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Оксана ГОРДІЙ, Вікторія БОДНАР АНАЛІЗ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ «ПОГОВОРИМО ПРО ІЗРАЇЛЬ. ПУТІВНИК ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ ТА РОЗГУБЛЕНИХ» ДЕНІЕЛА СОКАЧА)	152
Оксана ГОРДІЙ, Анастасія ГЕМА СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	155
Наталія КОБЗЕЙ, Анастасія НАСАДЮК ПРОБЛЕМИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ	158
Ольга КРИНИЦЬКА, Сергій ТЮПА ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ	161
Наталія ОПРИШКО ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ	164

Оксана РІБА-ГРИНИШИН, Марія ЖУРАВЧАК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – КОНКУРЕНТ ЧИ ПОМІЧНИК ПЕРЕКЛАДАЧА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ?	167
Оксана РІБА-ГРИНИШИН, Христина РОГОВСЬКА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПАКЕТУ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ	170
Оксана РІБА-ГРИНИШИН, Ганна СТОЛЯР ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПЕРЕКЛАДАЧ І АЛГОРИТМ	174
Наталія РОМАНЕНКО, Софія БОЄЧКО ТЕРМІНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У НАУКОВО- ПОПУЛЯРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: СТРУКТУРНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «ЕФЕКТ ЛЮЦИФЕРА. ЧОМУ ХОРОШІ ЛЮДИ ЧИНЯТЬ ЗЛО» ФІЛІПА ЗІМБАРДО)	178
Наталія РОМАНЕНКО, Анна ГНАТЮК ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: СТРУКТУРНО- СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ	181
Nadiya SAVCHYN, Alina HNATIUK MACHINE TRANSLATION AND THE POST-EDITOR'S ROLE	184
Nadiya SAVCHYN, Tetiana OLEIKO CULTURAL ADAPTATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE	187
Надія ТИМКІВ, Галина ШИБЕСТА ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПІДХОДІВ У ВІДТВОРЕННІ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ)	189
Мар'яна ШТОГРИН ВИКЛАДАННЯ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ	193
Мар'яна ШТОГРИН, Кіра ВАСИЛЕНКО ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У ДОБУ РОЗВИТКУ ШІ	196
Мар'яна ШТОГРИН, Діана ГАЙДАЙЧУК ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	199
Мар'яна ШТОГРИН, Діана ДІДЕНКО ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ СТАНДАРТІВ API	202
Мар'яна ШТОГРИН, Адріана МАРЧУК ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОНТЕНТУ КУЛЬТУРНОЇ	205

СПАДЩИНИ ПРОЄКТУ HICART II		
Ольга ЯНИШИН, Софія КАЛИНЧУК ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ		209
Ольга ЯНИШИН, Тетяна МЕЛЬНИЧУК ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТАЛИХ ДІЄСЛІВНО- СУБСТАНТИВНИХ ВИРАЗІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ГРІНА 'THE FAULT IN OUR STARS')		212
СЕКЦІЯ 6 ЛІНГВОДИДАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПЛЮРИЛІНГВАЛЬНОЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ		
Наталя БОНДАРЕНКО ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАННЯ		216
Мирослава ВЕНГРИНЮК, Вікторія КРЕНЦІВ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ (НА МАТЕРІАЛІ МІЖНАРОДНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАТФОРМ)		219
Ірина КЛЮФІНСЬКА МЕТОДОЛОГІЧНІ КЛЮЧІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ		222
Ірина ОНУШКАНИЧ THE ROLE OF MEMORY TRAINING IN DEVELOPING INTERPRETING SKILLS		224
Світлана ПРИСТАЙ РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ФІЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ		226
Ольга ЯНИШИН, Аліна ГЛИНЯНЮК МІЖНАРОДНІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧА		228
СЕКЦІЯ 7 МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СИНЕРГІЯ ГУМАНІТАРНИХ, ТЕХНІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ		
Світлана БАРАНОВА, Владислав ХОВАНСЬКИЙ ВИКОРИСТАННЯ KUBERNETES ДЛЯ ПОТРЕБ		233

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ	
Лілія БУРКІВСЬКА, Любов ДЕМЧИНА НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ДОКУМЕНТ: РЕКВІЗИТИ І ЗМІСТОВА КОМПОЗИЦІЯ	236
Світлана ГРИГОРАШ, Вікторія ЮКІШ РОЛЬ КОПРАЙТИНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СПОЖИВАЧА	239
Глона КАЮК INTERDISCIPLINARY RESEARCH: SYNERGY OF HUMANITIES, TECHNICAL AND SOCIAL SCIENCES IN A MULTIMODAL ENVIRONMENT FOR DEVELOPING MODERN STUDY COURSES (MICRO-CREDENTIALS)	245
Halyna SOKOL SCHWIERIGKEITEN BEI DER ÜBERSETZUNG VON FACHTERMINOLOGIE INS UKRAINISCHE	248
Надія ТИМКІВ, Тетяна МИКИТИН СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ БІОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ Р. ДОКІНЗА “THE SELFISH GENE”)	252
Тетяна ХРАБАН МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО САРКАСТИЧНОГО ДИСКУРСУ	255

СЕКЦІЯ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

УДК 378.147:004.08

Мирослава ВЕНГРИНЮК
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Іванна ХАНЕНКО
здобувачка бакалаврського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**ChatGPT У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: МОЖЛИВОСТІ,
РИЗИКИ ТА ВПЛИВ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ**

Штучний інтелект стрімко змінює освітній ландшафт, а особливо помітним цей вплив став у сфері вивчення іноземних мов [1; 2]. ChatGPT та інші мовні моделі відкрили принципово нові можливості для мовної практики, які ще кілька років тому здавалися фантастикою. Проте разом із перспективами виникають і серйозні питання про ефективність, безпеку та довгострокові наслідки використання ШІ в мовному навчанні.

ChatGPT здатний адаптувати складність мови до рівня користувача, створюючи індивідуальну траєкторію навчання. Студент може отримати пояснення граматичних правил у зручній формі, попрактикувати діалоги на будь-яку тему чи отримати миттєвий зворотний зв'язок щодо своїх помилок. Така гнучкість робить ШІ-асистента доступним приватним репетитором, який працює цілодобово.

Одна з найбільших перешкод у вивченні мов – страх зробити помилку перед носієм мови чи викладачем. ChatGPT створює безпечне середовище для

експериментів, де можна нескінченно повторювати, виправляти і вдосконалювати свої навички без страху осуду.

Системи штучного інтелекту дозволяють симулювати найрізноманітніші сценарії. Так, студенти можуть практикувати формальний та неформальний стилі спілкування, вивчати професійну лексику або готуватися до конкретних життєвих ситуацій, таких як співбесіда чи подорож.

ChatGPT може пояснювати культурні нюанси, ідіоми, сленг та особливості вживання мови в різних регіонах. Це допомагає студентам розуміти не лише граматичну структуру, а й соціокультурні аспекти комунікації, що є критично важливим для справжньої міжкультурної взаємодії.

Однак ChatGPT не є ідеальним інструментом. Система може генерувати граматично некоректні конструкції, давати застарілі приклади використання або помилятися в тонкощах мовних реєстрів. Студенти-початківці часто не здатні розпізнати такі помилки, що може призвести до закріплення неправильних мовних шаблонів.

Спілкування із ШІ принципово відрізняється від комунікації з живою людиною. ChatGPT не має емоцій, культурного досвіду чи особистих переконань, які формують справжній діалог. Вивчаючи мову лише за допомогою ШІ, студенти ризикують не розвинути важливих навичок зчитування невербальних сигналів, емоційного інтелекту та адаптації до непередбачуваності реального спілкування.

Легкий доступ до миттєвих перекладів та пояснень може призвести до пасивного навчання, коли студенти покладаються на ШІ замість того, щоб активно працювати над запам'ятовуванням та самостійним вирішенням мовних завдань. Існує ризик, що критичне мислення та здатність до самостійного аналізу мовних структур можуть не розвиватися належним чином.

Водночас існує небезпека, що покладання на ШІ створить ілюзію міжкультурної компетентності без глибокого розуміння культурних нюансів. Справжня міжкультурна комунікація вимагає емпатії, історичного контексту та

здатності до самокритичної рефлексії, які важко розвинути через взаємодію з алгоритмом.

Для максимізації переваг та мінімізації ризиків використання ChatGPT у вивченні мов варто дотримуватися збалансованого підходу. ШІ має доповнювати, а не замінити традиційні методи навчання та спілкування з носіями мови. Критично важливо верифікувати інформацію, отриману від ChatGPT.

Отже, ChatGPT відкриває безпрецедентні можливості для демократизації мовної освіти, роблячи практику доступною для мільйонів людей. Персоналізоване навчання, безпечне середовище для практики та доступ до культурних знань – це неоціненні переваги технології. Однак ці можливості супроводжуються серйозними викликами – ризиками щодо якості навчання, втратою справжньої міжособистісної взаємодії та потенційною культурною гомогенізацією. Майбутнє мовної освіти, імовірно, полягає в гібридній моделі, де технології та людський фактор гармонійно доповнюють один одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердичевська І. В. Використання чат-боту ChatGPT у процесі навчання іноземної мови з метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх вчителів. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2024. № 4. С. 142–146.

URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/18729>

2. Гаркуша О. О. Використання ChatGPT для вивчення англійської мови та розвитку мовленнєвих навичок студентів нефілологічних спеціальностей: можливості та перспективи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : збірник наукових праць. 2025. № 1. Т. 1. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/1097

Микола КІСІЛЬ
к. філос. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ТОЧНОСТІ: ТЕРМІНОЛОГІЯ МІЖ ЯСНІСТЮ ТА НЕОДНОЗНАЧНІСТЮ

Точність термінів є ключовою умовою відтворюваності знання, але мова науки не уникає багатозначності, тож постає проблема узгодження чіткості з неоднозначністю у науково-технічній термінології. Під точністю ми розуміємо відтворювану властивість комунікаційної системи, яка включає правила, визначення та процедурні обмеження. Водночас неоднозначність (ambiguity) і розмитість (vagueness) є різними, але керованими феноменами [9; 6]. У міжкультурній взаємодії — зокрема на перетині українського й англійського дискурсів — коливання значень у термінах спричиняє інтерпретаційні ризики, редакторські помилки та втрати відтворюваності.

Мета — запропонувати концептуально-прикладну рамку, що зберігає вимогу точності за умов незавершеності знання, багатомовності та різних дисциплінарних налаштувань значення. Теоретична основа охоплює аналітичну філософію мови (сенс/референт, інтенсія/екстенсія) [2; 1], прагматику кооперації [3], прототипну семантику [7], сучасні підходи термінознавства і нормування (ISO 1087; ISO 704) [4; 5], а також класичну і когнітивну термінографію [12; 8; 11].

Розрізняємо чотири явища: ясність (зрозумілість у контексті), точність (вужкість інтенсії й керованість меж), неоднозначність (множинність читань за сталої форми) [9], розмитість (пограничні випадки без бінарної належності) [6]. Повна ліквідація полісемії не завжди можлива чи бажана; натомість потрібні механізми її керування [6; 10].

Запропонована рамка **4C (Concept – Context – Constraints – Consistency)** — практичний інструмент підтримання точності у багатомовних і міждисциплінарних командах. **Concept:** канонічний опис концепту з ядром відмінних ознак (*genus–differentia*), прив'язаний до операцій/тестів верифікації [5; 3]. **Context:** домен, цілі, типові задачі (мінімізує «зсув значення») [4; 11]. **Constraints:** явні межі, припущення, виключення — визначення як інструкція до застосування [5]. **Consistency:** правила узгодженості у корпусі (термін за замовчуванням; рольова синонімія; заборона прихованих варіантів написання; версування) [4; 12].

Операційна одиниця впровадження — **картка терміна** (*term record*): назва; операційне визначення; контексти; рольова синонімія (напр., *infant / baby*); приклади; джерела/нормативні посилання; *scope & limits*; версія й дата. Пропонуємо **матрицю допустимої неоднозначності:** у дослідницькій фазі — керована нечіткість із маркерами стану (*tentative, candidate term*); на етапі стандартизації — звуження інтенсії та закріплення дефініції; у нормативному вжитку — мінімізація полісемії й маркування ролей у глосарії [5; 11; 10].

Сформульовано **сім принципів точності:** (1) одноманітність (*one concept — one term*); (2) операційність (дефініція підказує перевірку); (3) відстежуваність (*traceability* до джерел і версій); (4) верифікованість (умови істинності) [1; 2]; (5) чіткі межі застосування (*scope & limits*) [5]; (6) контекстні примітки (*domain labels, usage notes*) [4; 8]; (7) керована еволюція (версування, *changelog*).

Метрики якості: узгодженість анотацій (Cohen's κ), стабільність дефініції між версіями (Δ -індекс), частота *errata*, пов'язаних із терміном, і читабельність визначень (для англомовних — Flesch–Kincaid) [8; 6]. У корпусній аналітиці доцільні автоматичні перевірки на рольову синонімію, повтори й змішання варіантів написання [4].

Практичні приклади застосування методології (стисло). **1) accuracy vs precision:** плутанина понять знижує якість звітності й відтворюваність; 4C розводить інтенсії й примушує додати приклади застосування [5]. **2) smart grid:**

перетин інженерного, правового й політичного дискурсів спричиняє дрейф значення; картка терміна зі *scope & limits* локалізує розбіжності та зменшує транскультурні втрати [11].

Практичні наслідки. У навчанні — картки термінів, мапи понять, рольова синонімія в завданнях; у видавничій політиці — термінологічні «гейти» перед рецензуванням (перевірка 4С і відповідності глосарію); у перекладознавстві — інтеграція глосаріїв до CAT-інструментів і пайплайнів LLM з перевіркою консистентності [4; 5; 8]. Для міжкультурної комунікації базове правило: «один концепт — один термін», винятки — прозоро позначені альтернативи.

Висновок: науці потрібне не «обнулення» неоднозначності, а її відповідальне керування. Поєднання філософських критеріїв значення/істинності з термінографічними стандартами робить точність відтворюваною процедурою — через 4С, картку терміна, матрицю допустимої неоднозначності та прозорі метрики якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Carnap, R. *Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic*. Chicago: University of Chicago Press, 1947.
2. Frege, G. *Über Sinn und Bedeutung*. *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*, 1892.
3. Grice, H. P. *Logic and Conversation*. In: Cole, P., Morgan, J. (eds.) *Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts*. New York: Academic Press, 1975.
4. ISO 1087:2019. *Terminology work — Concepts and terms*. Geneva: ISO, 2019.
5. ISO 704:2022. *Terminology work — Principles and methods*. Geneva: ISO, 2022.
6. Piantadosi, S. T., Tily, H., Gibson, E. *The communicative function of ambiguity in language*. *Cognition*, 2012.
7. Rosch, E. *Principles of Categorization*. In: Rosch, E., Lloyd, B. (eds.) *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1978.
8. Sager, J. C. *A Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1990.
9. Stanford Encyclopedia of Philosophy. *Ambiguity*. (Електронний ресурс). Sennet, A. *Ambiguity*. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2023 Edition)* / E. N. Zalta, U. Nodelman (eds.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2023/entries/ambiguity/> (дата звернення: 19.09.2025)

10. Sterner, B. Explaining Ambiguity in Scientific Language. Synthese, 2022.
11. Temmerman, R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2000.
12. Wüster, E. Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie. Bonn: Romanistischer Verlag, 1979.

УДК 81'322.4:004.738.5+81'25-051

Наталія КОБЗЕЙ
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Яна ПРИЙМАК
студентка II курсу,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЛЮДИНА І МАШИНА У СФЕРІ ПЕРЕКЛАДУ: ПОШУК НОВОЇ ЕТИЧНОЇ РІВНОВАГИ

Стрімкий розвиток технологій, зокрема систем машинного перекладу *ChatGPT, DeepL, Google Translate* та програм типу *Computer-Assisted Translation* трансформує традиційне уявлення про філолога-перекладача та його роль у сучасному перекладацькому процесі. У наш час автоматизовані інструменти досить активно переймають на себе функції, які раніше виконувала тільки людина, актуалізуючи цілу низку етичних проблем, що потребують негайного вирішення. Йдеться, скажімо, про відповідальності за якість перекладу, його авторство, межу між творчістю перекладача і точністю алгоритму, технологічною ефективністю та гуманістичними цінностями професії тощо. Важливо, ідучи в ногу з прогресом, досягти етичної рівноваги між обома чинниками перекладу, що ми й намагатимемося зробити в межах запропонованого дослідження.

Штучний інтелект, суттєво оптимізуючи обробку текстів, на перший погляд, може виглядати головним суб'єктом перекладацької діяльності. Однак розглядати переклад як суто технічну операцію вкрай небезпечно. Скажімо, САТ (переклад з допомогою комп'ютера) хоч і зберігає пам'ять перекладів, автоматизує пошук термінів та дозволяє узгоджувати тексти, однак не пояснює, як розділити відповідальність між перекладачем і розробником алгоритму (якщо це взагалі можливо) у випадку неправильного або викривленого змісту висловлювання. Адже переклад сьогодні – це не дослівне відтворення, а інтерпретація іншомовного тексту крізь призму культурної адаптації. «Перекладацька етика» в цифровізованому суспільстві теж не обмежується лише принципами точності, відповідальності, збереження авторського стилю та поваги до оригіналу, а й загострює увагу на питаннях конфіденційності даних, коректного використання машинних ресурсів і етичного ставлення до роботи штучного інтелекту.

Щоб визначити принципи та шляхи формування етичної рівноваги між людським і машинним перекладом, а ще з'ясувати вплив ІТ на професійну ідентичність перекладача, доцільно виявити вплив перекладацьких технологій на практику перекладу; окреслити етичні дилеми, пов'язані зі взаємодією людини та машини; оцінити, як цифровізація змінила роль професії перекладача; визначити основні підходи, що формують нову етичну культуру сфери перекладу.

Результати проведеного аналізу свідчать, що цифрові технології без втручання людини не завжди можуть бути дієвими. ШІ, до слова, безпомилково відтворює високоточні мовні структури, однак коли потрібно передати емоції чи натякнути на прихований підтекст, без допомоги перекладача не обійтися, адже інтуїція, емпатія та культурна компетентність – прерогатива виключно людська.

Етичну рівновагу у перекладі можна встановити, формуючи нову професійну культуру між людиною і машиною, засновану на взаємній співпраці та відповідальному використанні інноваційних технологій. Навіть більше, роль перекладача не може бути пасивною стосовно машинних систем, він має

критично оперувати процесом, щоб оцінити якість, коректність та доречність рішень, прийнятих автоматично. Його цифрова етика змушує відповідально ставитися до даних, програмних засобів та алгоритмів, які використовуються в роботі. Очевидно, що без відповідної освіти майбутній перекладач не зможе поєднати етичну рефлексію з лінгвістичною, культурологічною та технічною підготовкою. Використовуючи машинний переклад чи CAT-інструменти, важливо усвідомлювати межі їх застосування, щоб не втратити людський вимір перекладацької діяльності і могли критично оцінити результати роботи штучного інтелекту. Тільки так фахові дії перекладача будуть коректними в епоху цифрових змін і професійних викликів.

Підсумовуючи, вказуємо на помилковість протиставлення людини та машини у перекладі і наголошуємо на необхідності їх гармонійного поєднання. Адже цифрові інновації роль перекладача не заперечують, а переосмислюють, дозволяють йому бути координатором, редактором, інтерпретатором та аналітиком тексту, що перекладається. Нова етична парадигма сфери перекладу – партнерство людського інтелекту та технологічної системи, з яким перекладацька професія стане ефективнішою і збереже гуманістичну сталість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гріднєва С., Гончаренко Н. Машинний перекладач чи людина-перекладач? *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Т. 4. С. 144–146.
2. Сайко К., Сайко М., Дорофєєва М. Людина vs машина : 10 випадків (не) якіного перекладу. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 7. С. 258–265.
3. Штучний інтелект у перекладі : людина чи машина? URL: <https://www.terramova.com.ua/shtuchnyi-intelect-u-perekladi/> (дата звернення: 22.10.2025).

Зоряна КОРЖАК
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Ольга РОМАНКО
студентка групи ГФ-23-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В сьогоденній час, переклад був завжди важливим та цікавим інструментом для міжнародної та міжкультурної комунікації. Разом з перекладом збагачувалася література, поглиблювалася наука, зміцнювалися дипломатичні стосунки та формувався бізнес. Перекладознавство постійно розвивалося, іншими словами – еволюціонувало, починаючи з давніх усних перекладів до сучасних технологій, тобто машинний переклад, а саме (ШІ), пристосовуючись до потреб суспільства, умов та ситуацій. Розвиток комп'ютерних технологій та штучного інтелекту все більше розвивався у ХХ-ХХІ століттях та відкрив нові можливості для перекладу, утворивши нові етичні виклики. Штучний інтелект змінює світоглядну призму та сфери діяльності людства, переклад не є винятком, оскільки сучасні інструменти ШІ здатні виконувати складні завдання: розуміти та обробляти природну людську мову, здійснювати високоточний переклад [1]. Дослідження виокремлюють також морально-етичні виклики та проблеми, які можуть переслідувати перекладачів, користуючись ШІ.

Мета дослідження – охарактеризувати еволюцію перекладознавства, а саме розвиток штучного інтелекту та проаналізувати виклики штучного інтелекту.

Для дослідження мети потрібно виконати такі завдання:

1. Розглянути та описати розвиток перекладознавства III. Ознайомитися з різновидами машинного перекладу.

2. Дослідити етичні виклики штучного інтелекту та перспективи розвитку III.

1. Перекладознавство характеризується письмовим та усним перекладом – це класичний період, а також вивчення мовних структур і точності передавання значень, точного сенсу тексту та речень. Сьогодні все більшу популярність набувають розвиток структурних та функціональних підходів, а саме вони підкреслюють комунікативність, еквівалентність та адаптацію перекладу до конкретного контексту в різних ситуаціях. Здебільшого активно використовують комп'ютерні технології та інтеграцію штучного інтелекту, що дозволяє пришвидшити процес перекладу та зекономити час, обробляючи великі обсяги тексту.

Перейдемо до машинного перекладу. Машинний переклад – це переклад за допомогою комп'ютерних програм, до того ж, він автоматичний. Сучасні системи перекладу аналізують структуру речення та контекст, а також імовірні значення слів. Вперше використання технологій машинного перекладу відбулось у 1954 році: в цей рік публічно продемонстрували переклад за допомогою обчислювальної техніки. В історії ця подія називається «Джорджтаунський експеримент», що походить від назви університету, який разом із компанією IBM брав участь у його підготовці [1]. Існують такі перекладацькі машини: RBMT (може ефективно перекладати базовий контент за умови наявності якісного двомовного словника), SMT (полегшували дедалі потужніші комп'ютери, які могли обробляти більші обсяги даних), NMT (шукає весь контекст конкретного перекладу), MT (переклад без редагування) [2, с. 54]. Та відомі нам: Google Translate, Bing, Microsoft Translator, Deepl, Reverso, Systran Translate і Amazon Translate.

2. Дослідження, виокремлюють також морально-етичні проблеми. Іншими словами етичні виклики, ситуації в яких потрібно вирішити, як використовувати

ШІ, щоб водночас, це приносило правильні наслідки і не порушували правові та моральні норми. До цієї групи належить фундаментальна праця Джека Коупленда «Штучний інтелект: філософський вступ», в якій вчений аналізує, чого повинні досягти ті фахівці, які працюють в галузі штучного інтелекту, перш ніж вони зможуть стверджувати, що створили мислячу машину, яка оцінює свої перспективи на успіх [1]. З розвитком ШІ існує ряд певних етичних проблем:

1. Штучний інтелект – це заміна перекладача чи помічник? Над цим питанням міркують багато людей, але не можуть дійти до певного висновку. Однак важливо розуміти, що ШІ не може повністю замінити переклад людиною, особливо, коли перекладати великі тексти. У таких текстах часто можна побачити ідіоми, метафори та культурно-специфічні посилання, які можуть бути не розпізнані для автоматичних перекладачів. Фраза може мати різні сенси в різних культурах, тому це може призвести до невірної інтерпретації тексту. На відміну від машин, людський перекладач використовує свій досвід та знання, щоб зрозуміти глибину змісту тексту, що особливо важливо для перекладу художньої літератури та юридичного перекладу. Професійні перекладачі можуть якісно доповнити роботу використанням ШІ та водночас слідкувати за результатом. Це дозволить отримати гарний переклад та зберегти глибину оригінального тексту.

2. Захист конфіденційних даних. Оскільки інструменти штучного інтелекту обробляють та аналізують величезні обсяги даних, важливо забезпечити захист та безпеку особистої інформації.

3. Авторські права. Використання ШІ потребує дотримання авторських прав при перекладі текстів. Авторське право захищає оригінальні твори та їхні переклади. Перекладач є співавтором, створюючи самостійно результат своєї діяльності.

4. Точність перекладу: помилки можуть спотворювати зміст тексту.

Поєднання роботи людини та роботи ШІ є корисним. Перекладач може спочатку використовувати ШІ, а потім редагувати текст. Тому, важливим

завданням є розробити етичні стандарти, щоб користуватися ШІ, для позитивного служіння суспільству, а не порушувати інтереси людей.

Отже, з розвитком технологій перекладознавство набуває все кращої якості, пройшовши довгий шлях від ручного перекладу до творчого креативного процесу. Важливо звертати увагу на етичні норми щодо використання чужих текстів. ШІ має стати помічником, а не заміною людської праці. Різноманітність перекладацьких машин вражає, різні машини можуть надати різні переклади та подати певну ідею для майбутнього перекладу.

Перспективами дослідження є розгляд різновидів машинного перекладу та дослідження етичних викликів штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войцехівська Н. К., Коломієць О. М., Кушнір А.С., Інструменти штучного інтелекту при перекладі текстів фахового спрямування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 69. С. 175-178.
2. Олена К. Штучний Інтелект в перекладі та освіті : навч. посіб. / Дрогобич. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2024. 54 с.

СЕКЦІЯ 2
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В НАУКОВИХ, ПРОФЕСІЙНИХ ТА
СОЦІАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ДІАЛОГУ

UDC 378:811.111+341(073)

Nataliia VASYLYSHYNA
Dr.Sc. in Pedagogy, Professor
State University "Kyiv Aviation Institute"

PRACTICE GUIDE AS A TEACHING TOOL FOR SHAPING FOREIGN
LANGUAGE COMPETENCE IN LAW DURING STUDYING THE
DISCIPLINE "FOREIGN LANGUAGE FOR A SPECIALTY"
BY UNIVERSITY LEARNERS

In the present era of globalization, the increasing complexity and differentiation of relationships among individual states and regions have given rise to pressing challenges regarding the establishment of a favorable image of Ukraine within the global community. This includes enhancing its influence in international institutions, regulating and improving relations with neighboring countries, and reinforcing the role and significance of our nation as a participant in international relations.

Furthermore, the intricate and often contradictory processes of reforming and advancing Ukraine's education system and pedagogical science during the latter half of the 20th century and the early 21st century have resulted in a significant transformation of the operational mechanisms of higher education institutions. These changes are actively integrating into the global educational and intellectual landscape, prompting a search for optimal models for the professional training of personnel across various fields of knowledge. This is particularly relevant in the context of developing professional foreign language competencies among future specialists in international relations (Air Law, 2025).

Consequently, to systematize and diversify educational and pedagogical efforts aimed at cultivating the professional foreign language communicative competence of students enrolled in the Bachelor's degree program at the Faculty of Law and International Relations, a workshop titled “Foreign Language of the Specialty” has been designed specifically for higher education students pursuing specialty 293 “International Law”.

The workshop aims to cultivate essential communicative speech competencies in both professional and situational contexts, encompassing oral and written communication; to develop skills and abilities for self-directed learning; to enhance critical and creative thinking; to refine practical foreign language skills across various speech activities related to legal topics dictated by professional requirements; to foster the ability to acquire the latest professional information from foreign sources and to master the techniques for processing this information; and to encourage a positive attitude towards learning a foreign language (Boffey D., Michaelson R., Roth A., Koshiw I., 2022).

It is important to highlight that the training workshop is a comprehensive program that includes practical exercises designed to stimulate foreign language speaking across different areas of activity for contemporary specialists in international relations. The materials used are meticulously curated from reputable American, British, and Ukrainian sources. This workshop is specifically tailored for students of international relations who are enrolled in the academic course titled “Foreign Language of the Specialty.”

Given that the workshop targets individuals with a general language background, particular attention is devoted to the examination of legal documents, with the objective of composing essays on subject-specific topics that are open to debate.

In preparing for the workshop, a variety of methodological articles, both practical and theoretical, were utilized, alongside numerous manuals, brochures, monographs, and dissertations pertinent to the methodology of foreign language instruction. The foreign methodological literature, in addition to research within the

domains of linguistics, psycholinguistics, cultural studies, linguistic and sociocultural studies, psychology, and pedagogy, has been extensively employed (Free & Low Cost Legal Research, 2025).

The workshop encompasses not only traditional tasks in English but also those areas that have not been the focus of specific research by educators in the past. The literature list features the most significant contributions from both domestic and international authors. The workshop's content aligns with the primary sections and topics outlined in the working and educational program for the discipline "Foreign Language of the Specialty," which is designed to prepare future specialists in international relations within the Bachelor's degree framework, while also reflecting the extensive experience of the faculty members from the Department of Foreign Languages at the Faculty of International Relations.

It is important to highlight that the workshop being presented is primarily focused on enhancing communication skills and broadening the intercultural competence of students.

The workshop is structured into two main sections (modules), which are further divided into six thematic subdivisions, accompanied by a list of literature.

The topics covered in the ten sections are pertinent to the future professionals in international relations, specifically addressing the following concepts: the principal sources of international space law, violations within the framework of international maritime law, the significance and function of international maritime law within the broader context of international law, the legal framework supporting international air law, essential legal documents pertaining to international air and diplomatic law, as well as diplomatic etiquette and the regulations governing border crossings for citizens of Ukraine (Geneva Declaration on Human Rights at Sea, 2022; Ingram O., 2025).

It is important to highlight the compilation of a comprehensive list comprising 115 primary and supplementary sources in both Ukrainian and English. This collection will serve as a robust foundation for students' independent and individual

study, aimed at enhancing their understanding of legal principles and advancing their proficiency in legal English.

Each section is structured around a three-tiered system (triple-assignment pattern) designed to cultivate foreign language professional competence within the legal domain. This system is grounded in authentic materials from American, British, and Ukrainian contexts, including international treaties, conventions, protocols, resolutions, articles from newspapers and magazines, literary works, and online resources, all while considering the cultural nuances of the content.

The workshop titled “Foreign Language of the Specialty” is tailored for higher education candidates enrolled in the 293 “International Law” program. It is designed to facilitate both classroom instruction and independent study in English, focusing on professional communication skills for students at the Bachelor’s level, those pursuing master’s degrees, doctoral candidates, educators, researchers, and anyone interested in enhancing their command of the English language.

REFERENCES

1. Air Law (2025). URL: <https://www.britannica.com/topic/air-law/International-regulation>.
2. Boffey D., Michaelson R., Roth A., Koshiw I. (2022) Ukraine and Russia sign UN-backed deal to restart grain exports. The Guardian. 6 c. URL: http://www.businessforum.com/Guardian_07-22-2022.pdf
3. Free & Low Cost Legal Research (2025). URL: <https://libguides.nyls.edu/lowcostlegalresearch/freedict>.
4. Geneva Declaration on Human Rights at Sea (2022) URL: https://safety4sea.com/wp-content/uploads/2023/02/HRAS-Geneva-Declaration-on-human-rights-at-sea-2022_01.pdf
5. Ingram O. (2025) Maritime Law Dissertation Topics. URL: <https://www.researchprospect.com/maritime-law-dissertation-topics>.

Мар'ян КАНЧУГА
*Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

ІНШОМОВНА КОМУНІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ ЯК ЧИННИК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Трансформація сучасної професійної освіти у сфері оборони України визначає нові вимоги до підготовки кадрів, зокрема, до рівня іншомовної комунікативної та міжкультурної компетентності майбутніх офіцерів ЗСУ. Наша країна є активним учасником різних міжнародних заходів, що передбачає постійне розширення співпраці з НАТО та ЄС і це беззаперечно ставить певні вимоги до військовослужбовців, а саме - здатність ефективно комунікувати у багатонаціональному середовищі, дотримуючись спільних етичних і професійних стандартів.

Проте в нашій системі військової освіти все ще діє академічна модель іншомовного навчання, котра орієнтована переважно на лінгвістичні знання, а не на розвиток реальних комунікативних навичок [3]. Це в свою чергу створює розрив між теоретичною підготовкою та практичними потребами військової служби, де мовна взаємодія є не самоціллю, а засобом досягнення оперативних цілей. Ця проблема пов'язана з тим, що іншомовна підготовка курсантів не завжди забезпечує формування міжкультурної компетентності, тобто здатності адекватно, толерантно та результативно взаємодіяти з представниками інших культур і військових традицій. Тому потребу іншомовної комунікації потрібно розглядати не лише як лінгвістичний феномен, а як професійний чинник розвитку міжкультурної компетентності майбутнього офіцера.

Загалом іншомовна комунікація у військовій освіті може й повинна розглядатися не лише як лінгвістичний феномен, а як інтегрований компонент

професійної підготовки офіцера, що поєднує три взаємопов'язані складові — мовну компетентність, соціокультурну обізнаність і праксеологічну готовність.

Мовна компетентність забезпечує володіння мовою на рівні, необхідному для виконання службових обов'язків у міжнародному середовищі відповідно до стандартів STANAG 6001 [2], що є базовим критерієм професійної комунікації у Збройних Силах країн НАТО. Вона передбачає не лише знання лексики та граматики, а й уміння оперативно використовувати мовні засоби у таких ситуаціях як командування, планування, координація дій та радіоперемовини. Соціокультурна обізнаність формує розуміння норм, традицій і моделей поведінки представників країн партнерів [4]. Вона є передумовою ефективної міжкультурної взаємодії, запобігає комунікативним бар'ерам і сприяє розвитку культури військової дипломатії, яка сьогодні є невід'ємним елементом професіоналізму офіцера. І, нарешті, праксеологічна готовність — це здатність діяти через мову, тобто використовувати іншомовне спілкування як інструмент виконання службових завдань: доповідати, наказувати, координувати, уточнювати чи звітувати [1]. Ця складова трансформує вивчення мови з академічного процесу у практику професійної діяльності, що безпосередньо впливає на якість управлінських рішень, взаєморозуміння в міжнародних підрозділах і результативність виконання бойових чи миротворчих місій.

Саме тому іншомовна комунікація виступає ключовим чинником формування міжкультурної компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України, оскільки вона: забезпечує професійну мобільність і взаємодію у багатонаціональних колективах; формує толерантність, взаємоповагу і дипломатичну культуру спілкування; сприяє розвитку аналітичного, адаптивного та командного мислення; створює підґрунтя для впровадження євроатлантичних стандартів військової освіти в нашій системі підготовки кадрів для ЗС України.

Таким чином, іншомовна підготовка в системі військової освіти має розглядатися не лише як дисципліна гуманітарного циклу, а як інструмент

професійного й міжкультурного становлення офіцера, що забезпечує його ефективність у міжнародному безпековому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. NATO Allied Command Transformation. Education and Individual Training Directive (E&ITD). Norfolk, VA: NATO ACT, 2021.
2. STANAG 6001 (Edition 5). NATO Standardization Agreement: Language Proficiency Levels. Brussels: NATO HQ, 2022.
3. Концепція мовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України. Київ : МОУ, 2020.
4. Цимбал С.В. Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Збройних Сил України. *Військова освіта*. 2022. № 2 (38). С. 75–81.

УДК 811.111'42

Ірина КОБЯКОВА

*професор, кандидат філологічних наук,
професор кафедри германської філології,
Сумський державний університет*

Андрій ДЯЧЕНКО

*здобувач другого (магістерського) рівня,
Сумський державний університет*

ВІЙСЬКОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ В СУЧАСНОМУ ЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ

Повномасштабна війна Росії проти України спричинила радикальні зміни не лише у політичній, соціальній та інформаційній сферах, а й у сфері міжкультурної комунікації та перекладу. Переклад у воєнний час набуває особливої ваги: він стає не лише інструментом передання змісту, а й засобом спротиву, збереження національної ідентичності та формування міжнародного іміджу України.

Одним із глобальних викликів сучасного людства є військові конфлікти у різних регіонах світу. Важливим залишається усвідомлення необхідності

правдивого та адекватного висвітлення таких подій, адже мова, за допомогою якої описуються й аналізуються військові дії, часто стає маніпулятивним інструментом у руках політиків, медіа, військових експертів, істориків і навіть письменників.

У нашій роботі, написаній за результатами проєкту НФДУ «Інноваційні технології маніпулювання масовою свідомістю: поліпарадигмальний лінгвістичний вимір» (0124U004832), визначаємо, що дослідження та переклад військової лексики потрапляє у коло важливих питань лінгвістичної науки і визначає актуальність.

Військова документація є складовою офіційно-ділового стилю, який характеризується стандартизованістю, точністю, лаконічністю та відсутністю емоційних елементів. До базових військових документів належать накази, розпорядження, статuti, звіти, службові довідки тощо. Найтипovішим документом є наказ — розпорядчий акт, що має сувору форму й не допускає стилістичних відхилень.

Основними лінгвістичними рисами військових текстів є:

- численні скорочення (наприклад: *TDY, DoD, APO AE*), які виконують роль умовних кодів;
- еліптичність синтаксису (часте опущення допоміжних дієслів і підметів з метою стислості викладу);
- термінологічність, що відображає спеціалізованість комунікації;
- сувора структурна організація — поділ на абзаци, нумеровані частини, чітке виділення ключових пунктів жирним або курсивом.

Проте навіть у межах такого формалізованого жанру можуть проявлятися маніпулятивні стратегії. Вони полягають у:

- евфемізації (пом'якшенні змісту): «*тактичний відступ*» замість «*поразка*», «*нейтралізація цілі*» замість «*знищення*»;
- пасивізації дії: «*було прийнято рішення*», що приховує суб'єкта;
- надмірній термінологізації, що ускладнює сприйняття невідготовленими читачами;

- вибіркового цитуванні або прихованні контексту, що створює враження об'єктивності при фактичному відборі даних.

Під час війни мова військових документів і переклад набувають стратегічного значення. Помилка перекладача або свідоме викривлення терміну може змінити міжнародне сприйняття подій. Переклад перетворюється на акт громадянської позиції, сприяє інформаційній безпеці, підтримує довіру до державних інституцій і формує позитивний імідж України у світі.

Маніпуляції у військових текстах мають і соціолінгвістичний вимір: вони впливають на суспільну свідомість, конструюючи образи «героїв» і «ворогів», визначаючи рамки допустимого дискурсу. Через офіційну мову закріплюються певні ідеологічні установки, що впливають на колективне сприйняття війни, її мети та результатів.

Таким чином, навіть формально нейтральна військова документація може бути частиною інформаційної війни — джерелом маніпуляцій і засобом формування наративів. Особливу небезпеку становлять документи, де поєднується офіційна достовірність (номери, посилання, структура) з прихованою ідеологічною спрямованістю. Мова військової документації — це інструмент, що має потенціал не лише для передачі фактів, але й для впливу на масову свідомість. Лінгвістичне дослідження військових документів дозволяє виявити механізми маніпуляцій на рівні лексики, граматики й текстової структури. В умовах сучасної війни важливо формувати критичне мислення у сфері інформаційної комунікації, адже боротьба з мовними маніпуляціями — це частина ширшої боротьби за правду, свободу слова та національну гідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохін Ю. Л., Кобякова І. К., Ткаченко К. І. Особливості англomовних військових документів. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів* (м. Суми, 23–24 квітня 2015 р.). Суми : СумДУ, 2015. С. 291–294.

2. Кобякова І. К. Відображення гендерних відносин в англійських текстах малого жанру. *Проблеми зіставної семантики*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. С. 393–399.
3. Кобякова І. К., Ємельянова О. В. *Justice and Law : study guide*. Суми : Sumy State University, 2014. 211 с.
4. Voron O., Kichuk Y., Yemelianova O., Stepanov S., Shevtsova N. The use of Google web applications to create a learning environment in war conditions. *Data and Metadata*. 2025. Vol. 4, Issue 336. DOI: <https://doi.org/10.56294/dm2025336>.

УДК 81'25:61

Зоряна КОРЖАК
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Соломія КОСОВИЧ
студентка групи Гфм-25-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Сьогодні, в еру глобалізації науки та медицини, англійська мова набула статусу мови інтернаціональної наукової комунікації. Тому проблема адекватного перекладу медичної термінології залишається актуальною. Медичний переклад є однією з найскладніших ділянок перекладознавства, адже вимагає високої мовної компетентності, розуміння фахового контексту, структури термінів та їх функціональних особливостей. Не менш актуальною є тема машинного перекладу і його адекватності.

У перекладознавстві поняття адекватності та еквівалентності перекладу залишаються дискусійними. Еквівалентним вважається переклад, що відтворює зміст оригіналу на одному з рівнів еквівалентності, а адекватний переклад передбачає «вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повну

функціонально-стилістичну відповідність йому» [1, с. 28]. Таким чином, адекватність перекладу означає досягнення максимальної близькості між формою, змістом і функцією тексту оригіналу та перекладу.

Практичну частину дослідження проводили на базі книги Генрі Марша «Do No Harm: Stories of Life, Death and Brain Surgery» та її українського перекладу Андрія Мизака; приклади англійських та українських термінів наведено з оригіналу та перекладу відповідно.

Медична термінологія формується під впливом латинської та грецької мов, що зумовлює велику кількість термінів-інтернаціоналізмів. Її особливістю є поєднання вузькоспеціальної лексики (наприклад, *glioma*, *pineoblastoma*, *meningioma*) та загальномедичних термінів (*treatment*, *disease*, *patient*).

Серед основних методів перекладу медичних термінів ми виділили: транскрибування, транслітерування, калькування, описовий переклад (експлікацію) та лексико-семантичні заміни (генералізацію, конкретизацію, модуляцію). Транскрибування передає фонетичну форму слова (*coma* – кома, *scalpel* – скальпель), а транслітерування – його графічний склад (*glioma* – гліома, *antiseptic* – антисептик). Калькування передбачає дослівне перенесення структурної моделі слова або словосполучення (*brainstem* – мозковий стовбур, *infra-red cameras* – інфрачервоні камери). Експлікацію використовують, коли немає точного відповідника в мові перекладу, наприклад, *eloquent brain* перекладено як функціонально важливі ділянки мозку. Модуляція повністю змінює форму терміна, залишаючи зміст зрозумілим: *Time Critical Transfer* передано як *ввімкнути сирену з мигалкою*.

За результатами суцільної вибірки 100 термінологічних одиниць встановлено, що 49% термінів перекладено еквівалентними відповідниками (*tumour* – пухлина, *spinal cord* – спинний мозок), 19% – транслітеруванням (*glioma* – гліома, *neurinoma* – невринома), 15% – адаптивним транскодуванням (*anaesthetist* – анестезіолог, *paralysis* – параліч), 10% – калькуванням (*brain retractors* – мозкові ретрактори), 4% – експлікацією (*eloquent brain* – функціонально важливі ділянки мозку), а транскрибування, модуляція й

генералізація становлять по 1%. Таке співвідношення свідчить, що більшість медичних термінів мають усталені українські відповідники, а перекладач обирає найбільш природні й зрозумілі форми для цільової аудиторії.

Окремо проведено порівняльний аналіз машинного перекладу (DeepL і Google Translate) фрагментів аналізованої книги. Обидва сервіси продемонстрували схожі типи помилок: надмірне калькування (*brain surgeon – мозковий хірург*), буквальні переклади (*eloquent brain – красномовний мозок*), синтаксичні та граматичні неточності, а також стилістичну невідповідність оригіналу.

Отже, адекватний переклад медичної термінології вимагає не лише глибокого знання мов, а й фахової компетентності перекладача. Найефективнішими засобами перекладу медичних термінів виявилися еквівалентний переклад (49%), транслітерування (19%) та адаптивне транскодування (15%).

Аналіз машинних перекладів засвідчив, що сучасні системи штучного інтелекту поки не забезпечують необхідного рівня адекватності у відтворенні текстів, особливо під час перекладу спеціалізованої термінології. Отже, якісний переклад медичних текстів наразі можливий лише за умови залучення професійного перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахтар В.В., Балахтар К.С. Адекватність та еквівалентність перекладу. Спецпроект: аналіз наукових досліджень : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2011. С. 28–33.
2. Марш Г. Історії про життя, смерть і нейрохірургію. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 320 с.
3. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019 № 38 том 1. С. 177–179.
4. Marsh H. Do No Harm: Stories of Life, Death and Brain Surgery. London : Weidenfeld & Nicolson, 2014. 278 p.

Владислав ЛИСИЙ

*здобувач 2 року магістерського рівня вищої освіти
ОП «Польська мова і література, англійська мова, переклад»,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Наталія ЩЕРБІЙ

*канд. філол. наук, доцент,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ДОМЕСТИКАЦІЯ ТА ФОРЕНІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ПОЛЬСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Кінематограф у сучасному глобалізованому світі є потужним інструментом міжкультурної комунікації, адже фільми не лише відображають культурні коди й цінності суспільства, що їх створює, але й впливають на те, як інші культури сприймають ці реалії. І саме переклад назв фільмів часто стає першим містком між глядачем і новою культурною реальністю [7], адже є складним явищем, що поєднує лінгвістику, культурологію, когнітивні науки та маркетинг. Локалізація фільмоніму часто потребує глибокої культурної адаптації, створення образів та асоціацій, які органічно впишуться у місцевий культурний простір [6].

Фільмоніми є підгрупою артіонімів (власних назв творів образотворчого мистецтва, музики, театру та кіно [1, с.182]), які належать до ідеонімів (власні назви на позначення результатів людської творчої діяльності, що мають духовну, інтелектуальну та мистецьку цінність [1, с.182]). Фільмоніми відображають ситуацію, змодельовану фільмом та локонічно репрезентують її вербально закодованим чином. Інші мовознавці послуговуються термінологічними одиницями, як: кіно-назва, кінозаголовок, кінореалія, tytuł filmowy, film titles. Н. Іваницька вирізняє два напрями стратегій перекладу –

доместикацію (одомашнення) та форенізацію (очуження) – та три основні тактики перекладу: прямий переклад, трансформацію і непрямий переклад [2].

В українському кінопрокаті досі переважають стратегії прямого перекладу, транскрипції або транслітерації, що можна пояснити історією мовної політики та особливостями ринку дубляжу. Водночас, із розвитком локалізаційної індустрії та зростанням ролі маркетингу, помітно збільшується кількість креативних перекладів, які посилюють жанрово-емоційні конотації стрічок і запам'ятовуються глядачам [8]. Переклад назв англomовних фільмів у польському кінопрокаті завжди вирізнявся значною креативністю та прагматичною спрямованістю, оскільки у Польщі існує стійка тенденція до доместикації та створення локалізованих назв, які максимально апелюють до культурних асоціацій місцевих глядачів, навіть якщо це передбачає відчутне відхилення від оригіналу [4]. Такий підхід має на меті не просто передати зміст, а й одразу зацікавити аудиторію та створити потрібний емоційний ефект.

Наприклад, фільм «*Pitch Perfect*» у Польщі отримав назву «*Pitch Perfect: Doskonały głos*», де додано дескриптор, який уточнює музичну тематику стрічки та водночас підсилює її маркетингову привабливість, що є прикладом жанрової конкретизації, коли загальна назва адаптується відповідно до очікувань цільової аудиторії. В українському ж перекладі зберігається переклад оригінальної назви «*Ідеальний голос*». Іншим яскравим прикладом є переклад «*Despicable Me*» як «*Jak ukraść Księżyc*», де замість буквального варіанту на кшталт «Мерзенний я», польські локалізатори обрали назву, що одразу вказує на основну сюжетну інтригу мультфільму, що є типовим для польської практики, адже вони дозволяють швидше донести головну ідею стрічки та викликати інтерес глядачів. В українській мові зберігається наближена до оригіналу версія «*Нікчемний Я*».

У польських перекладах часто застосовується стратегія логічного розвитку, коли назва розширюється або конкретизується залежно від змісту фільму. Наприклад, «*Tangled*» було локалізовано у польському перекладі як «*Zaplątani*» («Заплутані»), а в українському «*Заплутана історія*». Це

адаптована калька, яка звучить природно польською мовою та зберігає стилістичну легкість оригіналу, а в українській мові було додано дискриптор для актуалізації розуміння. Такий підхід забезпечує гармонізацію брендової складової та локальної семантики [3].

Польські локалізатори нерідко використовують культурно марковані елементи, щоб створити відчуття близькості для глядачів і закріпити нову назву у їхній свідомості [6]. Наприклад, Zootopia було перекладено польською як «Zwierzogród», а українською «Зоотрополіс», що передає ідею «міста тварин» через знайому словотвірну модель, яка легко сприймається як польською, так і українською аудиторією.

Висновок. Дослідження перекладу англomовних фільмонімів українською та польською мовами свідчить про процес адаптації назв фільмів як складне і багатофакторне явище, яке інтегрує лінгвістичні, культурологічні та маркетингові аспекти. Локалізатори застосовують різні стратегії залежно від жанрової приналежності, стилістики та рівня міжнародної впізнаваності фільму. В українському кінопрокаті переважає тенденція до транскрибування або транслітерації оригінальних назв із частковою адаптацією змісту, що зумовлено історичною мовною політикою, розвитком дубляжу та впливом глобалізації, натомість у Польщі поширеною є практика креативної адаптації назв відповідно до локального культурного контексту, що робить назви більш зрозумілими та емоційно близькими глядачам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва О.О. Структурно-семантичні особливості ідеонімів: дис. ... канд. філ. наук. 03.00.16. Одеса, 2019. 212 с.
2. Іваницька Н. Б. Англomовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. 2021. С. 103–111.
3. Пуліна К. (2025). Main translation strategies for movie titles. *Міждисциплінарний діалог: молодь, наука, інновації*. 2025. С. 303-305. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Mizhdystsyplinarnyi_dialoh_molod_nauk_a_innovatsii_materialy_I_Vseukrainskoi_naukovo-

prakychnoi_konf.pdf?PHPSESSID=ecif57p1675sd9elou3q4hv8u1#page=303 (дата звернення: 22.10.2025).

4. Borodo M. *Glocal Translations in the Cinema*. Translation Ireland, 19(1-2), 2013. P. 27–43. URL: <https://atii.ie/wp-content/uploads/2023/05/Translation-Ireland-19.1-2.pdf#page=27> (дата звернення: 22.10.2025).

5. Hołobut A., Rapacz M., Stelmach M. Working Titles. Computational Analysis of Film Titling Practices: A Polish Case Study. *Kwartalnik Filmowy*. 2024. №127. С. 133-162.

6. Surdyk A. Culture in translation: A comparative analysis of English originals and Polish dubbed versions of computer-animated film productions. *Angewandte Linguistik – Neue Herausforderungen und Konzepte* // hrsg. S. Adamczak Krysztowicz, A. Szczepaniak-Kozak, P. Rybdzleger. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. 2020. P. 399-416. URL: <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/b321f9ed-385d-4652-a107-db646e3bb310/content> (дата звернення: 22.10.2025).

7. Szarkowska A. The Power of Film Translation. *Translation Journal*. 2005. Vol. 9, 2. URL: <https://translationjournal.net/journal/32film.htm> (дата звернення: 22.10.2025).

8. Zabrudska L.M., Kovalenko I.M., Oleshkevich I.P., Sazonova V.C. Peculiarities of English film titles translation and adaptation. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25, Т. 1. С. 103–110.

УДК 811.161.2'271.1'367

Оксана МЕЛЬНИЧУК

канд. філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
медичний університет

УКРАЇНСЬКИЙ МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У лінгводидактиці формування міжкультурної мультимодальної компетенції важливо опанувати систему національного мовленнєвого етикету.

Український мовленнєвий етикет – це система спеціально призначених формул ввічливості, яка склалася у процесі історичного розвитку народу,

відображає особливості мовної свідомості українців, основні риси ментальності, зокрема, такі, як: доброзичливість, толерантність, романтичність, щирість, прихильність, люб'язність, миролюбивість.

Під умовною назвою «етикетні висловлення», що виконують функцію етикету, заховані різні за структурою та семантикою мовні одиниці (конструкції), які по-різному трактуються мовознавцями.

Враховуючи аспекти вивчення етикетних конструкцій у сучасному мовознавстві, доцільно окреслити такі основні напрями їх дослідження: 1) *формально-граматичний*, зосереджений на зовнішньо-синтаксичних та внутрішньо-синтаксичних виявах; 2) *семантико-функціональний*, предметом якого є семантична типологія конструкцій мовленнєвого етикету (привітання, подяки, вибачення, прощання та ін.); 3) *комунікативно-функціональний* з елементами прагматики (врахування комунікативної ситуації та учасників спілкування); 4) *лінгвостилістичний*, що висвітлює особливості функціонування конструкцій мовленнєвого етикету в різних стилях (офіційно-діловому, художньому, епістолярному, розмовному); 5) *когнітивний*, пов'язаний з особливостями мовної свідомості, пізнавально-мисленнєвої діяльності носіїв, представників певного етносу; 6) *психолінгвістичний*, який відображає роль етикетних конструкцій у самовираженні мовців на ментальному рівні; 7) *соціолінгвістичний*, який досліджує впливи соціальних чинників на формування конструкцій мовленнєвого етикету та певні зміни у системі формул ввічливості відповідно до конкретних історичних періодів; 8) *культурологічний*, який визначає участь конструкцій мовленнєвого етикету у створенні загальнонаціональної мовної картини світу, відображає етнокультурні та етнолінгвальні параметри, співвідношення універсальних категорій загальномовних та локальних особливостей.

У комплексному дослідженні конструкцій мовленнєвого етикету важливий кожен з названих аспектів, який відображає один з часткових виявів загальної лінгвістичної проблеми. Вони взаємодоповнюють один одного,

визначають перспективу подальших наукових узагальнень лінгвістичного статусу етикетних висловлень.

Конструкції мовленнєвого етикету становлять систему різноманітних синтаксичних побудов, які мають різну структуру, семантику та інтонацію, функціонують як окремі етикетні висловлення, побудовані за зразком іменних та дієслівних речень, мають відповідну предикативність, модальність та інтонацію, або входять до складу більш складних синтаксичних побудов – складносурядних, складнопідрядних, складних безсполучникових речень чи ускладнених (з різними типами зв'язку), а також дискурсивних висловлень та діалогічних єдностей.

Етикетне висловлення – це одиниця мовлення, побудована за законами даної мови, що є комунікативною реалізацією відповідного граматичного речення спонукально-побажального типу, яка виконує функцію мовленнєвого етикету (привітання, подяки, вибачення і т. ін.). Етикетні висловлення мають формально-граматичні та семантико-функціональні параметри дієслівних та іменних речень. До формально-граматичних ознак належать предикативність, модальність та інтонація.

Одним із основних способів вираження предикативності та модальності етикетних висловлень є інтонація, яка забезпечує реалізацію комунікативної функції етикетних висловлень. За допомогою інтонації мовець виражає своє ставлення до повідомлюваного та до співрозмовника, адресуючи йому етикетне висловлення певного типу (привітання, звертання, подяки, вибачення, компліменти, похвала, присяги, благословення, побажання, прощання).

Одним із важливих аспектів дослідження конструкцій мовленнєвого етикету є питання про їх модальність, яку мовознавці трактують як формально-граматичну, логіко-граматичну, семантико-синтаксичну чи комунікативно-граматичну категорію.

Модальність як універсальна категорія відображає не тільки зміст речення (висловлення), але й вміщує широкий спектр людських емоцій та почуттів,

пов'язаних з авторською інтерпретацією дійсності, комплекс суб'єктивно-об'єктивних значень.

Модальністю етикетних висловлень вважаємо окремий різновид модальності волевиявлення, який можна назвати *модальністю ввічливості*.

Під об'єктивною модальністю етикетних висловлень розуміємо синтаксичний індикатив перформативів та ірреальну модальність форм наказового способу, яка реалізується в часовій невизначеності, передаючи синтаксичні відношення бажаності, можливості, повинності та необхідності дії.

Оскільки конструкції мовленнєвого етикету – це стереотипні одиниці спілкування в рекомендованих суспільним етикетом ситуаціях, то для визначення модального плану етикетних висловлень доцільно враховувати ознаки комунікативної ситуації (привітання, вибачення, подяки, віншування, побажання, благословення та ін.). Відповідно, модальність ввічливого ставлення, маючи загальну спонукально-побажальну семантику, має різноманітні вияви.

Суб'єктивна модальність передається інтонацією, засобами суб'єктивної оцінки звертань, частками, вигуками, які забезпечують стилістичні відтінки, тональність, колорит, офіційність / неофіційність ситуації спілкування, щирість / нещирість взаємостосунків тощо.

Модальність ввічливого спілкування є комунікативно-прагматичним виявом спонукальної модальності, а саме, спонукально-побажальною модальністю з врахуванням прагматичних значень привітання, подяки, вибачення, люб'язності, побажання, поздоровлення, віншування, запрошення, прощання, прихильності відповідно до різновидів комунікативних ситуацій ввічливого спілкування і займає чільне місце в лінгводидактиці формування міжкультурної мультимодальної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кісь Р. Мова, думка і культурна діяльність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.

2. Мельничук О. М. Український мовленнєвий етикет: монографія. Івано-Франківськ, 2011. 140 с.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

УДК 81'25: 161.2+162.1

Таміла МИХАЙЛЕНКО

*здобувач 2 року магістерського рівня вищої освіти
ОП «Польська мова і література, англійська мова, переклад»,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

Наталія ЩЕРБІЙ

*канд. філол. наук, доцент,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ОСОБЛИВОСТІ МІЛІТАРНИХ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНОМУ ПОЛЬСЬКОМУ, АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНИХ ДИСКУРСАХ

Сучасний політичний дискурс у багатьох країнах світу дедалі частіше пронизується мілітарною лексикою, що відображає не лише реалії збройних конфліктів, а й боротьбу за владу, ідеологічні протистояння та суспільну мобілізацію [3]. Політичний дискурс – це форма публічного дискурсу, яка спрямована на постановку та вирішення суспільно-політичних питань у форматі виступів, заяв і промов політиків на дебатах, теледебатах, у політичних обговореннях тощо [7, с. 192–194]. Такий дискурс має свої особливості, включаючи використання тематичної та емоційно забарвленої лексики, риторично навантажених синтаксичних структур, образності та інших засобів апеляції до аудиторії, що є характерними для публіцистичного стилю [1, с. 101].

Лексико-фразеологічні одиниці запозичені з військової сфери, допомагають політикам передавати ідеї, створювати емоційний вплив і апелювати до історичної пам'яті народу. Особливої популярності мілітарні ЛФО отримали під час російсько-української війни, набувши нового значення

не тільки в українській, але й інших мовах для передачі суспільно-політичних реалій та формування політичної риторики.

Так, фразеологізм ‘*stawić czoła zagrożeniu*’ (“протистояти загрози”), де *stawić czoła* буквально означає “стати обличчям до ворога”, має чітке військове походження і часто вживається в контексті зовнішніх чи внутрішніх викликів. У 2023 році прем’єр-міністр Матеуш Моравецький використав його під час своєї промови: “*Unia Europejska musi stawiać czoła Rosji*” [6]. Для порівняння, в українській мові аналогом є *дати відсіч*, що стало популярним після 2014 року в контексті війни на Донбасі. Фразеологізм “*Ми дамо відсіч агресору*” має прямий зв’язок із реальними бойовими діями і став крилатою фразою та гаслом для багатьох бригад ЗСУ. В англійській мові подібний вираз – ‘*stand up to the enemy*’ – звучить менш драматично і частіше використовується в переносному значенні, наприклад: “*We must stand up to authoritarian regimes*”. Ці приклади показують, як однаковий за походженням вираз набуває різних відтінків залежно від культурного контексту.

Адаптація мілітарних ЛФО до цифрової ери заслуговує окремої уваги. У соціальних мережах, де важливі стислість і емоційність, ці вирази стають гаслами чи хештегами. У Польщі фраза *na pierwszej linii frontu* часто з’являється в постах політиків у Twitter (X), щоб підкреслити активну позицію країни. У 2022 році, коли Польща приймала мільйони українських біженців, цей фразеологізм політики використовували, щоб підкреслити роль країни в гуманітарній допомозі. Президент Анджей Дуда заявив: “*Polska jest na pierwszej linii frontu wsparcia dla Ukrainy*” [6]. В українському дискурсі подібний ефект має “*стояти на передовій*”, який набув нового значення під час війни. В. Зеленський часто повторює: “*Ми стоїмо на передовій свободи*” [2], що мотивує суспільство до опору. В Україні “*стояти на передовій*” стало популярним хештегом (#НаПередовій), що супроводжує патріотичні пости. В англійській мові аналогом є “*on the front lines*”, як у промові Бориса Джонсона 2022 року: “*Last week I was honoured to meet Ukrainian veterans to listen to their experience on the front line*” [4].

Еволюція мілітарних ЛФО у відповідь на глобальні виклики також варта уваги. У Польщі після початку війни в Україні 2022 року з'явилися нові контексти для старих виразів. Наприклад, “*twierdza Europa*” (“фортеця Європа”) стало популярним для опису ролі Польщі як східного кордону ЄС. У 2024 році Моравецький заявив: “*Ukraina jest dziś twierdzą wolności Europy, a inwestycja w jej umocnienie to obowiązek w kategoriach moralnych, ale także w twardych kategoriach Realpolitik*” [8]. В українській мові “фортеця” використовується для позначення незламності міст чи регіонів: “Бахмут – наша фортеця”. В англійській мові “*fortress of Europe*” у сучасному контексті уживається на банерах як логотип, наприклад на футбольних матчах: “*Ukrainian fans have unveiled a massive banner “Ukraine fortress of Europe” honouring the country’s defenders at tonight’s Ukraine vs France UEFA World Cup qualification tie in Poland*” [5].

Висновок. Мілітарні лексико-фразеологічні одиниці в сучасному польському політичному дискурсі є потужним інструментом, що відображає історичний досвід, культурні цінності та політичні реалії. Порівняння з англійською та українською мовами показує, як універсальність цих виразів поєднується з їхньою унікальністю. У контексті глобальних викликів мова війни залишається актуальною, навіть коли битви ведуться словами. Мілітарна лексика – це не лише мовне явище, а й дзеркало суспільних настроїв і політичних амбіцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова О. Цьокан В. Функції сучасного політичного дискурсу та мовні засоби їхньої реалізації (на матеріалі президентських передвиборчих дебатів у США 2020 р.). *Advanced Linguistics*, 14, 2024. С. 100–106.
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-do-dnya-zbrojnih-sil-ukrayini-ь87485>
3. Сучасний політичний дискурс з проблеми багатополусної реструктуризації сучасного світу : монографія / авторський колектив: З. Самчук, В. Левкулич, Ю. Шаповал, О. Чорний, В. Ковалевський; за заг. ред. З. Самчука. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 400 с.

4. Boris Johnson page. URL:
<https://x.com/BorisJohnson/status/1947266886225334680>
5. Busines Ukraine Magazine. URL:
<https://www.facebook.com/BusinessUkraineMagazine/posts/fortress-of-europeukrainian-fans-have-unveiled-a-massive-banner-honouring-the-co/1359192382529539/>
6. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. URL:
<https://www.gov.pl/web/premier/premier-mateusz-morawiecki-w-niemczech-unia-europejska-musi-stawiac-czola-rosji>
7. Kenzhekanova, K. K. (2015). Linguistic features of political discourse. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), P. 192–199.
8. Premier Morawiecki: wojna na Ukrainie to próba sił dla Zachodu. Polskie radio. 06.02.2023. URL:
<https://www.polskieradio.pl/13/11465/Artykul/3114948,Morawiecki-wojna-na-Ukrainie-to-proba-sil-dla-Zachodu-TRANSMISJA>

УДК 378.046-021.64:336.71:174(043.3)

Наталія МИХАЙЛЮК
доктор філософії,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Перед сучасними закладами вищої освіти, у тому числі економічного напрямку, стоїть важлива задача підготувати фахівців високого професійного рівня, які прагнуть розвитку активного економічного мислення, мають мотивацію до постійного оновлення своїх професійних знань та навичок та розвивають бажання особистого вдосконалення. Для вирішення цього завдання процес навчання та виховання повинен бути спрямований на професійну підготовку майбутніх економістів та на всебічний розвиток їх особистісних та професійних якостей. Ці складові органічно поєднуються в процесі формування професійної культури, яка переважно формується на заняттях гуманітарного

циклу, зокрема протягом вивчення навчальної дисципліни «Фахова іноземна мова».

Поняття професійної культури розглядається як високий професіоналізм людини, бажання вдосконалювати свої професійні навички та дотримуватись професійних цінностей. Професійна культура фахівця економічної галузі тісно пов'язана із здійсненням різних видів комунікацій, що вимагає від нього володіння культурою мовлення. Основними ознаками культури мовлення прийнято вважати нормативність, логічність, правильність, естетичність, доречність, виразність. Мовленнєва культура фахівця формується і удосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків, і виявляється у володінні професійною термінологією, вмінні висловлюватися логічно і майстерно.

Професійна культура фахівця економічної галузі передбачає дотримання мовленнєвого етикету спілкування, де етикет розглядається як «правила поведінки спілкування людей у суспільстві, зовнішній вияв відносин між людьми»[2]. Етичний аспект мовленнєвої культури характеризується вмілим вживанням типових формул вітання, побажання, запрошення, прощання. Використання мовних етичних шаблонів породжує довіру і повагу співрозмовника.

З виходом економічної галузі на зовнішній ринок посилюється необхідність вивчення національних особливостей ділового етикету різних країн та розвиток навичок міжкультурної комунікації. Володіння навичками міжкультурної комунікації, яка передбачає обмін інформацією і думками між представниками різних культур, допомагає розвивати міжнародний бізнес та налагоджувати економічні зв'язки між країнами. Для прикладу розглянемо особливості ділового етикету та професійної комунікації Франції.

У діловому житті Франції велику роль відіграють особисті зв'язки та знайомства, що базуються на взаємних послугах. Французи не здатні приймати ризикованих рішень, вони не люблять, коли їх підганяють у процесі прийняття рішень. Дуже цінують аргументи, підкріплені фактом й аналізом. Основна увага

приділяється не цінам, а технічним характеристикам товарів. Віддають перевагу діловим паперам французькою мовою.

У Франції не прийнято звертатися по імені, для цього користуються словами «мсьє», «мадам», причому «мадам» – це звертання до всіх осіб жіночої статі незалежно від віку та сімейного стану. Французи не люблять захоплення іноземними речами, звичками тощо. Вони дуже люблять підкреслювати свою незалежність.

Багато ділових питань вирішується в неофіційних умовах. Під час таких прийомів про ділові справи прийнято говорити лише після того, як гості перейшли до чаю або кави, тобто під час десерту. До того часу з французами краще говорити на теми мистецтва, особливо французького.

У Франції вважається за велику честь одержати від ділового партнера запрошення на вечерю. З'явитися слід на чверть години пізніше зазначеного в запрошенні часу, принести із собою подарунок. Це може бути коробка цукерок чи вино.

Оскільки кухня є предметом національної гордості француза, гостеві потрібно похвалити страви, напої. Не слід вживати додатково сіль та прянощі, бо це свідчить про недоліки поданих страв.

Знання національного стилю ведення ділових переговорів та ділового етикету важливе, але має слугувати лише своєрідним орієнтиром тому, як партнер діятиме на переговорах [1, с. 118].

Отже, професійне середовище вимагає від фахівців дотримання етичних норм поведінки, знань особливостей ділового етикету, правил мовленнєвої культури, високого рівня професійних навичок. Ці складові мають формуватися у майбутніх фахівців економічної галузі ще під час навчання у закладі вищої освіти та активно використовуватися не тільки в процесі професійної діяльності в Україні, але і з іноземними партнерами, що забезпечить їм конкурентоспроможність на світовому ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дороніна М. А., Доронін А. В. Культура ділового спілкування і партнерства : навч. посіб. / за ред. Л. М. Седової. Харків : ХНЕУ, 2008. 204 с.
2. Мовленнєва культура - критерії професійної майстерності фахівця
URL: <https://studfile.net/preview/5193875/page:3/>

УДК 81'0:811.161.2

Ірина СУДУК

к. філол. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,*

Вікторія КЛИМЧУК

студентка другого курсу спеціальності «Філологія»,

Інститут гуманітарної підготовки та

державного управління,

Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМА НОРМАТИВНОСТІ УТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

У сучасній українській мові питання вживання фемінітивів є надзвичайно актуальним, оскільки воно торкається не лише мовної норми, а й соціальних та культурних змін у суспільстві. Сьогодні, коли дедалі більше уваги приділяється темам гендерної рівності, у публічному просторі активно обговорюється доцільність та нормативність уживання фемінітивів – лексичних одиниць, що позначають осіб жіночої статі за професією, соціальним статусом чи видом діяльності. Серед науковців, які досліджують проблематику фемінітивів, варто відзначити Н. Клименко, Є. Карпіловську, Л. Кислюк, Т. Кравець, А. Архангельську, О. Козачишину, А. Мосійчук, С. Остапчук, О. Тріщук, В. Гриненка, А. Бречко. У своїх працях вони розглядають як історичні аспекти формування фемінітивів, так і особливості їх функціонування в сучасному медійному дискурсі, а також нормативність уживання таких форм.

Попри наявність нормативних настанов у сучасному Українському правописі (2019), вживання фемінітивів і далі викликає суперечки серед мовознавців, журналістів, редакторів і широкої аудиторії. Це свідчить про потребу комплексного аналізу функціонування фемінітивів у медійному середовищі, де мовні інновації проявляються найдинамічніше.

Мета дослідження – проаналізувати відповідність мовним нормам фемінітивів у сучасних українських медійних текстах.

Попри активну тенденцію до фемінізації назв професій та соціальних ролей, не всі фемінітиви, що з'являються в сучасному медійному дискурсі, є вдалими з точки зору фонетики, семантики або відповідності словотвірній системі української мови. Деякі з них викликають сумніви щодо доцільності та природності вживання через низку лінгвістичних причин.

По-перше, частина фемінітивів демонструє омонімічний збіг із уже усталеними лексичними одиницями, що ускладнює їхнє сприйняття та може викликати небажані асоціативні ряди. Такі випадки створюють ризик комунікативної неефективності, оскільки сприймач змушений розрізняти значення слова не лише за контекстом, а й на інтуїтивному рівні. Зокрема, форма *посолка* фонетично співзвучна з побутовим словом, яке може сприйматися як назва «процесу соління», що знижує серйозність сприйняття новоутворення. Подібна ситуація спостерігається й у випадку з формою *водолазка*, яка повністю збігається з назвою предмета одягу, що спричиняє семантичну двозначність і викликає когнітивний дисонанс у мовців. У таких ситуаціях постає потреба або уникати вживання подібних утворень, або шукати альтернативні форми, які не матимуть омонімічного навантаження та краще відповідатимуть нормам мовної естетики, милозвучності й комунікативної доречності.

По-друге, окремі фемінітиви утворені за надмірно громіздкими словотвірними моделями, що негативно впливає на милозвучність та природність мовлення. Такі одиниці, як *парамедикиня* чи *гірничорятувальниця*, хоча й відповідають граматичним і словотвірним нормам, однак вирізняються

складною морфологічною структурою, яка ускладнює їх уживання в усному мовленні, знижує експресивну доступність і непридатна для вживання у заголовках або коротких інформаційних повідомленнях. Подібна структурна перевантаженість уповільнює адаптацію та поширення таких форм у загальномовному вжитку, знижуючи їхню частотність та комунікативну доцільність. Крім того, складні фемінітиви можуть викликати негативну реакцію мовців через незвичність звучання або потребу додаткових когнітивних зусиль для їхнього розпізнавання, що, у свою чергу, перешкоджає їх унормуванню та широкому функціонуванню в медійному дискурсі.

По-третє, у процесі творення фемінітивів іноді застосовуються словотвірні моделі, не характерні для української мовної системи або кальковані з інших мов, що призводить до виникнення форм із зниженою природністю звучання. Зокрема, фемінітив *гонщиця* утворений за моделлю, яка не є типовою для українського словотвору й викликає відчуття штучності у сприйнятті, порівняно з питомими та звичними формами. Аналогічна ситуація спостерігається у випадках із формами *критикеса*, *математикиня*, *астрономка*, які, попри відповідність граматичним нормам, не завжди сприймаються як стилістично виправдані й часто викликають внутрішнє неприйняття у частини мовців. Такі утворення можуть мати обмежене функціонування в медійному просторі через свою неузвичаєність, надмірну інноваційність або стилістичну несумісність із контекстом, у якому вони вживаються. Як наслідок, постає необхідність ретельного добору словотвірних моделей з урахуванням норм української мовної традиції, мовного смаку та комунікативної доцільності.

Таким чином, попри теоретичну можливість утворення фемінітивів майже від кожного іменника чоловічого роду, у мовній практиці доцільним є врахування низки чинників, серед яких – фонетична природність, милозвучність, семантична однозначність та культурна прийнятність утворених форм. Використання фемінітивів має ґрунтуватися не лише на формальних правилах словотвору, а й на їх відповідності комунікативним потребам та естетичним нормам мови. Раціональне узгодження мовної норми з мовною

практикою є передумовою ефективного й гармонійного функціонування фемінітивів у сучасному публічному дискурсі. Зважаючи на активне впровадження фемінітивів у публічний простір, важливим аспектом є не лише їхнє формальне унормування, а й сприйняття носіями мови. Реакція суспільства, зокрема у формі коментарів у соціальних мережах, на сайтах медіа та в інших відкритих платформах, дає змогу простежити рівень прийнятності фемінітивів, виявити типові настанови, стереотипи чи спротив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архангельська А. М. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби. Традиція і сучасність. *Мовознавство*. 2013. № 6. С. 27–40.
2. Бречко А. Звідки взялися фемінітиви та чому їх варто використовувати. URL: <https://happymonday.ua/shho-take-feminityvy> (дата звернення: 16.03.2025).
3. Васильєва О. Сім зацькованих фемінітивів. URL: <https://povaha.org.ua/sim-zatskovanyh-feminityviv/> (дата звернення: 16.03.2025).
4. Корнієнко Н. Фемінітиви на старті. Коли «міністерки» з'являться в офіційній документації. URL: <https://chytomo.com/feminityvy-na-starti-koly-ministerky-z-iavliatsia-v-ofitsijnij-dokumentatsii/> (дата звернення: 16.03.2025).
5. Кравець Т. В. Мовні трансформації гендерних стереотипів у позначенні професій українськими ЗМІ. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія. Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71). № 5. ч. 1. С. 30–35.
6. Кузьо А. Фемінітиви в медіа. За чи проти? URL: <http://mediakrytyka.lnu.edu.ua/ohlyady-analytika/feminityvy-v-media-za-chy-proty.html> (дата звернення: 16.03.2025).

УДК 81'246.2(477)

Наталія ЩЕРБІЙ
к. філол. н., доцент,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році українська мова зазнала безпрецедентного піднесення у своєму статусі,

символічному значенні та міжнародній присутності. Вона стала інструментом дипломатії, потужним маркером національної ідентичності, опору та культурної самоідентифікації. Зміни, які відбулися у мовному середовищі, охопили як внутрішній український простір, так і зовнішній – міжкультурний, оскільки українська мова дедалі активніше входить до освітніх, культурних і медійних сфер інших країн, що супроводжується формуванням нових інституційних практик і законодавчих ініціатив щодо її підтримки.

У статті розглянуто основні напрями розвитку української мови у міжкультурному просторі після 2022 року, тобто після початку повномасштабної російсько-української війни, зокрема зміни у нормативно-правових актах різних держав, досвід викладання української як іноземної та діяльність культурних закладів, які сприяють популяризації української мови й культури у світі.

Українська мова як символ спротиву. У 2022–2025 роках українська мова перетворилася на мову свободи – не лише для українців, а й для міжнародної спільноти, яка солідаризувалася з Україною. У глобальних медіа, культурі, кіно, музиці зростає інтерес до українських текстів, авторів і митців. Такі постаті, як Сергій Жадан, Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Ліна Костенко, Андрій Курков набули міжнародного резонансу, а переклади українських творів активно з’являються у видавництвах Європи, США та Японії.

Зміни до нормативно-правових актів щодо вивчення української мови як іноземної у різних країнах. Після 2022 року уряди багатьох країн переглянули свою гуманітарну політику, приділивши більше уваги підтримці України в культурній та освітній сферах. Унаслідок цього у низці держав було внесено зміни до нормативно-правових актів, що регулюють питання вивчення іноземних мов у закладах освіти, зокрема:

1) у Республіці Польща з 1 вересня 2025 року офіційно почали вивчати українську мову як другу іноземну у школах, а також її можна обрати для складання матури, для цього у серпні було презентовано Програми для

вивчення української мови як другої іноземної у початковій школі та в загальноосвітніх ліцеях, авторства Павла Левчука, ад'юнкта Інституту славістики Польської академії наук за підтримки Посольства України у Республіці Польща. Пропонуються два рівні: А1 для 7–8 класів і А2–А2+ (аж до В1) для ліцеїв [1].

2) у 2022 році у Німеччині першою пілотний проєкт із вивчення української мови як другої іноземної у школах запровадила земля Гессен, де функціонує 20 таких шкіл. Водночас дві федеральні землі – Берлін і Гамбург – готуються до запровадження такої дисципліни [2].

3) У Франції у регіонах Парижа, Альп-Марітіма, Версаля та Кретея, де проживає найбільше українських дітей під тимчасовим захистом, українська мова має статус другої іноземної, цей пілотний проєкт там запроваджено поки на три роки [3].

Досвід вивчення української мови як іноземної після 2022 року значно розширився як географічно, так і методично. У США з 2023 року Державний департамент і Національний фонд гуманітарних наук підтримують програми з україністики у Гарварді, Колумбійському та Пенсільванському університетах. У багатьох університетах Європи, Канади, США, Туреччини створено курси української мови для дипломатів, журналістів, студентів-міжнародників, а також для членів волонтерських організацій. Наприклад, у 2023–2024 рр. такі курси було відкрито в Лондонському університетському коледжі, Університеті Відня, Університеті Торонто, а також у кількох мовних школах у Беріні, Стамбулі та Таллінні. У Варшавському університеті створено Інститут україністики (раніше була кафедра), а також запроваджено вивчення української мови та культури у Відкритому університеті при Варшавському університеті, де авторка статті має досвід викладати з 2022 року і до сьогодні.

Важливим чинником є **цифровізація мовного навчання**: активно створюються онлайн-курси української мови, подкасти, мобільні додатки, відкриті освітні платформи (зокрема, *Ukrainian Lessons Podcast*, *Duolingo Ukrainian Course*, *EDERA Ukrainian for Foreigners*). Видаються нові підручники

та методичні матеріали, організовуються курси для викладачів з викладання української мови як іноземної. Ці ресурси сприяють поширенню української мови у глобальному мережевому просторі та формуванню нової педагогіки міжкультурного діалогу.

Культурні заклади щодо поширення української мови та культури у світі. Після 2022 року в багатьох країнах активізувалася діяльність культурних інституцій, покликаних поширювати знання про Україну, її мову та культурну спадщину. До найважливіших структур належать:

1) Український інститут (Київ) – головна державна установа культурної дипломатії, яка відкрила представництва у Варшаві, Берліні, Парижі, Вільнюсі та планує розширення мережі у Північній Америці [4].

2) Українські культурні центри та доми, засновані при посольствах і діаспорних організаціях (зокрема у Варшаві («Ukrainian Hub»), Берліні («Ukrainian Culture Network e.V.»), Римі, Торонто, Таллінні, Брюсселі, Токіо). Вони проводять мовні курси, кінопокази, літературні читання та виставки українського мистецтва [5; 6].

3) **UNESCO та Європейський Союз** підтримують культурно-освітні програми “Creative Europe” та “House of Europe”, у межах яких фінансуються проекти з популяризації української мови, переклади літератури й навчальні ініціативи [7].

4) Українські студії при зарубіжних університетах (у Гарварді, Сорбонні, Варшавському університеті, Університеті Тарту) відіграють роль центрів збереження мовної автентичності та підготовки фахівців з україністики.

Висновок. Після 2022 року українська мова вийшла за межі національного простору і стала суб’єктом міжкультурної комунікації у глобальному масштабі. Зміни у законодавчих підходах до її вивчення, розширення мережі освітніх курсів і культурних центрів, а також зростання кількості перекладів українських текстів свідчать про інституційне утвердження української мови у світі. Українська мова перетворилася на символ свободи, гідності та культурної суб’єктності, що забезпечує її стабільну присутність у

міжнародному гуманітарному просторі й відкриває нові перспективи розвитку україністики у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Program nauczania j. ukraińskiego dla klas 7–8 już dostępny. Instytut Slawistyki PAN. URL: <https://ispan.waw.pl/default/program-nauczania-j-ukrainskiego-dla-klas-7-8-juz-dostepny/> (дата звернення: 22.10.2025)
2. Ukrainian to be implemented as second foreign language in schools in Hessen federal land in Germany. *Українська правда*. 2024. 24 may. URL: https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/05/24/7457499/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.10.2025)
- 3: Українська мова вперше стає другою іноземною у Франції. *Радіо Свобода*. 01 версеня 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinska-mova-frantsiya-shkoly/33518560.html> (дата звернення: 22.10.2025)
4. The Ukrainian Institute. URL: https://old.ui.org.ua/mission/en?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.10.2025)
5. Ukrainian Culture Network e.V. URL: https://ukrcul.net/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 22.10.2025)
6. Fundacja Ukraiński Dom. URL: <https://ukrainskidom.pl> (дата звернення: 22.10.2025)
7. Культурний сектор України в умовах війни: Виклики – Потреби – Заходи. Матеріали конференції-воркшопу. Київ. Мистецький арсенал. 2025. 10-11 квітня. URL: <https://www.goethe.de/resources/files/pdf347/the-ukrainian-cultural-sector-in-wartimes.pdf> (дата звернення: 22.10.2025)

Ольга ЯНИШИН

к. пед. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Наталія-Марія ШТАЄР

здобувачка магістерського рівня,

*Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,*

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ТОПОНІМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВЕРСІЙ ГАЗЕТ “THE NEW YORK TIMES” ТА “ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ”)

Топоніми є невіддільною частиною мови, адже вони закарбовують історію, культуру та світогляд народу. У сучасній пресі вони виконують важливу функцію локалізації подій, впливають на сприйняття тексту читачем і часто набувають символічного значення. За допомогою топонімів журналісти формують уявлення про політичні, соціальні та культурні процеси, а також привертають увагу до своїх матеріалів [1].

Мета роботи – встановити функціональні та структурно-семантичні особливості топонімів в англomовній та українській пресі (порівняльний аналіз).

Науковці підкреслюють, що топоніми є особливим класом власних назв, які мають високу здатність до індивідуалізації об'єктів [2]. Вони охоплюють різні підгрупи: ойконіми (назви поселень), гідроніми (назви водойм), ороніми (назви гір), хороніми (назви територій) тощо [3]. Саме ці групи стали предметом нашого аналізу.

У ході дослідження проаналізовано 200 прикладів топонімів з інтернет-версій газет “The New York Times” та “Дзеркало тижня”. У обох газетах

ойконіми траплялись найчастіше (*Дзеркало тижня* – 60%, *The New York Times* – 46%); друге місце посіли гідроніми (*Дзеркало тижня* – 19%, *The New York Times* – 25%). Також зустрічались ороніми (*Дзеркало тижня* – 12%, *The New York Times* – 15%) та гідроороніми (*Дзеркало тижня* – 9%, *The New York Times* – 14%).

Результати показали, що в українському виданні частіше використовуються комоніми – назви сільських населених пунктів, що пов’язано з висвітленням воєнних подій. Наприклад, у статті під назвою “21 квітня росіяни обстріляли з артилерії понад 100 населених пунктів України” наводиться одразу 29 комонімів, серед яких *Козача Лопань, Нескучне, Роботине, Терни, Урожайне* та інші. Такі приклади надають тексту конкретності та документальності, створюючи ефект вірогідності.

У газеті “*The New York Times*” ситуація інша: тут переважають астіоніми – назви великих міст. Наприклад, у заголовках зустрічаються: *Amsterdam’s Latest Effort to Fight Excessive Tourism, Heavy Rains Hit Southern China as Hong Kong Spots a Waterspout, Mount Etna Puffs Perfect Smoke Rings Into Sicilian Sky*. Використання топонімів у заголовках робить матеріали більш привабливими для читача, адже одразу вказує на місце події.

В обох газетах поширеним є вживання гідронімів. У “*Дзеркалі тижня*” часто трапляються назви морів: *Чорне море, Балтійське море, Середземне море*. “*The New York Times*” використали *the Red Sea, the Baltic Sea, the Mediterranean Sea*. Окрім того, американська газета часто подає назви океанів (наприклад: *the Atlantic Ocean, the Pacific Ocean*), тоді як в українській пресі такі згадки поодинокі.

Ороніми (назви об’єктів рельєфу земної поверхні) теж становлять важливу частину вибірки. Так, у “*The New York Times*” зустрічаємо *Mount Vesuvius, Mount Etna, Mount Redoubt*, а у “*Дзеркалі тижня*” – *Карпати, Гімалаї, Еверест, Ай-Петрі*. Вони виконують функцію не лише локалізації, а й створення образності тексту.

Цікавим є явище метафоризації топонімів. Наприклад, у текстах “Дзеркало тижня” топонім Київ часто позначає не лише місто, а й державу Україну: «*Експосол назвав проблеми, які унеможливають закінчення війни на прийнятних для Києва умовах*». У “The New York Times” аналогічно: *Washington* використовується для позначення уряду США. Таким чином, топоніми виконують не тільки номінативну, а й символічну функцію [4].

Порівняльний аналіз дозволив виявити низку відмінностей. Українські топоніми мають відмінкові форми (*Київ – у Києві, Києва*), англійські – незмінні (*in London*). В англійській пресі поширені скорочені форми (*NY, LA*), проте в українській такі приклади практично відсутні. Українські топоніми не мають артиклів, оскільки їх немає в українській мові (приміром, *Балтійське море – the Baltic Sea*). Водночас існують і спільні риси: і англійська, і українська преса активно використовують топоніми у заголовках для привернення уваги, а також застосовують їх у метонімічному значенні для символізації держав чи урядів.

Таким чином, дослідження показало, що топоніми у сучасній пресі виконують інформативну, стилістичну та прагматичну функції. Вони є важливим засобом створення ефекту вірогідності, формування емоційного впливу та символізації політичних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лабінська Г. Топоніміка : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Ів. Франка, 2016. 274 с.
2. Мороз О. А. Топоніми в українській мові: когнітивний, прагматичний, конотативний аспекти. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Філологія*. Маріуполь, 2011. Вип. 5. С. 45–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2011_5_13 (дата звернення: 29.09.2025).
3. Торчинський М. М. Денотатно-номінативна структура гідронімії як складник української ономастичної терміносистеми. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 100. С. 184–188.
4. Фаль О. С. Вживання топонімів у сучасних французьких ЗМІ. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Київ, 2012. Вип. 28. С. 405–411.

СЕКЦІЯ 3
ЛІНГВІСТИЧНІ, СЕМІОТИЧНІ ТА КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ
МУЛЬТИМОДАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

УДК 81'42:504.05

Мирослава ВЕНГРИНЮК
к. філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Юлія ОЛЕВИЧ
здобувачка магістерського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПОЯСНЕННЯ СКЛАДНИХ
НАУКОВИХ КОНЦЕПТІВ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ТЕКСТІ

У сучасному інформаційному суспільстві науково-популярний дискурс відіграє надзвичайно важливу роль [3], адже саме він забезпечує доступність складних наукових знань для широкої аудиторії. Науково-популярні тексти поєднують у собі риси наукового та публіцистичного стилів, створюючи баланс між точністю викладу й зрозумілістю подання. Ефективність пояснення складних наукових концептів значною мірою залежить від добору лінгвостилістичних засобів, які допомагають не лише інформувати, а й зацікавити читача.

Провідним засобом пояснення складних наукових концептів є метафоризація [2], яка дозволяє представити абстрактні поняття через призму конкретного, зрозумілого досвіду. Когнітивні метафори забезпечують візуалізацію того, що неможливо побачити чи відчутти безпосередньо. Так, молекулу ДНК традиційно описують як “інструкцію” або “рецепт” для побудови організму, а атом порівнюють з мініатюрною планетарною системою,

де електрони обертаються навколо ядра подібно до планет навколо Сонця. Також широко застосовується антропоморфізація наукових явищ і процесів: клітини “спілкуються” між собою, віруси “атакують” організм, а гени “вирішують”, які ознаки передати нащадкам. Такі метафоричні моделі варіюються залежно від галузі науки, але завжди спираються на повсякденний досвід читача.

До лінгвостилістичних засобів пояснення складних наукових концептів у науково-популярному тексті належать також порівняння й аналогії. Структурні аналогії з відомими об’єктами та явищами допомагають створити ментальну модель наукового концепту [1]. Функціональні аналогії допомагають зрозуміти механізми роботи складних систем, порівнюючи їх з відомими пристроями чи процесами, а міждисциплінарні аналогії переносять знання з однієї галузі в іншу. Особливо ефективними виявляються масштабні порівняння, коли автори намагаються передати величезні чи мікроскопічні розміри, космічні відстані чи квантові швидкості через зіставлення з побутовими об’єктами. Наприклад, розмір атома можна пояснити так: якби яблуко збільшити до розмірів Землі, атоми в ньому мали б розмір самого яблука.

Важливу роль у науково-популярному тексті відіграють внутрішньотекстові тлумачення термінів, які дозволяють уникнути нагромадження незрозумілої лексики. Етимологічні пояснення наукових термінів також виявляються корисними, оскільки розкривають внутрішню логіку наукового найменування. Поетапне введення складних понять, коли спочатку дається спрощене визначення, а потім воно поступово уточнюється та ускладнюється, забезпечує м’який перехід від побутового розуміння до наукового.

Експресивно-оцінні засоби привносять у науково-популярний текст емоційне забарвлення, відсутнє в суто наукових працях. Емоційно забарвлена лексика (“неймовірний”, “таємничий”) підкреслює значущість і цікавість наукових фактів. Оцінні конотації допомагають виразити ставлення до описуваних явищ. Елементи розмовного стилю наближають текст до

повсякденного мовлення читача. Помірне використання гумору та іронії не лише робить текст приємнішим для сприйняття, а й знижує психологічну складність матеріалу.

На синтаксичному рівні спрощення досягається через парцеляцію складних речень, коли одна складна думка розбивається на кілька коротких, зрозумілих фраз. Питально-відповідна структура викладу імітує природний процес пізнання, коли читач разом з автором ставить запитання і шукає на них відповіді. Вставні конструкції з поясненнями дозволяють надати додаткову інформацію, не порушуючи логіки основного викладу. Принцип градації, коли матеріал подається від простого до складного, забезпечує послідовне нарощування знань та запобігає когнітивному перевантаженню читача.

Наративізація наукового знання передбачає застосування прийомів художньої літератури для підвищення зацікавленості читача. Сторітелінг у науково-популярному тексті перетворює сухі факти на захопливу історію з сюжетом і героями. Історичні екскурси та біографічні вставки про вчених “оживлюють” науку, показують її як результат людських зусиль і пошуків.

Драматизація наукових відкриттів, коли розповідь про них будується як детективна історія з інтригою та несподіваним фіналом, підвищує емоційне залучення читача. Використання класичних сюжетних структур (зав’язка, розвиток дії, кульмінація, розв’язка) робить наукову інформацію легшою для запам’ятовування.

Інтертекстуальність збагачує науково-популярний текст культурним контекстом, робить його частиною ширшого дискурсу. Відсилання до популярної культури (фільмів, книг, серіалів) створюють точки дотику з досвідом читача. Цитування відомих творів художньої літератури підвищує культурну цінність тексту. Використання прецедентних феноменів – загальновідомих висловів, ситуацій, персонажів – дозволяє передати складні ідеї через усім зрозумілі образи.

Отже, науково-популярний текст виконує важливу комунікативну функцію – він забезпечує місток між спеціалізованим науковим знанням і

широкою читацькою аудиторією. Успішність цього посередництва значною мірою залежить від добору й майстерного поєднання лінгвостилістичних засобів, які роблять складні наукові концепти зрозумілими, наочними та привабливими для сприйняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломієць І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії : словник-довідник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2014. 320 с.
2. Ліщук Т. Д. Структура концепта «зовнішність людини» в когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки Національного ун-ту «Острозька академія»*. 2015. № 56. С. 62–68.
3. Шевчик К. Ю. Стилістичні засоби адаптації науково-популярних текстів. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 53–56.

УДК 801.82:81'373.415

Наталія ІВАНІШИН

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Роксолана СТЕФУРАК

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ФУНКЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ У РОМАНІ

СТЕПАНА ПРОЦЮКА «РУКИ І СЛЬОЗИ»

Питання художнього тексту – його архітектоніки, способів тлумачення, характеристики структурних елементів, що формують поняттєво-смісловий простір, – постійно привертають увагу лінгвістів. Тема функційного навантаження запозичених слів є органічним продовженням цієї дослідницької традиції, адже іншомовні елементи є ключовою рисою ідіостилю письменника, опорним пунктом для конструювання, експлікації та інтерпретації закодованих у тексті смислів.

Проблема лексичних запозичень посідає важливе місце в наукових студіях українських мовознавців, однак зосередимось на тих, що аналізували іншомовну лексику в контексті її функційного навантаження. Так, Г. Бачинська та О. Вербовецька досліджують особливості функціонування запозиченої лексики у поетичних творах Лесі Українки [1]; Е. Боєва й А. Заболотна розглядають функційні характеристики англіцизмів у сучасній українській прозі [2]; Н. Гудима аналізує семантичні та стилістичні функції запозичень у мові української постмодерністської прози [3]; О. Степанюк присвячує свої наукові пошуки вивченню стилістичних функцій запозиченої лексики у творчості Ліни Костенко [5] тощо.

В українській мові процеси розширення та трансформації лексичного складу відбуваються надзвичайно динамічно, адже її лексико-семантична система чутливо реагує на соціально-політичні, економічні та науково-технічні новації. Сучасна українська мова звільнилася від ідеологічних обмежень і стала відкритішою до зовнішніх впливів. Найактивніше ці тенденції виявляються в художній літературі, де іншомовна лексика органічно входить до художньої тканини твору, набуваючи нових смислових і стилістичних відтінків. Виразним прикладом цього процесу є творчість Степана Процюка. Попри наявність окремих праць, присвячених аналізу лексичних запозичень, комплексне дослідження їхніх семантичних та стилістичних особливостей у прозі цього автора наразі відсутнє, що й визначає актуальність запропонованого наукового дослідження.

Запозичені слова – це актуалізовані в мові одиниці, які «не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках, запозичені слова подаються у загальних словниках разом з питомою лексикою» [6, с. 179].

У прозі Степана Процюка домінують абстрактні поняття, переважно терміни (*конформізм, дискредитація, енергія, депресант, меланхолік, магнетизм, інтерпретація, оперета, соціалізм, авторитаризм, ентузіазм,*

стрес, темперамент тощо). У художньому контексті ці одиниці втрачають свою вузькопрофесійну семантику, набуваючи образно-емоційного змісту, що зумовлює особливу стилістичну організацію тексту та відображає індивідуальне світобачення автора. Запозичення різних семантичних груп сприяють увиразненню художнього світу тексту й репрезентують оригінальність творчої манери письменника. Вони є важливими складниками формування індивідуального стилю Степана Процюка, реалізуючи при цьому низку стилістичних функцій, серед яких:

- **номінативно-інформативна** – полягає у називанні нових понять, явищ і процесів, які не мають точних відповідників у національній мовній системі, а також у розширенні змістово-сислового простору художнього тексту. Такі слова використовуються для більш точної фіксації реалій сучасного суспільного, наукового, психологічного чи культурного життя, забезпечуючи його концептуальну насиченість і достовірність. Ця функція звичайно виявляється через використання різногалузевих термінів (медицина, освіта тощо: *лексика* [4, с. 320], ... *діалог* [4, с. 213], *класична філологія* [4, с. 235], *його промова була тихою, із запинаннями та акцентом* [4, с. 154], *термінологія* [4, с. 40]);

- **оцінна** – відіграє важливу роль у формуванні ідейно-емоційного змісту тексту. Через аксіологічно марковані лексеми автор передає власну позицію, світоглядні оцінки та ставлення до зображуваних подій чи персонажів. Запозичення, що мають абстрактний або суспільно-філософський зміст (як-от *конформізм, авторитаризм, депресант, агресія, ентузіазм, фрустрація, соціалізм*), набувають у контексті додаткового конотативного навантаження — вони не лише номінують поняття, а й виражають певний емоційний чи етичний відтінок. Порівняймо ще: *патріарх* [4, с. 222], *садист і мізантроп* [4, с. 27], *анальфабет* [4, с. 7], *дегенерат* [4, с. 80], *егоцентрик* [4, с. 41];

- **тропотвірна** – іншомовні слова в романі є конститутивним елементом образних конструкцій – метафор, епітетів, порівнянь, — які репрезентують

систему художніх тропів, суттєво визначаючи стилістичні особливості літературного доробку Степана Процюка: **метафора** (*шукачі фортуни* [4, с. 3], *анофеоз радості* [4, с. 23], **епітет** (*райська атмосфера* [4, 148], *розумний центризм* [4, с. 230]), **порівняння** (*спомин, ... як надцінна реліквія* [4, с. 120], *каркали темні ангели, присвоївши собі воронячий голос, як ... чужі таланти* [4, с. 301];

- **текстотвірна** – виявляється у здатності запозичених одиниць брати участь у побудові смислової та композиційної структури тексту. Такі лексеми слугують своєрідними смисловими домінантами, які об'єднують окремі фрагменти оповіді, мотиви чи теми в єдине цілісне художнє утворення.

Таким чином, іншомовні слова у структурі тексту Степана Процюка «Руки і сльози» виконують функцію не лише інтелектуального маркера, а й емоційно-оцінного, номінативного, текстотвірного засобу, який допомагає авторові передати складну палітру моральних, психологічних і соціальних значень. Через запозичення автор формує власну аксіологічну систему — простір цінностей, де мова стає засобом філософського осмислення сучасної людини та її духовних суперечностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинська Г. В. Вербовецька О. С. Запозичена лексика у поетичних творах Лесі Українки. *Науковий журнал «Міжнародний філологічний часопис»*. Vol. 12. № 2. 2021. С. 17–22.
2. Боева Е. В., Заболотна А. Функційні особливості англіцизмів у сучасній українській прозі. *Художній досвід О. Довженка-прозаїка : зб. наук. ст.* Одеса : Вид. Букаєв В. В., 2020. С. 60–62.
3. Гудима Н. В. Семантика та стилістичні функції запозичень у мові української постмодерністської прози: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2011. 20 с.
4. Процюк С. В. Руки і сльози. Роман про Івана Франка. Київ : Видавництво Ходоркевича «ТунДрайв», 2022. 384 с.
5. Степанюк О.В. Стилiстичнi функцiї запозичень у поетичнiй творчостi Л.Костенко : автореф. дис. ... канд. фiлол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1997. 20 с.
6. Українська мова. Енциклопедія. Київ : «Українська енциклопедія», 2000. 752 с.

Микола КІСІЛЬ

канд. філос. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Тетяна БОЙЧУК

студентка спеціальності 035 “Філологія”,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КРИТЕРІЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТА ШЛЯХИ ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сучасна українська мова перебуває у стані активної трансформації під впливом глобалізаційних процесів, науково-технічного прогресу та інтенсифікації міжкультурних контактів. Одним із найпомітніших виявів цих змін є масове проникнення англійських лексичних одиниць у різні сфери мовлення. Якщо раніше запозичення були природним способом збагачення словникового складу, то нині спостерігається тенденція до надмірного вживання англіцизмів, що актуалізує питання про межу між мовним розвитком і втратою лексичної самобутності. **Мета статті** – визначити критерії доцільності англійських запозичень та окреслити стратегії збалансованої мовної політики, яка забезпечить інтеграцію української мови у глобальний простір без шкоди для її ідентичності.

Англіцизм – це слово або словосполучення, запозичене з англійської мови чи утворене за її структурною моделлю [1, с. 72]. Розрізняють прямі запозичення (*блог, стартап, дрон*) та структурні кальки (*мозковий штурм* від *brainstorm*). Перші англійські лексеми проникли в українську мову здебільшого через посередництво російської або польської мов. Активізація запозичень відбулася у зв'язку з розвитком торгівлі та науки в XVI–XVII ст. Подальші хвилі пов'язані з індустріалізацією XIX ст. (*трамвай, тунель*) та культурною експансією XX ст. (*джаз, футбол*). На межі XX–XXI століть запозичення

охопили сферу інформаційних технологій, бізнесу та медіа, що зумовлено домінуванням англійської мови у глобальному інформаційному просторі [5, с. 121].

Основними причинами інтенсифікації англіцизмів є: поява нових технологічних і культурних реалій (*смайтфон, блокчейн, подкаст*); потреба у короткому позначенні складних понять (*брендинг, маркетинг*); соціальний престиж англійської як символу модернізації. Сфери найактивнішого проникнення: інформаційні технології (*інтернет, софт, апдейт, хештег*), бізнес-комунікація (*дедлайн, мітинг*), медіа та реклама (*контент, промо*), побутове мовлення (*селфі, лайк, стрім*). Проте значна частина запозичень не має номінативної необхідності, витісняючи усталені слова: *івент* замість *подія*, *фідбек* замість *відгук*, *челендж* замість *виклик*, *воркшоп* замість *практикум* [3, с. 58; 6, с. 45].

Для визначення доцільності запозичень застосовуємо три критерії. **По-перше, номінативна необхідність:** чи позначає слово нову реалію без усталеного українського еквівалента? Запозичення *комп'ютер, інтернет, дрон, чатбот* виправдані, бо номінують явища англомовного технологічного середовища. Натомість *креативно* (творчо), *спіч* (промова), *мерч* (сувенірна продукція) мають точні відповідники. **По-друге, системність адаптації:** чи підпорядковується англіцизм морфологічним нормам української мови? Дієслова *апдейтити, лайкнути* демонструють граматичну інтеграцію. **По-третє, комунікативна функція:** чи використовується слово для реальної потреби, чи лише для демонстрації престижності? Фрази на кшталт *департамент проводить ангрейд системи брендингу для отримання фідбеку* можуть знижувати прозорість повідомлення для широкої аудиторії, тоді як *відділ оновлює систему просування бренду, щоб отримати відгуки* є доступнішим.

Попередній мікроаналіз 50 заголовків українських онлайн-медіа (2024–2025) засвідчує перевагу питомих форм у новинних жанрах (*подія 78% vs івент*

22%) і англіцизмів у маркетингових текстах (*промо* 65% vs *реклама* 35%). Детальніший корпусний аналіз заплановано в подальших дослідженнях.

Надмірне вживання англіцизмів має не лише лінгвістичний, а й соціокультурний вимір. Молодь часто використовує іншомовну лексику з прагнення відповідати уявленням про "сучасність". Це формує хибне сприйняття української як менш престижної. Проте, як зауважує Л. Масенко, мова, що втрачає здатність самостійно номінувати нові реалії, ризикує перетворитися на периферійну систему [2, с. 145]. Дослідниця наголошує на необхідності "культивування мовного смаку" – не заборон, а свідомого вибору мовних засобів. Важливо розрізняти комунікативні домени: в науковій статті пріоритет має термінологічна точність, у публічній адміністрації – прозорість для громадян, у мас-медіа – баланс між актуальністю й доступністю.

Збереження мовної рівноваги можливе за умови системної політики. По-перше, освітні програми мають включати модулі з мовної культури, де студенти аналізуватимуть реальні тексти та критично оцінюватимуть доцільність англіцизмів. По-друге, медіа несуть відповідальність за формування мовних стандартів через масову трансляцію зразків. По-третє, корисний європейський досвід: у Франції Commission d'enrichissement de la langue française офіційно рекомендує французькі відповідники (*courriel* замість *email*, *logiciel* замість *software*) для урядової комунікації, хоча в повсякденні конкуренція триває [7]. Ісландія створила комісії з неологізації (*tölva* – комп'ютер), Польща культивує власну ІТ-термінологію. Такий підхід стимулює творення ресурсів там, де це доцільне, підтримуючи баланс між глобалізацією та ідентичністю.

Отже, англійська залишається потужним чинником розвитку української лексики, однак її вплив має бути виваженим. Запозичення є природним процесом, проте потребує усвідомленого підходу. Пропонуємо **правило вибору**: якщо існує усталений український термін без втрати точності – пріоритет за ним у загальнопублічному дискурсі; якщо йдеться про фахову новацію з міжнародною інтеграцією – пріоритет за інтернаціоналізмом, адаптованим до норм української; у навчальних матеріалах бажана дублетність

при першій згадці: *відгук (фідбек), просування бренду (брендинг)*. Формування мовної компетентності через освіту, відповідальність медіа та звернення до європейського досвіду створюють підґрунтя для збереження лексичної ідентичності в умовах глобалізації. Перспективи полягають у корпусному аналізі частотності англіцизмів у різних функціональних стилях та розробці методичних рекомендацій для освітньої практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2005. 20 с.
- 2.Масенко Л. Т. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ : Кліо, 2020. 199 с.
- 3.Мартінова Т. І., Кукушкін В. В. Англіцизми у сучасній українській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 28(1). С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.1.10>
- 4.Опир М. Б., Добровольська С. Р. Англіцизми в інтернет-комунікації українців. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 21(1). С. 253–258.
- 5.Павелків К. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2023. № 63(2). С. 120–124.
- 6.Саприкіна О., Заводна Л., Мазурок М. Лексичні англіцизми як показник сучасних модних тенденцій в українській мові. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 119(3). С. 44–48.
- 7.Thody P. Le Franglais: Forbidden English, Forbidden American: Law, Politics and Language in Contemporary France. *Contemporary French Civilization*. 1996. Vol. 20(2). P. 223–244.

Микола КІСІЛЬ

*канд. філос. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Марта ДЯЧУК

*студентка спеціальності 035 “Філологія”,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

СЕМАСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ ІТ-ТЕРМІНОЛОГІЇ

Переклад ІТ-термінології є однією з найдинамічніших галузей сучасного перекладознавства. Стрімкий розвиток технологій породжує нові терміни швидше, ніж вони встигають отримати усталені еквіваленти в цільових мовах. Як показують результати Terminology Shared Task у межах WMT 2021 та WMT 2023, точність відтворення термінів залишається окремою проблемною підзадачею для систем машинного перекладу; у 2025 році завдання повторюється з розширеними наборами даних.

Традиційні підходи до перекладу термінів (ономасіологічний, функціональний) та термінознавчий апарат спираються на ISO 1087:2019 (словник) та ISO 704:2022 (принципи й методи термінологічної роботи). Ці підходи орієнтуються переважно на пошук готових еквівалентів або створення нових термінів від поняття до форми. Однак у випадку з ІТ-термінологією перекладач часто стикається з ситуацією, коли вихідний термін вже існує в англійській мові, але його значення потребує глибокого аналізу перед адаптацією.

Мета цього дослідження – розробити практичний алгоритм перекладу ІТ-термінів, що базується на семасіологічному підході, тобто русі від форми до значення. Це дозволяє систематизувати аналіз внутрішньої структури терміна, виявити його семантичні компоненти та обрати найточнішу стратегію перекладу.

Теоретичне обґрунтування. Семасіологія як розділ лексикології вивчає значення мовних одиниць, виходячи з їхньої форми. На противагу ономасіології (що починає з поняття та шукає його мовне вираження), семасіологічний підхід дозволяє детально проаналізувати наявну форму терміна та її семантичні відношення.

У контексті перекладознавства семасіологічний підхід адаптовано для аналізу термінологічних одиниць. Блумчинський (Blumczynski, 2023) наголошує на необхідності інтеграції семасіології та ономасіології для повноцінного розуміння перекладацьких феноменів, особливо в спеціалізованих галузях. Сейджер (Sager, 1990) розробив практичний курс з термінологічного опрацювання, що став базовим методологічним джерелом у галузі.

Ключова відмінність між підходами: ономасіологічний рухається від поняття до пошуку терміна (створення нової номінації), а семасіологічний починає з наявного терміна, аналізує його значення та обирає стратегію перекладу.

Для IT-галузі семасіологічний підхід особливо релевантний, оскільки більшість термінів надходить з англійської мови у вже усталеній англійській формі (mouse, cloud, thread, cookie тощо), і завдання перекладача – розкрити їхнє спеціалізоване значення, відмежувавши його від загальноновживаного.

Алгоритм семасіологічного аналізу. Пропонується п'ятиетапний алгоритм: 1. Ідентифікація вихідної форми та її етимології. Визначення морфологічної структури терміна, його походження (внутрішньоанглійський термін, грецизм, латинізм, гібрид). 2. Компонентний аналіз значення. Виокремлення сем (мінімальних смислових компонентів): денотативних, асоціативних, функціональних. 3. Контекстуальна верифікація. Аналіз типових контекстів уживання терміна в технічній документації, стандартах ISO, корпусах текстів.

4. Зіставлення з цільовою мовою. Пошук існуючих еквівалентів, оцінка їхньої адекватності, виявлення лакун і псевдоеквівалентів.

5. Вибір стратегії перекладу. Транслітерація, калька, описовий переклад або комбінована стратегія.

Практичний аналіз. Приклад 1: bug (помилка у коді). Етимологія: інженерний жаргон принаймні з 1878 року (листи Томаса Едісона); у комп'ютерній галузі популяризовано після інциденту з міллою в Harvard Mark II (1947). Компонентний аналіз: семи: несправність, непередбачуваність, потреба усунення. Український еквівалент: помилка (усталений), баг (професійний жаргон). Обрана стратегія: прямий еквівалент *помилка* для формальних текстів; збереження *баг* у неформальному спілкуванні програмістів.

Приклад 2: cloud computing. Етимологія: cloud хмара, метафора (розподілені ресурси як хмара). Компонентний аналіз: семи: віддалене зберігання, розподіленість, доступність через інтернет. Український еквівалент: хмарні обчислення (калька), хмарні технології. Обрана стратегія: калька зі збереженням метафоричного компонента.

Приклад 3: firewall. Етимологія: fire + wall, композит з технічною метафорою із будівництва. Компонентний аналіз, семи: захист, бар'єр, фільтрація трафіку. Український еквівалент: міжмережвий екран (усталений переклад у державних та освітніх документах); також уживаються брандмауер, фаєрвол. Обрана стратегія: рекомендовано *міжмережвий екран*.

Переваги семасіологічного підходу. 1. Систематичність: алгоритм можна застосувати до будь-якого терміна. 2. Виявлення метафор: чітке розуміння мотивації номінації допомагає уникнути буквалізмів. 3. Контроль якості: верифікація кожного етапу перекладу знижує ризик термінологічних помилок. 4. Уніфікація: придатний для створення галузевих термінологічних баз даних.

Висновки. Семасіологічний підхід забезпечує перекладачам структурований інструментарій для роботи з ІТ-термінологією. На відміну від інтуїтивних стратегій, він вимагає послідовного аналізу форми, значення та функції терміна перед вибором еквівалента. Практичне застосування п'ятиетапного алгоритму підтвердило його ефективність для різних типів

термінів: композитів, метафоричних перенесень та запозичень. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку автоматизованих інструментів семасіологічного аналізу для систем машинного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Blumczynski P. Many different practices, one name: A semasiological counterweight to an onomasiological approach in search for a fuller phenomenology of translation. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*. 2023. DOI: 10.1080/0907676X.2023.2268138
2. ISO 1087:2019. Terminology work and terminology science – Vocabulary. International Organization for Standardization, 2019.
3. ISO 704:2022. Terminology work – Principles and methods. International Organization for Standardization, 2022.
4. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1990. 254 p.
5. Semenov K. et al. Findings of the WMT 2023 Shared Task on Machine Translation with Terminologies. *Proceedings of the Eighth Conference on Machine Translation (WMT)*. 2023. pp. 663–671. DOI: 10.18653/v1/2023.wmt-1.54
6. Vargas-Sierra C. Translation-oriented terminology management and ICTs: Present and future. In: Suau Jiménez F., Pennock Speck B. (eds.) *Interdisciplinarity and Languages: Current Issues in Research and Teaching*. Bern: Peter Lang, 2011. pp. 45–64.
7. WMT 2021 Terminology Shared Task. URL: <https://www.statmt.org/wmt21/terminology-task.html> (дата звернення: 26.10.2025)
8. WMT 2025 Terminology Shared Task. URL: <https://www2.statmt.org/wmt25/terminology.html> (дата звернення: 26.10.2022)

Оксана КОВАЛЬЧУК
канд. філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Вікторія АНДРЕЙКО
студентка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ МАКСА КІДРУКА
«ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ» ТА БЛЕЙКА КРАУЧА
«ТЕМНА МАТЕРІЯ»)**

У сучасному мовознавстві все більше уваги приділяють порівнянню запозичень у різних мовах, щоб виявити їхні спільні риси та відмінності. Англійська мова є одним із головних джерел нової лексики для інших мов. А українська активно засвоює англіцизми, що пов'язано з сучасними культурними та комунікативними потребами суспільства.

Дослідження ґрунтується на аналізі романів Макса Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» та Блейка Крауча «Темна матерія». Обидві мовні системи демонструють схожі тенденції у використанні запозичень: англійська мова активно утворює на їх основі нові слова, тоді як українська – інтенсивно інтегрує англіцизми в повсякденне мовлення, особливо у сферах ІТ, бізнесу та молодіжної комунікації. У контексті глобалізаційних процесів такі явища є природним результатом мовного і культурного обміну. Досліджувані твори належать до жанру науково-фантастичного трилера, що дає змогу простежити особливості використання запозичень у науково-технічній, психологічній та соціальній сферах.

У романі Б. Крауча «Темна матерія» переважають повні запозичення (*ampoule* [5, с. 157], *corridor* [5, с. 165], *adrenaline* [5, с. 323]); трапляються

також часткові (*quantum state, neurotransmitter, hyperspace*) та кальки (наприклад, *parallel worlds*). Частка запозичень за походженням у вибірці становила: латинізми – 42%, грецизми – 30%, германізми – 15%, французькі – 8% та інші – 5%. Значна частина цих лексем зберігає оригінальну форму та вимову, що пояснюється аналітичним характером англійської мови [4, с. 112]. За тематикою переважає науково-технічна лексика (близько 45%), філософська (25%) та медична (15%).

Запозичення виконують у тексті кілька функцій: вони створюють ефект наукової достовірності, забезпечують точність опису подій і слугують засобом формування атмосфери реалізму в межах фантастичного сюжету. Окрім термінологічних одиниць, у романі трапляються й міжкультурні запозичення, що додають стилістичної виразності, наприклад: *adrenaline* [5, с. 323] – використовується у різних мовах в науково-медичному контексті, *frosty silence* – словосполучення з англійської мови, що може бути кальковане або адаптоване в іншій культурі. Ці слова не лише збагачують мовну палітру, а й відображають глобальний характер сучасної англійської мови, яка функціонує як інтернаціональний лексичний код.

У романі М. Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» спостерігається активне використання англіцизмів, що відображає мовні тенденції останніх десятиліть. До запозичень, що функціонують у тексті, належать слова: *гаджет* [2, с. 410], *вейп* [1, с. 468], *скролити* [2, с. 112], *хайп* [1, с. 53], *чат* [2, с. 5] тощо. Найбільшу частку серед них становлять англіцизми (65%), менше представлені германізми (18%), полонізми (10%) і латинізми (7%). За тематикою їх можна розподілити на технічну лексику (40%), соціокультурну (35%) та побутово-молодіжну (25%). Більшість одиниць адаптовано до української граматики: *гаджет* – *гаджета, гаджетом*; *лайкнути* – *лайкає, лайкнув*.

На відміну від Б. Крауча, який переважно використовує вже усталені іншомовні одиниці, М. Кідрук нерідко застосовує контекстуальні неологізми та гібридні форми, створені на основі англійських коренів і українських афіксів.

Порівняння двох мов засвідчує, що англійська схильна зберігати іншомовні елементи у їх первісному вигляді, тоді як українська інтегрує їх у свою систему через фонетичну, морфологічну та семантичну адаптацію. Аналітична англійська мова залишає запозичені лексеми без змін, у той час як синтетична українська прагне узгоджувати їх із граматичними нормами. Окрім того, англійська здебільшого застосовує запозичення у вузьких сферах – науковій, технічній, культурній, тоді як українська мова демонструє тенденцію розширювати їхнє вживання у повсякденному мовленні. Виявлено також стилістичні відмінності у використанні запозиченої лексики. В англійському тексті іншомовні слова виконують переважно інформативну функцію, забезпечуючи точність опису. В українському ж тексті вони часто мають експресивно-оцінне забарвлення та передають сучасний стиль мовлення. Такий підхід зумовлений прагненням української мови не просто переймати іншомовні елементи, а гармонійно поєднувати їх із власними засобами вираження.

Отже, запозичення є важливим чинником розвитку англійської та української мов. Вони збагачують словниковий склад, відображають культурні контакти й сприяють оновленню мови. Під впливом глобалізації обидві мови демонструють спільну тенденцію до інтернаціоналізації лексики, зберігаючи власну ідентичність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кислюк Л. П. Освоєння англійців в українській інтернет-комунікації. *Термінологічний вісник*. 2017. № 4. С. 245–252.
2. Кідрук М. Доки світло не згасне назавжди : роман. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 528 с.
3. Кравченко Т. П. Морфологічна адаптація запозичених термінів економіки АПК. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2012. Вип. 27. С. 35–38.
4. Baker, M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 2011. 352 p.
5. Crouch B. *Dark Matter : a novel*. New York : Crown Publishers, 2016. 342 p.

Оксана КОВАЛЬЧУК

*канд. філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

Вероніка ЗАХАРЮТА

*студентка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ДЕРИВАТИВНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ “КОЛОНІЯ” МАКСА КІДРУКА ТА “МАРСІЯНИН” ЕНДІ ВІРА)

Одним із важливих аспектів функціонування мови є словотворення, яке забезпечує постійне оновлення та збагачення лексичного складу. Згідно з дослідженнями, деривація відіграє ключову роль у збагаченні словникового складу англійської мови та адаптації до нових комунікативних потреб [4, с. 70].

Розрізняють поняття деривації у вузькому та широкому значеннях. У широкому розумінні деривація ототожнюється із загальним процесом словотворення. В англійській мові основними типами деривації виступають префіксація, суфіксація, конверсія та зворотне словотворення, тоді як в українській – префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний способи, складення основ та абрєвіація. У цьому дослідженні деривація розглядається у вузькому розумінні – як процес творення нових слів шляхом додавання афіксів (префіксів, суфіксів) до основи або кореня слова. Обидві мови активно використовують морфемні засоби для творення нових лексем, однак аналітичний характер англійської зумовлює меншу продуктивність афіксальних моделей порівняно із синтетичною українською. Афікси є не просто технічними засобами словотвору, а носіями певної інформації та відтінків значення [2, с. 322].

У романі «Марсіянин» Енді Віра широко застосовуються дериваційні афікси для створення технічної лексики, що точно передає процеси, стани та функції об'єктів. Так, лексема “*depressurization*” [5, с. 139] утворена префіксально-суфіксальним способом **de-** + **pressur(e)** + **-ization** і означає процес зниження тиску. Префіксальна лексема “*reboot*” [5, с. 203] утворена за допомогою префікса **re-** і основи **boot** та позначає перезапуск електронної системи, будучи функціонально активним словом у технічному дискурсі. Суфіксальна лексема “*powerless*” [5, с. 258] складається з основи **power** та суфікса **-less** і передає стан безсилля, позбавленості можливості діяти. Нарешті, префіксально-суфіксальна “*malfunctioning*” [5, с. 299] утворена від **mal-** + **function** + **-ing** і виконує функцію технічного опису несправності. Найпродуктивніші афікси – **re-**, **pre-**, **-ization**, **-less**, **-ing**, що свідчить про системність словотвору та його роль у формуванні реалістичного технічного світу твору.

У романі Макса Кідрука «Колонія» спостерігається активне використання дериваційних афіксів. Зокрема, префіксальні моделі реалізуються у словах «*розженемо*» [1, с. 300] та «*недовиконання*» [1, с. 439]. У першому випадку префікс **роз-** формує дієслово із семантикою дії з наслідками, а у другому – префікс **недо-** надає іменникові значення браку результату та неуспішності. Фемінітиви «*командирка*» [1, с. 31] та «*лікарка*» [1, с. 13] утворені за допомогою суфікса **-к(а)**, що відображає сучасні гендерні тенденції у мовленні. Префіксально-суфіксальні моделі типу «*самоізоляції*» [1, с. 299] поєднують префіксоїд **само-** та суфікс **-ції**, формуючи поняття дії, виконаної самостійно, із технічним і соціальним забарвленням. Найбільш продуктивними словотвірними афіксами є суфікси **-енн-/-анн-**, **-ість**, **-ичн-**, **-ува-/-юва-** та префікси **пере-**, **за-**, **роз-**, **від-**. Таким чином, Макс Кідрук за допомогою різноманітних афіксальних структур створює лексеми із відтінками дії, стану або якості, що не лише відображають технологічну та соціальну реальність майбутнього, а й надають тексту експресивності, динамічності та сучасного звучання.

Зіставлення англійських та українських префіксів і суфіксів дозволяє з'ясувати, наскільки подібні функціональні відповідники співвідносяться за семантикою, продуктивністю та сферою вживання [3, с. 124]. У романі «Марсіанин» переважає суфіксальний спосіб словотворення, який становить 65 %, тоді як префіксально-суфіксальні утворення охоплюють 25 %, а префіксальні – лише 10 %. Натомість у творі «Колонія» спостерігається протилежна тенденція: префіксально-суфіксальний спосіб є домінуючим (68 %), тоді як суфіксальний становить 25 %, а префіксальний – лише 7 %. Ізоморфною рисою є схожість у функціях префіксів і суфіксів, як-от значення повторного виконання дії у словах *reboot* [5, с. 203] і *перезаписати* [1, с. 233].

Отже, проведені дослідження засвідчують спільні тенденції у використанні афіксації як основного способу словотвору в обох мовах, зокрема для формування технічної, термінологічної та абстрактної лексики. Англійська тяжіє до суфіксальних моделей, тоді як українська – до префіксально-суфіксальних структур, що забезпечують більшу морфологічну гнучкість і виражальні можливості. Крім того, українська мова схильна до графічної та фонетичної адаптації іншомовних елементів, що засвідчує відкритість до запозичень, тоді як англійська здебільшого зберігає внутрішню словотвірну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кідрук М. *Колонія*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021. 720 с.
2. Ковалик І.І. Про корінь слова та його роль у словотворенні. *Вчення про словотвір*. Івано-Франківськ – Львів, 2007. Ч. I. С. 320–326.
3. Пономаренко С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 300 с.
4. Crystal, D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press, 2018. 582 p.
5. Weir, A. *Марсіанин*. New York: Crown Publishing, 2014. 369 p.

Оксана КОВАЛЬЧУК

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

Аліна КАЛИНЕЦЬ

*студентка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИКМЕТНИКА В СУЧАСНІЙ
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ
Р. А. СПРАТТ «ФРАЙДІ БАРНЗ, ДІВЧИНА-ДЕТЕКТИВ» ТА
В. НЕСТАЙКА «НЕЙМОВІРНІ ДЕТЕКТИВИ»)**

Прикметник є важливою частиною мови, що виконує описову, емоційно-оцінну та стилістичну функції, надаючи висловлюванню виразності, точності й художньої образності. Його використання у художніх текстах відображає мовну специфіку, індивідуальний стиль автора та культурні особливості національної мови.

В англійській і українській мовах прикметник має спільну семантичну основу – позначення ознаки предмета – однак морфологічно та синтаксично ця частина мови функціонує по-різному. В українській мові прикметник є змінною частиною мови: він узгоджується з іменником у роді, числі та відмінку. В англійській мові форма прикметника є незмінною. Ця риса є аломорфною, оскільки відображає різні граматичні системи двох мов – флективної української та аналітичної англійської. Прикметники виконують в реченнях роль означення при іменнику або виступають іменною частиною складеного присудка.

Характерною рисою українських прикметників є наявність коротких і повних форм прикметників. Повні форми (*веселий, гарний, глибокий*) є

основними, а короткі (*весел, гарен, повен*) вживаються рідко, переважно в поетичному або розмовному мовленні, виражаючи стан або внутрішню характеристику суб'єкта. В англійській мові аналогічної форми немає, але функцію коротких українських прикметників частково виконують предикативні прикметники, що вживаються після дієслова-зв'язки (*He is glad, They are ready*).

Окрему групу в системі українських прикметників становлять присвійні прикметники. Вони утворюються за допомогою суфіксів *-ів, -ин, -їн, -ач, -яч* (*братів, мамин, лисичин, курячий*), узгоджуються з іменниками й мають відмінкові форми. В англійській мові належність виражається аналітично, за допомогою інших частин мови – через конструкцію з *'s* або прийменник *of*: *mother's book, Tom's car, the tail of a fox*. Таким чином, українська мова реалізує морфологічний спосіб вираження належності, тоді як англійська – синтаксичний, що свідчить про ще одну аломорфну ознаку.

За структурою прикметники в обох мовах поділяються на прості, похідні та складні. У романі Р. А. Спратт «Фрайді Барнз, дівчина-детектив» найчастіше вживаються похідні та складні прикметники, характерні для англійської мови (наприклад, *well-dressed, good-looking, long-term, unstoppable, careful*). У результаті кількісного аналізу встановлено, що близько 47 % прикметників у досліджуваному тексті є похідними, 28 % – складними, і лише 25 % – простими. Натомість у творі В. Нестайка «Неймовірні детективи» спостерігається протилежна тенденція: переважають прості прикметники (близько 52 %), тоді як похідні становлять 33 %, а складні – лише 15 %. Це пояснюється флективною природою української мови, де прості прикметники легко виражають відтінки значень за допомогою суфіксів та закінчень.

Важливим граматичним параметром прикметників є ступені порівняння. В англійській мові вони утворюються синтетично (додаванням суфіксів *-er, -est*) або аналітично (*more, most*): *big – bigger – the biggest, beautiful – more beautiful – the most beautiful*; подібним чином в українській мові: *красивий – красивіший – найкрасивіший, більш красивий – найбільш красивий*. У романі Р. А. Спратт прикметники у вищому ступені порівняння становлять близько 38 % усіх

прикметникових форм, у найвищому – 14 %, решта – у звичайному ступені. У творі В. Нестайка ці показники становлять відповідно 31 % і 9 %, що свідчить про більш динамічне, експресивне використання прикметників в англійському тексті порівняно з українським.

До граматичних ознак українського прикметника належить також можливість субстантивації, тобто переходу в іменник без зміни форми (*старший, поранений, черговий*). В англійській мові субстантивація обмежена артиклем і вживається переважно у множині (*the rich, the poor, the brave*). Це свідчить про вищу морфологічну гнучкість прикметника в українській мові.

З морфологічного погляду, українські прикметники характеризуються розвиненішою системою словотвору: вони можуть утворюватися від іменників (*камінь – кам'яний*), дієслів (*працювати – працюючий*), прислівників (*зовні – зовнішній*). В англійській мові поширені дериваційні моделі з суфіксами *-ful, -less, -ous, -able* (*helpful, careless, dangerous, comfortable*), що засвідчує її аналітичний характер. У романі Спратт переважають прикметники з емоційно-оцінними суфіксами (*-ful, -less, -ous*), які формують авторський стиль, зокрема у створенні іронічного тону опису персонажів.

У книзі Рейчел Спратт прикметники використовуються для створення яскравих характеристик персонажів, передачі настрою та побудови атмосфери. Мова твору проста, але дотепна, насичена гумором, іронією та науковими деталями, що робить її привабливою для молодшої аудиторії. Прикметники допомагають читачеві уявити зовнішність і характер героїв, а також відчутти динаміку подій. Наприклад, за допомогою епітетів *small, messy, brilliant* авторка підкреслює розум, кмітливість та спостережливість головної героїні.

В українському творі Всеволода Нестайка «Неймовірні детективи» прикметники виконують подібну функцію, але відзначаються іншою стилістичною спрямованістю. Мова письменника насичена гумором, народними зворотами, колоритними описами сільського життя. Прикметники використовуються для зображення зовнішності героїв (*стрункий, кучерявий, гарний*), їхніх характерів (*спритний, відважний, хитрий*) та опису довкілля

(*темний, затишний, похмурий*). Завдяки цьому створюється живий, емоційно забарвлений текст, який близький до дитячого сприйняття.

Отже, ознаки прикметника як частини мови охоплюють семантичний, морфологічний, синтаксичний і функціонально-стилістичний рівні. В англійській мові вони проявляються здебільшого в аналітичній формі (незмінність, порядок слів, аналітичні форми ступенів порівняння), тоді як в українській – у флективній (узгодження, варіативність форм, суфіксальна система). У результаті порівняння можна стверджувати, що обидві системи мають свої сильні сторони: англійська – структурну стабільність і логічність, українська – виразність, емоційність і багатство формальних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба Л. Граматика сучасної англійської мови: довідник. Київ : Логос, 2019. 352 с.
2. Нестайко В. Неймовірні детективи. Київ: Ранок. 2019. 190 с.
3. Carter, R., & McCarthy, M. English Grammar: A Comprehensive Guide. Oxford University Press, 2020. 354 p.
4. Spratt R. Friday Barnes, Girl Detective. New York: Roaring Brook Press, 2016. 272 p.

Оксана КОВАЛЬЧУК

к. філол. н., доцент,

*Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

Ірина-Меланія РАЙКОВСЬКА

студентка групи ГФм-24-1,

*Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,*

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА «ІНТЕРФАКС-УКРАЇНА»)

Політична термінологія є невід'ємною частиною сучасного розмаїття фахових мов, оскільки основне її призначення – відображати суспільні, соціальні та владні процеси, що відбуваються у різних країнах [4, с. 6]. Вивчення термінів політичної сфери як основних одиниць фахової мови має вагоме значення для систематизації та уніфікації термінологічних ресурсів, що сприяє ефективному функціонуванню комунікації у суспільстві, особливо в умовах сучасних реалій в Україні.

За визначенням А. Д'якова, терміном є слово або сполучення слів, яке чітко номінує специфічне поняття певної галузі знань чи діяльності й служить для забезпечення чіткості та однозначності професійної комунікації. Мовознавець підкреслює, що терміни функціонують серед терміносистем, характеризуються однозначністю в межах однієї галузі, стилістично нейтральні, лаконічні та мають бути перекладними або мати відповідники в інших мовах [1, с. 9]. Усі ці ознаки притаманні й політичній термінології.

У межах дослідження політичної термінології, здійсненого на основі статей інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна», було відібрано 200 термінів, які класифіковано за структурними та семантичними ознаками.

За структурою, відповідно до класифікації А. Коваленка, терміни поділяються на 1) прості – однокомпонентні, 2) складні, що складені з двох слів, які написані разом чи через дефіс, та 3) терміни-словосполучення, що сформовані з декількох компонентів [3, с.56]. Прості терміни домінують (60,5% вибірки) і виражаються лексемами з простою структурою (*war, support, minister*). Складні терміни є найменш чисельною групою, їх частка становить всього 5,5% (*state-owned, multi-party, leadership, servicemen*). Терміни-словосполучення складають 34% (серед них тих, що мають 2 компоненти – 18%, 3 – 4%, 4 – 5%, 5 – 2%, 6 – 2 %, 7 – 1%, 8 і 9 – 1%, 10 і 11 – 0,36%). Двокомпонентні конструкції здебільшого утворені за моделями *Adj+N* (*military brigades, evacuation process*) або *N+N* (*Energy Minister*). Терміни-словосполучення, у яких більше, ніж два компоненти, представлені моделями *Adj+N+N* – *Pension Fund of Ukraine*; *N+N+N* – *House of Lords of the UK Parliament*, а також більш розгорнутими структурами – *Adj+N+Adj+N+Adj + N+ N+Adj+N* – *The Verkhovna Rada of Ukraine Committee on Social Policy and Protection of Veterans' Rights*. Найкоротші багатоконпонентні терміни у вибірці містять 2 компоненти, найдовший – 11. Окрім цього, у вибірці зафіксовано значну кількість термінів-аббревіатур: *IAEA, NPP, MFA*.

За частиномовною приналежністю більшість термінів – іменники: *energy, deoccupation, safety, authorities, terrorism, implementation, support*. Проте трапляються дієслова, як-от, *to mine, to form, to legitimize*, а також прикметники: *diplomatic, autonomous, long-term, state-owned*.

За семантичним принципом аналізу нам вдалося виокремити 10 тематичних груп. Найчисельнішими серед них є групи, що позначають загальні політичні поняття (14,5%) та військову термінологію (15%). Якщо перші з названих термінів характерні для політичних текстів загалом, то другі – пов'язані безпосередньо із подіями воєнного стану в Україні і відображають актуальні процеси сучасного політичного дискурсу. Інші групи розподілені таким чином: назви професій, посад і ролей – 9,5% (*ambassador, press secretary*); назви установ, організацій – 9,5% (*Ministry of Foreign Affairs, G7*);

географічні назви – 6,5% (*Kharkiv region, Eurozone*); адміністративні поняття – 9% (*coordination, committee*); соціальна політика – 8,5% (*evacuation, social support*); економіка і фінанси – 10,5% (*budget, frozen assets*); атомна енергетика і безпека – 6,5% (*nuclear safety, IAEA*); абстрактні поняття, які набувають політичного забарвлення у контексті – 6% (*peace, dignity, legitimacy*). Наприклад, у реченні «*Carney called for promoting peace with the support of the United States and through sanctions*» [2] слово *peace* вжито у значенні миру саме між державами, у політичному контексті.

Серед досліджуваних термінів виявлено значну кількість інтернаціоналізмів – лексичних одиниць, що мають схожу форму та семантику у різних мовах, наприклад, *resolution, agency, international, diplomacy*. Такі терміни є запозиченнями, походять із латинської, грецької, французької та інших мов і відображають процес глобалізації політичної лексики. Водночас слід зазначити, що у політичній термінології функціонують і національно марковані одиниці, що мають специфічне значення в межах певної культурно-політичної системи, як-от, *Verkhovna Rada* в українському контексті або ж *The White House* в англійському.

За ступенем усталеності терміни поділяються на неологізми та усталені одиниці. Неологізми виникають у відповідь на нові політичні реалії, тоді як усталені терміни мають стабільне функціональне навантаження. У вибірці фактично всі терміни є усталеними: *minister, budget, war*. Неологізмами стають терміни, які вже існували у політичному дискурсі, проте зазнали переосмислення або актуалізації саме в нових умовах, як-от, *deoccupation*, який набув особливого значення у контексті війни в Україні.

Щодо змісту термінів, то їх поділяємо на загальнонаукові (*coordination, implementation, organization*), що вживаються універсально у різних галузях знань, та галузеві – одиниці, характерні саме для політичної сфери (*armed aggression, rule of law, mobilization level*).

За значенням вибрані терміни можна поділити на однозначні та багатозначні, з переважанням перших. Однозначні, наприклад, *IAEA (МАГАТЕ)*,

Tomahawk missiles, *Eurozone* мають вузьке спеціалізоване значення та не піддаються множинному трактуванню. Здебільшого, це назви зброї, політичних інститутів, власні назви. Проте деякі терміни, наприклад, *resolution*, *support*, *position*, *mobilization* можуть набувати різного значення залежно від контексту.

Підсумовуючи, зазначимо, що обрана термінологія репрезентує структурно-семантичне багатство сучасного політичного дискурсу, що виявляється у варіативності формальних моделей та тематичній широті. Проведений аналіз дає змогу простежити закономірності функціонування політичної лексики в умовах динамічного інформаційного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : монографія. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
2. Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство : вебсайт. URL: <https://interfax.com.ua/> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2004. 284 с.
4. Політична термінологія у сучасному інформаційному просторі / Жалай В. Я., Линник Т. Г., Пархоменко А. Ф., Рахманова І. І., Рубашова Л. М.: Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. Київ : Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України, 2019. С. 5–51.

Зоряна КОРЖАК
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

РОЛЬ НОМІНАТИВНИХ ЕКСПРЕСИВНИХ РЕЧЕНЬ ДЛЯ ТЕКСТОВИХ МАТЕРІАЛІВ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ЗМІ

Щоб відкрити значно ширші теоретичні й практичні перспективи запропонованого дослідження, ми вирішили продемонструвати функційне навантаження номінативних експресивних речень в українській та німецькій мові, щоб виявити універсальні закономірності побудови зазначених конструкцій та з'ясувати, який вплив на їх формування і специфіку здійснюють культурні чинники і комунікативна традиція. Оскільки і в українській, і в німецькій мовах номінативні конструкції активно використовуються для надання тексту виразності, динамізму та прагматичної спрямованості, їх зіставлення сприятиме глибшому розумінню комунікативної природи таких синтаксичних одиниць [2, с. 162].

В українських медіа номінативні експресивні речення широко використовуються, зокрема в заголовках та підзаголовках новинних видань, таких як «Українська правда», «Дзеркало тижня» чи «НВ». Вони мають на меті швидко привернути увагу читача, передати емоційне забарвлення та акцентувати важливі події або явища. Типовими є заголовки чи фрагменти новин, побудовані за моделлю «ланцюг із двох або трьох іменників», які формують семантичну домінанту тексту. Наприклад, у публікаціях «Української правди», «Дзеркала тижня» чи «НВ» широко використовуються такі конструкції, як: *«Війна. Вибір. Перемога; Реформи. Боротьба. Супротив; Криза. Відповідальність. Майбутнє»*. Драматизуючи події, автори новин використовують іменники з виразним емоційним забарвленням та апелюють до страху, небезпеки, боротьби, болю чи перемоги. Такі мовні засоби часто

зустрічаються у заголовках, оскільки саме вони першими формують уявлення читача про подію, а також задають тональність усього матеріалу [1, с. 395].

У німецьких медіа, наприклад у виданнях «Der Spiegel» чи «Die Zeit», номінативні експресивні речення теж зустрічаються, проте частіше вони інтегровані у більш складну синтаксичну структуру. Вони використовуються як короткі вставки або заголовкові фрагменти: «*Krieg. Leid. Hoffnung*» – де номінативні конструкції схожі за формою і функцією з українськими, однак у німецькій мові такі речення рідше виступають повноцінними автономними висловами у тексті, а частіше супроводжуються додатковими пояснювальними конструкціями або інтонаційними засобами. Наприклад, у німецькому тексті можна зустріти конструкцію: «*Ein neuer Krieg, großes Leid, doch auch Hoffnung auf Frieden*» – де номінативні частини включені до більш розгорнутої синтаксичної одиниці.

Продуктивність номінативних експресивних речень для текстових матеріалів українських і німецьких ЗМІ – беззаперечна. Вони не лише концентрують суть повідомлення, а й стилістично маркують емоційний тон інформації, яка передається.

1. Приклади заголовків з українських ЗМІ:

- *Криза. Відповідальність. Вибір.* («Дзеркало тижня», 2023)
- *Війна. Страх. Надія.* («Українська правда», 2024)
- *Корупція. Реформи. Опір.* (НВ, 2023)
- *Блекаут. Зима. Виживання.* (ТСН, 2022)
- *Голод. Страх. Боротьба.* (Суспільні новини, 2023)

Бачимо, що для української публіцистики характерне використання емоційно-забарвленої лексики, що апелює до соціально значущих проблем – війни, реформ, економічної кризи. Часта присутність таких слів, як *війна*, *страх*, *біль*, *боротьба*, *перемога*, формує атмосферу напруги, невизначеності, але також мобілізації. Конструкції з трьох іменників – домінантна модель, яка задає ритмічний темп заголовку, створюючи ефект фрагментарності та інформаційної концентрації.

2. Приклади заголовків із німецьких ЗМІ:

- *Energiekrise. Unsicherheit. Zukunft.* («Süddeutsche Zeitung», 2023)
- *Pandemie. Isolation. Wandel.* («Die Zeit», 2022)
- *Inflation. Proteste. Perspektiven.* («Der Spiegel», 2023)
- *Sicherheit. Freiheit. Verantwortung.* (Tagesschau.de, 2023)
- *Klima. Migration. Politik.* (FAZ, 2023)

У німецьких ЗМІ конструкції номінативних експресивних речень будуються за аналогічною моделлю, проте спостерігається більша концентрація термінологічної або нейтрально-аналітичної лексики. Слова на кшталт *Energiekrise*, *Perspektiven*, *Verantwortung*, *Wandel* вказують на інформаційний стиль, прагнення подати стисле, але об'єктивно нейтральне повідомлення зі збереженням аналітичної складової. При цьому лексеми, пов'язані з кризами чи глобальними процесами (*Pandemie*, *Klima*, *Migration*), несуть у собі приховане емоційне навантаження, що активізується контекстом.

Таким чином, НЕР у заголовках та ключових фрагментах публіцистичних текстів виконують комплексну функцію – вони структурують матеріал, підсилюють експресію, концентрують зміст, а також слугують відображенням соціальних, культурних та інформаційних пріоритетів суспільства, в якому функціонує конкретний медіатекст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корольова В., Шевченко Т. Експресивний потенціал синтаксичних конструкцій в українському художньому дискурсі. Інноваційний шлях розвитку сучасних філологічних наук в Україні та країнах ЄС. Рига : Izdevniecība Baltija Publishing, 2022. С. 381–434.
2. Шульжук К. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Дарія МИЦАН
к. філол. н., доцент,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Людмила РУСАНОВА
здобувачка магістерського рівня,
Факультет філології,
Карпатський національний університет,
імені Василя Стефаника

НЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ, ФУНКЦІЇ ТА СФЕРИ ВЖИВАННЯ

У сучасному мовознавстві спостерігається зростання інтересу до процесів динамічного оновлення лексичного складу, що зумовлено як внутрішніми закономірностями мовного розвитку, так і зовнішніми соціокультурними чинниками. Одним із найяскравіших проявів цієї динаміки є поява нових слів – неологізмів, які відображають потребу суспільства в номінації нових явищ, предметів, технологій і понять.

Польська мова, як одна з найбільш відкритих до запозичень слов'янських мов, демонструє високий рівень неологічної активності. Особливо інтенсивно процес неологізації розвивається з початку ХХІ століття під впливом глобалізації, англійської мови, соціальних мереж, цифрової культури та зміни комунікативних практик молодого покоління [3, с. 120].

Метою роботи є визначення основних тенденцій формування, функціонування та поширення неологізмів у сучасній польській мові, а також аналіз їхніх функцій і сфер уживання.

Матеріал дослідження становлять лексичні одиниці, зафіксовані в словниках неологізмів („Nowe słowa w języku polskim” під ред. В. Dunaja, Z. Zgólkowej), у польських електронних медіа, блогах, соціальних мережах (Twitter/X, TikTok, Instagram), а також у корпусах мови, зокрема в Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP).

Неологізми виконують різноманітні функції: номінативну (позначення нових понять або реалій), експресивну (вираження емоцій, оцінки, іронії), ідентифікаційну (формування групової або вікової приналежності), прагматичну (створення сучасного, динамічного стилю мовлення), естетичну (привернення уваги в текстах реклами, піснях, медіа) [4, с. 80].

Проведений аналіз засвідчив, що неологізація в польській мові має полігенний характер: нові слова з'являються як шляхом внутрішнього словотворення, так і через запозичення з інших мов, переважно англійської.

Варто зазначити, що найбільш продуктивним джерелом неологізмів у польській мові є інформаційно-технологічна сфера (*scrollować, hejt, selfie, postować, influencer*). Одне з перших місць займають також політична та суспільна сфери (*antyszczepionkowiec, klimatyczny sceptyk, eurorealista*). Не варто забувати також і про молодіжне середовище, у якому неологізми стають частиною сленгу (*cringe, zajawkowy, sztos, przypał, beka*). Екологічна та соціальна тематика, звичайно, має свій вплив на формування неологізмів (*zero waste, wege, ekoświadomy*).

За допомогою аналізу структурно-словотвірних моделей неологізмів визначено, що серед способів творення нових слів переважають такі методи, як суфіксальний (*hejterka, lajkus, memiarz*), префіксально-суфіксальний (*odfollowować, wypostować*), аббревіація (*NPC, vax*), а також осново- та словоскладання (*webinar, smartfon*).

Серед сучасних тенденцій у розвитку польських неологізмів варто виокремити англіцизацію лексики (переважання запозичених формантів *-ować, -er, -ing*) [5, с. 71], а також демократизацію мови, тобто легітимізацію неформальних форм у публічному дискурсі. Поширеною є також цифрова динаміка, що передбачає поширення неологізмів через соціальні мережі. Інтермедіальність є також не менш важливою тенденцією, яка полягає в тому, що нові слова виникають на межі мови, візуальної культури та мемів на просторах Інтернету.

Висновки. Неологізми у сучасній польській мові є дзеркалом соціокультурних процесів і технологічних змін. Вони не лише розширюють словниковий склад, але й формують нові мовні норми та моделі комунікації. Аналіз показав, що процес неологізації характеризується відкритістю, гнучкістю і швидкою адаптацією нових слів до повсякденного мовлення. Польська мова активно реагує на виклики часу, поєднуючи традиційні словотворчі механізми з іншомовними впливами. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на кількісне вивчення динаміки неологізмів у соціальних мережах, аналіз їх семантичної стабільності та впливу на норму літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дьячок Н., Датченко Ю., Куварова О. Аббревіація як засіб лінгвальної компресії в польській мові. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 3(9). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3\(9\)-141-151](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-141-151).
2. Красавіна В. В. Лексичні неологізми періоду пандемії коронавірусу (на матеріалі інтернет-ЗМК). *PHILOLOGICAL SCIENCES, INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION STUDIES: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS*. 2021. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-82>.
3. Яриновська К.Т. Неолексеми періоду 2022-2024 року у сучасних слов'янських мовах (на матеріалі польської та української). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. №70. С.119-123.
4. Дзюбіна О. І. Диференціальні ознаки неологізмів і okazіоналізмів. *Науковий вісник ЛНУ ім. Івана Франка*. 2014. №22. С.78-84.
5. Клименко Л. О. Продуктивні моделі творення неологізмів. *Вісник ПНУ ім. Василя Стефаника*. 2001. №7. С.71-72.

Дарія МИЦАН
к. філол. н., доцент,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Тетяна ШАВКОВА
здобувачка магістерського рівня,
Факультет філології,
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ПОХОДЖЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Розвиток театральної лексики у польській та українській мовах тісно пов'язаний з процесами мовних контактів, що відбувалися протягом кількох історичних етапів: латинсько-італійський вплив доби бароко, французька революція XVIII – XIX ст., німецько-австрійського вплив в межах Габсбурзької монархії, а також сучасна англійська експансія, пов'язана з глобалізацією та розвитком масової культури.

Основна частина театральної лексики у Польщі та Україні має італійське походження, яке пов'язане з поширенням комедії *della arte* («комедія масок») та придворних вистав у XVI – XVII ст. Серед спільних запозичень у двох мовах відомими є італійські терміни: *scena/ сцена, aktor/ актор, maska/ маска, pantomima/ пантоміма, scenografia / сценографія, trupa/ трупа, improwizacja/ імпровізація*. Більшість цих термінів були засвоєні ще до вироблення національних літературних мов, що пояснює їхню фонетичну адаптацію до слов'янських форм [2].

Французька мова теж наклала свій відбиток. Їй ми завдячуємо за терміни такі, як *komedia/ комедія, reżyser/ режисер, repertuar/ репертуар, rola/ роль, premiera/ прем'єра, dekoracja/ декорація, marionetka/ маріонетка*.

Також є деякі загальновідомі лексеми, які мають походження з німецької мови *statysta/ статист, garderoba/ гардероб, sufler/ суфлер, kulisa/ куліси*,

rekwizyt/ реквізит, foyer/ фой'є. Особливо відчутним був німецький вплив у Галичині та Сілезії, де театри підпорядковувалися німецькому сценічному регламенту. Польський дослідник М. Ваїко відзначає, що технічна театральна лексика у Польщі значною мірою досі базується на німецьких кальках [1, с. 15], тоді як в Україні спостерігається тяжіння до англійських запозичень.

Значно менше (в порівнянні з італійською, французькою та німецькою мовами) присутня в польській та українській мовах театральна лексика іспанського походження. Вплив іспанської культури на театральну лексику пов'язаний насамперед із фламенко-культурою, драматургією Золотої доби Іспанії, а також із літературою та кіно ХХ – ХХІ ст. Таким чином маємо: *flamenco/ фламенко, Don Juan/ Дон Жуан* (персонаж став універсальним архетипом), *romance/ романс, bolero/ болеро, corrida/ корида, torero/ тореро*. Як бачимо такі запозичення переважно належать до сфери жанрово-образної, музично-танцювальної або міфологізованої термінології, а не до *структурної театральної лексики*

Також до сьогоднішніх часів збереглося кілька прикладів лексем, походженням яких є латина або грецька мова: *teatr/ театр, drama/ драма, persona/ персона, skomoroch/ скоморох, orkestra/ оркестр*.

З кінця ХХ ст. домінуючим джерелом запозичень у театральному дискурсі обох досліджуваних мов стала англійська мова, особливо в кінематографічній та продюсерській термінології: *casting/ кастинг, show/ шоу, warsztaty/ воркшоп (майстерня), performans/ перформанс*.

Запозичення не завжди зберігаються у своїй первісній формі – нерідко в обох мовах формуються кальки або гібридні утворення. Наприклад: *światłomistrz / світлотехнік* (польська/ українська калька з *light designer*), *teatr jednego aktora / театр одного актора* – калька з *one-man show*. На підставі різноманітних досліджень можна зауважити, що активність калькування в українській мові значно вища, ніж у польській, що більше тяжіє до збереження оригінальної форми (особливо в англіцизмах).

Таким чином, німецькі запозичення активно збереглися в технічній та адміністративній лексиці сцени, італійсько-французькі – становлять класичний жанровий і мистецький фундамент, латинізми – книжна база, яка часто використовується в науковій театральній термінології, і англіцизми – домінують у сучасній продюсерській та медійній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bańko M., Drabik L., Wiśniakowska L. Słownik spolszczeń i zapożyczeń. – Warszawa, 2007. – 388 s
2. Sławski F. *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1–5, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków 1952–1982.

УДК 811.111'373:81'33:81'42

Світлана ПРИСТАЙ

викладач,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Аліна ГЛИНЯНЮК

студентка групи ГФм-24-1,

*Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,*

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газ*

АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ В АСПЕКТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі міжкультурна комунікація стає дедалі актуальнішою, а знання фразеологічних одиниць іншої мови допомагає глибше зрозуміти культурний контекст і уникнути комунікативних бар'єрів. Вони не лише збагачують мовлення, а й відображають історичні, культурні та соціальні реалії народу. Особливо цікавою є порівняльна перспектива англійських та українських фразеологізмів, оскільки обидві мови мають численні вирази з

топонімічним компонентом, але їх семантика та конотативні значення можуть суттєво відрізнятися [1, с. 368].

З точки зору відображення в образній основі фразеологізмів культурних знань можна виділити наступні групи фразеологічних одиниць з топонімічним компонентом:

1) фразеологічні одиниці, обумовлені соціально-історичними чинниками, пов'язані з історичними подіями та фактами далекого минулого. Наприклад: англ. *like the Battle of Hastings* (букв. як Битва під Гастінгсом) використовується для позначення чогось надзвичайно важливого та доленосного, тоді як українська *Полтавська битва* може мати конотацію зради чи поразки;

2) фольклорні фразеологічні одиниці, джерелом яких є народна творчість: легенди, притчі, пісні, тощо. Наприклад: англ. *London fog* – «щось туманне, заплутане»; укр. *з далекої Січі* – звідкись із далеких країв;

3) фразеологічні одиниці, пов'язані з повсякденним життям, звичаями людей. Наприклад: англ. *people north of Watford* «провінціали», букв. «люди, які живуть на північ від Вотфорда» [3, с. 140];

4) фразеологічні одиниці з топонімом, в основі яких лежить біблійна міфологія. Наприклад: англ. *Sodom and Gomorrah* «Содом і Гоморра», «будь-яке місце, яке відоме порочністю своїх жителів» (Содом і Гоморра – два порочних міста древньої Палестини); укр. *іти на Голгофу* – «страта на хресті на пагорбі Голгофа» [2, с. 143];

5) фразеологічні одиниці джерелом походження яких є антична міфологія (міфотопоніми). Наприклад: англ. *Pandora's box* – «джерело непередбачуваних проблем», *a Sisyphean task* – «безкінечна, марна праця»; укр. *Танталові муки* – «муки від недосяжності бажаного», *між Сциллою і Харибдою* – «опинитися між двома небезпеками»;

6) топонімічні фразеологічні одиниці, які запозичені з інших європейських мов; переважно з латинської та французької мов. Наприклад: англ. *crossing the Rubicon* – «зробити рішучий, незворотний крок»; укр. *Піррова перемога* – «перемога, що дається надто дорогою ціною, майже як поразка»;

7) літературні фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом, пов'язані з художніми творами, героями або літературними цитатами. Наприклад: англ. *the road to Mandalay* – «символ далеких мандрів, туги за екзотичними місцями»; укр. *Одіссея життя* – «довгі й складні мандри, випробування долі».

Фразеологізми з топонімічним компонентом є важливим засобом вираження культурних та історичних реалій у мові. Аналіз англійських і українських фразеологізмів показує, що хоча вони виконують схожі семантичні функції, їх значення часто визначається специфікою конкретної культури. У міжкультурній комунікації знання таких одиниць допомагає уникати непорозумінь, розуміти культурні коди та робити спілкування більш насиченим і ефективним. Таким чином, вивчення студентами топонімічних фразеологізмів не лише сприяє поглибленню мовних компетенцій, але й є ключовим аспектом формування міжкультурної комунікативної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменюк, В. В. Семантична структура фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом у сучасній англійській мові. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2011. Вип. 24. С. 367–370.
2. Пермякова О. Н. Лінгвокультурні особливості фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 7 (345). С. 138–148.
3. Bulakh, O., Basenko, H., Sakharova, Y., Chunakhova, L. Toponyms in English Phraseological Units. *International Research Journal*. 2023. No. 11 (137). P. 138–142.

Наталія РОМАНЕНКО

к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Роксолана ВАСИЛИК

студентка групи ФІЛ-22-1,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

СУФІКСАЛЬНА СИСТЕМА СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА (НА ОСНОВІ МЕДІАТЕКСТІВ ПРО СУЧАСНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ)

Суфіксальна система англійської та української мов уже давно є об'єктом досліджень і відображена у працях багатьох дослідників, серед яких С. П. Самійленко, М. Я. Плющ, Т. М. Возний, К. Г. Городенська, Г. В. Чернецька, а також іноземні лінгвісти Р. Лібер, Р. Н. Камал, П. Монаган, І. Плаг, Л. Бауер, В. Адамс та інші. Водночас зазначена тематика ще не отримала комплексного висвітлення на матеріалі публікацій періодичних видань *The Economist* та *Український тиждень*, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

У сучасному мовознавстві суфіксом називають афікс, який приєднується ззаду до твірної основи [3, с. 36]. Завдяки такій своїй здатності суфікси відіграють важливу роль у розширенні лексичного складу. Тому за тим, які функції виконують суфікси, їх поділяють на словотвірні та формотвірні. Крім цього, суфікси також класифікують за походженням: на питомі та запозичені; за частиною мови, яку вони утворюють: іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові та числівникові; за тим, якого значення можуть надавати словам: суб'єкт, знаряддя, локатив, граматична предметність, збільшеність, зменшеність, збірність, одиничність і т. д.; за продуктивністю: продуктивні,

малопродуктивні; за будовою: прості та складні; за значенням: однозначні та багатозначні. Також словотвірні суфікси в англійській мові за характером словотвірного значення та функції поділяють на класозмінні та класозберігаючі, а в українській – на транспозиційні, мутаційні та модифікаційні [2, с. 45–50].

Зіставний аналіз суфіксальних систем англійської та української мов на матеріалі спеціального випуску «The World Ahead 2024» періодичного видання *The Economist* та спеціального випуску «Минулі мрії видяться майбутнім» видання *Український Тиждень* дає змогу краще зрозуміти специфіку функціонування суфіксів у двох мовах.

Провівши зіставний аналіз, вдалося з'ясувати, що суфікси набагато активніше застосовуються саме в українській мові. Крім того, в українській мові набагато частіше використовуються словотвірні суфікси, тоді як в англійській – формотвірні.

У обох виданнях присутні такі типи словотвірних суфіксів: іменникові, прикметникові, дієслівні та прислівникові. Але в англійському виданні вдалося виявити лише один дієслівний суфікс *-at(e)-*, в той час як в українській дієслівні суфікси проявляються набагато активніше.

З іншого боку, ізоморфною рисою словотвірних суфіксів обох видань є те, що найчастіше вживаються іменникові суфікси, що позначають абстрактні поняття, або певну належність до чогось, та прикметники на позначення певної ознаки чи належності до чогось. Також вдалося виявити деякі суфікси зі спільним значенням. Англійські суфікси *-ment-* та *-ity-* відповідають українському *-енн(я)*: «*From the situation in the Middle East to the adoption of electric vehicles to the treatment of obesity...*» [4, с. 6].

Ізоморфною рисою є і те, що в обох мовах серед словотвірних суфіксів виявлено суфікси зі спільним походженням, переважно латинським або грецьким, та значенням. Наприклад, в англійській це *-ion-* (*situation*), *-acy* (*democracy*), *-al-* (*global*), *-ic-* (*electric*, *economic*). В українській мові до таких належать *-ац-* (*комунікація*), *-іж-* (*дипломат/іж/а*) та *-онал-* (*національний*).

Аломорфною рисою є і те, що в англійському виданні є значно більше прикладів нульової суфіксації (8 прикладів), тоді як в українському тексті знайдено лише один приклад (брак): «Зокрема, через брак знань про Україну в колах політичних еліт країн-переможців» [1, с. 4].

Ще однією ізоморфною рисою є те, що обидві мови демонструють прояви полісемії та омонімії серед суфіксів. Наприклад, в англійській мові суфікс *-s* може утворювати форму множини іменників: «*Life comes at you fast*» [4, с. 6], та форму третьої особи однини теперішнього часу для дієслів: «...*Mr Trump regains power and withdraws support*» [4, с. 6].

Також, як в англійській, так і в українській мові активно використовується послідовна суфіксація, наприклад: *державність* (*держав-* + *-н-* + *-ість*): «...здобувають шанси на повноцінну державність і незалежну дипломатію» [6, с. 4]; *retaliation* (*retali-* + *at(e)-* + *-ion*): «*Hamas's attack on Israel, and Israel's retaliation against Gaza...*» [4, с. 6].

Спільною рисою є і те, що в обох мовах виявлено численні приклади суфіксально-префіксального словотворення, наприклад: «... *Mr Trump regains power and withdraws support*» [4, с. 6]; «Подібна ситуація з аналогічними наслідками характерна для більшості поневолених народів» [1, с. 4].

Отже, суфіксація в англійській та українській мовах виконує як словотвірну, так і формотвірну функції, демонструючи спільні структурно-семантичні закономірності. Водночас виявлено суттєві типологічні відмінності, зумовлені генетичною приналежністю мов: аналітична англійська мова демонструє більшу активність формотвірних суфіксів, тоді як синтетична українська — словотвірних суфіксів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лазарева А. Розказати про себе світові. Український тиждень. 2024. Спец. вип. № 1 (746). С. 4–5.
2. Andreichuk N. I., Babeliuk O. A. Contrastive lexicology of English and Ukrainian languages: theory and practice. Kherson : Publishing House «Helvetica», 2019. 236 р.

3. Lieber R. *Introducing morphology*. 3rd ed. Cambridge : Cambridge university press, 2022. 211 p.
4. Standage T. From the editor. *The Economist*. 2023. No. 38. P. 6.

УДК 81'373.46:82-312.9

Наталія РОМАНЕНКО

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Яна ДРЕБОТ

*студентка групи ГФм-24-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ У НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ США

Наукова фантастика – це популярний літературний жанр, який поєднує в собі два стилі мови – художній та науковий. Таке поєднання позначається на складному характері лексики науково-фантастичної літератури, яка містить галузеві терміни, терміни-оказіоналізми, квазі-терміни, власні назви, авторські неологізми, сленгізми та інші стилістично марковані одиниці. На думку Вільховченко Н. П. та Шайнер Г. І. саме спеціальна лексика, до якої вони відносять власне терміни та терміни-оказіоналізми, є ключовим жанротвірним компонентом науково-фантастичної літератури: «Унікальною рисою лексичного оформлення науково-фантастичних текстів ... є взаємодія власне термінології та фантастизмів. За взаємодії вони здатні створювати мовну картину авторського фантастичного світу» [1, с. 75]. Саме тому у фокусі цього дослідження – галузева термінологія у науково-фантастичних текстах.

Матеріалом дослідження слугував науково-фантастичний роман Е. Клайна «Першому гравцеві приготуватися». Сюжет твору обертається

навколо віртуальної утопії «ОАЗИС», створеної мільярдером Джеймсом Галлідеем, який перед смертю залишив заповіт – переможець змагання, який знайде три ключі та «великоднє яйце» у грі, успадкує весь його багатомільярдний спадок.

Класифікація термінології за сферою використання виявила наявність шести галузей: медійна, відеоігрова (геймерська), ІТ-технології, бізнес та економіка, соціальна, освітня. Найчисельнішою є геймерська термінологія (*videogame* – відеогра; *online game* – онлайн-гра; *videogame system* – ігрова консоль; *game console* – ігрова приставка; *joystick* – джойстик; *programmers* – програмісти; *low-resolution graphics* – низькороздільна графіка; *code* – код; *avatar* – аватар) та ІТ термінологія (*computers* – комп'ютери; *technology* – технології; *laptop* – ноутбук; *system memory* – системна пам'ять; *operating system* – операційна система; *processor* – процесор; *hard drive* – жорсткий диск; *flash drives* – флешки; *keyboard* – клавіатура, *global communications network* – глобальна мережа зв'язку), що обумовлено сюжетом роману.

Прагнення художньо відтворити життя утопічного суспільства позначилися на використанні економічних (*bank vault* – банкове сховище; *estate* – нерухомість; *a controlling share of stock* – контрольний пакет акцій; *escrow* – ескроу; *corporation* – корпорація), соціальних (*widespread famine* – всесвітній голод; *poverty* – бідність; *unemployment* – безробіття; *housing shortage* – дефіцит житла) та освітніх (*a science program* – наукова програма; *virtual tours* – віртуальні екскурсії; *portable research library* – портативна наукова бібліотека; *interactive educational programs* – інтерактивні освітні програми) термінів. Ці тематичні групи менш чисельні, однак у комплексі детально характеризують устрій віртуальної утопії.

Медійні терміни (*interactive sitcom* – інтерактивний ситком; *cartoons* – мультфільми; *video feed* – відео; *film* – фільм; *short film* – короткометражка; *music video* – кліп; *pop culture* – поп-культура; *soap opera* – мильна опера; *the record label* – студія звукозапису; *screen* – екран) належать до чисельних. Їх

кількість визначена необхідністю створити вичерпну картину повсякденного життя людини у віртуальному світі.

Морфологічний аналіз термінології кожної тематичної групи засвідчив наявність усіх структурних варіантів:

- простих термінів, що складаються із одного слова (*cartoon, poverty, film, screen, estate, escrow, camera, programmer, code, avatar*);
- складних термінів, що складаються із двох слів (*videogame, inbox, joystick, website, keyboard, pawnshop, earbuds, screenshot*);
- термінів-словосполучень, що складаються із декількох компонентів (*video feed, online game, virtual reality, energy crisis, climate change, widespread famine, interactive sitcom, soap opera*).

За компонентами терміни у науково-фантастичному романі «Першому гравцеві приготуватися» є досить різноманітними, зокрема:

1. Однокомпонентні (до яких належать прості та складні терміни): *subculture, miniseries, keyboard, pawnshop, telemarketer, recharger, interface*;
2. Двокомпонентні: *message forums, communications conglomerate, virtual utopia, corporate drones, entertainment platform*;
3. Полікомпонентні: *global energy crisis, wireless network antenna, stereo voice microphones, elastic haptic gloves, log-in pass phrase, log-in pass phrase, e-mail address, dial-up bulletin board system, internet service provider*.

Отже, у науково-фантастичному романі Ернеста Клайна вживаються терміни з різноманітних сфер, найчисельнішими з яких є відеоігрова, ІТ та медійна. За своєю морфологічною структурою терміни наукової фантастики представлені простими, складними та термінами-словосполученнями. Компонентний аналіз термінології довів наявність у творі усіх можливих варіантів – однокомпонентних, двокомпонентних та полікомпонентних термінологічних одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільховченко Н. П., Шайнер Г. І. Фантастизми та терміни в науково-фантастичному тексті: принципи взаємодії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 43, т. 2. С. 74–76.
2. Клайн Е. Першому гравцеві приготуватися. Видавнича група КМ-БУКС. 2017. Київ. 509 с.
3. Cline E. Ready Player One. Crown Publishers. Crown Publishing Group. New York. 2011. 371 p.

УДК 811.161.2

Наталія РОМАНЕНКО

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Вікторія ЦЮГА

*студентка групи ФІЛ-22-1,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРЕФІКСАЛЬНОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ (НА МАТЕРІАЛІ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ)

У сучасному мовознавчому дискурсі префіксом називають зв'язану морфему, що виступає в препозиції до кореневої морфемі слова та надає йому нових смислових відтінків [2, с.16]. Однак, остаточного консенсуса щодо трактування терміна не досягнуто, зважаючи на наявність певних проміжних морфем, які не можна назвати повноцінними префіксами. Такі одиниці можна характеризувати як слова-афіксоїди, які втратили свою семантику і стали префіксоподібними елементами, тобто префіксоїдами.

Префіксація виступає важливим інструментом морфологічного словотворення, відтак англійська й українська мови мають широку систему префіксальних морфем, що поділяються на декілька груп:

- 1) за походженням: питомі (староанглійські; давні спільнослов'янські, давні східнослов'янські, нові українські) та запозичені;
- 2) за будовою: одноморфемні та багатоморфемні;
- 3) за сполучуваністю: внутрішньокатегоріальні та міжкатегоріальні;
- 4) за граматичною функцією: формотворчі та словотворчі;
- 5) за семантикою: моносемічні та полісемічні;
- б) за значенням: часові, локативні, кількісні, негативні, на позначення відсутності/зворотності дії, префікси розміру;
- 7) за наявністю транспозиційної функції: класозберігаючі та класозмінні [3, с. 87–90].

Компаративний аналіз англійських та українських морфем у площині префіксації дозволяє з'ясувати спільні та відмінні риси словотворчих процесів. Джерельною базою слугували модерністські романи «Lady Chatterley's Lover» Д. Г. Лоуренса й «Записки Кирпатого Мефістотеля» В. Винниченка. Зокрема, шляхом проведення зіставного та кількісного аналізу було встановлено, що:

1. Власне префіксація більш притаманна англійській мові, в українській переважають префіксально-суфіксальні моделі. Значно рідше в англійському тексті зустрічаються комбіновані моделі, як-от “*The amazing, the profound, the un/believ/able thrill there was in passionately talking to some really clever young man by the hour...*” [4, с. 3]; в українському – власне префіксальні: “*Карачанов жмурить око від диму цигарки і з/дає карти*” [1, с. 3].

2. В обох текстах переважає одноморфемність префіксів. Однак, так само виявлено і двопрефіксальність: в українському – більш явну, як от у словах ‘*не/за/доволено*’; в англійському історично редуковану в слові ‘*de/tachment*’, до складу якого входять префікс *de-* й історично редукований *ad-*.

3. В обох текстах наявні питомі префікси. Головна відмінність полягає в тому, що в українському тексті вдалось виявити лише одну префіксальну морфему іншомовного походження (на 100 од.) – префіксоїд *моно-*, хоча в англійському переважають запозичені (прибл. 60% від загальної вибірки).

4. У межах дієслівного словотвору англійські та українські префікси виявляють найбільшу продуктивність, однак лише англійські префікси можуть вербалізувати похідні слова, тим самим виконуючи транспозиційну функцію. Зафіксовано три класозмінні префікси *a-*, *be-*, *en-*. Префікс *en-* може утворювати відіменникові дієслова: “*And if after the roused intimacy of these vivid and soul–en/light/en/ed discussions the sex thing became more or less inevitable, then let it*” [4, с. 3].

5. Тільки в українському тексті виявлено дериваційно-граматичні префікси, що формують перфективні пари дієслів: “*Так, так, я запропоную йому роботу*” [1, с. 2]. Також було виявлено формотворчий *най-*, що утворює форми суперлатива – він є аломофрним для англійської.

6. В обох текстах наявні префікси з темпоральним, локативним, квантитативним і негативним значеннями. Англійська мова, однак, демонструє чіткі антонімічні опозиції і синонімічні зв'язки серед локативних та негативних морфем (*in-/out-*; *out-/extra-*, *un-/dis-/non-* і т.д.).

7. Спільною рисою префіксальних морфем зіставлених мов є їхня омонімічність, що таки більш притаманна українським префіксам, які частіше полісемічні: одна морфема реалізує кілька значень залежно від контексту. Порівняймо такі значення префікса *об-*: 1) квантитативне ‘поширення дії на безліч предметів чи на всі об’єкти’: “*мабуть, обливаючись соромом за цю усмішку*” [1, с. 2]; 2) локативне ‘реалізація дії навколо об’єкта’: “*його не обходить гора*” [1, с. 1]. В англійському тексті бачимо *a-*, що може бути як і питомим префіксом, так і редукованим варіантом латинського *ex-*, що встановлюється лише етимологічно (“...*where the speakers spoke in every civilized tongue, and no one was abashed.*” [4, с. 2]. Слово бере свій початок від старофр. ‘*esbauer*’, де *es-* відповідає лат. *ex-*.

Отже, зіставний аналіз префіксації в англійській та українській мовах засвідчив її високу продуктивність і системність. Спільні риси відображають універсальні закономірності словотвору, тоді як відмінності зумовлені типологією мовних моделей. Установлено, що англійська мова характеризується

переважанням власне префіксальної деривації, тоді як в українській спостерігається більша варіативність комбінованих словотвірних типів. Отримані результати конкретизують структурно-семантичні параметри префіксації та поглиблюють розуміння її системної організації в англо-українському зіставному аспекті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винниченко В. К. Записки Кирпатого Мефістофеля. Київ : Віхола, 2023. 328 с.
2. Bauer L. English Word-Formation. Cambridge University Press, 2012. 326 p.
3. Brinton L. J. The Structure of Modern English: A Linguistic Introduction. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2000. 357 p.
4. Lawrence D. H. "Lady Chatterley's Lover" 1928. 2022. 384 p. URL: https://archive.org/details/ladychatterleysl0000unse_m6k3 (date of access 15.10.2025).

УДК 811.161.2'373.7:811.111'373.7:82-31.09

Галина СОКОЛ

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Христина КУЧЕРА

*студентка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА ОСНОВІ РОМАНІВ «ASSISTANT TO THE VILLAIN» BY HANNAH NICOLE MAENRER ТА «ЗІРКИ Й КІСТКИ» І. ГРАБОВСЬКА)

Фразеологізми як стійкі мовні одиниці посідають важливе місце у структурі художнього мовлення, оскільки виконують не лише номінативну, а й

експресивно-образну функцію [1, р. 121]. Аналіз їхнього використання в сучасних українських та англійських художніх текстах дозволяє виявити особливості авторського стилю, національно-культурну специфіку та ступінь ідіоматичності мовної системи. Порівняльний аналіз функціонування фразеологічних одиниць у романі «Assistant to the Villain» by Hannah Nicole Maehrer та творі «Зірки й кістки» Ірини Грабовської дає змогу простежити ізоморфні та аломорфні риси у способах реалізації образності й експресії, зумовлені типологічними, культурними та мовними особливостями.

Феномен фразеологізмів неодноразово ставав об'єктом дослідження як українських, так і зарубіжних лінгвістів. Ще Олександр Потебня заклав теоретичне підґрунтя для аналізу семантичної цілісності фразеологічних одиниць. Пізніше дану тему розвивали Л. Скрипник, В. Ужченко та О. Семчинський, які систематизували граматико-семантичні та стилістичні параметри фразеології. У зарубіжному мовознавстві аналогічні питання розглядалися у працях *Scott, Eisenstädt* та інших дослідників, які наголошували на культурній маркованості ідіом як носіїв колективної мовної пам'яті.

У творі «Зірки й кістки» Ірини Грабовської домінує традиційний для української фразеології образний тип, що ґрунтується на метафоричному переосмисленні конкретних реалій. Найчастотнішими є фразеологічні зрощення, наприклад: *як кіт наплакав* [2, с. 32], *мов грім серед ясного неба* [2, с. 192], *звести нанівець* [2, с. 61], які втратили буквально значення і сприймаються як цілісні лексеми. Фразеологічні єдності (*тримати марку* [2, с. 92], *взяти себе в руки* [2, с. 70]) характеризуються більшою семантичною прозорістю, тоді як фразеологічні сполучення (*глибока шана* [2, с. 78], *тверде рішення* [2, с. 119]) лише частково фіксовані структурно. Умовність, метафоричність і висока експресивність цих одиниць формують емоційно-образне тло оповіді, надаючи їй характерної національної стилістичної своєрідності.

На відміну від українського тексту, англійський роман «Assistant to the Villain» демонструє ширший спектр структурних типів фразеологізмів.

Найчастотнішими є дієслівні фразеологізми (*to break the spell* [3, p. 55], *to hold one's ground* [3, p. 33], *to take matters into one's own hands* [3, p. 42]), що свідчить про динамічність та діїцентричність англомовної фразеологічної системи. Значну частку становлять субстантивні конструкції (*a stroke of luck* [3, p. 61], «*a piece of cake* [3, p. 10]) та прислівникові (*by heart* [3, p. 26], *in vain* [3, p. 10]), тоді як прикметникові (*crystal clear* [3, p. 81], *dead serious* [3, p. 63]) та вигуківі (*for heaven's sake!* [3, p. 70], *oh dear!* [3, p. 22]) виконують додаткову експресивну роль. Якщо українська письменниця надає перевагу традиційній образності, то англомовний текст більшою мірою спирається на розмовну ідіоматику та іронічні кліше, що зумовлює інший емоційний регістр.

Було виявлено як ізоморфні, так і аломорфні риси у функціонуванні фразеологізмів. Спільним є прагнення до образності та посилення емоційного ефекту, проте різняться способи його реалізації: український текст апелює до традиційних метафоричних моделей, тоді як англомовний відзначається динамічністю, ужитковістю та контекстуальною іронізацією.

Отже, фразеологізми є визначальним стилістичним компонентом обох проаналізованих художніх творів, проте їх структурно-семантична організація демонструє національно зумовлену специфіку. У романі Ірини Грабовської переважають фразеологічні зрощення — 56 %, далі фразеологічні єдності — 29 % та сполучення — 15 %. Натомість у творі Hannah Nicole Maehrer домінують дієслівні фразеологізми — 32 %, субстантивні — 27 %, прислівникові — 16 %, вигуківі — 13 % та прикметникові — 12 %. Українська фразеологічна система тяжіє до традиційної образності, тоді як англомовна — до динаміки та мовленнєвої спонтанності. Таким чином, фразеологізми не лише виконують текстотвірну функцію, а й відображають ментальність носіїв мови, стаючи важливим засобом інтеркультурної комунікації та художньої експресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранник О. В. Фразеологія української мови. Київ: Либідь, 2017. 217 с.
2. Грабовська І. Зірки й кістки. Харків: Віват, 2022. 462 с.
3. Маєрер Г. Н. Assistant to the Villain. Nashville: Thomas Nelson, 2023. 342 с.

Галина СОКОЛ

к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Надія РУЖАНСЬКА

студентка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**COMPARATIVE ANALYSIS OF ADJECTIVE WORD FORMATION IN
UKRAINIAN AND ENGLISH (BASED ON LITERARY WORKS: 'IF IT
BLEEDS...' STEPHEN KING AND 'НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ' BY MAX
KIDRUK)**

The word formation of adjectives is one of the most difficult and at the same time most interesting areas of modern linguistics, since it is through adjectives that language gains the ability to describe the surrounding world in detail, highlighting both the objective characteristics of objects and the subjective assessments of language speakers. Adjectives form a large number of semantic groups – from colours and sizes to emotional nuances and social categories – which ensures the flexibility and diversity of the linguistic picture of the world. Thanks to their ability to convey numerous features, properties, and states of objects and phenomena, adjectives are an important tool in actualising conceptual information in the minds of speakers.

If we consider the common and distinctive features of adjective word formation in Ukrainian and English, it should be noted that despite the existence of general methods of derivation – in particular, affixation, word formation, lexical-semantic and morphological-syntactic word formation – each language implements them within its own structural system, which leads to significant differences in the ways of expressing features. English, as an analytical system, tends towards

economical expression, actively using conversion, complex composite forms and reduced models (e.g. with prefixes and suffixless constructions), while Ukrainian, with its synthetic nature, prefers complex affixal formants, morphological variants, phonetic alternations, as well as branched word formation models, which are often accompanied by stylistic or expressive coloring [5, p. 143; 1, p. 88; 3, p. 39].

In Max Kidruk's novel, we can see the extensive use of various adjective word formation constructions. For example, we can see the suffix method in the phrase *"шовковисте волосся"* (from the base *"шовк"* with the suffix *-ист-*) [4, p. 1], whereas the prefixal one is in the expression *"роззубленої посмішки"* (with the prefix *роз-*) [4, p. 8]. A prefix-suffix method has also been identified: *"надміру зосередженням"* (combination of the prefix *над-*, root *мір-* and the suffix *-у*) [4, p. 6]. Derived adjectives, in particular *"засмагле обличчя"* (from *"засмагнути"*) [4, p. 2], demonstrate the syncretism of participle forms. The author's word-formation innovations have also been identified: *"набундючене совеня"* (from *"набундючитися"* using the prefix *на-* and the suffix *-ен-*) [4, p. 1]. Complex adjectives with a numeral base, for example *"шістдесятисемирічний Арсен"* (from the numeral *"шістдесят сім"* and the suffix *-річн(ий)*) [4, p. 128]. The effective feature of the state is illustrated by the passive participle form *"присипаною пилом"* (from *"присипати"* with the suffix *-ан-*) [4, p. 7]. The following forms of adjective formation are also known: negative form *"не зможе спокійно дивитися в дзеркало"* (with the prefix *не-*) [4, p. 9]; the analytical type of word formation is highlighted in the phrase *"зеленкувато-сірі очі"* [4, p. 8], as well as emotional and evaluative creation – in the expression *"огидним почуттям безсилля"* (from *"огида"* using the suffix *-н-*) [4, p. 7].

With regard to the English novel, we observe a multifaceted use of various types of adjective word formation. The use of suffixes is notable – 63%: *'lucky dime'* [2, p. 1]. The negative meaning is created using a prefix: *'unfashionably'* [2, p. 5]. We also notice a prefix-suffix type in the phrase *'disheveled hair'* [2, p. 5]. There are compound adjectives (composites), which are clearly illustrated in the phrase *'old-fashioned'* [2, p. 1]. We can observe the method of creation using conversion in

'*school books*' [2, p. 2], where the noun '*school*' functions as an adjective. In the adjectival combination '*very rich man*' [2, p. 2], where the intensifier *very* enhances the characteristic of the adjective, we can see an analytical construction. No less important is metaphorical word formation, which is represented in the expression '*frosty silence*' [2, p. 5], where the adjective '*frosty*' transfers the physical feature of cold to the emotional context between the characters. It is interesting to note that only one reduplication was found: '*naughty-naughty*' *gesture* [2, p. 120].

Thus, the results of the study show that the word formation of adjectives in modern Ukrainian and English has many points of intersection, but remains largely determined by the structural features of each language. In Ukrainian, synthetic models with extensive use of morpheme combinations prevail, while in English, analytical and compositional forms with a tendency towards morphological economy prevail. The stylistic load of adjectives in both languages consists not only in the formation of visual images, but also in the deep psychological modelling of reality through morphological tools.

LITERATURE

1. Fabian M. P. Contrastive Lexicology of English and Ukrainian / Myroslava Fabian. Uzhhorod: Polygrafcentr "Lira", 2023. 114 p.
2. King, S. (2021). If It Bleeds: Mr. Harrigan's Phone, The Life of Chuck, If It Bleeds, Rat. Simon and Schuster. URL: <https://stephen-king.freenovelread.com/543257-if-it-bleeds>
3. Валуєва Н. М. Конспект лекцій з дисципліни «Порівняльна лексикологія англійської та української мов» для здобувачів вищої освіти першого рівня (бакалаврського) зі спеціальності 035 «Філологія» / укл. к. філол. н., доц. Валуєва Н. М. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 72 с.
4. Кідрук М. Не озирайся і мовчи. Family Leisure Club, 2017. URL: <https://readukrainianbooks.com/page-3-511-ne-ozyrajsya-i-movchy.html>
5. Семенюк О. А. Загальне мовознавство: навчально-методичний посібник / уклад. ТОВ «Лелека». 2-ге вид., доп. та перероб. Кропивницький, 2022. 198 с.

Галина СОКОЛ

к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Владислава ШУТКА

студнтка групи ФІЛ-22-2,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**LEXICAL LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIVENESS IN
ENGLISH AND UKRAINIAN LITERARY WORKS (BASED ON THE
FANTASY NOVELS *THE SERPENT AND THE WINGS OF NIGHT* BY
CARISSA BROADBENT AND *КЛИНОК КОРОЛЕВИ* BY ANASTASIIA
KOROSTIL)**

The comparison of linguistic means of different languages makes it possible to identify both universal and specific ways of expressing concepts that reflect the cultural and emotional peculiarities of native speakers of a particular language. One of the important aspects of linguistic communication is the transmission of emotional coloring, which is largely realized through linguistic means, in particular lexical ones. A comparative analysis of lexical means of emotiveness in English and Ukrainian makes it possible to trace isomorphic and allomorphic features in the ways of expressing emotions, determined by typological, cultural, and linguistic characteristics.

A large number of scholarly works are devoted to the study of emotiveness and, in particular, to the analysis of the verbalization of emotions in a literary text. Among the researchers of this topic, it is worth mentioning L. Bielekhova, S. Hladyo, M. Hamziuk, T. Zabolotna, A. Martyniuk, N. Romanova, O. Selivanova, L. Soloshchuk, M. Stepaniuk, V. Chabanenko.

Emotions are a process of situational experience, a process that has a signaling and regulating function for the human organism [23, p. 61]. Depicting the interaction of characters with the surrounding world, the author's task is, by means of the language of the literary work, not only to demonstrate their feelings but also to shape in the reader an emotional perception of events.

The common and distinctive features of lexical linguistic means of expressing emotiveness in the compared languages were demonstrated on the example of the novels "The Serpent and the Wings of Night" and "Клинок королеви" by contemporary writers Carissa Broadbent and Anastasiia Korostil. The genre of the selected books is fantasy, which is characterized by a large number and variety of lexical linguistic means through which the characters' feelings and their changes are reflected, as well as the dynamics of their emotions and inner transformations.

As a result of the research, it was found that in the English text the predominant means of expressing emotiveness are emotionally colored verbs (*I admired pretty things* [1, p. 14]), which are divided into emotive, evaluative, and performative. Their share is 28%. The next most frequent means is the emotionally colored adjective (*I was quiet* [1, p. 10]), which in the English novel accounts for 26%, among which 6% are epithets (*icy eyes* [1, p. 11]). In the English text, the author often uses metaphor (*a snarl of rage* [1, p. 11]) – 14%, as well as personification (*the wind carried secrets* [1, p. 127]) – 4%. A significant share is taken by stylistically lowered vocabulary (*you are an insolent brat* [1, p. 85]) – 10%. A distinctive feature of the English text is the use of modal verbs (*That answer shouldn't have surprised me* [1, p. 97]) and color vocabulary (*pale with fear* [1, p. 115]) to express emotiveness: 6% and 4%, respectively. The frequency of phraseological units, nouns, and interjections is insignificant.

In the Ukrainian text, the key lexical linguistic means of expressing emotiveness are emotionally colored verbs (*вона не наважувалась увійти* [2, p. 97]), which account for 41% of all linguistic means. The author also frequently uses adjectives (*згудьгована дівчиця* [2, p. 97]) – 14%, and epithets (*заспокійливий холод* [2, p. 97]) – 6%. A significant share in the Ukrainian text is also represented by

metaphors (*розвітла щаслива усмішка* [2, p. 97]) – 19%, of which 8% is personification (*погляд Мейв посерйознішав* [2, p. 97]). Phraseological units constitute 8% (*їй вдалось врештувати взяти гору* [2, p. 97]). Stylistically lowered vocabulary, as well as emotionally colored nouns and interjections, are used only occasionally.

As a result of comparing the lexical linguistic means of expressing emotiveness in the analyzed works, we can conclude that isomorphism is revealed in the predominance of such means of expression as emotionally colored adjectives and verbs. However, when considering these means separately, allomorphism is revealed in the fact that the Ukrainian text contains a greater number of emotionally colored verbs, while the English one contains more adjectives. An isomorphic feature for both analyzed texts is the share of epithets – 6%. Common to both texts is also the frequent use of metaphors: 14% in the English text and 19% in the Ukrainian one. Allomorphism is clearly seen in the use of adverbs of degree and measure, which were not found in the Ukrainian text, as well as in vocabulary of limited usage, in particular stylistically lowered vocabulary. Among them, vulgarisms are the most common, and in the English text also colloquialisms and slang. In contrast, in the Ukrainian text a larger share is occupied by phraseological units – 8%, while in the English text – 3%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Broadbent C. *The Serpent and the Wings of Night*. New York: Top Publishing Group, 2023. 480 p.
2. Коростіль А. *Клинок королеви*. Київ : Видавництво Букшеф, 2024. 688 с.
3. *Психологічний словник* / за ред. проф. В.І. Войтка. Київ : Вища школа, 1982. 216 с.

Надія ТИМКІВ

доктор пед. н., професор,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Володимир КОСТІВ

здобувач магістерського рівня вищої
освіти спеціальності 035«Філологія»,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНІВ З КОГНІТИВНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ Д. КАНЕМАНА “МИСЛЕННЯ ШВИДКЕ Й ПОВІЛЬНЕ”)

Сучасна англійська лексика вирізняється значною структурною різноманітністю, що зумовлює необхідність глибокого аналізу як семантики, так і структури термінів для їхньої ефективної адаптації українською мовою.

Однією з ключових особливостей такої лексики є поширеність композитних термінів, які найчастіше будуються за моделями «іменник + іменник» або «прикметник + іменник». У процесі перекладу важливо зберігати як структурну логіку терміна, так і його семантичні зв'язки, адже буквальне калькування може призвести до порушення природності мовлення й утруднити розуміння фахового тексту [4, с. 602-603].

Книга Деніела Канемана “*Thinking, Fast and Slow*” є однією з найвпливовіших праць у сучасній когнітивній психології, що сформувала цілу термінологічну систему опису процесів мислення, сприйняття та прийняття рішень [2]. У ній автор розкриває механізми двох типів мислення — швидкого, інтуїтивного та повільного, раціонального, а також вводить низку термінів, які стали ключовими в когнітивній і соціальній психології: *heuristics*, *biases*,

framing effect, anchoring effect, loss aversion тощо. Переклад цих понять українською мовою є не лише мовним, а й концептуальним викликом, оскільки потребує збереження точності, наукової нейтральності й водночас відповідності структурно-семантичним особливостям української мови.

Англійська наукова термінологія, зокрема у сфері когнітивної психології, характеризується компактністю, аналітичністю й високим ступенем абстракції. Більшість понять є складеними або похідними, утвореними через словоскладання (*anchoring effect, loss aversion*) чи деривацію (*priming, framing*). Такі терміни зазвичай не потребують додаткового пояснення у контексті англійського тексту, адже вони формувалися у межах усталеної наукової традиції. Їхня структура сприяє лаконічності й універсальності, проте водночас створює труднощі для перекладача, який має передати складний зміст кількома словами українською мовою. Наприклад, термін *bias* може позначати як «схильність» або «тенденцію», так і «упередження» чи «когнітивне викривлення», залежно від контексту. Така багатозначність потребує контекстуальної інтерпретації, адже пряме калькування не завжди забезпечує точність [3].

Українська наукова мова у сфері психології тяжіє до аналітико-синтетичних конструкцій і часто надає перевагу описовим виразам. Через це перекладачі намагаються знайти баланс між термінологічною точністю та зрозумілістю для читача. Наприклад, *availability heuristic* зазвичай перекладається як «евристика доступності», що є прямим калькуванням, однак зберігає наукову суть терміна. У свою чергу, *framing effect* може бути передано як «ефект формулювання» або «вплив способу подання інформації». У цьому випадку перекладач обирає між дослівною передачею метафоричного образу та функціонально точним описом явища.

Інші терміни, як-от *loss aversion* або *anchoring effect*, також демонструють різні перекладацькі підходи. В українській версії Канеманової праці закріпилися варіанти «аверсія до втрат» і «ефект якоря» — приклади успішного калькування з адаптацією. Вони зберігають не лише смисл, а й метафоричність

англійських понять, що важливо для збереження когнітивного образу, який формує термін. Водночас термін *priming* має подвійне відтворення — «праймінг» (запозичення) або «ефект попереднього впливу» (описовий варіант). Подібна подвійність свідчить про перехідний стан української термінології у цій галузі: вона ще шукає баланс між міжнародними стандартами й національними традиціями термінотворення.

Варто зазначити, що англomовна когнітивна термінологія виникла в контексті емпіричної психології, орієнтованої на експеримент та кількісні дослідження. Українська ж психологічна школа історично пов'язана з філософськими, лінгвістичними й гуманітарними підходами. Через це деякі англійські терміни не мають прямих еквівалентів, а при перекладі потребують когнітивної адаптації, тобто пояснення не лише через мовні, а й через концептуальні зв'язки [1]. Наприклад, слово *heuristic* в англійській мові має нейтральне або навіть позитивне забарвлення, тоді як українське «евристика» традиційно асоціюється з творчим пошуком розв'язків, а не з когнітивними спрощеннями, що призводять до помилок. Такі семантичні зрушення впливають на сприйняття наукового змісту й можуть змінювати інтерпретацію авторських ідей.

Перекладач книги Канемана мусив знайти спосіб передати не лише зміст, а й інтелектуальну інфраструктуру термінів — систему понять, що взаємопов'язані у когнітивній теорії. Саме тому ключовим принципом стає термінологічна уніфікація: один термін має послідовно передаватися одним відповідником. Наприклад, “*loss aversion*” послідовно перекладається як “аверсія до втрат”, а не чергується з варіантами “небажання втрачати” чи “страх втрат”. Така послідовність забезпечує когнітивну цілісність тексту і дозволяє читачеві правильно відтворювати зв'язки між поняттями.

Отже, структурно-семантичні та перекладацькі особливості англійських і українських термінів у когнітивній і соціальній психології відображають глибші відмінності між мовними картинами світу. У перекладі книги Д. Канемана ці відмінності долаються завдяки поєднанню кількох стратегій: калькування,

семантичної адаптації, описового перекладу та уніфікації термінів. У результаті формується цілісна українська терміносистема когнітивної психології, яка зберігає точність оригіналу й водночас природність для українського читача. Таким чином, переклад “*Мислення швидке й повільне*” стає не просто відтворенням тексту, а актом міжмовного і міжкультурного моделювання, що сприяє розвитку української наукової мови й утвердженню її у глобальному когнітивному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубева І. В, Масло І. М. Когнітивні аспекти перекладу англійської наукової термінології в умовах міждисциплінарного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. № 36. С. 212–216. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.36.36> (дата звернення: 22.10.2025).
2. Канеман Деніел. *Мислення швидке й повільне* / пер. Максим Яковлєв. Київ : Наш Формат, 2021. 480 с.
3. Порохова І. І. Структурно-семантичні особливості англійської технічної термінології та її переклад українською мовою : кваліфікаційна робота магістра спеціальності «035 Філологія» / наук. керівник І. М. Фесенко. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 64 с.
4. Ускова Т., Карабітська Н., Михайлова Л. Структурно-семантичні особливості перекладу економічної термінології з англійської мови на українську. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 2(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-598-610](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-598-610) (дата звернення: 22.10.2025).

Ольга ЯНИШИН

канд. пед. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Ольга БРАЖИНЕНКО

здобувачка бакалаврського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**КУЛЬТУРНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКОМУ
Й АНГЛІЙСЬКОМУ ДЕТЕКТИВІ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ РОМАНІВ
С. ОРДІВСЬКОГО “БАГРЯНИЙ ХРЕСТ” ТА А. КРІСТІ “MURDER ON
THE ORIENT EXPRESS”**

Детективний жанр, який дарма що зараховують до паралітератури, залишається поза часом і беззмінно займає особливе місце в літературі. Згідно з “Літературознавчою енциклопедією”, детектив (англ. *detective* – агент таємної служби; від лат. *detectio* – розкриття) – це різновид пригодницької літератури, сюжет якої зосереджений на вчиненні злочину та подальшому його розслідуванні [1, с. 71]. На відміну від англomовного детективу, який був ґрунтовно досліджений у світовій лінгвістиці, український детектив залишається маловивченим. Якщо ж йдеться про творчість дисидента та представника опозиційної до радянської влади літературної групи “Логос” С. Ордівського (псевдонім Г. Лужницького), то вона тим більше потребує глибшого аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше здійснено зіставний лінгвокультурний аналіз маркованої лексики у двох детективах, які належать до різних культурних парадигм – західноєвропейської та української еміграційної. Дослідження розкриває потенціал детективного жанру як джерела відображення національної ідентичності та ментальних моделей культури.

Мета дослідження – на основі зіставного аналізу культурно маркованої лексики в українському (С. Ордівський “Багряний хрест”) та англійському (А. Крісті “Murder on the Orient Express”) детективних романах, виявити спільні та відмінні способи репрезентації національно-культурних концептів. Для цього слід визначити типи культурно маркованої лексики в аналізованих творах; з’ясувати її функції у відтворенні культурного контексту та особливості репрезентації реалій у двох авторських моделях детективного письма.

Національно маркована лексика – це слова, що мають чітке культурне чи етнічне забарвлення, пов’язані з історичним і побутовим контекстом. Лексико-семантичний аналіз роману С. Ордівського “Багряний хрест” дає змогу простежити, як через добір національно маркованої лексики, історизмів, емоційно-експресивних висловів і символічних елементів письменник створює унікальну атмосферу твору. Функції культурно маркованої лексики в українському детективі переважно світоглядно-націєцентричні: вона не лише номінує реалії доби, а й виражає позицію автора, моральний пафос, колективну пам’ять нації. Через слова *отаман, сотник, чета, гайдамаки, гетьманщина* актуалізується історичний досвід боротьби за волю; через емоційно забарвлені вирази (*згорів з сорому, гідко, зрада!*) – внутрішній конфлікт між честю й виживанням. Таким чином, лексика виконує ідентифікаційну, оцінну, емотивну та ідеологічну функції.

У романі А. Крісті культурно маркована лексика має переважно соціокультурне та прагматичне спрямування. Вона відтворює реалії міжвоєнного європейського простору, ієрархію суспільних статусів і норм етикету. Звертання *sir, madam, my lord* позначають формальність і стриманість англійського мовлення, а *monsieur* – приналежність до франкомовного середовища, що додає персонажам культурного колориту. Уживання етнонімів (*Englishman, Jew, Greek, American, Hungarian*) відображає мультикультурність світу твору, де національність персонажа часто визначає сприйняття його ролі у розслідуванні. Таким чином, функції культурно маркованої лексики в англійському тексті – ідентифікаційна, соціальна та характеристична.

Порівняльний аналіз семантичних полів засвідчує різницю у способах побудови культурного простору. В українському детективі домінують концепти “війна”, “віра”, “честь”, “зрада”, “надія”, що відображає історичну пам’ять і моральний вимір національного буття. В англійському – концепти “порядок”, “служіння”, “етикет”, “розум”, “соціальний статус”, які формують картину суспільної стабільності та комунікативної культури. Отже, семантичні поля українського тексту тяжіють до екзистенційно-емоційних категорій, тоді як англійського – до соціально-раціональних.

Висновки. Порівняння показало, що культурно маркована лексика в українському та англійському детективі реалізує різні типи культурного кодування. В романі С. Ордівського вона має націєцентричний характер, репрезентує історичну боротьбу, віру, патріотизм і колективну пам’ять, підсилює експресію й моральну напругу тексту. У романі А. Крісті культурно марковані одиниці відтворюють соціальні ролі, комунікативну етику та поліетнічність європейського суспільства. Водночас наголошуємо, що отримані висновки не слід сприймати як рису “української традиції” в детективному жанрі, оскільки творчість С. Ордівського належить до еміграційного літературного простору, тож була тривалий час недоступна вітчизняному читачеві й науковцям, а тому не могли вплинути на формування вітчизняного детективного канону. Однак саме завдяки цій відстороненості автор зумів зберегти національно-культурний світогляд і через лексику відтворити українську ментальність поза цензурними обмеженнями.

Таким чином, культурно маркована лексика в обох аналізованих романах є не лише стилістичним маркером, а й носієм ментальних і ціннісних кодів. Її функціонування визначає семантичний профіль детективного жанру у двох різних культурних парадигмах – західноєвропейській і національно-еміграційній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1. Київ : ВЦ “Академія”, 2007. 608 с.
2. Ордівський С. Багряний хрест. Нью-Йорк : Українське Видавництво “Говерля”, 1959. 136 с.
3. Christie A. Murder on the Orient Express. London: Collins, The Crime Club, 1934. 193 p.

УДК 81'373.46(=161.2+111)

Ольга ЯНИШИН

к. пед. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Вікторія ГОЛОВАТА

*здобувачка бакалаврського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

МОРФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

Вивчення та зіставлення психологічної термінології в англійській та українській мовах є актуальним у сучасному науковому дискурсі. Психологічні терміни є важливим інструментом для точної й однозначної передачі наукової інформації. Актуальність теми зумовлена активним розвитком термінології та мовними відмінностями у формуванні й використанні термінів.

Мета роботи – виявити спільні та розбіжні морфологічні характеристики психологічних термінів в англійській та українській мовах на основі матеріалів сучасних наукових статей. Об'єктом дослідження визначено психологічні терміни української та англійської мов, предметом – морфологічна структура, що реалізується в цих термінах. Джерельною базою дослідження слугували фахові видання “Український психологічний журнал” та “Psychology Now”, на

основі яких було укладено вибірки актуальних психологічних термінів. Всього проаналізовано 200 термінів: 100 англійською та 100 українською мовами.

Психологічна термінологія відіграє ключову роль у забезпеченні точності та однозначності передачі знань. Термін відрізняється від загальноживаного слова своєю спеціалізованістю, точністю, системністю та відсутністю емоційного забарвлення. За морфологічною структурою терміни класифікуються на прості (*stress*, фобія), похідні (*anxiety*, тривожність), складні (*self-esteem*, посттравматичний розлад) та словосполучення [1, с. 12].

Англійська психологічна термінологія активно послуговується всіма основними моделями словотвору. Прості терміни (*stress, phobia, emotion*) закладають основу для подальшого розширення терміносистеми. Похідні терміни утворюються за допомогою префіксів (*un-, dis-, over-*) та суфіксів (*-ness, -ity, -tion, -ism, -al*). Наприклад, *unconscious, mindfulness, cognition*. Складні слова (композиції) (*self-esteem, mindset*) та терміни-словосполучення (*short-term memory, post-traumatic stress disorder*) є особливо продуктивними, що відображає аналітичну природу мови [4; 5].

Українська психологічна термінологія поєднує іншомовне походження з флексійними рисами власної граматики. Прості терміни (*стан, тривога, стрес, пам'ять*) складають фундаментальну частину наукового дискурсу. Афіксальний спосіб творення є найпродуктивнішим, використовуючи суфікси *-ість, -ння, -ація* (*імпульсивність, тривожність*). Складні терміни (*аутотренінг, самоконтроль, життєстійкість*) часто містять грецько-латинські компоненти. Терміни-словосполучення (*когнітивно-поведінкова терапія*) узгоджуються відповідно до правил флексійної системи [2, с. 45].

Порівняльний аналіз виявив не тільки спільні риси, але й суттєві розбіжності. Кількість простих (*стрес, emotion*) та складних (*самооцінка, selfesteem*) термінів в обох мовах є зіставною, а саме: 23 простих та 14 складних в англійській, 27 простих та 13 складних в українській). Це свідчить про спільність концептуальної основи. Водночас українська мова демонструє вищу словотвірну активність у категорії похідних термінів (38 в українській проти 14

в англійській), використовуючи широкий набір афіксів. Найбільша різниця виявлена у групі термінів-словосполучень (49 англійських проти 22 українських), що пояснюється аналітичною природою англійської мови [3; 4; 5].

Висновки. Проведене дослідження підтверджує значущість морфологічного аналізу в систематизації термінологічної лексики. Проведений морфологічний аналіз встановив, що психологічна термінологія в англійській та українській мовах має багато спільних морфологічних рис, проте реалізується відповідно до типологічних особливостей кожної мови. Близька кількість простих і складних термінів свідчить про спільність концептуальної основи терміносистем, сформованої значною мірою шляхом інтернаціональних запозичень.

Головні типологічні відмінності полягають у тому, що українська мова демонструє вищу словотвірну активність у сфері похідних термінів. Натомість англійська мова тяжіє до аналітичних моделей, що виражається у переважанні багатокомпонентних термінів-словосполучень. Водночас обидві мови широко використовують інтернаціональні морфеми (*психо-/psycho-*, *нейро-/neuro-*, *self-/само-*).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'яков А. С. Основи термінотворення : семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Академія, 2000. 216 с.
2. Крашеніннікова Т.В. Мова і термінологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2021. 88 с.
3. Максименко Ю. Б., Мурманова І. М. Психологічні особливості залежності особистості від впливу сучасних інформаційних технологій. *Український психологічний журнал*. 2024. № 1(21). URL: [https://doi.org/10.17721/upj.2024.1\(21\).6](https://doi.org/10.17721/upj.2024.1(21).6) (дата звернення: 19.10.2025).
4. Bassett, J. Playing mind tricks. *Psychology Now*. 2025. Vol. 3, No. 5. P. 8–11.
5. Bassett, J. The great escape. *Psychology Now*. 2025. Vol. 3, No. 5. P. 26–27.

Ольга ЯНИШИН

к. пед. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Оксана ГУМЕНЮК

здобувачка бакалаврського рівня,

*Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління*

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

У сучасному світі публіцистика відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні громадської думки, інформуванні суспільства та впливі на соціальні процеси. Вона є не лише способом передавання новин, а й засобом формування соціальних настроїв, переконань, ідеологічних позицій та цінностей. Публіцистичний стиль, як один з основних функціональних стилів мови, вирізняється динамізмом, емоційністю, спрямованістю на читача та постійною адаптацією до суспільних змін. Саме тому дослідження його лексичних особливостей є актуальним, особливо в межах зіставної лінгвістики, де аналіз двох мов дозволяє простежити як спільні, так і відмінні тенденції у використанні мовних засобів.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі медіа в житті суспільства та потребою краще розуміти, як саме мовні засоби використовуються для подачі інформації, формування оцінок і впливу на аудиторію. Порівняння української та англійської публіцистики дає змогу не лише простежити мовні відмінності, а й побачити спільні тенденції у використанні мови в глобальному інформаційному просторі.

Мета статті – в умовах глобального інформаційного простору виявити спільні тенденції та культурно зумовлені відмінності у використанні мовних

засобів на основі зіставного (порівняльного) аналізу лексико-стилістичних особливостей українських та англійських публіцистичних текстів.

Публіцистичний стиль поєднує ознаки наукового, розмовного та художнього мовлення. Йому притаманна логічність, образність, емоційність і доступність викладу. Як зазначає М. Кочерган, цей стиль “знаходиться на межі між наукою та мистецтвом, адже поєднує точність із виразністю” [1].

В українській публіцистиці спостерігається поєднання офіційно-ділових конструкцій із побутовими або емоційно забарвленими висловами. Наприклад, у реченні *Суддя з Тернопільщини обзивала колегу “квартирантом”* вжито слово *обзивала*, яке більше характерне для розмовного стилю [2]. Часто зустрічаються метафори, сарказм, іронія (*міністерство добрих справ*), а також стійкі словосполучення: *ухвалено рішення, відкрити справу, провести розслідування*. Повтори («реформи, реформи, реформи – а результату немає») і риторичні запитання створюють ефект залучення читача до дискусії.

В англійських публіцистичних текстах лексика відзначається поєднанням офіційності з образністю. Для політичної журналістики характерні терміни *military procurement, foreign troop deployment, operational capacity*, що передають точність і професійність [3]. Поряд із ними активно використовуються емоційні та метафоричні вислови – *muscular rhetoric* (*потужна риторика*), *buy time* (*тягнути час*), *punch them on the nose* (*завдати удару, дати відсіч*). Такі фрази створюють динамічність і залучають читача на емоційному рівні.

Порівняльний аналіз показав, що українські тексти мають тенденцію до поєднання офіційно-ділової та розмовної лексики, тоді як англійські відзначаються більшою образністю, гнучкістю та навіть провокативністю мовних засобів. Англійська публіцистика нерідко використовує гіперболу, різку метафору чи гумор, щоб привернути увагу, тоді як українська зберігає стриманішу тональність.

Спільним для обох мов є функціональне поєднання інформативності з емоційністю: тексти одночасно повідомляють факти й впливають на свідомість

читача. Відмінності полягають у культурній стилістиці: англomовні тексти більш схильні до гри слів і метафор, українські – до оцінних конструкцій та соціально маркованої лексики.

Висновки. Порівняльний аналіз показав, що, попри спільну функцію поєднання інформативності з емоційністю, українська та англійська публіцистика мають виразні стилістичні відмінності. Українські тексти тяжіють до синтезу офіційно-ділової та розмовної лексики, зберігаючи при цьому стриманішу тональність та використовуючи оцінні конструкції. Натомість англomовна публіцистика вирізняється більшою образністю, гнучкістю та провокативністю, активно залучаючи гіперболу, різку метафору, гумор та гру слів для створення динамічного впливу на читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочерган М. Загальне мовознавство : підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. 463 с.
2. Яремишин З. Суддя з Тернопільщини обзивала переведеного колегу із Запоріжжя «квартирантом». *Zaxid.Net*. 2025 URL: https://zaxid.net/suddya_z_ternopilshhini_obzivala_perevedenogo_kolegu_iz_zaporizhzhya_kvartirantom_n1610892.
3. Beaumont, P. ‘Every day there is shelling’: Ukrainian border town torn between hope and despair. *The Guardian*. 22.05.2025. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/may/22/ukrainian-border-town-bilopillya-sumy-hope-despair>.

Ольга ЯНИШИН

*канд. пед. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Надія ТАРАНТЮК

*здобувачка бакалаврського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ТЕМАТИЧНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛОМОВНИХ КНИЖКОВИХ АНОТАЦІЯХ-МЕДІАТЕКСТАХ

Попри те, що останнім часом з'являється чимала кількість модерних жанрів, детективи не втрачають актуальності, а анотації творів про розслідування злочинів створюють нові інтриги. Анотації до книг є короткими текстами, в яких чітко та влучно викладено основну та найактуальнішу інформацію про сюжет, автора та інколи навіть цікаві факти. У медіапросторі анотації є популярними та поширеними текстами та демонструють актуальні мовні тенденції, проте ще не стали об'єктом прицільного наукового дослідження.

Мета розвідки – систематизувати виявлені тематичні групи лексики, уживаної в анотаціях до українських і англійських детективних творів, та з'ясувати особливості їх семантичного наповнення й функціонування. Завдання: схарактеризувати лексико-семантичні особливості детективної лексики в коротких українських та англійських текстах-анотаціях; виявити основні тематичні групи детективної лексики та встановити особливості її класифікації.

Джерелами аналізованих текстів слугували медіатексти із сайтів відомих онлайн продавців друкованої продукції: Амазон та Є-книга. Усього проаналізовано 50 українських та 50 англійських анотацій. Комплексне

використання методу контент-аналізу та тематичної класифікації дало змогу об'єднати лексичні одиниці за спільними змістовими характеристиками та систематизувати їх у 17 тематичних груп. Виявлені у медіатекстах анотацій детективних творів тематичні групи репрезентують структуру типового детективного сюжету й охоплюють ключові семантичні поля: особи (*злочинці, жертви, слідчі*), об'єкти (*зброя, докази*) та процеси (*розслідування, втеча, покарання*). На нашу думку, основними тематичними групами є: особа чи група осіб, які скоюють злочин; злочинні процеси; злочинні дії; спосіб скоєння злочину; особа чи група осіб, які є жертвами злочину (результатом злочину); особа або група осіб, яка розслідує злочин тощо.

Наповнення кожної з груп розмаїте за семантикою. Наприклад, серед найменувань осіб, які скоюють злочин, є жертвами або свідками злочину, розслідують злочин тощо, є: імена, прізвиська, слова, які вказують на спосіб вбивства, гендер, вік чи професію. Наприклад, в українській мові: слово *грабіжник* позначає спосіб, у який *злочинець* скоює злочин – пограбування; *юристка (жертва)* – вказує на професію, а також гендер, оскільки це слово є фемінітивом, утвореним від усталеної чоловічої форми слова – *юрист*.

Дослідження підтвердило необхідність враховувати контекст події для закріплення слова у певній тематичній групі. Приміром, на перший погляд може здаватися, що слово *самогубство* не можна зарахувати до дій, які порушують закон. Проте контекст анотацій свідчить, що воно може позначати злочин, який лише маскується під самогубство. Факти, представлені в анотації до книги «І дощ не змиє всі сліди», вказують на те, що тут самогубство є не свідомою дією особи, а неправильним висновком поліції: «*Поліція переконана: це самогубство. Але амбітна журналістка Рута Ружин вважає інакше*» [2]. Подібний приклад уживання слова *suicide* знаходимо й в англійській анотації: «*When retired detective Frank Marshal believes that a local man's suicide is suspicious, he and his friend Annie investigate, only to unearth a dark web of conspiracy, government cover-ups and betrayal*» [4]. Контекст вживання дієслова *застрелити*, яке зазвичай позначає спосіб скоєння злочину і вказує на вбивство

для якого застосовували вогнепальну зброю. Проте в деяких контекстах ця лексема може належати до іншої семантичної групи – дій під час розслідування, коли вбивство відбувається як наслідок переслідування злочинця: *Старший слідчий Мирослав Зоря ледве встиг врятувати напарницю, застреливши злочинця* [1]. Водночас мають місце і протилежні процеси, коли контекст анотації свідчить, що особи, які мають боронити справедливість і розслідувати злочини (як-от: *a police trooper* та *a police officer*), стають підозрюваними у скоєнні злочину: *His wife, state police trooper Tessa Leoni, claims to have shot him in self- defense, and bears the bruises to back up her tale. Would a trained police officer truly shoot her own husband?* [3]. Таким чином, контекстуальні варіації показують, що семантика детективної лексики є багаторівневою й залежить від сюжетної функції слова у структурі анотації.

Висновки. Застосований підхід забезпечив синтез медіалінгвістики та лексикології. Аналіз коротких медіатекстів (анотацій) у контексті міжмовного порівняння розкриває нові можливості для дослідження жанрових і семантичних особливостей художнього дискурсу. Анотації детективного жанру є насиченими тематичною лексикою, що охоплює семантичні поля осіб, процесів, дій, об'єктів злочину та доказів. Виявлені 17 тематичних груп репрезентують структуру типового детективного сюжету й сприяють створенню інтриги. Українські та англomовні анотації демонструють спільні тематичні моделі, але відрізняються експресивністю та культурними акцентами. Отримані результати мають практичну цінність для викладання курсів лексикології та лексикографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк Я. Не плач, моя красуне. URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/ne-plach-moja-krasune.html>.
2. Гуменюк Н. І дощ не змиє всі сліди: електронна книга. URL: <https://nashformat.ua/products/ebook-i-dosch-ne-zmye-vsi-slidy-629027>.
3. Gardner, L. Love You More. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/8701129-love-you-more>.
4. McCleave, S. False Witness: A Frank Marshal Crime Thriller (Marshal of Snowdonia Book 2). URL: <https://surl.li/qdjtwy>.

УДК 81'42:070(=161.2/=111)

Ольга ЯНИШИН

к. пед. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Юлія ЯНЮК

*здобувачка бакалаврського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТІВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

У сучасному інформаційному суспільстві заголовок виконує провідну роль у структурі медіатексту, адже саме він формує перше враження, задає емоційний настрій і допомагає читачеві зорієнтуватися у змісті публікації [1; 3]. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та соціальних медіа заголовок перетворюється на автономну комунікативну одиницю, яка не лише передає інформацію, але й активно впливає на аудиторію. Саме тому дослідження лексико-семантичних і структурних особливостей заголовків є актуальним.

Мета розвідки – визначити й порівняти лексико-семантичні та структурні характеристики заголовків екологічної тематики в англійських та українських онлайн-виданнях. Для цього слід виявити й зіставити провідні структурні моделі заголовків у медіатекстах обох мов, ступінь їх експресивності й прагматичної спрямованості та встановити комунікативно-прагматичні функції заголовка в сучасному екологічному медіатексті.

Об'єкт дослідження – заголовки медіатекстів екологічної тематики, а *предмет* – їхні мовні та структурно-комунікативні особливості.

Матеріал дослідження охоплює 105 заголовків: 55 українською (з онлайн-ресурсів “Дзеркало тижня” <https://zn.ua>, УНІАН <https://www.unian.ua>, “Суспільне Новини” <https://suspilne.media>) та 50 англійською (з “The Guardian” <https://www.theguardian.com>, “The New York Times” <https://www.nytimes.com>, “BBC News” <https://www.bbc.com>). Для аналізу застосовано методи суцільної вибірки, структурно-семантичного й контекстуального аналізу, а також зіставний метод і кількісний підхід, що забезпечили повноту опису і точність висновків.

Попри структурну автономію, заголовок взаємодіє із текстом на змістовому, комунікативному та функціональному рівнях. Він має зберігати інформативність, не розкриваючи повністю змісту. Це дозволяє заголовку виконувати функцію когнітивного маркера, до якого читач може повторно звернутися для верифікації та повнішого розуміння змісту публіцистичного тексту [2].

Англійські заголовки відзначаються лаконічністю, активним використанням цитат, еліптичних речень, що сприяє швидкому візуальному сприйняттю й забезпечує появу емоцій чи інтересу: *Bees face new threats from wars, street lights and microplastics, scientists warn; There's a Simple Way to Stop Dangerous Wildfires. We Barely Use It.* Значна частка заголовків містять риторичні питання та спонукальні конструкції, що підкреслює їхню орієнтацію на провокацію інтересу: *Is This **the** Beginning of the End of America's National Parks?* Виявлено, що в англійських медіа заголовках часто містить сильний

елемент оцінності або емоційного контрасту, тоді як українські тексти більш раціональні та логічно структуровані.

У лексико-семантичному аспекті в обох мовах відстежено активне використання однакових тематичних груп лексики, пов'язаної з природою, кліматом, забрудненням, енергією, війною, екологічними реформами.

Україномовні заголовки характеризуються підвищеною аналітичністю, логічністю та перевагою розповідних конструкцій. Вони часто мають двочастинну структуру – головний і пояснювальний підзаголовок, що допомагає розкрити зміст теми: *Земля у вогні. Як війна впливає на ґрунти. У таких заголовках переважає інформативність, точність і соціальна значущість. Водночас вони все частіше набувають експресивного забарвлення через метафори, порівняння та оцінювальні слова: Природа стогне від війни; Мрія про чисте довкілля може стати реальністю.*

Висновки. Підтверджено, що обидві мовні системи демонструють спільну тенденцію до скорочення та змістової насиченості, що зумовлено цифровою природою сучасних медіа. Українські заголовки тяжіють до аналітичності та двочастинної структури (головний + пояснювальний підзаголовок). Англomовні відзначаються лаконічністю, активним використанням риторичних питань та еліптичних/ спонукальних конструкцій. Ключова відмінність полягає в прагматиці: англomовна традиція орієнтована на експресію, образність та емоційний контраст, а українська – на точність, логічну структурованість та соціальну аргументованість. У заголовках обох мов широко представлені метафоричні структури, фразеологічні звороти, алюзії, лексеми з емоційним або символічним змістом.

Встановлено, що заголовок у медіатексті є концентрованим виразом змісту, що поєднує елементи інформації, оцінки й емоції. Заголовок виступає водночас лінгвістичним, семантичним і комунікативним маркером епохи, який відображає не лише мовні, а й культурні, соціальні та технологічні зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ануфрієва Н. Д. Структурно-семантична специфіка газетних заголовків. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Т. 3, №38. С. 7–8.
2. Волковинський О. С. Заголовок і текст публіцистичного твору: взаємообумовленість рівнем інформативності. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 56. С. 73–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_56_15 (дата звернення: 13.10.2025).
3. Головач Т. М. Сучасні англомовні медіатексти: лінгвістична специфіка та типологія. *Серія: Гуманітарні науки*. 2018 р. Вип. 4 (55). URL: http://humanities.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/13.pdf (дата звернення: 11.09.2025).

СЕКЦІЯ 4

ЛІТЕРАТУРНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ СТУДІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ І ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

УДК 811.161.2

Наталія ЛИТВИН
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ФЕМІНІТИВИ ЯК ВИЯВ АКТИВНОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасна українська мова активно реагує на суспільні зміни, що відбуваються в умовах політичних, культурних і соціальних трансформацій. Вона відображає нові тенденції, пов'язані з утвердженням демократичних цінностей, гендерної рівності та розширенням соціальних ролей жінок. Одним із найпомітніших проявів цієї динаміки є посилення тенденції до фемінізації мовних засобів, зокрема активне використання фемінітивів – назв осіб жіночої статі за професією, посадою чи видом діяльності (*учителька, викладачка, психологиня, депутатка, прем'єрка* тощо).

Лінгвістичні спостереження свідчать, що сучасні українці все частіше вживають фемінітиви замість традиційних маскулітивів, що засвідчує зростання мовної свідомості та прагнення до рівності у мовленні. Актуалізація фемінітивів в сучасній українській літературній мові, як зазначає письменниця і філологиня за фахом О. Рижко, є позитивним явищем: “Фемінітиви органічно властиві українській мові, і вони завжди були частиною моєї мовної реальності... Тож уживання фемінітивів для мене – це не тільки про повагу до жінок, визнання їхніх талантів і здобутків, а й про плекання національної ідентичності” [3, с. 28]. У публічних виступах, офіційних документах і медіа дедалі частіше фіксуються форми, що відображають професійну та соціальну

активність жінок, такі як *речниця Міністерства оборони, директорка школи, редакторка видання, заступниця міністра, лікарка-неврологиня, письменниця, літературознавиця, депутатка, прем'єрка*. Використання таких форм стає не лише мовною нормою, а й важливим соціальним маркером, що відображає зміни у комунікативній культурі українців.

Фемінітиви мають глибоке коріння в українській мовній традиції. У староукраїнських пам'ятках трапляються форми *господиня, учителька, кравчиня*, що свідчить про природність жіночих назв у мові. У радянський період вживання таких форм обмежувалося офіційною політикою, орієнтованою на маскулінітивні структури (*учитель, професор, лікар*), що нівелювало гендерну специфіку мовлення. Проте після здобуття Україною незалежності та особливо в XXI столітті відбувається відродження й активізація фемінітивів, які закріплюються в нормативних джерелах. Як зазначають Л. Гмиря та О. Мунтян, “зростання кількості фемінітивів в українській мові свідчить про активну участь жінок у всіх сферах суспільного життя, а також про живий розвиток самої мови” [2, с. 43]. Зі збільшенням кількості жінок у політиці, науці, культурі, армії та громадському секторі виникла потреба у мовному відображенні їхнього соціального статусу. Сучасна комунікація активно використовує нові форми: *міністерка, сенаторка, редакторка, військова службовиця, соціологиня, архітекторка, маркетологиня, командирка, дизайнерка, веброзробниця*. За спостереженням мовознавця О. Пономаріва, “процес творення від іменників чоловічого роду парних відповідників жіночого роду є одним із найпродуктивніших у сучасній українській мові” [5]. Найчастіше фемінітиви формуються за допомогою суфіксів *-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-*, наприклад: *волнтер → волонтерка, командир → командирка, блогер → блогерка, переможець → переможниця, сапер → саперка, парамедик → парамедикиня*. Окрім суфіксального способу, у сучасній мові функціонують і лексико-семантичні пари, де жіноча форма має іншу основу: *чоловік – жінка, батько – мати, син – дочка*. Такі опозиції також засвідчують системність гендерної категоризації в українській мові.

У 2019 році Національна комісія зі стандартів державної мови офіційно закріпила низку фемінітивів як нормативних. В Українському правописі подано приклади: *авторка, перекладачка, філологиня, менеджерка, редакторка, дослідниця, мисткиня, економістка*. Це підтверджує закономірність і продуктивність моделей творення назв осіб жіночої статі. За словами А. Архангельської, “тенденція до суфіксального творення іменників зі значенням жіночої статі від маскулінних номінантів внутрішньо властива системі української мови як мови з розвиненою категорією роду” [1, с. 29].

Сучасні реалії – війна, цифровізація, зростання жіночої активності у волонтерстві, культурі, журналістиці – стимулюють появу нових назв, зокрема *ветеранка, волонтерка, парамедикиня, військова, снайперка, саперка, інструкторка, блогерка, режисерка, журналістка*. Такі слова активно використовуються у ЗМІ та соціальних мережах, що пришвидшує їхнє входження в літературну норму.

Фемінітиви сьогодні функціонують не лише як граматичні категорії, а й як соціальні та культурні маркери, що відображають зміни в ідентичності мовців. Їхнє поширення у науковому, діловому, медійному та освітньому дискурсах сприяє нормалізації жіночих форм і створює нову модель комунікативної поведінки. Соціальні мережі, журналістика, освітні платформи активно підтримують фемінітиви: у заголовках часто зустрічаються вирази «*захисниця України*», «*науковиця з Харкова*», «*підприємниця року*», «*вчителька-новаторка*», що вказує на стильову природність таких одиниць.

Отже, фемінітиви є не лише граматичним елементом, а дзеркалом суспільних трансформацій. Їхня активізація свідчить про здатність української мови гнучко реагувати на зміни соціальної реальності, підтримувати принципи рівності та формувати сучасну комунікативну культуру. Вони виявляють життєздатність і відкритість української мови, її здатність до оновлення та розвитку відповідно до потреб часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архангельська А. До проблеми словотвірної фемінізації в українській мові новітньої доби : традиції і сучасність. *Мовознавство*. № 6. 2013. С. 27-40.
2. Гмиря Л., Мунтян О. Еволюція вживання фемінітивів в українській мові. *Вісник науки та освіти*. № 89(14). 2023. С. 40–53.
3. Литвин Н., Качак Т. Фемінітиви в повісті Олени Рижко “Дівчина з міста” як засіб творення мовного портрета підлітка. *Лінгвостилістичні студії*. 2024. Випуск 20. С. 25–36.
4. Новий український правопис : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 284 с.
5. Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 246 с.

УДК 811.111'373.612:811.161.2'373.612:82-31.09

Галина СОКОЛ

к. філол. н., доцент,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Тетяна ПАВЛІСЯК

студентка групи ФІЛ-22-1

Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ НА ПРИКЛАДІ РОМАНІВ САРИ ДЖІО «ОЖИНОВА ЗИМА» ТА СОФІЇ АНДРУХОВИЧ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»

Під терміном емоційна лексика сучасна лінгвістика розуміє словниковий склад, у якому відбито «процес і результат номінації емоційного досвіду етносу» [3, 174]. У центрі уваги дослідників перебуває не лише вербалізований емоційний стан, а й джерела його формування, зокрема

позамовні чинники – історичні, культурні та соціогуманітарні параметри комунікативної практики [3, 175].

Роман Сари Джіо *Blackberry Winter* є зразком емоційно насиченого художнього тексту. Уже в першому розділі роману авторка залучає численні елементи емоційної лексики, які не лише передають суб'єктивний досвід героїв, а й структурують наративну тканину тексту як лінгвопоетичну систему.

Перший лексико-семантичний рівень аналізу охоплює експліцитне номінування емоційних станів. У репліці Деніела «*Мама, I'm scared*», страх фігурує у формі прямої номінації – *scared*. Поряд з цим, внутрішній стан Вери, що виявляється у формі внутрішнього монологу, зчитується через метафоричну перифразу: «*The pounding [at the door] mirrored the beat of my heart. I felt frightened, trapped. The apartment took on the feeling of a cage. The walls around me might as well have been rusted wire*» [4].

У тексті також широко використовується позитивна емоційна лексика, яка слугує для передачі любові, турботи та ніжності. Типовим прикладом є фраза: «*I kissed his forehead, attempting to hide the fear rising in my chest*» [4]. Окрему категорію становить лексика, що позначає тактильні й зорові враження, які мають емоційно забарвлену експресію. Приклад: «*I pressed my nose against the window, feeling the cold glass against my skin*» [4].

Риторичне питання Вери: «*What kind of mother am I to leave him here tonight, all alone?*» [4] є формою внутрішнього самоосуду, а водночас – засобом демонстрації складного емоційного вибору, в межах якого героїня балансує між обов'язком і страхом.

Емоційна панорама роману Софії Андрухович формується через густу мережу лексичних та стилістичних сигналів, які фокусують читача на психологічній напрузі оповідачки-служниці Стефи й водночас моделюють атмосферу *fin de siècle*-Галичини.

Уже перше речення – «Нема спокою в цьому домі» [1] – задає тон: інверсивна предикація безпідметної конструкції із запереченням нема передає

стан перманентного розладу, а іменник спокій набуває конотативної вартості втраченої життєвої опори.

Опис єврейської красуні: «коли висока пані докторова проходить вулицею, немає жодної людини, яка б не обернулась...» виконує функцію гіперболізації; прикметник висока у позиції препозитивного означення виступає не стільки антропометричною, скільки статусною характеристикою, підсилюючи ефект недосяжності.

У другому й третньому розділах роману емоційний реєстр зміщується з карнавальної багатоголосої вулиці на внутрішню сцену травми: «Понад два десятиліття, аж до самої смерті, доктор Ангер кричав уві сні: йому снилась пожежа» [1].

Обидва тексти багаті на емоційні коди, однак вони репрезентують відмінні стилістичні парадигми, що корелюють із жанровою, історичною та соціокультурною рамкою наративів. Обидва авторські стилі активно експлуатують емоційно марковану лексику, однак її реалізація має відчутні відмінності. У Сарі Джіо вона слугує для зображення психологічного ландшафту героїв на тлі соціальної драми, натомість у Софії Андрухович – для створення складної полісемантичної картини *fin de siècle* Львова, з його іронією, тілесністю та містичною атмосферою.

Зіставлення емоційної лексики двох романів демонструє не лише мовні або стилістичні відмінності, а й глибоко закорінені відмінності у психоемоційних картах культур. Американський текст тяжіє до психоаналітичної щирості, приватної експлікації почуттів через просту і зрозумілу мову. Український текст, навпаки, апелює до колективного несвідомого, до міфу, до сенсорного перевантаження, де емоція – це не лише почуття, а стан культури, простору і часу.

Отже, емоційна лексика у обох творах – не лише художній інструмент, а спосіб структурування оповіді: у Сарі Джіо вона забезпечує плавну психоемоційну динаміку, у Софії Андрухович – створює щільний, майже матеріальний емоційний простір. У кожному випадку вона виконує не лише

описову, а й конструктивну функцію, формуючи спосіб бачення й переживання світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович С. Фелікс Австрія. *Українська та Світова Література українською мовою*. URL: <https://uabook.com.ua/book/feliks-avstriya/> (дата звернення: 26.05.2025).
2. Рибаківа К. А. Емотивно-експресивна лексика у складі образу Вікторіанської Англії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Філологія». 2019. № 42(2). С. 92–104.
3. Романова Н. В. Проблема емоційної і емотивної лексики. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Серія : Філологічні науки. 2011. Вип. 177. С. 174–178.
4. Jio S. *Blackberry Winter*. *Read Sarah Jio Books, Reading Order | Free Online Novels*. URL: https://sarah-jio.freenovelfree.com/428413-blackberry_winter_a_novel (дата звернення: 26.05.2025).

УДК 821.161.2:316.72](=161.2)

Надія ТИМКІВ

*д. пед. н., професор,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти й газу*
Христина КАСІМОВА
*студентка групи ГФм-25-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти й газу*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ НА СУЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНІ Й КУЛЬТУРНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Сучасна гуманітаристика переживає глибокі зміни, спричинені глобалізаційними процесами, культурними зсувами та деколонізацією світогляду. За спостереженнями Т. Гундорової та А. Матусяк, глобалізація не лише відкрила кордони для обміну культурними продуктами, а й поставила питання про рівноправність національних культур у світовому просторі [1, с.

18]. Література, як чутливий індикатор суспільних трансформацій, відображає нову динаміку взаємодії між глобальним і локальним, центром і периферією, імперією та постколоніальними культурами. Це виразно простежується у романі Сергія Жадана «Інтернат», де локальна історія війни стає метафорою глобальної травми, а людина – носієм універсального болю.

Постколоніальні студії, які стали важливим напрямом української гуманітарної думки у 2010-х роках, розкривають специфіку формування національної ідентичності через осмислення досвіду колоніальної залежності. Як зазначає О. Юрчук, для української культури важливо не лише звільнитися від колоніальних моделей мислення, а й усвідомити власну суб'єктність у світовому культурному полі [5, с. 9–10]. Це завдання особливо яскраво реалізує Оксана Забужко у романі «Музей покинутих секретів», де національна пам'ять і жіноча ідентичність протистоять імперській амнезії, а особисте перетворюється на політичне.

Однією з ключових тенденцій сучасного літературного процесу є переосмислення канону. Згідно з дослідженням О. Кирильчук, канон упродовж століть формувався під впливом домінуючих культур, а отже, відображав колоніальні ієрархії [3, с. 42]. Відтак, сучасна українська література прагне не лише наслідувати європейські моделі, а й відновити власну традицію, зруйновану імперським дискурсом. Цю тенденцію втілює Марія Матіос у творі «Солодка Даруся», де гуцульський світ із його мовою, болем і міфами протиставляється централізованим імперським нарративам.

Глобалізаційні процеси створюють парадоксальні умови для розвитку культури. Як зазначають А. Землянська та Т. Шарова, глобалізація сприяє уніфікації художніх форм, але водночас пробуджує прагнення до збереження автентичності [2, с. 25–26]. У літературі це проявляється у поєднанні універсальних тем - війни, міграції, свободи – з локальними культурними кодами. Наприклад, у книзі Андрія Куркова «Сірі бджоли» війна зображена через долю звичайної людини з Донбасу, а локальний побут стає фоном для роздумів про глобальні етичні питання – добро, мир, виживання.

Постколоніальна критика дає змогу побачити українську літературу не як периферійну, а як частину ширшого діалогу культур. За спостереженнями Т. Гундорової, пострадянський простір є особливо чутливим до проблеми культурної пам'яті та травми колоніалізму [1, с. 47]. Через літературний текст відбувається «переозвучення» історії – спроба відновити приглушені голоси. Це відчутно у творах Юрія Андруховича, зокрема в романі «Московіада», де імперський центр постає як простір абсурду, а український інтелектуал – як іронічний деколонізатор культури.

Постколоніальна свідомість виявляється також у способі осмислення історичної пам'яті. Кирильчук наголошує, що звернення до травматичного минулого – не ностальгія, а форма духовного очищення [3, с. 121]. Цю ідею розвиває Василь Шкляр у романі «Чорний ворон», де національно-визвольна боротьба стає актом символічного очищення від колоніального ярма, а пам'ять про минуле – чинником самоствердження.

Сучасна література дедалі частіше говорить мовою жіночого досвіду, який у колоніальному наративі традиційно маргіналізувався. Прикладом є твір «Іван і Феба» Оксани Луцишиної, де історія жінки стає метафорою країни, що шукає власну суб'єктність. Жіночий голос постає не як приватний, а як політичний, що повертає право на мову і пам'ять.

Діаспорна література також робить внесок у постколоніальний дискурс. У романах Марко Вовчок, Емми Андіївської, Юрія Тарнавського українська мова виступає актом спротиву асиміляції. Їхні тексти поєднують відчуття вигнання з прагненням зберегти національну тяглість у глобальному просторі.

Проблематика війни та вимушеної міграції стає центральною для новітнього українського письма. У книзі Вікторії Амеліної «Дім для Дома» війна постає як спільна травма людей і міста, а історія переселенців перетворюється на метафору національного виживання. Таким чином, локальна подія набуває універсального змісту.

В умовах війни література виконує функцію психологічної терапії та консолідації. У збірці Катерини Калитко «Земля загублених, або Маленькі

страшні казки» авторка поєднує фольклорні мотиви з темами вигнання і повернення, створюючи міф про духовне відродження після руйнації.

Глобальні культурні впливи в українських текстах не витісняють, а взаємодіють із локальними сенсами. У книзі «Забуття» Тані Малярчук відбувається діалог між європейським історичним наративом і українською пам'яттю, що повертає до життя постать В'ячеслава Липинського – символа інтелектуального опору колоніальному минулому.

У сучасній поезії теж відчутний постколоніальний контекст. Вірші Сергія Жадана, Катерини Бабкіної, Григорія Семенчука поєднують урбаністичну мову з біблійними алюзіями та іронією, створюючи образ покоління, що шукає свободи посеред травми і хаосу.

Молоде покоління письменників, представлене творами Артема Чеха, Софії Андрухович, Ірини Цілик, утворює нову оптику – гуманістичну, психологічну, але позбавлену страху перед глобальним світом. Їхня література говорить про досвід війни, втрати, міграції як частину світового досвіду ХХІ століття.

Отже, сучасна українська гуманітаристика переживає глибоке переосмислення ідентичності під впливом глобалізації та деколонізації мислення: література стає не лише відображенням суспільних змін, а й інструментом формування нової свідомості, де локальне поєднується з універсальним. Приклади з художніх творів доводять, що український літературний досвід – не периферійний, а універсальний, бо показує те, що єднає людство: біль, пам'ять, свободу та гідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гундорова Т., Матусяк А. Постколоніалізм. Генерації. Культура. Київ : Лаурис, 2014.
2. Землянська А. В., Шарова Т. М. Світова література в умовах глобалізаційних процесів : [навч. посібник]. 2-ге вид., переробл. і доповн. Мелітополь: [б. в.], 2019.

3. Кирильчук О. М. «Етюд у колоніальних тонах»: українська література крізь призму постколоніальних студій : навч. посібник для студ. філол. спеціальностей ВНЗ. Рівне: Вид-во «Книги-XXI», 2019.
4. Обушний М. І. (ред.) Консолідація українства в постколоніальну добу : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019.
5. Юрчук О. О. Особливості формування та стратегії репрезентації антиколоніального та постколоніального художніх дискурсів в українській літературі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01. Київський національний у-т ім. Тараса Шевченка, 2015.

УДК 821.161.2:316.72](=161.2)

Надія ТИМКІВ

д. пед. н., професор,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Софія КРАВЧУК

здобувачка другого (магістерського) рівня,

Інститут гуманітарної підготовки та

державного управління,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ЛІТЕРАТУРА І КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ПОСТКОЛОЇАЛЬНИХ ЗМІН

Сучасна література розвивається у контексті складних глобалізаційних процесів, які формують нові моделі культурної ідентичності та способи самовираження. Глобалізація призводить до інтенсивного культурного обміну, але водночас загострює питання збереження локальних традицій і мовної самобутності. У такий спосіб актуалізується постколоніальна перспектива, що аналізує літературу як простір боротьби за голос, пам'ять і право на власну історію [1].

Особливо гостро це питання стоїть перед культурами, що пережили колоніальний тиск. Українська література є прикладом боротьби за власну ідентичність, коли домінують глобальні наративи. Як колись писав Тарас

Шевченко: «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь» — цей заклик не втрачає актуальності й сьогодні. Він нагадує про необхідність діалогу між культурами без втрати власного “я”, коли відкритість до світу має поєднуватися з усвідомленням національного коріння [1].

Глобалізація сприяє потужному культурному обміну, розширює межі спілкування та доступу до літератури, що відноситься до різних культур, але водночас загострює питання збереження локальних традицій та мовної самобутності. Адже за зовнішньою відкритістю часто приховується процес культурної стандартизації, де малі культури ризикують розчинитися під впливом більших [1].

У цьому контексті актуалізується постколоніальна перспектива, що аналізує літературу як спосіб боротьби за голос, пам'ять і право на власну історію. Постколоніальна критика розглядає художній текст як акт спротиву — спосіб повернення собі історичного минулого та мови, які були пригнічені.

Одним із ключових аспектів є переосмислення теми ідентичності. Письменники з країн, що пережили колоніальний досвід, прагнуть відновити історичну справедливість і репрезентувати власний культурний погляд. Так, у романі «Things Fall Apart» (Чінуа Ачебе) показано зіткнення традиційного африканського суспільства з європейським колоніальним світом. Автор через образ Оконкво розкриває трагедію народу, що втрачає свої духовні орієнтири під впливом чужої культури [2].

Подібні процеси можна простежити і в українській літературі, яка після століть імперської залежності активно формує постколоніальну свідомість, намагаючись проаналізувати травматичний досвід минулого й виробити нову національну ідентичність. Український письменницький простір ХХІ століття стає майданчиком, де особисте переплітається з історичним. Яскравим прикладом цього є роман Марії Матіос «Солодка Даруся», який розкриває тему, пов'язану з тоталітарним минулим, і показує, як мовчання може стати формою виживання в умовах репресивної системи [3].

У центрі твору — доля простої жінки, чия німота стає метафорою мовчання всього покоління, пригніченого страхом і почуттям провини. Через внутрішній світ Дарусі авторка майстерно демонструє, як особисті трагедії накладаються на історичні катастрофи — колективізацію, доноси, моральне нищення людини. У цьому сенсі Матіос намагається розкрити механізми колоніального впливу на людську свідомість.

«Солодка Даруся» є прикладом того, як українська література перетворює постколоніальний досвід на акт культурного опору. Письменниця показує, що справжнє звільнення починається не з політичних змін, а з повернення голосу тим, кого змушували мовчати. Таким чином, твір не лише відтворює події минулого, а й допомагає сучасному суспільству усвідомити власну історію, прийняти її травматичні сторінки й позбутися почуття меншовартості [3].

Глобалізаційні зміни породжують гібридність культури, простими словами це явище, коли традиційні й сучасні елементи з'єднуються, утворюючи нові форми мистецького вислову. Прикладом є творчість Салмана Рушді («Опівнічні діти»), де міфологія переплітається з історією та постмодерністськими прийомами. Така гібридність є не просто художнім прийомом, а й відображенням культурного досвіду людини глобальної епохи, котра живе між минулим і сучасністю [4].

У контексті української поезії подібні тенденції проявляються в творах Юрія Андруховича, який поєднує європейську іронічність з карпатськими міфами, створюючи мультикультурний художній простір. Його твори засвідчують, що українська культура не є периферійною, а інтегрується у глобальний діалог, залишаючись самотньою [5].

Отже, література в умовах глобалізаційних та постколоніальних трансформацій виступає не лише дзеркалом суспільних процесів, а й інструментом культурного опору. Вона формує простір для діалогу між культурами, де замість домінування з'являється взаємоповага та полілог. Саме в такому контексті художній текст набуває нової ролі – не як засіб пропаганди чи

відтворення традицій, а як платформа для відновлення голосу “іншого” у світовій культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози . URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/b0ea5241-dcee-4a01-93a9-f7c1afc54373>
2. Achebe, Chinua. Things Fall Apart. London: Heinemann, 1958.
3. Матиос М. Солодка Даруся. Львів : ЛА «Піраміда», 2004.
4. Rushdie, Salman. Midnight's Children. London: Jonathan Cape, 1981.
5. Андрухович Ю. Рекреації. Київ : Час, 1992.

СЕКЦІЯ 5

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

УДК 81'25:004.85

Оксана ГОРДІЙ

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Вікторія БОДНАР

*студентка групи ГФм-25-1,
Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

АНАЛІЗ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ «ПОГОВОРИМО ПРО ІЗРАЇЛЬ. ПУТІВНИК ДЛЯ ДОПИТЛИВИХ ТА РОЗГУБЛЕНИХ» ДЕНІЕЛА СОКАЧА)

Машинний переклад – це технології автоматизованого перетворення тексту або мовлення з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютерних алгоритмів і штучного інтелекту. У добу глобалізації він став важливим інструментом, особливо для забезпечення міжнародного спілкування та доступу до інформації. Хоча за останні роки ці технології суттєво вдосконалились, переклад складних чи спеціалізованих текстів усе ще супроводжується неточностями. Машинний переклад залишається відносно новим явищем, яке потребує подальшого розвитку й удосконалення.

О. Полещук розглядає існуючі підходи до визначення суспільно-політичної лексики та приєднується до поглядів тих мовознавців, які за терміном суспільно-політична термінологія закріплюють значення сукупності термінів суспільних наук [1]. Вона наголошує, що переклад таких текстів вимагає особливої уважності і відповідальності, адже вони часто відображають складні

історичні, культурні та ідеологічні контексти. Найменша неточність або зміщення смислових акцентів може призвести до викривлення змісту, породження упереджень або навіть політичних непорозумінь. Тому особливої ваги набуває точність, стилістична відповідність і збереження нейтральності. Аналіз машинного перекладу таких текстів дозволяє краще зрозуміти його обмеження й потенційні ризики.

Для аналізу комп'ютерного перекладу уривку з тексту Деніела Сокача «Поговорімо про Ізраїль. Путівник для допитливих і розгублених» ми обрали використання DeepL та Google Translate. Крім того, для порівняння також було взято до уваги й офіційний український переклад цієї книги від видавництва «Лабораторія» у 2023 році, здійснений Анастасією Цимбал. Google Translate – найпоширеніший безкоштовний сервіс машинного перекладу [4]. Натомість DeepL базується на нейронних технологіях і часто визнається точнішим, ніж Google Translate [3].

Наведемо приклади відмінностей перекладу за таким порядком: оригінал англійською мовою, переклад Google Translate, переклад DeepL та переклад А. Цимбал: *strong ideological objections – рiшучі ідеологічні заперечення – сильні ідеологічні заперечення – серйозні ідеологічні причини противитись*. Бачимо, що у всіх варіантах були підібрані різні прикметники, але найточнішим та найкращим, відповідно до контексту, можна вважати останній – офіційний. Він сприймається набагато простіше та не є «сухим» прямим відповідником.

Ще один приклад: *Israeli security forces – Ізраїльські сили безпеки* (Google Translate, DeepL) – *Служба безпеки Ізраїлю* (офіційний переклад). У цьому випадку інтернет-перекладачі подають буквальний еквівалент, який у загальному контексті виглядає коректним. Проте офіційний переклад демонструє процес локалізації: відбувається не лише відтворення лексичного значення, а й адаптація до комунікативних та культурних норм української мови. Адже словосполучення *security forces* у англійській мові позначає широкий спектр силових структур (військові, поліція, прикордонники), тоді як в українському дискурсі закріпилася інша усталена назва – «Служба безпеки

Ізраїлю». Таким чином, вибір перекладацького рішення пов'язаний не лише з лінгвістичною точністю, а й з урахуванням культурної релевантності та очікувань цільової аудиторії.

Інший уривок: *They waved placards with Rabin's face in the center of a gun's sights* [5]. Google Translate: *Вони розмахували плакатами з обличчям Рабіна в центрі прицілу рушниці*. DeepL: *Вони розмахували плакатами з обличчям Рабіна в центрі прицілу автомата*. Переклад А. Цимбал: *Вони розмахували плакатами, на яких обличчя Рабіна було зображено в центрі мішені* [2]. В інтерпретаціях машинного перекладу присутня пряма залученість якогось виду зброї, що створює ілюзію дуже запеклих та загрозливих протестів, тоді як авторський переклад правильніше передає вигляд плакату під час протестів.

Наступний приклад: *plots on his life – змови на його життя – замах на його життя – змови з метою вбивства*. У цьому випадку найбільш адекватним є офіційний переклад, оскільки він точно відтворює семантику оригіналу й відповідає термінологічній нормі української мови. Перший варіант фактично є хибним, адже не відображає змісту виразу, тоді як другий, хоча й ближчий до оригіналу, залишається менш точним порівняно з нормативною формою.

Підсумовуючи порівняння машинного та авторського перекладу, варто зазначити, що велику кількість трансформацій інтернет-програми не можуть робити коректно. Інтернет-ресурси схильні перекладати досить прямолінійно та «фрагментарно», інколи навіть не пов'язуючи речення контекстуально між собою. Натомість «живий» перекладач здатний здійснити переклад тексту так, щоб він відповідав сприйняттю пересічним носієм цільової мови перекладу, не спотворюючи при цьому основну думку автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полещук О. Суспільно-політична лексика, суспільно-політична термінологія, суспільно-політичний термін: природа, функції, сутнісні ознаки. *Мова і суспільство*. 2015. № 6. С. 45–52.
2. Сокач Д. Поговорімо про Ізраїль. Путівник для допитливих і розгублених. Київ : Лабораторія, 2023. 336 с.
3. DeepL : веб-сайт. URL: <http://surl.li/kimjqr> (дата звернення: 26.09.2025).

4. Google Translate : веб-сайт. URL: <http://surl.li/mfmtso> (дата звернення: 26.09.2025).

5. Sokatch D. Can We Talk About Israel?: A Guide for the Curious, Confused, and Conflicted. NY : Bloombury Publishing, 2021. 384 p.

УДК 81'25:339.9

Оксана ГОРДІЙ

к. філол. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Анастасія ГЕМА

студентка групи Гфм-24-1,

Інститут гуманітарної підготовки та

державного управління,

Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Документи міжнародного права є важливими офіційними письмовими актами, у яких зафіксовані норми, принципи й домовленості між державами або міжнародними організаціями. Вони визначають права та обов'язки сторін у різних сферах міжнародних відносин: політичній, економічній, гуманітарній, екологічній тощо. Як офіційно-ділові дискурси, ці документи містять чимало термінів та стандартизованих кліше, які вимагають точної та якісної інтерпретації та досконалого перекладу.

Велику кількість лексичного матеріалу у таких текстах займає економічна термінологія. Їй притаманні наявність великої кількості термінів; чітка структура, що проявляється у логічній та послідовній побудові текстів; лаконічне вираження інформації; об'єктивність і нейтральність, уникання емоційно забарвлених виразів; точне визначення понять, однозначність; номінативність – переважання іменників та формування назв явищ і процесів;

використання міжнародної лексики та запозичень; формалізованість – вживання формул, схем, графіків та інших формалізованих засобів передачі інформації [1, с.380].

За структурою у досліджуваних документах міжнародного права [3;4] вживаються одно-, дво-, три- та багатокомпонентні терміни. Однокомпонентні терміни позначають базові економічні поняття, наприклад, *budget* – бюджет, *consumer* – споживач, *goods* – товари [3, с.1]. Двокомпонентні та трислівні терміни мають більш вузьке юридично-фінансове значення: *financial management* – управління фінансами, *sales contract* – договір купівлі-продажу, *internal control of production* – внутрішній контроль виробництва [4, с.13]. Багатокомпонентні терміни зазвичай називають угоди або організації, наприклад, *Treaty on the Functioning of the European Union* чи *The Digital Single Market Strategy* [4, с.7].

За частиномовною ознакою переважають іменники, які позначають процеси, інституції або економічні явища: *debtor* – боржник, *financing* – фінансування, *payment* – оплата, *price* – ціна. Прикметники уточнюють зміст іменників, наприклад, у термінах *financial rules* – фінансові правила, або *financial penalty* – фінансова санкція. Віддієслівні іменники, наприклад, *proceeding* – процедура чи *advertising* – рекламна діяльність, виконують номінативну функцію, позначаючи дії. У результаті аналізу також виокремлено термінологічні гнізда, згруповані навколо спільного кореневого елемента: *financial (financial actors, financial management, financial rules, financial penalty, Financial Transparency System)* [4, с.91].

За семантичним критерієм терміни поділяються на десять основних груп: фінансове управління та контроль (*budget, financial management*), юридичні поняття (*bankruptcy, liability clause*), фінансово-економічні інституції (*IMF, OECD*), комерційна діяльність (*consumer, sales contract*), виробництво та постачання (*manufacturer, supplier*), фінансові інструменти (*debit, interest rate*), маркетинг і спонсорство (*advertising, CE marking*), товари та послуги (*goods, products*), міжнародні угоди та документи (*The Agreement on the European*

Economic Area), учасники економічної діяльності (*beneficiary, third-party*). Структурно більшість термінів утворюються за моделями типу Adj + N (*financial management*), N + N (*liability clause, sales contract*), N + prep + N (*recovery of amounts receivable*).

Переклад економічних термінів у міжнародно-правових документах вимагає високого рівня точності, термінологічної узгодженості та збереження юридичного змісту [1, с.9]. Найпоширенішим способом є калькування, яке забезпечує точне відтворення значення через дослівний переклад компонентів: *financial management* – управління фінансами, *sales contract* – договір купівлі-продажу. Такий метод зберігає семантичну точність і забезпечує однакове розуміння норм у різних мовних системах.

Описовий переклад застосовується у випадках, коли пряма калька не передає сутності терміна або аналог відсутній. Наприклад, *recovery of amounts receivable* – як стягнення дебіторської заборгованості, а *insolvency proceeding* – як процедура неплатоспроможності [3, с.33]. Цей спосіб дозволяє розкрити зміст через пояснення функції поняття.

Транслітерація використовується для перекладу термінів, які мають міжнародне поширення або не перекладаються, наприклад: *default* – дефолт, *lobbying* – лобіювання. Переклад аббревіатур і акронімів може здійснюватися двома шляхами: через калькування (*Economic Area* – Європейський економічний простір) або через уживання усталених українських відповідників чи збереження оригіналу (*WTO* – СОТ) [4, с.8].

Отже, основними способами перекладу економічної термінології є калькування, описовий переклад та транслітерація. Їхнє комбінування забезпечує адекватність, зрозумілість і термінологічну точність перекладу міжнародно-правових документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кияк Т. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2006. 586 с.
2. Чорновол Г. Деякі особливості функціонування сучасної економічної термінології. *Термінологічний вісник*. Випуск 5. 2019. С. 380-387.

3. European Parliament and Council of the European Union. (2019). *Directive (EU) 2019/771 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the sale of goods, amending Regulation (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC, and repealing Directive 1999/44/EC*. *Official Journal of the European Union*, L 136, 28–50.

4. European Commission. (2016). *Commission Notice — The ‘Blue Guide’ on the implementation of EU product rules 2016(2016/C 272/01)*. *Official Journal of the European Union*, C 272, 1–148.

УДК 81'25:004.912

Наталія КОБЗЕЙ

к. філол. н., доцент,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Анастасія НАСАДЮК

студентка II курсу

Інститут гуманітарної підготовки та
державного управління

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ПРОБЛЕМИ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Сфера перекладу науково-технічних текстів сьогодні – популярна і надзвичайно важлива тема для дослідження. Її актуальність зумовлена стрімким збільшенням об'єму наукової інформації, яку потрібно оперативно перекладати, щоб забезпечити багатомовний доступ до неї. В таких умовах сучасний філолог-перекладач має демонструвати неабияку ерудицію, щоб бути готовим до роботи з матеріалом високої термінологічної щільності. Машинний переклад для нього – допоміжний інструмент, що може пришвидшити міжнародну наукову комунікацію, обмін технічною документацією та інноваційними розробками, однак за умови його правильного використання. Справа в тому, що поява автоматизованих перекладацьких систем *Google Translate*, *DeepL* та *ChatGPT* хоч суттєво і полегшує роботу, але провокує появу цілої низки

лінгвістичних, когнітивних і професійно-етичних проблем. Адже комп'ютерні програми, працюючи за алгоритмами, не здатні коректно передавати полісемічні одиниці, розпізнавати вузькоспеціальні терміни, зберігати синтаксичну цілісність складних речень і відтворювати логічний зв'язок між компонентами висловлювання. Як наслідок, зміст перекладу може спотворюватися, а технічні поняття – тлумачитися неточно або некоректно.

Проаналізуємо невеликий уривок з посібника «War and Opportunity. Investing In Ukraine's Oil & Gas Industry 2024» / «Війна і можливості. Інвестиції в нафтогазову галузь України до 2024 року» і покажемо, як машинний переклад тексту відрізняється від роботи перекладача.

Оригінал: *«They do so even though Russian missile strikes regularly target sector facilities, and some **production fields** are practically on the front lines. For the first time in history, Ukraine completed the 2023/2024 heating season **using** only domestically produced gas. This was made possible primarily due to the increased production volumes by state-owned enterprises» [2].*

DeepL: *«Вони роблять це, незважаючи на те, що російські ракетні удари регулярно націлені на об'єкти сектора, а деякі **виробничі поля** знаходяться практично на лінії фронту. Вперше в історії Україна завершила опалювальний сезон 2023/2024, **використовуючи** виключно газ вітчизняного виробництва. Це стало можливим насамперед завдяки збільшенню обсягів **виробництва** державними підприємствами».*

Наш переклад: *«Навіть попри регулярні російські ракетні атаки, спрямовані на об'єкти нафтогазового сектору, компанії не зупиняють свою роботу, хоч деякі **родовища** розташовані фактично на лінії бойового зіткнення. Вперше в історії опалювальний сезон 2023/2024 Україна завершила, **споживаючи** виключно вітчизняний газ. Це стало можливим завдяки тому, що державні підприємства збільшили обсяги власного **видобутку**».*

Як бачимо, DeepL переклав словосполучення «*production field*» як «*виробниче поле*» – термін, що не вживається в українській технічній мові. Коректним еквівалентом англійського поняття мав би бути іменник «*родовище*».

Те саме стосується й дослівного перекладу слова «*using*» / «*використовуючи*» (газ), що у запропонованому контексті є недоречним формулюванням. «*Використовувати газ*» означає, що його треба застосовувати з певною метою, наш же варіант – «*споживати*», тобто витратити його, перетворюючи на енергію.

Наведений приклад демонструє, що машинний переклад оптимізує перекладацький процес, однак без редакції спеціаліста сформувавши якісний текст не може. Цілковито погоджуємося з думкою Л. Бондар, що «людський фактор залишається незмінним у процесі перекладу. Незважаючи на розвиток технологій машинного перекладу, автоматизовані системи поки що не здатні забезпечити рівень еквівалентності та адекватності, який досягається при участі людини. Це пов'язано з тим, що людина володіє контекстуальними знаннями та здатністю до інтуїтивного розуміння мови, що дозволяє їй вирішувати проблеми лексичної неоднозначності та забезпечувати адекватний переклад навіть у складних ситуаціях» [1, с. 212].

Щоб підвищити точність перекладу, його термінологічну узгодженість і відповідність тим нормам комунікації, що є характерними для наукового дискурсу, необхідно проаналізувати основні проблеми та перспективи вдосконалення машинного перекладу науково-технічних текстів і застосовувати його виключно у взаємодії з людиною-редактором та спеціалізованими лексичними базами даних. Тоді наукові знання поширюватимуться якісніше у глобальному інформаційному просторі, що швидко змінюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар Л., Дегтярьова Є., Менчук А. Адекватність машинного перекладу художніх текстів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2024. № 67. С. 212–216.
2. War and Opportunity. Investing In Ukraine's Oil & Gas Industry 2024. URL: <https://agpu.org.ua/images/pdf/Guide2024.pdf> (дата звернення: 20.10.2025).

Ольга КРИНИЦЬКА

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
медичний університет*

Сергій ТЮПА

*доктор гуманіт. наук у сфері
мовознавства, ст. викладач,
Івано-Франківський національний
медичний університет*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК МЕДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше інтегрується у сферу перекладу, зокрема медичного. Його вплив на професію перекладача не можна розглядати однозначно: з одного боку, він створює нові можливості, з іншого – породжує серйозні виклики, пов'язані з якістю перекладу, етикою та відповідальністю перекладача.

На сучасному ринку можна виділити три типи підходів компаній, які займаються медичним перекладом, до застосування ШІ у роботі перекладачів: 1) компанії, орієнтовані на ШІ – активно використовують свої підготовлені Machine Translation Engines, які тренують впродовж років, з інтегрованим ШІ із подальшим постредагуванням перекладеного тексту. Постредагування таких текстів нагадує роботу з редагування текстів за перекладачем-людиною – посереднім, не дуже уважним перекладачем; 2) компанії, орієнтовані на переклад людиною (human translation) – відмовляються від використання ШІ, мотивуючи це конфіденційністю даних і високими стандартами якості, яку може забезпечити тільки людина. Вони дотримуються класичної схеми: переклад – редагування (коректура, вичитка) – перевірка якості (Quality Assurance \ Quality Check); 3) компанії, орієнтовані на гібридний підхід – один тип документів перекладають за допомогою машинного перекладу і ШІ, а інший тип довіряють виключно перекладачам-людям.

Така ситуація викликає занепокоєння перекладачів, в тому числі у сфері письмового медичного перекладу. Останнім часом дискутують також про те, чи може ШІ замінити усних (конференційних) перекладачів. Тут у перекладачів більше шансів втриматися на ринку. Нещодавнє дослідження ВООЗ виявило низьку якість машинного усного перекладу: з дев'яноста промов лише одна була перекладена умовно прийнятно. ШІ переплутав мову перекладу і навіть «перекладав» англійську з акцентом англійською без акценту. Висновок ВООЗ є однозначним: «Переклад за допомогою ШІ все ще перебуває на експериментальній стадії та не придатний для використання на зустрічах ВООЗ із зовнішніми стейкхолдерами... [Його] можна використовувати лише на внутрішніх зустрічах» [2]. Це підтверджує, що у сегменті усного перекладу людина ще довго залишатиметься ключовою фігурою.

Зростання якості машинного перекладу з інтегрованим ШІ створює економічний тиск: замовники прагнуть знизити ставки, очікуючи водночас високої якості. Це викликає занепокоєння серед перекладачів, які змушені адаптуватися до нових реалій ринку. Водночас зростає значення *soft skills*: уважність, аналітичне мислення, здатність працювати з деталями – та вміння працювати з ШІ. Побутує думка, що, як і в будь-якій іншій сфері, роботу перекладача забере не ШІ, а люди, які вміють користуватися ШІ [3]. Тобто якщо перекладач навчиться використовувати ті можливості, які пропонує ШІ, то він залишиться на ринку праці. Також у «конкурентній боротьбі» з ШІ для медичного перекладача важливо мати ґрунтовну базу знань з анатомії та медичної терміносистеми, щоб могли повноцінно використовувати переваги ШІ.

Використання ШІ перекладачами має етичний та юридичний аспекти. У медичному перекладі ціна помилки надзвичайно висока. У світовій медичній практиці є випадки, коли помилки у перекладі призводили до катастрофічних наслідків для пацієнтів і для перекладацьких компаній [1]. Виникає питання: чи готові клієнти перенести цю відповідальність на машину або на ШІ? Або чи готові компанії, які постачають послуги штучного інтелекту, взяти на себе таку

відповідальність? Сьогодні очевидно, що ні. Зараз відповідальність лежить виключно на перекладачеві та бюро перекладів. У західних країнах є окремий вид страхування, де страхують перекладачів та підприємців перекладацької компанії від помилок у медичному перекладі. З огляду на це перекладач-людина не може бути вилучений з процесу перекладу і замінений ШІ. Якщо коли-небудь людство і вирішить відмовитися від участі людини у процесі перекладу, то медицина буде останньою галуззю, де це відбудеться.

Подібно до впливу на перекладацький ринок інтернету в 1990-х роках, ШІ може стати технологічною революцією, що розширить асортимент послуг у сфері перекладу. Інтернет зробив можливим масштабні багатомовні клінічні дослідження, залучення десятків країн і тисяч пацієнтів, і відповідно, ринок перекладу з появою інтернету почав розвиватися надзвичайно стрімко. ШІ має потенціал відкрити нові сегменти перекладу, які раніше не були доступні через обмежені ресурси.

Підсумовуючи, зазначимо, що ринок медичного перекладу розвивається дуже швидко і ШІ має на нього визначальний вплив. ШІ не нівелює роль перекладача-людини, а трансформує її, створюючи нові можливості для розвитку професії. У галузі медицини проблематично відмовитися від участі людини у перекладі через питання життя і смерті та юридичної відповідальності. Перекладач буде конкурентоздатним, якщо навчиться використовувати переваги ШІ і компенсувати його недоліки. Людські знання і навички залишаться визначальними: базова медична підготовка дасть перекладачеві змогу ефективно користуватися ШІ. Soft skills та вміння працювати з ШІ стануть ключовими компетентностями перекладача майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Medical Translation: One Sector Where There's No Room for Error. *Linguistica International*. February 22, 2018. URL: https://blog.linguistica-international.com/medical-translation-one-sector-where-theres-no-room-for-error/?utm_source=chatgpt.com

2. Song B. The Shocking Truth About AI Interpreting: WHO Study Reveals Why It's a Disaster Waiting to Happen. *LinkedIn*, June, 12, 2025. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/shocking-truth-ai-interpreting-who-study-reveals-why-its-song-%E5%AE%8B%E9%B9%8F%E5%8D%9A%E5%A3%AB-dzime/>
3. Wodtke C. AI Won't Take Your Job – But Someone Who Uses It Better Than You Will. *LinkedIn*, March, 27, 2025. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/ai-wont-take-your-job-but-someone-who-uses-better-than-wodtke-rlopc/>

УДК: 174:004.8:378.1

Наталя ОПРИШКО
канд. філол. наук, доцент,
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЕПОХУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ

Штучний інтелект (ШІ) швидко трансформує різні сектори, і освіта не є винятком. Від адаптивних навчальних платформ до інструментів оцінювання на базі ШІ, потенційні переваги його використання в освіті величезні. Коли йдеться про мовну підготовку, зокрема про оволодіння другою мовою в іншій країні, інструменти на базі ШІ можуть стати незамінними, особливо під час кризи, подібної до тієї, з якою зараз стикається Україна. Однак розгортання цих технологій порушує глибокі етичні питання, перше з яких – це проблема академічної доброчесності.

Зі стрімким розвитком штучного інтелекту (ШІ) та, зокрема, генеративних моделей мови, що здатні створювати тексти будь-якої складності, освітяни зіткнулися з безпрецедентними викликами для академічної доброчесності. Якщо раніше основними проблемами були плагіат та списування, то зараз ми маємо справу з інструментами, які можуть "автоматично" генерувати якісний, логічно зв'язний текст, що імітує людську

творчість. Ця нова реальність вимагає переосмислення наших уявлень про авторство, оригінальність та чесність в академічному середовищі.

Сучасні генеративні моделі, такі як GPT-3.5, GPT-4 (OpenAI), Gemini (Google), Claude (Anthropic) тощо здатні генерувати будь-який текст, відповідати на складні запитання, писати програмний код або математичні формули. Тут ми і стикаємося з основною проблемою: у традиційному розумінні, академічна робота вважається оригінальною, якщо вона є результатом самостійної розумової діяльності студента, що виражається у його власних словах та думках. Однак, за умови, що текст генерується ШІ, виникає низка контроверсійних питань. Наприклад: хто є автором? Чи є автором студент, який написав запит (prompt), чи ШІ-модель, яка створила текст? Чи є це колективне авторство? Далі: що таке "оригінальність"? Чи може текст, згенерований алгоритмом на основі мільйонів існуючих текстів, вважатися оригінальним у звичному розумінні? Адже ШІ не "розуміє" матеріал у людському сенсі, а лише моделює ймовірні послідовності слів, тобто його можливості є «квазі креативними» [1; 104]. Ці питання не мають простих відповідей і вимагають глибокої дискусії та переосмислення існуючих академічних політик.

Так само набуває нових вимірів із появою ШІ проблема плагіату. Традиційне його визначення – це використання чужих ідей, слів або думок без належного зазначення джерела. Проте текст, згенерований ШІ, може бути не ідентичним жодному існуючому джерелу, але він базується на величезному масиві даних, що включає захищений авторським правом контент. З іншого боку, якщо студент використовує ШІ для генерування частини або всього тексту, а потім видає його за власну роботу, це може бути інтерпретовано як форма автоплагіату або, скоріше, як недоброчесна академічна практика, що спотворює оцінку справжніх знань та навичок студента. Але навіть якщо не зважати на питання академічної доброчесності (яка, наприклад, не є надто актуальною на початковому етапі навчання мови), одним з найсерйозніших наслідків надмірного використання ШІ для генерації

текстів стає потенційна деградація критично важливих академічних навичок у студентів, а саме: навичок письма та аргументації (якщо студенти звикають покладатися на ШІ для написання есе, вони не розвиватимуть власні навички формування думок, структурування аргументів та виразності мови); критичного мислення та аналізу. ШІ-інструменти, хоча і є потужними, не замінюють здатності людини до глибокого аналізу, синтезу та критичної оцінки інформації. Студент, який просто вставляє запит, не проходить через процес мислення, необхідний для засвоєння матеріалу. У свою чергу це тягне за собою деградацію дослідницьких навичок (замість самостійного пошуку та інтерпретації джерел, студент може просто просити ШІ узагальнити інформацію, що обмежує його досвід дослідницької роботи).

Як результат, для викладачів виникають значні труднощі з об'єктивним оцінюванням робіт студентів, пов'язані із визначенням авторства, оцінкою справжніх знань, несправедливістю в оцінюванні тощо. Якщо студенти масово використовують ШІ для виконання завдань, це може призвести до втрати довіри до всієї академічної системи.

Проблема академічної доброчесності в епоху ШІ не має одного простого рішення, але існує комплексний підхід, що включає зміни в політиці, педагогіці та технологіях. Так, навчальні заклади повинні розробити чіткі політики щодо використання ШІ в академічних роботах, що може включати низку заходів, від повної заборони на використання ШІ до його обмеження певними видами завдань та/або обов'язкового зазначення його використання [див.: 2].

Як бачимо, проблема академічної доброчесності в епоху ШІ-технологій є складною і багатогранною. Вона вимагає не просто заборон, а глибокого переосмислення освітніх практик, політичних підходів та етичних норм. Штучний інтелект – це невід'ємна частина нашого майбутнього, і його вплив на освіту буде тільки зростати. Замість того, щоб розглядати ШІ як загрозу, ми повинні навчитися інтегрувати його в академічний процес таким чином, щоб він підтримував, а не підривав, принципи доброчесності. Це вимагатиме

відкритого діалогу та спільних зусиль від розробників ШІ, викладачів, адміністраторів навчальних закладів та самих студентів. Лише таким чином ми зможемо забезпечити збереження академічної доброчесності в цю нову, захоплюючу, але й вимогливу епоху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge Journal of Education. 49(3). 2019. P. 391-406.
2. Sadhana D., Dhirendra S.Y. AI-Driven Education: Balancing Innovation and Responsibility. IJIRT. Volume 10. Issue 10. 2024. P. 49-53

УДК 81'25:004.8

Оксана РІБА-ГРИНИШИН

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Марія ЖУРАВЧАК

*студентка другого (магістерського) рівня,
спеціальність «Германські мови та
літератури переклад включно, перша -
англійська»*

*Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – КОНКУРЕНТ ЧИ ПОМІЧНИК ПЕРЕКЛАДАЧА НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ?

Сучасна перекладознавча наука часто звертається до проблеми взаємодії людини і технологій у процесі перекладу. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) та нейромережових технологій зумовлює переосмислення ролі перекладача в умовах цифрової доби. Великого поширення набувають системи автоматизованого перекладу та інтелектуальні чат-боти, серед яких особливо популярним є ChatGPT, розроблений компанією *OpenAI*. Це програмне забезпечення стало доступним для широкого кола користувачів і активно

використовується для обробки текстової інформації, зокрема для перекладу. Тому виникає запитання: *чи здатний штучний інтелект повністю замінити перекладача, особливо у сфері науково-технічного перекладу?*

Варто зауважити, що розвиток перекладознавства розпочався задовго до появи ШІ. Перші онлайн-перекладачі, такі як Google Translate, звичайно, спростили роботу з великими обсягами текстів, проте не змогли забезпечити необхідного рівня точності. Аналогічна ситуація спостерігається і сьогодні: сучасні нейромережі допомагають автоматизувати процес перекладу, однак не можуть повністю замінити людський інтелект, інтуїцію та контекстуальне розуміння.

Особливо гостро це питання постає у сфері науково-технічного перекладу, де точність, системність і однозначність є ключовими критеріями якості. Як зазначає М. І. Мазанович, «термін — це номінативна одиниця, що має такі характерні ознаки, як системність, точність, однозначність та наявність чіткої дефініції» [12, с. 30]. Тому робота перекладача з технічними текстами вимагає глибокого знання термінологічних систем і здатності інтерпретувати зміст із урахуванням контексту галузі.

Аналізуючи переклади технічних текстів, виконаних ChatGPT (зокрема у сферах зелених технологій, військової термінології та нафтогазової промисловості), виявлено як позитивні результати, так і суттєві недоліки. Наприклад, перекладаючи фрагмента книги “*Green Technology Book: Energy Solutions for Climate Change*” система загалом продемонструвала високий рівень розуміння, проте окремі терміни потребували уточнення. Так, англійський термін *power modules* перекладено як *силові модулі*, тоді як більш точним відповідником у контексті є *блоки живлення*. Подібна ситуація спостерігалася й у перекладах нафтогазової тематики: термін *casing shoe* відтворено як *обсадна насадка*, хоча усталений варіант у фахових джерелах — *башмак обсадної колони*.

Отже, генеруючи великі лексичні бази даних, ChatGPT демонструє обмеження у відтворенні галузевої термінології, особливо в спеціалізованих

текстах. Позитивні результати спостерігаються тільки у сферах, які активно досліджуються користувачами, наприклад: відновлювана енергетика чи інформаційні технології. Проте переклади у сферах військової або нафтогазової термінології часто містять неточності, оскільки обсяг релевантних даних у мовній базі ШІ є значно меншим.

Важливим аспектом використання ШІ у перекладацькій діяльності є етична складова: питання конфіденційності текстів і збереження авторських прав. Використання інтелектуальних систем для перекладу може призвести до витоку інформації або ненавмисного поширення даних, тому доцільність такого підходу потребує ретельного аналізу. Крім того, залишається актуальним питання відповідальності за достовірність перекладу, адже кінцевий контроль якості все ще належить людині.

Як зазначає С. О. Михальчук, «Машинний переклад все ще не завжди може замінити людську інтуїцію і глибоке розуміння контексту» [2, с. 208]. Це твердження особливо важливе у перекладі науково-технічних матеріалів, де важливо враховувати контекст, мету тексту та його цільову аудиторію. Нейромережі здатні швидко обробляти великі обсяги даних, проте часто не розрізняють семантичних нюансів і прагматичних особливостей.

Отже, використання штучного інтелекту у перекладознавстві не є загрозою, а радше — інструментом підвищення ефективності перекладацької діяльності. Перекладач залишається центральною фігурою, яка здійснює критичний аналіз, редагування результатів автоматизованого перекладу. Та його локалізацію. Оптимальним підходом є поєднання людської експертизи та технологічних можливостей ШІ, що дозволяє досягти високої точності, зберігаючи при цьому контекстуальну адекватність та лінгвістичну нормативність перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мазанович М. І. Лексико-семантичні та структурні особливості англійських науково-технічних багатокомпонентних термінів у перекладах українською мовою. Київ, 2023. 101 с.

2. Михальчук С. О. Використання інструментів штучного інтелекту у перекладацькій діяльності. *Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції*. Львів, 2024. 328 с.
3. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Green Technology Book: Energy Solutions for Climate Change*. Geneva: WIPO, 2024. 249 p.

УДК 81'25:620.9

Оксана РІБА-ГРИНИШИН

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Христина РОГОВСЬКА

*студентка другого (магістерського) рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПАКЕТУ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

У роботі здійснено аналіз перекладу термінологічних одиниць міжнародних електроенергетичних документів інтеграційного пакета ЄС. Розкрито умови функціонування термінів у нормативно-технічному дискурсі ENTSO-E та показано залежність перекладацьких рішень від регулятивної сили тексту. Обґрунтовано твердження, що допустимість перекладу визначається функційною точністю, а не мовною варіативністю, що унеможливорює синонімічні заміни й описові перефрази.

Актуальність дослідження. Переклад міжнародних документів, що регулюють функціонування енергоринку ЄС, є не лише мовним етапом доступу до знань, а й юридично-операційною дією, що безпосередньо впливає на практики енергетичного управління в державах-учасницях інтеграційних

процесів. У випадку ENTSO-E переклад не витримує статусу «побічної» технічної процедури, оскільки кожна термінологічна одиниця в цих документах запускає або обмежує конкретні алгоритми дій – від балансування системи до ринкового ціноутворення. Помилкове або варіативне перекладацьке рішення транслюється не в площину стилістики, а в сферу регуляторної відповідності та технічної реалізації.

В умовах інтеграції української енергосистеми до європейського простору питання лексичної коректності перекладу ENTSO-E документів набуває статусу критичного, оскільки від точності термінологічної репродукції залежить юридична валідність імплементації норм та синхронізація технологічних протоколів. Саме це визначає практичну актуальність дослідження та його безпосередній зв'язок із реальними процесами реформування галузі.

Мета дослідження - ідентифікувати лексичні закономірності перекладу термінів ENTSO-E, встановити фактори, які зумовлюють негнучкість терміносистеми у досліджуваному дискурсі та визначити типові перекладацькі ризики, що виникають унаслідок міжмовної інтерференції та порушення інтертекстуальної відповідності між документами інтеграційного пакета.

Об'єкт дослідження - термінологічні одиниці міжнародних нормативних документів інтеграційного пакета ENTSO-E, що регулюють функціонування енергоринку та операційні процеси електроенергетичної системи.

Переклад термінології ENTSO-E у межах інтеграційного пакета ЄС належить до таких типів перекладацької діяльності, де лексичне рішення не може визначатися звичними для фаху критеріями стилістичної коректності чи синонімічної прийнятності. У цьому дискурсі термін не репрезентує поняття, а активує норму дії: *capacity allocation, congestion management, day-ahead market coupling, balancing responsibility, operational security, imbalance settlement, frequency containment reserve* [5] – це не мовні назви, а вузли регуляторних алгоритмів і технологічних процедур. Звідси впливає центральний принцип: зміна словоформи тягне за собою зміну юридичної та операційної сили норми.

Нормативні документи ENTSO-E (SOGL, CACM, FCA, EBGL тощо) функціонують як інтертекстуально зшитий корпус: кожний акт набирає юридичної дії лише в системному зв'язку з попередніми й паралельними документами. Це означає, що переклад *cross-zonal capacity* або *transmission reliability margin* [5] не можна розглядати ізольовано – правильність перекладу визначається не локальним контекстом речення, а його відповідністю уже затвердженим еквівалентам у споріднених документах, інакше порушується інтертекстуальна ізоморфність нормативного поля [4].

Міжмовна інтерференція у перекладі цих документів набуває не лексико-семантичної, а регулятивної природи: калькування загальномовних моделей (*balancing* – «балансування» [5] без зв'язку з ринковим/системним рівнем) або спроба стилістичного варіювання (*market coupling* – «ринкове з'єднання» [5]) призводять до утворення псевдоеквівалентів – формально зрозумілих, але функційно непридатних. У технічних текстах компенсуючий контекст не працює, оскільки норма не пояснюється, а виконується; перекладацька похибка не лишається в межах тексту, а переходить у практичні дії оператора системи або учасника ринку.

Критичним чинником є граматична форма, оскільки модальні конструкції типу *shall apply, must ensure, is subject to compliance* мають статус імперативного маркера, а не стилістичного вибору [3]. Заміна *shall* на «повинен /належить /слід» змінює не тон висловлювання, а ступінь юридичної зобов'язаності суб'єкта. Аналогічно, технічні дієслова-інструкції (*to allocate, to activate balancing energy, to schedule, to calculate margin* [5]) не допускають описових перефраз, бо прив'язані до регламентованих алгоритмів виконання [1].

Багатокомпонентні термінологічні одиниці ENTSO-E (*capacity allocation and congestion management, day-ahead market coupling algorithm, frequency containment reserve, balancing capacity procurement* [5]) функціонують як монолітні структури; будь-яка редукація, перестановка або розкладання на складові руйнує їх нормативну цілісність [4]. Так само неприйнятні ситуативні

заміни, оскільки вони множать варіанти, а множинність у нормативних актах є дефектом, а не стилістичною “опцією”.

Єдиним дієвим способом нейтралізації інтерференції є попередня термінологічна стабілізація (pre-norming): глосарій формують до перекладу, а не після нього. Постфактум-редагування малоефективне, оскільки зміна одного терміна деформує мережу міждокументних відповідностей. Звідси випливає, що переклад ENTSO-E не є творчою дією, а режимом контрольованого дублювання регулятивної форми: мовна точність = функційна точність.

Отже, перекладач ENTSO-E документів виступає не як посередник між мовами, а як гарант еквівалентності дії: похибка в терміні дорівнює похибці у виконанні норми. Саме ця властивість робить переклад міжнародної енергетичної документації не філологічною задачею, а операційно-правовою процедурою, від якої залежить валідність імплементації та дисципліна енергоринку.

Висновок. Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що переклад термінології ENTSO-E належить до категорії високоризикових перекладацьких практик, оскільки лексичні одиниці цього дискурсу виконують не номінативну, а регулятивно-технологічну функцію. Будь-яке відхилення від усталеного еквівалента – через синонімічну заміну, кальку загальнономовного значення чи граматичну переінтерпретацію – призводить до порушення нормативної дії тексту. Це, у свою чергу, робить термінологічну уніфікацію, міждокументну узгодженість і попереднє глосарне фіксування обов’язковими передумовами коректного перекладу міжнародних енергетичних документів. Отже, лексична точність у цьому жанрі є не стилістичною рисою, а запорукою юридичної та операційної валідності імплементації норм інтеграційного пакета.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гінсіровська І. Особливості перекладу науково-технічних текстів. *Збірник тез доповідей XV наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя*. Тернопіль, 2011. С. 272.

2. Грищенко Я. С., Сидоренко І. А. Граматичні особливості перекладу міжнародної документації. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 137–141.
3. Пасічна О. В. Лінгвостилістичні особливості офіційно-ділових текстів. *Філологічні студії*. 2017. Т.17. С. 181–191. URL: <https://doi.org/10.31812/filstd.v17i0.143>.
4. Приходько В. Б. Інтертекстуальність як проблема перекладу. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2017. № 1(13). С. 262–266. URL: <https://doi.org/10.32342/2523-4463-2017-0->
5. Regulation (EU) 2017/1485 of 2 August 2017 establishing a guideline on electricity transmission system operation. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02017R1485-20210315> (дата звернення: 01.10.2025).

УДК 81'25:004.8

Оксана РІБА-ГРИНИШИН

к. філол. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Ганна СТОЛЯР

студентка другого (магістерського) рівня,

Інститут гуманітарної підготовки

та державного управління,

*Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРАКТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПЕРЕКЛАДАЧ І АЛГОРИТМ

Перекладач – це читач, який мислить глибше за текст і говорить замість нього іншою мовою, а його завдання не зводиться до відтворення структури вислову: він відновлює інтонацію, підтекст, внутрішню логіку авторського слова. У перекладі завжди відбувається подвійний акт – прочитання й переосмислення, у якому перекладач стає співавтором, а не технічним виконавцем. Саме тому переклад належить не лише до сфери мовознавства, а до царини філології як науки про розуміння, тлумачення і смисл. У добу штучного

інтелекту (ШІ) такий філологічний вимір постає особливо виразно: ШІ здатен повторити мовну форму, але лише перекладач може передати живу інтонацію культури, її невимовне, тобто те, що народжується між словами.

Нейронні системи перекладу (DeepL, Google NMT, ChatGPT та інші) базуються на статистичних закономірностях мовних корпусів, що дозволяє їм відтворювати граматичну правильність із високою точністю. Проте семантична інтерпретація, яка вимагає інтуїції, емпатії, контекстуального мислення, залишається недосяжною для алгоритму. Як слушно зазначає Л. Маковійчук, «машинний переклад імітує структуру людської мови, не оволодіваючи культурним кодом її носія» [2, с. 67]. Саме у такому розходженні, вважаємо, між формою та значенням розкривається нова онтологія перекладацької діяльності: перекладач постає не як виконавець, а як інтерпретатор культурних кодів, здатний повернути текстові людську інтонацію.

Доцільно зауважити, що саме фразеологізми вказують на межу перекладу за допомогою ШІ, оскільки у них втілено колективну пам'ять і національний образ світу, а тому їхнє буквальне відтворення руйнує семантичну єдність. Зіткнення ШІ із перекладом фразеологізмів є випробуванням не лише для технології, а й для самої теорії перекладу, адже перевіряється, чи здатен ШІ «мислити» культурно, як мислить саме людина.

Показовим є приклад перекладу фразеологізму «*It's not my cup of tea*», який машинний переклад (Google NMT) передає його як «*Це не моя чашка чаю*», що зберігає формальну структуру, але втрачає ідіоматичне значення. Перекладач пропонує варіанти «*Це не для мене*» або «*Це не в моєму смаку*», тобто переносить значення з предметної у прагматичну площину. У такому разі, на нашу думку, людська інтерпретація активує культурний досвід сприйняття, тоді як ШІ залишає фразеологізм у межах денотативного рівня. Інший приклад перекладу фразеологізму «*To kill two birds with one stone*», який DeepL подає як «*Убити двох птахів одним каменем*», тоді як перекладач відтворює український відповідник «*Одним пострілом вбити двох зайців*». Семантична адаптація тут ґрунтується не на буквальності, а на міжкультурній еквівалентності:

український мовний код пов'язує саме образ «зайця» з практичністю, а ніяк не «птаха». Не менш промовистим є випадок перекладу фразеологізму «*The last straw*», який ChatGPT перекладає як «*Остання соломка*», калькуючи морфологічну структуру, але втрачаючи семантичну напругу. Варіант перекладача – «*Остання крапля терпіння*» відтворює метафору межі, де терпіння перетворюється на емоційний надрив. Таким чином, перекладач зберігає не форму, а функцію, тобто передає реакцію, що лежить у центрі комунікативного жесту.

Ми вважаємо, що наведені нами приклади демонструють те, що можна назвати семантичною сліпотою алгоритму: ШІ бачить знак, але не відчуває його інтонаційного навантаження. Перекладач, натомість, читає текст не як сукупність символів, а як комунікативну подію, у якій слово набуває смислу лише у взаємодії з культурою. Причина таких розбіжностей полягає не лише в технічній обмеженості алгоритмів, а в самій природі мовного мислення. Людське розуміння мови феноменологічне, адже виходить із досвіду сприйняття, асоціацій, емоційної пам'яті. Розуміння мови ШІ – статистичне, засноване на ймовірності повторів. Як зазначають М. Попел та інші, що точність нейронних систем помітно знижується в текстах із високим рівнем метафоричності, де взаємодіють декілька шарів значення [3, с. 3038].

Зауважимо, що у процесі взаємодії з ШІ перекладач зберігає не лише функцію контролю якості, а й етичну відповідальність за зміст. Як вважає В. Богатирець, «машинний переклад може бути інструментом, але не гарантом істинності» [1, с. 199]. Проблема полягає у тому, що ШІ не володіє поняттям авторства, оскільки він відтворює, але не усвідомлює, а перекладач ж має інтенцію і відповідальність.

Майбутнє перекладу – не в антагонізмі між перекладачем і ШІ, а у взаємодоповненні. Перекладач стає інтерпретатором метатексту, який осмислює породжений ШІ матеріал як попередній рівень, що вимагає культурної редагованості. ШІ дає «каркас», людина – «сенса». Якщо ШІ оперує формою, то перекладач працює із смислом; якщо ШІ рахує частоти, то перекладач чує ритм.

Підсумовуючи, зазначимо, що ШІ змінив технічну динаміку перекладу, але не скасував його філологічної сутності. ШІ створює текст, але не зміст; перекладач – це той, хто перетворює формальну відповідність на комунікативну істину. Фразеологізми, як найщільніші носії культурного досвіду, доводять, що мова – це не механізм, а пам'ять, і лише людина здатна цю пам'ять оживити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирець В. Штучний інтелект та постредагування машинного перекладу: перспективи та виклики (інсайти для студентів-міжнародників). Медіафорум : аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент. 2023. №13. С. 195-209. URL: <https://journals.chnu.edu.ua/mediaforum/article/view/521> (дата звернення: 24.10.2025).
2. Маковійчук Л. Штучний інтелект у перекладацькій діяльності. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки»* (1-2 грудня 2022 року). Тернопіль : ТНТУ, 2022. С. 67–68. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39699?locale=ja> (дата звернення: 24.10.2025).
3. Popel M., Poláková L., Novák M. et al. Charles Translator: A Machine Translation System between Ukrainian and Czech. LREC-COLING. 2024. P. 3038–3045. URL: <https://aclanthology.org/2024.lrec-main.271.pdf> (дата звернення: 24.10.2025).

Наталія РОМАНЕНКО

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Софія БОЄЧКО

*студентка 2 курсу магістерського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**ТЕРМІНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ У НАУКОВО-
ПОПУЛЯРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: СТРУКТУРНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ
ОСОБЛИВОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «ЕФЕКТ ЛЮЦИФЕРА. ЧОМУ
ХОРОШІ ЛЮДИ ЧИНЯТЬ ЗЛО» ФІЛІПА ЗІМБАРДО)**

Науково-популярна література зі сфери соціальної психології сьогодні виконує подвійну роль: вона доносить складні наукові уявлення до широкої аудиторії і формує суспільні уявлення про механізми соціальної поведінки. Така література містить численні загальнонаукові та вузькоспеціалізовані терміни, тому переклад таких праць вимагає лінгвістичної точності, розуміння структурно-семантичних аспектів термінологічних одиниць та їх функцій у науково-популярному тексті. Мета цього дослідження — охарактеризувати терміни соціальної психології за різними класифікаційними підходами, виявити їх типові структурні особливості та з'ясувати основні способи їх перекладу з англійської мови на українську. Джерельною базою дослідження слугувала книга Ф. Зімбардо «Ефект Люцифера», у якій автор аналізує результати соціальних експериментів (зокрема Стенфордський в'язничний експеримент).

Українське мовознавство та перекладознавство містить чимало досліджень проблем термінології у науково-популярному дискурсі, зокрема питання функціонування та перекладу соціально-психологічних термінів розглядали науковці Войтко В. І., Защепа О. В., Цимбал В. В., Шаранова Ю. В., Цепкало О. В., Кібець, О. О. [1; 2; 4; 5].

Особливістю термінології соціально-психологічної сфери є той факт, що багато термінологічних одиниць запозичені з філософії, соціології, медицини (наприклад, «*травма/trauma*», «*система/system*», «*ієрархія влади/power hierarchy*») [2].

Іншою визначною рисою окремих термінів цієї книги є їх образність, приміром *ефект Люцифера*, де образ Люцифера є метафоричним маркером складної системи причин, що породжують аморальну поведінку). Цей термін поєднує основне наукове значення та образну конотацію, призначену для нефахової аудиторії.

За структурою психологічні терміни книги Ф. Зімбардо «Ефект Люцифера» є, переважно, простими або складеними. Прості, у свою чергу, поділяються на непохідні (*norm* – норма; *power* – влада) та похідні, що були утворені шляхом додавання афіксів (*dominance* – домінування; *transformation* – трансформація; *compliance* – поступливість). Складені ж терміни, які переважають у тексті, є стійкими сполученнями слів, що мають одне значення (*situational influence* – ситуативний вплив; *systemic process* – системний процес; *social role* – соціальна роль; *human nature* – людська природа; *behavioral freedom* – свобода у поведінці; *institutional power* – сила інституції).

За функціональною роллю в тексті терміни поділяються на описові (емпіричні) терміни, що позначають конкретні явища/події (*situational forces* — *ситуаційні сили/чинники*), теоретико-концептуальні терміни — узагальнення, модельні поняття (*moral disengagement* — моральне відчуження; *obedience to authority* — підкорення авторитету) та метафоричні/репрезентативні терміни — образні назви, що функціонують як «бренди» (*Lucifer effect* — Ефект Люцифера; *Stanford prison experiment* — Стенфордський в'язничний експеримент).

Під час аналізу перекладу книги Ф. Зімбардо «Ефект Люцифера» виявлено різні способи відтворення психологічної термінології. Найпоширенішим є калькування, яке здебільшого зустрічається при перекладі складених багатокомпонентних термінів (*cynical suspicion* – цинічна

нідозріливість; *group process* – груповий процес; *social influence* – соціальний вплив). Водночас, відмічаємо застосування граматичних трансформацій перестановки та додавання для перекладу складених термінів (*behavioral freedom* – свобода у поведінці; *institutional power* – сила інституції; *prosocial action* – суспільно корисна дія).

Еквівалентний переклад притаманний, здебільшого, простим похідним та непохідним термінам (*authority* – авторитет; *power* – влада; *dissonance* – розлад). Нерідко зустрічаються приклади адаптивного транскодування (*norm* – норма; *dominance* – домінування).

Таким чином, терміни соціальної психології визначаються походженням з суміжних галузей, поділяються на описові, теоретико-концептуальні та метафоричні. Останні відзначаються наявністю образної конотації. За будовою соціально-психологічні терміни є простими чи складеними двокомпонентними лексичними одиницями. Спосіб перекладу термінів соціально-психологічної сфери залежить, головним чином, від їх структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтко В. І. Психологічна термінологія та її стандартизація. *Психологія і суспільство*. 1998. № 1. С. 32–38.
2. Защепа О. В. «Англомовні психологічні терміни та їх переклад». *Іноземна філологія*. Львів, 2013, Вип. 125, С. 32-39
3. Зімбардо Ф., Ефект Люцифера. Чому хороші люди чинять зло, переклад з англ. Л. Шерстюк, Київ : Yakaboo Publishing, 2024, 552 с.
4. Цимбал В. В. Англомовна термінологія сфери психології та проблеми її перекладу українською мовою. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 60 с.
5. Шаранова Ю. В., Цепкало О. В., Кібець, О. О. Лексико-семантичні особливості англомовних термінів фахової мови психології (перекладацький аспект). *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»* (3), 2022, 232–238.
6. Zimbardo P., *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*. Random House, 2008, 576 p.

Наталія РОМАНЕНКО

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Анна ГНАТЮК

*здобувачка другого (магістерського) рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: СТРУКТУРНО- СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

У сучасну добу цифровізації проблематика кібербезпеки набуває ключового значення як у науковому, так і в науково-популярному дискурсі. З поширенням інформаційних технологій зростає потреба в адекватному перекладі термінів, що описують явища кіберпростору та політичного дискурсу. Тому **мета** дослідження — проаналізувати англомовні терміни кібернетичної безпеки, виявити їх структурні моделі та особливості перекладу українською мовою на матеріалі книги Бена Б'юкенена “Хакери і держави. Кібервійни як нові реалії сучасної геополітики”.

За сферою застосування термінологію галузі кібернетичної безпеки можна поділити на дві великі групи — терміни ІТ-сфери та політичні терміни. Структура та способи перекладу кожної групи були розглянуті окремо.

Для структурного аналізу термінів була застосована класифікація В. Карабана, який виділяє такі групи: 1) прості терміни (прості кореневі слова); 2) похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні; 3) складні терміни; 4) терміни словосполучення. [2]. У межах кожної групи галузевих термінів книги були виявлені всі структурні види (прості, похідні,

складні терміни та терміни-словосполучення), однак кількісно переважають складені дво- та трикомпонентні терміни.

Способи перекладу термінів ІТ-газузі та кібернетики залежать від структури термінологічних одиниць. Прості терміни (*account, server, hacker*) зазвичай передаються шляхом транслітерування чи транскрибування (*акаунт, сервер, хакер*). Проте, існують випадки, коли прості похідні терміни відтворюються застосуванням граматичної трансформації додавання, наприклад *hacking – хакерська атака*.

Для відтворення більшості термінів-комполітів застосовується еквівалентний переклад (*network — мережа*).

Двокомпонентні складені терміни здебільшого перекладаються напівкалькуванням (тобто комбінованим поєднанням транслітерування та еквівалентного перекладу), приміром *cyber weapon — кіберзброя, cyber capability — кіберспроможність*, або калькуванням (*digital competition — цифрова конкуренція*). В окремих випадках зустрічається описовий переклад (*digital destruction – нищення із застосуванням цифрових технологій*).

Багатокомпонентні одиниці перекладаються шляхом застосування граматичної трансформації перестановки (*digital consumer record – електронний реєстр споживачів*) та комплексної граматичної трансформації перестановки та додавання (*social media account - акаунт у соціальних мережах*).

Способи перекладу політичної термінології теж залежать від структури термінів. Зокрема, прості терміни перекладаються еквівалентно: *government — уряд, adversary — супротивник, elections – вибори*. Похідні терміни, такі як *destabilization* чи *disinformation*, передаються здебільшого через адаптивне транслітерування — *дестабілізація, дезінформація*. Це пояснюється тим, що такі слова вже інтегровані в український публіцистичний та науковий стилі, але зберігають інтернаціональне звучання.

Складені політичні терміни відтворюються описово, наприклад *statecraft — політика на міжнародній арені, a policymaker — політик й урядовець*.

Застосування описового перекладу вказує на відсутність точних структурних відповідників цих англійських термінів в українській мові.

Відтворення двокомпонентних політичних термінів-словосполучень є найбільш варіативним. Досить продуктивними способами перекладу є адаптивне транскодування (*political activist* — *політичний активіст*, *press conference* — *пресконференція*) та калькування (*geopolitical competition* — *геополітична конкуренція*, *election cycle* — *виборчий цикл*). Проте, найактивніше у відтворенні двокомпонентних політичних термінів застосовуються лексичні перекладацькі трансформації: генералізація (*authoritarian regimes* — *авторитарні держави*), конкретизація (*electoral politics* — *виборчі процеси*) та інші. Описовий переклад використовується у поодиноких випадках, наприклад, *anti-regime activities* – *діяльність, спрямована проти режиму*.

Мультикомпонентні політичні терміни перекладалися за допомогою граматичної трансформації перестановки (*NATO Supreme Commander* – *верховний головнокомандувач НАТО*, *foreign influence campaign* – *кампанія іноземного впливу*).

Таким чином, термінологія галузі кібербезпеки поєднує терміни двох галузей – політичної та ІТ. Для термінів обидвох галузей типовим є залежність способу перекладу від структури термінологічних одиниць. Найпродуктивнішим способом для відтворення простих ІТ термінів є транскодування, однак прості політичні терміни перекладаються еквівалентно. Складені двокомпонентні ІТ терміни переважно калькуються, в той час, як для перекладу політичних термінів використовують різноманітні способи (транскодування, калькування, лексичні перекладацькі трансформації). Трикомпонентні терміни обидвох галузей відтворюються шляхом застосування граматичних перекладацьких трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Б'юкенен Б. Хакери і держави. Кібервійни як нові реалії сучасної геополітики / пер. з англ. Юлії Каздобіної. Київ : Наш Формат, 2024. 352 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2001. 471 с.
3. Buchanan B. The Hacker and the State. Cyber Attacks and the New Normal of Geopolitics. Harvard : Harvard University Press, 2020. 432 p.

УДК 811.1/9

Nadiya SAVCHYN
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas
Alina HNATIUK
Student of Group ФІЛ-22-1,
Institute of Humanities
and Public Administration,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas

MACHINE TRANSLATION AND THE POST-EDITOR'S ROLE

The contemporary translation industry is undergoing fundamental transformations driven by the rapid progress of neural machine translation (NMT). However, despite impressive advancements, the machine cannot completely replace human involvement. MT systems generate texts that, while grammatically correct, often fail to account for the nuances of language, contextual specifics, cultural references, and emotional tone. This crucial limitation necessitates a reorientation of the translator's role from initial text creation to post-editing—a process that combines technological speed with human precision, intuition, and creativity. Post-editing itself is the process of reviewing and correcting text generated by an MT system, aiming to elevate its quality to a professional standard. This task goes beyond mere error correction; the post-editor must ensure stylistic adequacy, terminological accuracy, and natural flow. In practice, this work is usually categorized into two main types: light post-editing, which focuses solely on correcting gross errors for the sake of speed (common in internal documents), and full post-editing, which requires meticulous revision to ensure perfection for public materials, legal documents, or

literature. The necessity for human intervention arises from the fundamental limitations of modern MT; algorithms analyze statistical patterns but lack the genuine understanding and critical thinking inherent in humans. This results in common failures like terminological inaccuracies, the inability to recognize humor or cultural context, and a lack of stylistic consistency, particularly across large volumes [2, c. 99]. The practical value of post-editing becomes strikingly clear when comparing MT output with human revision across different specialized domains. In the medical field, where accuracy is paramount to safety, a professional post-editor must correct the machine's literal rendering of technical terms. For instance, the English phrase "The patient presented with a history of recurrent fevers and a new onset of macular rash on the chest and abdomen" would be translated by MT as: "Пацієнт представився з історією повторюваних лихоманок і новим нападом макулярного висипу на грудях та животі." The post-editor, understanding medical convention, transforms this into the professional standard: "Пацієнт звернувся зі скаргами на періодичну гарячку в анамнезі та висипання, що з'явилися нещодавно, у вигляді макулярного висипу на грудній клітці та животі." [3, c.142]. Similarly, in legal translation, where ambiguity is costly, the post-editor eliminates the machine's redundancy and ensures the use of precise legal terminology. The English sentence "The agreement shall be null and void from the effective date, and any provisions made hereunder shall be of no force or effect" is improved from the MT result – "Угода буде нікчемною і недійсною з дати набрання чинності, і будь-які положення, зроблені далі, не будуть мати сили чи ефекту", to the legally correct: "Договір вважається недійсним з дати набрання ним чинності, а будь-які положення, ухвалені згідно з ним, втрачають свою юридичну силу" [1;4]. Furthermore, technical instructions require flawless clarity for user safety and device functionality. When MT translates the instruction "Disconnect the power cable and press and hold the main button for 10 seconds while reconnecting the power" as "Від'єднайте кабель живлення і натисніть і утримуйте головну кнопку 10 секунд, коли знову підключаєте живлення", it fails to emphasize the critical sequence and simultaneity of actions. The human expert ensures the safety and clarity

of the command: “Від’єднайте кабель живлення, потім, утримуючи головну кнопку протягом 10 секунд, підключіть кабель знову [3, с. 149] ”. In the face of relentless technological progress, the translator’s role is not diminishing but is fundamentally **evolving**. Translators are transitioning into **qualified experts** and reviewers who work in tandem with MT tools, merging the speed of technology with crucial elements like domain expertise, linguistic intuition, and critical thinking. The post-editor is the key link in creating high-quality content because the human is uniquely capable of imbuing the translation with deep contextual understanding, cultural nuances, style, and ethical considerations. The future of the translation profession lies in this symbiosis—the effective utilization of machine resources for routine work and the focusing of human intellect on highly cognitive tasks, where creativity and critical thinking remain the most valuable and, ultimately, indispensable assets.

REFERENCES

1. Бірюков А. В. Оцінка якості машинного перекладу : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.16. К., 2008.
2. Кісіль М. В. До проблеми машинного перекладу. *Актуальні проблеми соціальної комунікації* : збірник матеріалів конференції. ІваноФранківськ : ІФНГУНГ, 2011. С. 97-103.
3. Khenglawt V. Machine translation and its approaches. *Advances in Engineering Research*, volume 178. Mizoram Science Congress. 2018. P.141- 175.
4. Шилінська І. Ф. Використання систем машинного перекладу під час навчання перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2022. Вип. 53(2). С. 149-152.

Nadiya SAVCHYN
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas*

Tetiana OLEIKO
*Student of Group ФІЛ-22-1,
Institute of Humanities
and Public Administration,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas*

CULTURAL ADAPTATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Cultural adaptation poses a profound challenge in translation, especially when working across diverse cultural contexts. Translators often encounter difficulties in preserving the cultural nuances and intended meanings embedded within source texts, particularly in fields such as popular science, where maintaining clarity and accuracy is critical [2, c. 3].

Cultural adaptation means changing a text, idea, or even behavior so that it makes sense in another culture. Translation is one of the clearest examples of this process. A translator does not only change words from one language into another. He or she also needs to transfer the meaning, the feelings, and the atmosphere of the original. Artificial Intelligence (AI), which means technologies that copy some human thinking, is already used in translation. AI can work fast and give basic results, but it still cannot understand cultural details in the same way a person can.

In translation, cultural adaptation is just as important as correct grammar. Translators must think about history, traditions, and styles that belong to the original culture. For example, in Ian McEwan's novel *Atonement*, some English cultural references were adapted in the Ukrainian translation so that they would be clear for Ukrainian readers. This kind of work is not mechanical. It requires careful decisions and creativity. AI systems, however, usually focus only on words and patterns, not on

the culture behind them. In Gabriel García Márquez's *One Hundred Years of Solitude*, translators often changed some metaphors so that readers in other languages could still feel the magical and poetic style of the original. AI, on the other hand, cannot keep such deep layers of meaning. Idioms show this problem very clearly. The English phrase "break the ice" is often translated by AI as "to break the ice" in a literal sense. But a human translator understands that it actually means "to start a conversation" or "to make people feel more comfortable." Only the human version makes sense in another culture. This proves that cultural adaptation is more than translating words. It is about choosing expressions that sound natural for the new audience. Automated systems are often unable to adequately translate idioms, metaphors, culturally loaded expressions, or slang, which can lead to misunderstandings or the loss of emotional or social subtext. For example, the English idiom "kick the bucket" in a literal translation into Ukrainian means "вдарити відро" ("to hit the bucket"), although in fact it refers to death. Or the English idiom "It's raining cats and dogs" in a literal translation into Ukrainian would sound like "йде дощ з котів і собак" ("it is raining cats and dogs"), which does not convey its real meaning — "it is raining very heavily." Another example is the Ukrainian expression "вийти сухим із води" ("to get out of water dry"), which an online translator may interpret literally, thus distorting the actual meaning of the phrase. [1; 3]. Children's literature also shows the difference. In many translations of the Brothers Grimm's fairy tales, translators made the stories less violent or frightening so that children would enjoy them. This is cultural adaptation based on the needs of the audience. AI cannot do this, because it does not have human judgment about what is suitable or not for children. These examples show why human translators are still necessary. AI can be a helpful tool, but it does not feel emotions, irony, humor, or cultural symbols. Human translators have the knowledge and intuition to make a story sound alive in another culture. That is why AI cannot replace them.

To conclude, cultural adaptation is a human skill that goes far beyond simple translation. It needs understanding of traditions, emotions, and the expectations of

readers. AI is powerful and useful, but it still cannot recognize or reproduce cultural meaning. The best future for translation is cooperation: AI can help with speed, but human translators will always be the ones who protect the cultural richness of texts and keep the bridge between different societies alive.

REFERENCES

1. Amini M., Ravindran L., Lee K. F. Implications of using AI in Translation Studies: Trends, Challenges, and Future Direction. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*. 2024. Vol. 6, No. 1. Pp. 740–754.
2. Herbig N., Pal S., van Genabith J., Krüger A. Integrating Artificial and Human Intelligence for Efficient Translation. *arXiv preprint*. 2019. URL: <https://arxiv.org/abs/1903.02978>.
3. Yu Mengxuan, Chen Rong. Cross-cultural Adaptation in Translating Popular Science Books: Strategies and outcomes under human-centered artificial intelligence. *INContext: Studies in Translation and Interculturalism*. 2025. Vol. 5, No. 1.

УДК 81'255.4:001.4:629.331(091)

Надія ТИМКІВ

д. пед. н., професор,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Галина ШИБЕСТА

здобувачка другого (магістерського) рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПІДХОДІВ У ВІДТВОРЕННІ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ)

Проблеми перекладу технічної термінології сьогодні є одними з найактуальніших у перекладознавстві. Точність передачі спеціалізованих понять відіграє ключову роль у науковій, професійній та виробничій комунікації. Розвиток технічних інновацій, зокрема в галузі електромобільного

транспорту, зумовлює появу нових понять, для яких часто відсутні усталені українські відповідники. Це створює труднощі для перекладачів, які мають забезпечити адекватність і зрозумілість термінів для фахівців різних галузей [1].

Перекладач технічних текстів працює в умовах, коли точність перекладу впливає не лише на якість інформації, а й на безпеку її практичного застосування. У сфері електромобільного транспорту терміни відображають складні технічні процеси, тому будь-яке відхилення від первісного змісту може спричинити неправильне розуміння або помилки у використанні технологій. Саме тому важливо аналізувати перекладацькі підходи, виявляючи закономірності та тенденції у відтворенні технічної термінології [3].

Метою дослідження є визначення ефективних перекладацьких способів передачі англomовної технічної термінології українською мовою в галузі електромобільного транспорту, а також окреслення сучасних тенденцій розвитку перекладацьких підходів.

Матеріалом дослідження стали 50 речень і 109 термінів, відібраних із видання “*Smart Grid Handbook*” У процесі аналізу використано описовий, зіставний та кількісний методи. Це дало змогу визначити частотність уживання різних перекладацьких стратегій і класифікувати їх за типами [6].

Відповідно до класифікацій, запропонованих В. Карабаном і Т. Кияком, основними способами перекладу технічної термінології виступають калькування, термінологічний еквівалент, описовий переклад, транскрипція, транскодування, трансформація та конкретизація [3].

Найпоширенішим способом виявилось калькування (55%), що передбачає збереження структурної моделі англomовного терміна у перекладі. Наприклад: *electric motor* – електродвигун, *rechargeable battery* – акумуляторна батарея, *vehicle-to-grid* – інтеграція транспортного засобу з мережею. Такий підхід забезпечує точність і системність термінології [6].

На другому місці – використання термінологічних еквівалентів (30%), які ґрунтуються на усталених відповідниках у фаховій мові: *transformer* – трансформатор, *charging cable* – зарядний кабель, *torque vectoring* – розподіл

крутного моменту. Це дає змогу зберігати єдність технічних понять у межах однієї терміносистеми [6].

Описовий переклад (11%) застосовується у випадках, коли англomовний термін не має прямого українського відповідника: *solid-state battery* – акумулятор із твердим електролітом, *bidirectional charging* – заряджання з двосторонньою передачею енергії. Такий спосіб забезпечує зрозумілість для широкого кола фахівців, хоча й збільшує обсяг висловлення [6].

Транскрипція та транскодування (по 7%) використовуються для передачі міжнародних скорочень та аббревіатур: *EV (Electric Vehicle)* – електромобіль, *V2G (Vehicle-to-Grid)* – інтеграція транспортного засобу з мережею, *EVSE (Electric Vehicle Supply Equipment)* – зарядне обладнання для електромобілів. Такі терміни зберігають впізнаваність, але потребують пояснення для нефахівців [6].

Трансформація та конкретизація (по 2%) вживаються для адаптації терміна до норм української мови: *standardized infrastructure* – уніфікована інфраструктура, *charging infrastructure* – інфраструктура зарядних пристроїв для транспортних засобів [6].

На Рис.1, поданому нижче, показано відсотковий розподіл способів перекладу термінів у галузі електромобільного транспорту:

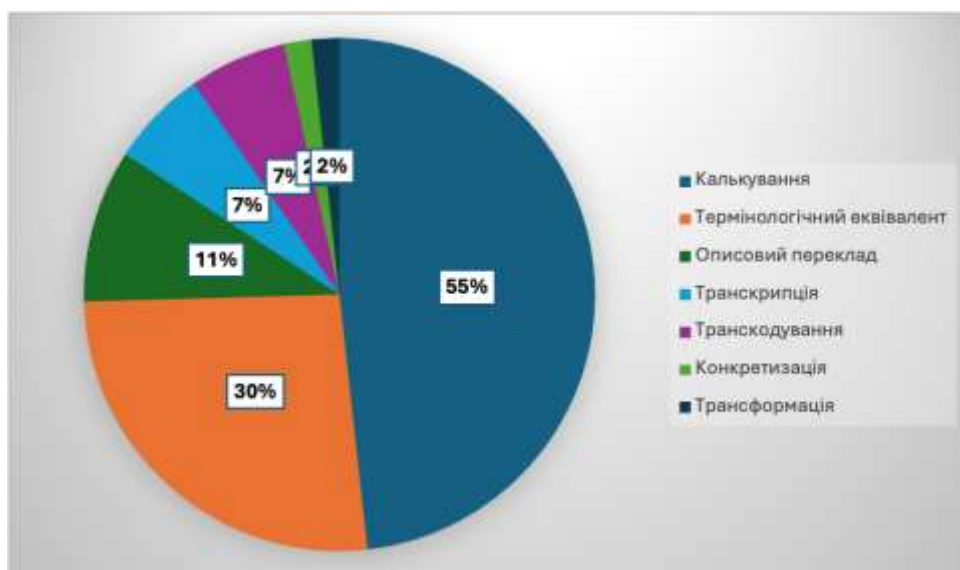

Рисунок 1. Кількісний розподіл способів перекладу термінів у сфері електромобільного транспорту

Проведений аналіз підтвердив, що еволюція перекладацьких підходів у сфері технічного перекладу полягає в поєднанні традиційних способів із новітніми стратегіями, орієнтованими на когнітивно-функціональний підхід [3, с. 92]. Перекладач у ХХІ столітті виконує не лише роль мовного посередника, а й аналітика, який розуміє технологічні процеси, структуру терміна та його контекстне значення.

Важливо зазначити, що сучасний технічний переклад дедалі частіше виконується із використанням комп'ютерних технологій і систем автоматизованого перекладу. Як зазначає І. Корунець, перекладознавство нині розвивається у напрямі інтеграції людських і машинних ресурсів. Проте, навіть за умови використання штучного інтелекту, саме перекладач залишається гарантом точності, термінологічної узгодженості й смислової адекватності тексту [4].

Таким чином, переклад технічної термінології в галузі електромобільного транспорту є яскравим прикладом еволюції перекладацьких підходів у сучасному перекладознавстві. Він відображає поступ від формально-структурного до функціонально-комунікативного підходу, що враховує контекст, цільову аудиторію та технологічні реалії. Адекватне поєднання традиційних і сучасних методів перекладу забезпечує точність і зрозумілість технічної комунікації, а також сприяє формуванню уніфікованого науково-технічного простору в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баловнева О. О. Особливості перекладу англійської науково-технічної термінології. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 17. С. 79–81.
2. Карабан В. І. *Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вінниця: Нова книга, 2017. 576 с.
3. Кияк Т. Р. *Теорія і практика перекладу*. Вінниця: Нова книга, 2006. 240 с.
4. Корунець І. В. *Вступ до перекладознавства*. Вінниця: Нова книга, 2008. 512 с.

5. Сливка Л. З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. С. 144–149.

6. *India Smart Grid Forum (ISGF). Smart Grid Handbook for Regulators and Policy Makers*. New Delhi, 2017. URL: https://indiasmartgrid.org/isgf/public/banner_img/1664275152eVp49tH5AEeqd2XaosxHGLfxsPnqdQxp02apxEPI.pdf

УДК 81'25:378.147:620.9

Мар'яна ШТОГРИН
канд. філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИКЛАДАННЯ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

Сфера енергетичних ресурсів характеризується високим рівнем термінологічної насиченості, складними синтаксичними структурами та наявністю значної кількості запозичень і скорочень. Відтак викладання галузевого перекладу у цій сфері вимагає від викладача не лише лінгвістичної підготовки, а й технічної компетентності та здатності навчати студентів працювати з професійними джерелами інформації, документацією, технічними стандартами й міжнародними термінологічними базами.

Галузевий переклад у сфері енергетичних ресурсів має на меті формування перекладацької, термінологічної, інформаційно-комунікативної та дослідницької компетентностей.

Важливу роль відіграє створення студентських глосаріїв на основі таких джерел, як *IATE (InterActive Terminology for Europe)*, *EuroTermBank*, *Shell Well Control Glossary* та *BP Energy Outlook* [2; 3].

Сучасне навчання галузевого перекладу вимагає застосування компетентнісного підходу, який забезпечує цілісне поєднання професійних,

лінгвістичних, когнітивних, інформаційно-комунікативних та дослідницьких умінь, спрямованих на формування перекладача нового типу – фахівця, здатного не лише здійснювати точний переклад спеціалізованих текстів, а й критично аналізувати їхній зміст, адаптувати інформацію до професійного контексту, ефективно користуватися цифровими технологіями та працювати в умовах міждисциплінарної взаємодії [1, с. 53].

Не менш важливим є проєктне навчання, яке сприяє формуванню практичних навичок командної роботи, дослідницької активності та самостійного прийняття рішень у реальних комунікативних ситуаціях. У межах дисципліни студенти розробляють індивідуальні та групові перекладацькі проєкти, спрямовані на систематизацію й уніфікацію фахової термінології (наприклад, *Energy Terminology Database*, *Oil & Gas Translation Portfolio*), переклад технічної документації, створення двомовних глосаріїв або електронних ресурсів для професійного використання. Такий підхід поєднує навчання з дослідженням, розвиває критичне мислення, аналітичні здібності та підготовлює студентів до виконання реальних перекладацьких завдань у галузі енергетики.

Важливою складовою сучасного навчального процесу є опанування технологій перекладу із застосуванням CAT-tools (зокрема, *Trados*, *Smartcat*, *MemoQ*), які дають змогу студентам практично ознайомитися з принципами побудови перекладацьких баз даних, пам'яті перекладу, термінологічних глосаріїв та автоматичного узгодження термінів у великих текстових масивах.

Не менш значущим є впровадження AI-інструментів, зокрема *DeepL*, *ChatGPT*, *GrammarlyGO*, які застосовуються для аналізу, порівняння та оцінювання якості машинного перекладу, а також для подальшого редагування текстів і колективного обговорення типових помилок [4]. Така діяльність стимулює розвиток критичного мислення, вміння працювати з автоматизованими системами, розуміти їхні обмеження та ефективно поєднувати людський інтелект і штучний інтелект у перекладацькій практиці.

Важливим напрямом сучасного навчання є також застосування корпусного підходу, який передбачає зіставлення автентичних і перекладених текстів у паралельних корпусах (зокрема, *EU Energy Corpus*, *Linguee*, *OPUS* тощо). Такий підхід дає змогу студентам простежувати закономірності перекладу термінів і сталих словосполучень у реальних контекстах, аналізувати перекладацькі рішення фахівців, виявляти структурні та стилістичні відмінності між англомовними та україномовними текстами, що сприяє формуванню професійного перекладацького мислення.

Ефективним методичним інструментом є також симуляції професійних ситуацій, які моделюють умови реальної перекладацької діяльності. Цей формат поєднує навчання з практикою, формує навички роботи з автентичними матеріалами, удосконалює вміння комунікувати з клієнтами та технічними фахівцями, а також сприяє розвитку відповідальності й здатності діяти в умовах професійної реальності.

Викладання галузевого перекладу у сфері енергетичних ресурсів є важливою складовою формування сучасного перекладача технічного профілю. Ефективність цього процесу забезпечується інтеграцією компетентнісного, проектного та цифрового підходів, а також постійним оновленням змісту навчання відповідно до технологічного поступу галузі. Поєднання лінгвістичної, технічної та ІТ-компетентностей створює умови для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до міжкультурної комунікації у сфері енергетики та сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасенко Р., Амеліна С. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Вип. 3 (53). С. 49–60.
2. EuroTermBank: European Terminology Database. 2024. URL: <https://www.eurotermbank.com> (дата звернення: 22.10.2025).
3. IATE: Interactive Terminology for Europe. 2024. URL: <https://iate.europa.eu> (дата звернення: 22.10.2025).

4. Pym A. Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age. *Meta: Journal des traducteurs*. 2013. Vol. 58, No. 3. P. 487–503. DOI: <https://doi.org/10.7202/1025047ar>.

УДК 81'25:17:004.8

Мар'яна ШТОГРИН

*к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Кіра ВАСИЛЕНКО

*студентка групи ГФ-25-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА

У ДОБУ РОЗВИТКУ ІІІ

У сучасному світі, де міжкультурна комунікація набуває дедалі більшого значення, роль перекладача як посередника між культурами лишається надзвичайно важливою.

«Процес перекладання – це не просто механічне відтворення сукупності елементів (слів, словосполучень, фраз) оригіналу, а складне свідоме відбирання кращих можливостей їх передання. Вихідною точкою слід вважати оригінал у цілому, а не окремі його елементи» [1; 4]. У цьому процесі створення перекладу особливе місце посідає і етична відповідальність фахівця, адже перекладач нерідко виступає “ланкою” між автором тексту й кінцевим споживачем, а відтворений ним текст має точно відображати першоджерело. Фахівці AUSIT підкреслюють, що професійна діяльність перекладачів базується на дотриманні певних загальних принципів, серед яких, крім точності перекладу, можна виокремити такі пункти: високі стандарти професійної поведінки, конфіденційність інформації, компетентність у виконанні завдань,

неупередженість, підтримання професійних взаємин, взаємна підтримка колег і постійний розвиток професійних навичок [2]. Оскільки мова є явищем, що адаптується до змін у культурі та суспільстві, перекладачі мають пристосовуватися до нових тенденцій та мати достатню обізнаність у сучасних лінгвістичних, соціальних та технічних аспектах. Виконання цих принципів забезпечує високу якість перекладацьких послуг, сприяє довірі клієнтів і збереженню репутації фахівця.

“Розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) значно вплинув на різні галузі, зокрема на галузь перекладу. ШІ дозволяє процесу перекладу стати швидшим, ефективнішим і доступнішим, охоплюючи користувачів у глобальному масштабі. Інструменти перекладу на основі ШІ, такі як Google Translate і DeepL, стали практичним рішенням для осіб та організацій, які потребують послуг перекладу в короткі терміни” [3]. Проте, використання найновітніших алгоритмів не завжди здатне гарантувати отримання якісного перекладу: людський фактор залишається критично важливим у перекладацькій діяльності під час перекладу складних стилістичних структур, алюзій, ідіом та аббревіатур. Варто зазначити, що помилки при перекладі термінології можуть мати серйозні наслідки, оскільки некоректний переклад спеціалізованих понять може вплинути на прийняття юридичних, технічних і медичних рішень, викликати юридичні суперечки, а також поставити під загрозу безпеку людей, на чю діяльність та життя матиме вплив відтворений текст.

Для оцінки якості перекладу, здійсненого за допомогою інструментів штучного інтелекту, було проведено порівняльний аналіз із використанням перекладацьких систем Google Translate, DeepL та ChatGPT.

Під час проведення аналізу було виявлено, що перекладацькій системі Google властива некоректна передача топонімів. Зокрема, система не завжди коректно інтерпретує багатозначні географічні назви: наприклад, топонім «*Georgia*» в межах одного і того ж тексту був перекладений як *штат Джорджія (США)* та як держава *Грузія*. Ще однією грубою помилкою була відсутність констистентності в транслітерації: *Вогтл*, *Фогтл*, *Фогтль*. Також

Google Translate демонстрував труднощі у відтворенні спеціалізованої термінології, наприклад, такого поняття як *containment structure*.

DeepL, на відміну від Google, краще впорався із завданням перекладу топонімів, але також припустився помилок під час перекладу термінології. Варто зауважити, що DeepL наразі не дотримується норм редакції українського правопису, схваленої Кабінетом Міністрів України 22 травня 2019 року. Наприклад, переклад англійського слова “project” виконується за застарілим варіантом — “проект”.

Основна проблема перекладу ChatGPT полягала в тому, що він бачить речення ізольовано, що призводило до повторення слів чи/та ідей, а також сприяло порушенню загальної логіки викладу інформації. Також під час використання цієї нейромережі було виявлено, що вона часто перекладає речення дослівно, не адаптуючи фрази до норм української мови, що викликало калькування: вираз “It was a hard journey” був перекладений як “це була важка подорожжї (!)”, хоч у тексті фраза вживалася як еквівалент українського виразу “це був важкий шлях”. Крім того, під час спроби перекладу цього речення ChatGPT припустився орфографічної помилки.

Хоч ШІ-перекладачі й демонструють високу ефективність, їх використання пов’язане з низкою серйозних ризиків: вони можуть припускатися помилок у складних або контекстуально насичених текстах, відтворювати або посилювати алгоритмічні упередження, а також створювати загрозу витоку персональної чи комерційно чутливої інформації.

Отже, проаналізувавши ці дані, ми схилиємось до думки, що вищезгадані вразливості ШІ підкреслюють необхідність регулярного аудиту таких систем, а також доводять, що професійний перекладач, на відміну від ШІ інструментів, здатен не лише забезпечити адекватність переданого матеріалу з урахуванням контексту, стилістичних і культурних нюансів, а й гарантувати дотримання конфіденційності, неупередженості та професійної доброчесності – особливо важливих у сучасному світі стандартів етичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузенко Г. М. Перекладацька компетентність у професійній діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2016. Вип. 25(2). С. 169-172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_25%282%29_51
2. AUSIT Code of Ethics and Code of Conduct / Dr Meredith Bartlett et al. 2012. P. 4–7. URL: <https://ausit.org/wp-content/uploads/2024/09/AUSIT-Code-of-Ethics-and-Code-of-Conduct.pdf>
3. Ruwaiza Sasmita, Tiara Azzahra Marpaung. Code of Ethics for the use of AI in Translation. *BLAZE : Jurnal Bahasa dan Sastra dalam Pendidikan Linguistik dan Pengembangan*. 2024. Vol. 3, no. 1. P. 108–119. URL: <https://doi.org/10.59841/blaze.v3i1.2260>
4. Toury G. The Nature and Role of Norms in Translation / G. Toury // Venuti L. The Translation Studies Reader. London: Routledge, 1978, revised 1995.-P. 192-223.

УДК 81'25:17:004.8

Мар'яна ШТОГРИН

*к. філол. н., доцент,
зав. кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Діана ГАЙДАЙЧУК

*студентка другого (магістерського) рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

ЕВОЛЮЦІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ще зовсім недавно переклад був справою копіткої та тривалої праці фахівців. Щоби якісно відтворити зміст іншомовного тексту, перекладачам доводилося занурюватися у контексти, вивіряти кожне слово, зважати на культурні відмінності та стилістичні особливості. Це була робота, яка вимагала часу та високої мовної й міжкультурної компетентностей.

Сьогодні ж ситуація кардинально змінилася. Завдяки штучному інтелекту перекладати десятки, а то й сотні сторінок можна всього за кілька секунд. Алгоритми вражають своєю швидкістю та точністю у технічних і стандартизованих текстах, відкриваючи нові можливості для наукової комунікації. Та чи справді машинний переклад гарантує якість, на яку ми розраховуємо?

Науковці наголошують, що машинні перекладачі на основі штучного інтелекту (Google Translate, Bing, Microsoft Translator, DeepL, Reverso, Systran Translate і Amazon Translate, Memoq, Smartcat, Lokalise, Smartling, Crowdin та TextUnited) значно спрощують роботу з текстами, проте серед типових помилок часто трапляються відхилення від адекватності мовного оформлення, порушення прагматичної адаптації, а також неточності у відтворенні скорочень та абревіацій [2, с.177].

У процесі масового використання штучного інтелекту, окрім питань точності та стилістичної відповідності, постають також серйозні етичні виклики: проблема авторського права, конфіденційності даних та загроза витіснення фахівців-перекладознавців.

Серед етичних викликів штучного інтелекту В. Азаренко називає прозорість та обліковість рішень, адже алгоритми часто функціонують як «чорні скриньки», і зрозуміти логіку їхніх висновків буває складно, що підриває довіру до результатів. Актуальною проблемою є також приватність і безпека даних, оскільки збір та використання особистої інформації може призвести до маніпуляцій і порушень прав людини. Окремо постає питання відповідальності, бо хто має нести її за дії, виконані системами штучного інтелекту.

Нарешті, штучний інтелект стикається з моральними дилемами, потребує пояснення, як саме системи повинні діяти у ситуаціях, що вимагають етичного вибору, та чи можуть вони керуватися загальноприйнятими нормами [1, с. 231-232].

Штучний інтелект дедалі активніше використовується у перекладі та аналізі термінології, зокрема у сфері «зелених» технологій.

Під час роботи з виданням «Green Technology Book» [3] перевагами використання інструментів штучного інтелекту є те, що вони здатні швидко обробляти великі обсяги текстів, автоматично виділяти необхідні для аналізу терміни та класифікувати їх за семантичними або структурними групами. Наприклад, алгоритми можуть миттєво виокремити групи термінів на позначення відновлюваних технологій (*solar-assisted heating, p'hotovoltaic cells*), агротехнологій (*precision irrigation, climate-resilient crops*) тощо. Така функціональність значно прискорює аналітичну роботу, яка у традиційній практиці потребувала б багато часу.

Водночас автоматичний переклад і класифікація не позбавлені обмежень. По-перше, ШІ не завжди враховує контекст, наприклад, при калькуванні термінів на кшталт *cold chain logistics* або *sub-critical CO₂ cooling systems* алгоритм може надати буквальний переклад, який не передає специфіку галузі. У таких випадках потрібне пояснення контексту, використання описового перекладу чи лексичної заміни, що під силу лише фахівцеві. По-друге, мовні моделі оперують даними, на яких вони були натреновані, тому, наприклад, неологізми можуть залишитися поза полем їхнього аналізу. Це створює ризик некоректного перекладу та втрати інноваційного змісту.

Тут постають і етичні виклики. Якщо перекладач беззастережно покладається на машинний переклад, зростає небезпека поширення хибної чи поверхневої інформації. Крім того, автоматизований аналіз не враховує національних чи культурних особливостей терміносистеми, що може призвести до машинної стандартизації та ігнорування людського чинника. У випадку з перекладом «Green Technology Book» це означає, що без перевірки експертом терміни можуть бути передані штучно точними, але стилістично неприродними відповідниками.

Тож можемо підсумувати, що хоча штучний інтелект є потужним інструментом у перекладознавстві, його результати однозначно потребують людської верифікації. Саме фахівець здатен поєднати швидкість обробки даних машиною із контекстуальною точністю та культурною релевантністю

перекладу. Баланс між автоматизацією й людською експертизою стає визначальним чинником забезпечення якісного та етично виваженого перекладу у сфері «зелених» технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренков В. І. Основні етичні проблеми штучного інтелекту. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології : матеріали Молодіжної школи-семінару ІХ Міжнар. наук.-техн. конф.*, 14-28 травня 2024 р. Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2024. Т. 2. С. 231-232.
2. Войцехівська Н., Коломієць О., Кушнір А. Інструменти штучного інтелекту при перекладі текстів фахового спрямування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2024 № 69. Том 1. С.175-178.
3. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Green Technology Book: Energy Solutions for Climate Change.* Geneva: WIPO, 2024. 249 p.

УДК 81'25:006.354

Мар'яна ШТОГРИН

к. філол. н., доцент,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Діана ДІДЕНКО

студентка групи ГФм-24-1,

Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,

Івано-Франківський національний
технічний університету нафти і газу

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ СТАНДАРТІВ АРІ

Стандарти АРІ є нормативними документами, розробленими Американським інститутом нафти (АРІ) з метою встановлення уніфікованих методів випробування бурових рідин у лабораторних умовах. Вони регламентують процедури визначення фізико-хімічних параметрів бурових розчинів, забезпечуючи порівнянність результатів тестування в різних лабораторіях світу.

Термінологічна система документів характеризується високим рівнем стандартизації — кожен термін використовується у чітко визначеному технічному значенні, без стилістичних варіантів; наявністю скорочень та аббревіатур, наприклад: PV — *Plastic Viscosity* (пластична в'язкість), YP — *Yield Point* (границя текучості), AV — *Apparent Viscosity* (уявна в'язкість); активним використанням термінів, що походять від назв приладів або методів, наприклад: (*Marsh funnel viscosity* — в'язкість, визначена за допомогою воронки Марша, *retort analysis* — аналіз складу бурового розчину методом реторти; *API filter press test* — тестування фільтраційних властивостей бурового розчину за допомогою фільтр-преса API).

Для перекладача складність роботи зі стандартами полягає не лише у відтворенні термінів, а й у збереженні їхньої системності, тобто взаємозв'язків між поняттями. Наприклад, наведені уже вище терміни *plastic viscosity*, *yield point* і *gel strength* виступають елементами єдиної моделі реологічних властивостей бурового розчину; тому їх треба перекладати узгоджено, з урахуванням загальноприйнятих норм української нафтогазової термінології.

Ще однією проблемою перекладу є невідповідність одиниць виміру: стандарт використовує систему FPS (фунти, дюйми, галони, PSI), тоді як українська практика базується на системі SI (паскалі, кілограми на кубічний метр, літри). Тому необхідно або наводити еквівалентні значення в дужках, або робити примітку щодо системи вимірювань.

Переклад технічних стандартів типу API вимагає застосування декількох стратегій залежно від природи терміна, контексту та цільової аудиторії:

1) максимально буквально відтворення терміна застосовується, щоб забезпечити точність і кореляцію з оригінальним документом, наприклад: *mud balance* → ваги для бурового розчину, *filter press* → фільтр-прес, *drilling fluid density* → густина бурового розчину.

2) формальний переклад спотворює зміст або не передає функції терміна, наприклад: *methylene blue capacity* → ємність за метиленовим синім,

sea salt according to ASTM D1141 → морська сіль згідно з ASTM D1141 (для приготування синтетичної морської води).

Ця стратегія дозволяє адаптувати технічну лексику до мовних норм української науково-технічної мови, роблячи переклад зрозумілішим для фахівців.

3) калькування (морфологічне або синтаксичне) - доцільне, коли термін уже частково закріпився в українській практиці або не має точного національного відповідника, наприклад: *pressure vessel* → тискова посудина, *safety valve* → запобіжний клапан, *particle size distribution (PSD)* → розподіл частинок за розмірами (PSD). Така стратегія зберігає структурну відповідність, проте може потребувати подальшої термінографічної стандартизації.

4) компенсаційна стратегія використовується у випадках, коли пряма еквівалентність відсутня або може ввести в оману. Перекладач застосовує додаткові уточнення, описові конструкції або подає англійський термін у дужках, наприклад: *shearometer tube test* → випробування трубкою для визначення міцності на зсув (*shearometer tube*), *sonication-induced artifact peaks* → артефактні піки, спричинені ультразвуковою обробкою (**sonication**). Ця стратегія важлива у перехідний період становлення української технічної термінології, коли офіційні еквіваленти ще не затверджені.

5) комбінована стратегія – у практиці перекладу стандартів API найчастіше поєднуються кілька стратегій одночасно. Наприклад, формальна передача основного терміна може супроводжуватись описовим уточненням або одиницями вимірювання в дужках, наприклад:

The sample shall be mixed at 11,000 rpm for 15 minutes using a Hamilton Beach mixer (Model 936) → Зразок необхідно змішувати протягом 15 хвилин зі швидкістю 11 000 об/хв за допомогою міксера Hamilton Beach (модель 936).

Тут зберігається точність, але додається пояснення одиниць і контексту використання приладу.

Отже, перекладацький аналіз стандартів API показує, що найбільш ефективним є гнучкий підхід до вибору стратегії. Формальна точність потрібна

для ідентифікації терміна, проте зрозумілість українському фахівцю забезпечує функціонально-динамічна або компенсаторна адаптація. Таким чином, перекладач виступає не лише як мовний посередник, а як технічний інтерпретатор, який адаптує глобальні стандарти до локального професійного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матузкова О. П., Гринько О. С., Горбатюк Н. О. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі : метод. посібник. Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2020. 67 с.
2. Ходаковська О. О., Попова Н. О. Тенденції перекладацьких трансформацій англomовних юридичних термінів в контексті Plain English Campaign. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Випуск 27. 2023. С 148-154.
3. Укрнафта URL : <https://www.ukrnafta.com>

УДК 81'25:004.93:008(477)

Мар'яна ШТОГРИН
к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Адріана МАРЧУК
студентка групи ГФм-24-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління
Івано-Франківський національний
технічний університету нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОНТЕНТУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПРОЄКТУ NICART II

Переклад мультимедійних матеріалів (текстових та візуальних) у межах транскордонного проєкту NICART II виступає важливою складовою популяризації та збереження культурної спадщини Карпатського регіону. До основних особливостей перекладу проєкту відносимо закономірності роботи з

компонентами культурно-історичної спадщини (текст, зображення, інтерактивні елементи) та ключові стратегії адаптації контенту для українсько-румунського середовища.

Проект NICART II (Carpathian Cultural Route — CCR) охоплює транскордонні території України та Румунії й має на меті створити інтегрований продукт культурної спадщини. Досліджуваний проєкт, співфінансований Європейським Союзом у рамках Програми Interreg VI-A NEXT «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2021–2027», реалізується Центром розвитку малих і середніх підприємств Марамуреш (Румунія) у партнерстві з ГО «Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини» та Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу. Ця транскордонна ініціатива покликана сприяти збереженню, дослідженню та популяризації культурної й історичної спадщини Карпатського Єврорегіону. Тому в умовах глобалізації й цифровізації значущим є не тільки створення контенту, але й його якісний переклад з урахуванням мовної, культурної та візуальної специфіки. У контексті спільного українсько-румунського маршруту важливо, щоб перекладений матеріал зберігав автентичність, водночас був зрозумілим для локальної аудиторії.

Культурно-інформаційні ресурси проєкту включають текстові описи пам'яток, історико-культурні довідки, картографічні елементи, фотоматеріали, відео та інтерактивні карти. Наприклад, Маршрут CCR складається з 40 об'єктів (20 в Україні, 20 в Румунії) і передбачає створення мультимедійного гіду, мобільного додатку, тримовного посібника. При перекладі відповідного контенту важливо враховувати: адаптацію термінів, пов'язаних із спадщиною (наприклад: *castle keep*, *wooden church ensemble*, *traditional carpentry guild*); специфіку візуального контенту (піктограми, схеми, інтерактивні карти); культурні відмінності у сприйнятті символів, образів, кольорів.

Переклад термінів саме культурної спадщини потребує універсальних еквівалентів, які не втратять локальної автентичності, наприклад: *wooden church*

→ дерев'яна церква, але також треба передати контекст: стилістика, регіональна ознака, туристичний аспект.

Візуальний контент (фото, ілюстрації, інфографіка) часто має текстові підписи, легенди, карти. Перекладу підлягає не лише текст, але і вбудована інформація на візуальних носіях — що створює додаткові вимоги до адаптації: шрифти, розташування елементів, читабельність.

Створення тримовного посібника, карток пам'яті, мобільного додатку вимагає узгодження термінології, форматування, стилістичних норм для української, румунської та англійської версій. У мобільному додатку підписи повинні бути лаконічними, у друкованому посібнику — більш розлогими.

Проте, для термінів-назв (*Carpathian Cultural Route*, *wooden church ensemble*) доцільно використовувати усталені відповідники: Карпатський культурний шлях (CCR), ансамбль дерев'яних церков, *Transborder cooperation programme* → програма транскордонного співробітництва (формальна еквівалентність).

Для пояснювальних підписів до фото чи карти та туристичних маршрутів: (*Traditional carpentry guild in region X* → традиційна гільдія столярів у регіоні X, *Experience the heritage of Maramureş through local crafts* → відчуйте спадщину Марамурешу через традиційні ремесла) потрібне додаванням локального контексту (формально-динамічна адаптація).

Англомовні текстові підписи, легенди та піктограми слід перекладати українською — із збереженням форматування, аби читачі-українці отримали повний сенс (адаптація візуальних елементів).

Поняття можуть не мати прямого аналогічного українського відповідника, тоді використовуємо пояснення в дужках: *pilgrimage route* → паломницький маршрут (*pilgrimage route*), *Cultural mediation workshop* → тренінг із культурного посередництва (*Cultural Mediation Workshop*) (компенсаційна стратегія).

Оскільки контент мультимодальний (текст + зображення), необхідно узгодити переклад для всіх компонентів: одна назва «НІСАРТ II» має бути

однаковою у тексті, підписах, мобільному додатку, щоб уникнути плутанини (крос-модулярна узгодженість).

Отже, переклад матеріалів проєкту HICART II — це комплексний процес, який поєднує лінгвістичну точність, культурну адаптацію та технічну узгодженість між текстом і візуальними елементами. Успішний переклад не лише забезпечує доступність контенту для української аудиторії, але й сприяє ефективній промоції культурної спадщини Карпатського регіону в міжнародному контексті. Перекладач виступає не просто як мовний посередник, а як ключовий агент культурної комунікації й візуальної адаптації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпатський культурний шлях. URL: <https://carpathianculturalroute.com>
За матеріалами : Кафедра екології ІФНТУНГ URL:
<https://nung.edu.ua/index.php/departament/instytut-pryrodneykh-nauk-i-turyzmu/kafedra-ekolohiyi>

Ольга ЯНИШИН

канд. пед. наук, доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Софія КАЛИНЧУК

здобувачка магістерського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

Лексику наукового стилю поділяють на три групи: *загальнонаукові терміни, міжгалузеві терміни та вузькоспеціальні терміни* [3, с. 76]. Серед термінів виокремлюють: *терміни-кореневі слова; похідну лексику; терміни-складні слова; терміни-словосполучення; терміни-аббревіатури; літерні умовні позначення; символи; номенклатуру* [4, с. 41]. До складу термінів-словосполучень входять різні компоненти, серед яких загальноповживані слова, які можуть зберігати або втрачати своє значення та технічні терміни [5, с. 26]. Терміни-словосполучення можуть бути дво-, три-, чотири- та багатоконпонентні, а кількість структурних моделей залежить від кількості компонентів [2, с. 77].

Мета роботи – виявити ізоморфні й аломорфні риси у структурі та моделях вузькоспеціальної термінології зі сфери штучного інтелекту в українських і англійських наукових текстах.

Підкреслимо, що проаналізовані тексти в обох мовах містять значну кількість *загальнонаукових і міжгалузевих термінів*, проте детально зупинимось тільки на аналізі *вузькоспеціальних термінів* сфери ШІ.

В українських наукових текстах зі сфери ІІІ мало поширені однокомпонентні вузькоспеціальні терміни, проте часто зустрічаємо саму аббревіатуру *ІІІ* та англійські аббревіатури: *API, ML, RNN, LLM*.

Серед двокомпонентних термінів-словосполучень знаходимо 2 види: 1) один компонент – це загально вживане слово, інший – термін (структура прикметник + іменник): *штучний інтелект, машинне навчання та мовна модель, навчальні дані*; 2) обидва компоненти – загальноживані слова: *глибинне навчання, ізоляційний ліс, випадковий ліс, прихований шар* (структура прикметник + іменник); *дерево рішень, база знань* (структура: іменник + іменник). Трикомпонентні терміни-словосполучення представлені такими видами: 1) два компоненти – терміни, один – загальноживане слово: *генеративний штучний інтелект* (структура: прикметник + прикметник + іменник); *технології штучного інтелекту, системи штучного інтелекту* (структура: іменник + прикметник + іменник); 2) два компоненти загальноживані слова, один – термін: *загальний штучний інтелект, велика мовна модель* (структура прикметник + прикметник + іменник).

Аналіз вузькоспеціальних термінів сфери ІІІ в англійських наукових текстах показав поширеність однокомпонентних термінів-аббревіатур у наукових статтях, серед яких *AI, ML, DL, XAI, FMS, WIBL, NLP, GAM*.

Серед двокомпонентних термінів-словосполучень виокремлено такі ж два типи, що й в українській мові, проте різниться їх структура: 1) одне загальноживане слово + термін: *Artificial Intelligence* (прикметник + іменник); *machine learning* (іменник + іменник); 2) поєднання загальноживаних слів утворило вузькоспеціальні терміни: *deep learning, random forest* (прикметник + іменник), *speech recognition, image recognition, reinforcement learning, decision trees, object detection* (іменник + іменник).

Трикомпонентні терміни-словосполучення відрізняються компонентною структурою, бо серед них є такі, у яких усі слова загальноживані: *natural language processing* (структура: прикметник + іменник + іменник). Інша група тотожна українським: два компоненти загальноживані слова, один – термін:

Explainable Artificial Intelligence. Знайдено також чотирикомпонентний термін-словосполучення у якого два компоненти – загальноживані слова, два – терміни: *Deep Deterministic Policy Gradient* [8, с. 1180] (структура: прикметник + прикметник + іменник + іменник).

На основі зіставного аналізу встановлено, що вузькоспеціальна термінологія у текстах сфери штучного інтелекту в українській та англійській мовах переважно представлена багатокомпонентними термінами-словосполученнями різної структури. Водночас в українській мові спостерігається значна залежність від англійських запозичень та широке використання англійських абревіатур. Якщо структура двоконпонентних термінів однакова для обох мов (термін + загальноживане слово або два загальноживані слова), то один із видів трикомпонентних термінів, який складається виключно із загальноживаних слів, притаманний тільки англійській мові. Складний чотирикомпонентний термін-словосполучення зафіксований тільки в англійському тексті. Структура термінів при перекладі зберігається не завжди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов О. А. Визначення терміну “Штучний інтелект”. *Інформація і право*. 2023. Т. 1 № 44. С. 32–49.
2. Борисов В. Специфіка структурного моделювання термінів сучасної української освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Т. 2, № 30. С. 75–79.
3. Дудик П. С. Стилїстика української мови. Київ : Акад., 2005. 368 с.
4. Д’яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти: монографія. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.
5. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. Київ : ІКОНС, 2002. 320 с.
6. Штучний інтелект. Машинне навчання. *Автомобіль і електроніка. Сучасні технології*: зб. наук. праць/ Аніщенко Г. О. та ін. Харків, 2019. № 15. С. 17–27.
7. Gradus J., Jiang T., Rosellini A. Supervised Machine Learning: A Brief Primer. *Behavior Therapy*. 2020. No. 5. P. 675–687.

Ольга ЯНИШИН

*к. пед. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Тетяна МЕЛЬНИЧУК

*здобувачка магістерського рівня,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СТАЛИХ ДІЄСЛІВНО-
СУБСТАНТИВНИХ ВИРАЗІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ГРІНА
'THE FAULT IN OUR STARS')**

Функціонування та переклад сталих дієслівно-субстантивних виразів є однією з актуальних проблем сучасних мовознавства та перекладознавства, оскільки його дослідження стосується варіативності та динамічного розвитку мов на різних структурних рівнях та покликане виявити системні зв'язки між ними. Розбіжності у синтаксичних процесах номіналізації, що є проявом цієї динаміки в англійській та українській мовах, зумовлені не лише розбіжностями самих мов, але й розмаїттям культурних контекстів, у яких такі вирази використовують.

Мета дослідження – виявити особливості перекладу стійких англійських дієслівно-іменникових сполучень у художньому творі, на основі оригіналу роману Джона Гріна «The Fault in Our Stars» та її українського перекладу «Провина зірок», здійсненого Вірою Назаренко.

Насамперед дамо визначення дієслівно-субстантивного виразу, проаналізуємо способи класифікації таких виразів і встановимо, як теоретичні підходи практично сприяють підвищення якості та точності перекладу сталих виразів і допомагають відтворити суть авторського задуму.

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити дієслівно-субстантивні вирази як фразеологічні одиниці або сталі словосполучення типу «дієслово + іменник», де дієслово зазвичай виражає дію або процес, а іменник (субстантив) уточнює об'єкт дії або її результат. Водночас значення словосполучення може бути і буквальним, і образним. Стала тенденція до їх активного вживання обумовлена активними тенденціями до аналітизму та номіналізації в англійській мові [1; 3; 4].

Типологічною особливістю англійської мови є багате використання конвертованих іменників у позиції субстантивного компонента сталих дієслівно-субстантивних сполучень [3, с. 127]. Дієслівно-субстантивні вирази функціонують як єдиний змістовий блок і використовуються для точного опису дій в обох – і в українській, і в англійській – мовах [4, с. 202].

Зазначимо, що наразі відсутній єдиний підхід до класифікації дієслівно-субстантивних виразів. Деякі науковці поділяють комбінації сталих лексичних словосполучень типу «дієслово + іменник» на фіксовані та вільні. Комбінації вважають вільними, якщо у словосполученнях слова можуть вільно поєднуватися. («*We shared a moment of silence before the words came rushing out*» [5, с. 68], «*Ми поділилися моментом мовчання перед тим, як слова ринули назовні*» [2, с. 78]). Комбінації є фіксованими, якщо вибір слів для доповнення є чітко визначеним («*I downed a couple Advil and decided to take a nap*» [5, с. 62]; «*Я проковтнула дві пігулки ібупрофену і вирішила подрімати*» [2, с. 90]).

Окрім згаданого поділу за ступенем фіксації, найчастіше зустрічаємо класифікації на основі таких критеріїв: *структура, семантика та емоційне забарвлення*. Критерій структури передбачає поділ дієслівно-субстантивних виразів за граматичною будовою та типом поєднання дієслова з іменником. Критерій семантики базується на значенні виразу, визначаючи, чи позначає він дію, стан, процес чи результат. Критерій емоційного забарвлення враховує наявність експресивності або оцінного відтінку в виразі, що може бути нейтральним або емоційно забарвленим [3, с. 126].

Класифікація за *структурою* включає такі категорії: *фразеологізми*, *терміни* та *кліше*. У аналізованому романі бачимо приклад, де перекладачеві вдалося знайти вдалий відповідник перекладу терміна (*The doctors decided to conduct an experiment to find a new treatment*) [5, с. 167] / *Лікарі вирішили провести експеримент, щоб знайти нове лікування*» [2, с. 180]) й кліше («*I sent him my best wishes*» [5, с. 91]. «*Я надіслала йому найкращі побажання*» [2, с. 113]).

Класифікація сталих дієслівно-субстантивних виразів за семантикою поділяє їх на вирази з *конкретним* і *абстрактним* значенням, які, не втрачаються у перекладі. Наприклад: *I decided to make a phone call to the doctor to hear what they thought about Augustus' condition*» [5, с. 71] / *Я вирішила зателефонувати до лікаря, щоб дізнатися, що він думає про стан Огастуса*» [2, с. 84].

Щодо класифікації сталих дієслівно-субстантивних виразів за *емоційним забарвленням*, то виокремлюють *нейтральні* й *експресивно забарвлені* [4, с. 203]. Нейтральні вирази не мають яскраво вираженого емоційного забарвлення, як-от: *She had to make an effort to keep the conversation light*» [5, с. 192] / *Їй довелося докласти зусиль, щоб розмова була легкою*» [2, с. 201]. Перекладач зміг зберегти емоційне забарвлення висловів у перекладі: *He tends to make a mountain out of a molehill*» [5, с.180] / *Він схильний робити з мухи слона*» [2, с. 196].

У перекладі вжито різномовні *повні еквіваленти*, наприклад: «*Augustus gave Hazel some advice on how to live with cancer*» [5, с. 90], «*Огаст дав Гейзел пораду, як жити з раком*» [2, с. 114]. У різномовних *часткових еквівалентів* різниця значно ширша, аніж відсутність артикля, наприклад: «*You need to pay attention to what he's saying*» [5, с. 89], «*Ти повинен звертати увагу на те, що він говорить*» [2, с. 104].

На основі проаналізованої вибірки, можемо підсумувати, що перекладачеві вдалося зберегти лексичне значення та емоційну виразність сталих виразів «*make a decision*», «*give help*», «*take a chance*», які в оригіналі є

невіддільною частиною англомовної лексики. В українському перекладі ці вирази, як правило, мають прямі еквіваленти «зробити вибір», «надати допомогу», «ризикнути», що зберігаючи основну смислову функцію, але при цьому виникає різниця у структурі та вживанні, що обумовлене особливостями кожної мови.

Отож, у перекладі дієслівно-субстантивних виразів застосовуються повні та часткові еквіваленти. Щоб досягти адекватності перекладу, перекладач змушений враховувати не тільки лексичну точність, а й емоційне забарвлення тексту, що є важливим для передавання глибини переживань мовців. Не менш важливим є збереження інтонаційної гнучкості та адаптація культурних особливостей, що дозволяє зберігати автентичність роману та робить його доступним для українського читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анютіна Г. Сталі дієслівно-субстантивні словосполучення як вияв процесу номіналізації в англійській мові: Матеріали конференцій МЦНД: 30.05.2025; Київ, Україна: IV Міжнар. наук. конф. «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності». С. 493–494. URL: <https://doi.org/10.62731/mcnd-30.05.2025.016>.
2. Грін Дж. Провина зірок: пер. з англ. ; пер. Назаренко В. С. *КМ-БУКС*. 2022. 288 с. Назва ориг.: *The fault in our stars* / John Green. На паліт.: *The multi-million worldwide bestseller*.
3. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Контрастивний аналіз сталих дієслівно-субстантивних словосполучень англійської та української мов. *Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 127–130.
4. Федоренко О. І. Лексична сполучуваність та субститутивна синонімія дієслів *take* та *do* у складі сталих словосполучень. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Випуск 14. Том 1. С. 201–204.
5. Green J. *The fault in our stars*. New York: Penguin Books. 2013. 336 p.
6. Ördem, E., Bada, E. Lexical Collocations (Verb + Noun) Across Written Academic Genres in English. *European Journal of Education Studies*. 2016. № 1. С. 20–37. [https://www.semanticscholar.org/paper/LEXICAL-COLLOCATIONS-\(VERB-%2B-NOUN\)-ACROSS-WRITTEN-%C3%96rdem-Bada/22e8157254d0bd4e4537da8c05a6d2c0355d4804#citing-papers](https://www.semanticscholar.org/paper/LEXICAL-COLLOCATIONS-(VERB-%2B-NOUN)-ACROSS-WRITTEN-%C3%96rdem-Bada/22e8157254d0bd4e4537da8c05a6d2c0355d4804#citing-papers).

СЕКЦІЯ 6

ЛІНГВОДИДАКТИКА ФОРМУВАННЯ ПЛЮРИЛІНГВАЛЬНОЇ ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

УДК 378.2:004

Наталія БОНДАРЕНКО
викладач Фахового коледжу
Національного фармацевтичного університету

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАННЯ

У сучасному світі процес інформатизації суспільства відкриває широкі перспективи для національного розвитку та підвищення рівня добробуту громадян. Стрімке проникнення цифрових технологій у всі сфери людської діяльності, зокрема в освітню галузь, формує нові підходи до навчання. Інтеграція інформаційних засобів у педагогічну практику сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, робить його більш динамічним, захопливим і результативним, а також забезпечує швидкий зворотний зв'язок між учасниками навчання.

Застосування мобільних пристроїв, комп'ютерів та інтернету стало невід'ємною частиною навчального процесу, стимулюючи інтерес до знань і сприяючи їх глибшому засвоєнню. В умовах цифровізації перед педагогами постає виклик — трансформувати традиційні методи навчання у формат, що відповідає цифровим звичкам і очікуванням сучасної молоді, використовуючи знайомі їм технології як засіб освітньої взаємодії [3].

У 2019 році Міністерство освіти і науки України визначило ключовим напрямом реформування освітньої сфери її оновлення та модернізацію з метою створення конкурентоспроможної, сучасної та привабливої системи навчання. Молоде покоління сьогодні демонструє високий рівень цифрової

інтегрованості: студенти активно користуються смартфонами, отримують знання з онлайн-ресурсів, таких як YouTube чи Вікіпедія, а також спілкуються та взаємодіють у соціальних мережах і віртуальних ігрових просторах [1].

Замість того, щоб намагатися відволікти їх від цифрового середовища, освітянам варто адаптуватися до нових реалій і створювати навчальні моделі, які органічно вписуються в цифровий ландшафт молоді. Одним із перспективних інструментів такої трансформації є гейміфікація — використання ігрових механік у навчальному процесі, що сприяє підвищенню мотивації, залученості та ефективності засвоєння знань.

Використання гейміфікації як інструменту стимулювання студентської активності в освітньому процесі є актуальним і потребує ґрунтовного наукового осмислення. Дослідження підтверджують, що ігрові елементи здатні позитивно впливати на мотивацію та наполегливість здобувачів освіти. Застосування спеціалізованих платформ гейміфікації сприяє розвитку стратегічного мислення, креативності, здатності до самостійного прийняття рішень, а також формує навички командної роботи, самодисципліни та ефективного управління часом [3].

Ігрові механізми активізують інтерес студентів до навчання, викликають азарт і зацікавленість, допомагають усвідомити практичну цінність здобутих знань. Крім того, гейміфікація забезпечує викладачам якісний зворотний зв'язок, дозволяючи краще розуміти потреби та рівень залученості студентів. Міжнародний досвід, зокрема практики освітніх закладів США та країн Європи, свідчить про ефективність гейміфікації як сучасного підходу до організації навчання. Вона дозволяє з перших хвилин заняття захопити увагу студентів і мотивувати їх до активної участі[2].

Однак успішне впровадження гейміфікації потребує ретельного добору її елементів відповідно до форм навчання. Викладач має чітко визначати, які ігрові компоненти доцільно інтегрувати, в якому обсязі та з якою метою. Існує ризик, що надмірне акцентування на зовнішніх винагородах — балах, рейтингах, значках — може відволікати студентів від змісту навчання. Якщо

внутрішня мотивація заміщується зовнішньою, ефективність навчального процесу може знижуватися, особливо за умов недостатньої підтримки інтересу до навчання.

Гейміфікація в освітньому процесі є потужним засобом адаптації навчання до цифрових реалій сучасного суспільства. Вона дозволяє інтегрувати знайомі молоді технології в педагогічну практику, підвищуючи мотивацію, залученість і ефективність засвоєння знань. Ігрові механіки сприяють розвитку ключових компетентностей — стратегічного мислення, креативності, самодисципліни та командної роботи — і забезпечують викладачам якісний зворотний зв'язок.

Однак успішне впровадження гейміфікації потребує виваженого підходу: важливо не лише обрати відповідні ігрові елементи, а й зберегти баланс між зовнішньою мотивацією (нагороди, рейтинги) та внутрішнім інтересом до навчання. Надмірне захоплення зовнішніми стимулами може знизити глибину засвоєння матеріалу, якщо не підтримується змістовна цінність знань.

Таким чином, гейміфікація — це не просто тренд, а стратегічний інструмент модернізації освіти, який, за умови грамотного використання, здатен забезпечити ефективне міжкультурне навчання в умовах цифрової епохи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганна Новосад представила команду МОН: пріоритетами роботи стануть дошкілля, пришвидшення нуш, реформа пто, підтримка кращих у вищій освіті та науці. Міністерство освіти і науки. 2019. URL : <https://mon.gov.ua/news/ganna-novosad-predstavila-komandu-mon-prioritetami-roboti-stantut-doshkillya-prishvidshennya-nush-reforma-ptu-pidtrimka-krashchikh-u-vishchiy-osviti-ta-nautsi>
2. Захарова О. В., Грузд А. В. Підвищення якості послуг вищої освіти за допомогою гейміфікації URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npkntu_e_2017_32_13
3. Мехед К. М. Гейміфікація навчання як інноваційний засіб реалізації компетентнісного підходу у закладах вищої освіти URL: <https://zenodo.org/record/3758978/files/Mekhed.pdf>

Мирослава ВЕНГРИНЮК

к. філол. н., доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Вікторія КРЕНЦІВ

студентка магістратури,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ (НА МАТЕРІАЛІ МІЖНАРОДНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАТФОРМ)

У добу цифрових технологій освіта переживає фундаментальні зміни, які стосуються не лише методів навчання, а й самої мови педагогічної комунікації. Онлайн-курси для педагогів стали одним із провідних інструментів професійного розвитку вчителя, а разом із ними активно розвивається педагогічна термінологія, що функціонує у двох взаємопов'язаних вимірах — англomовному та україномовному. Порівняння цих термінологічних систем дає змогу простежити не лише мовні відмінності, а й особливості педагогічного мислення, закладені в кожній культурі.

Англійська педагогічна термінологія є результатом тривалого процесу становлення світової освітньої традиції, яка має прагматичний, науково-технологічний характер. На міжнародних платформах, таких як Coursera, edX, FutureLearn чи Khan Academy, педагогічні поняття зазвичай позбавлені емоційного забарвлення та вирізняються точністю. Терміни на кшталт *learning outcomes*, *curriculum design*, *assessment tools*, *blended learning* чи *microlearning* є лаконічними, структурно компактними й відображають системність англomовного мислення. Вони спрямовані на опис конкретних процесів і результатів, а не на вираження виховних чи етичних аспектів освіти. Варто

зазначити, що англійська термінологія гнучко реагує на технологічні зміни: нові терміни, пов'язані з цифровізацією освіти — *MOOC*, *gamification*, *learning analytics*, *self-paced learning* — швидко входять до ужитку і закріплюються у професійному словнику педагогів.

Слід, до речі, зазначити, що MOOC дозволяють отримати доступ до якісного освітнього контенту з різних університетів світу. Для здобувачів, які планують кар'єру вчителя історії, такі курси можуть стати джерелом поглиблених знань у галузі історії, нових методичних підходів до викладання, а також ефективного засвоєння міждисциплінарних тем [2, с. 289].

Українська педагогічна термінологія, натомість, перебуває у стані активної динаміки й стандартизації. На національних платформах, таких як Prometheus, EdEra, ВУМ online, «Нова українська школа» чи «Дія.Освіта», використовується поєднання власних педагогічних традицій і запозичених англійських понять. Частина термінів входить до української мови через калькування або адаптацію: *змішане навчання* (від *blended learning*), *гейміфікація* (від *gamification*), *модульне навчання* (від *modular learning*). Водночас в українській освітній лексиці спостерігається варіативність — один англійський термін може мати кілька українських відповідників [1]. Так, *assessment* перекладається як *оцінювання*, *тестування* або *аналіз результатів навчання*, залежно від контексту. Це свідчить про процес активного пошуку термінологічної точності та прагнення узгодити мовні норми з національною освітньою традицією.

Важливо, що українська педагогічна термінологія зберігає гуманістичний вимір, успадкований від класичної педагогічної школи. У ній помітне прагнення підкреслити виховну та особистісно орієнтовану складову освіти. Поняття *виховання*, *особистісний розвиток*, *педагогічна майстерність*, хоч і рідко мають точні англійські відповідники, залишаються ключовими в національному педагогічному дискурсі. Таким чином, українська термінологія не лише

запозичує сучасні світові поняття, а й інтегрує їх у власну культурну систему цінностей.

Взаємодія міжнародних і національних освітніх платформ відіграє важливу роль у формуванні нової професійної мови сучасного педагога. Онлайн-курси, що пропонуються англійською мовою, стимулюють двомовну компетентність вчителів і сприяють уніфікації термінології. Водночас пряме калькування без глибокого розуміння контексту може призвести до термінологічних колізій. Тому важливим завданням стає створення двомовних педагогічних глосаріїв, які б уніфікували переклади й забезпечували точність комунікації у сфері професійного розвитку педагогів.

Отже, англійська педагогічна термінологія вирізняється точністю, стабільністю та технологічною спрямованістю, тоді як українська — гнучкістю, культурною наснаженістю й гуманістичною орієнтацією. Їхнє порівняння демонструє не просто мовні відмінності, а різні підходи до розуміння освіти як соціокультурного феномену. У цьому контексті розвиток національної термінології в умовах глобалізації постає не як пасивне засвоєння чужого досвіду, а як активний процес творчої адаптації, у якому українська педагогічна мова утверджує власну ідентичність, збагачуючись завдяки міжнародній співпраці та цифровим інноваціям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куц М. О. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : навч. посіб. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2021. 197 с.
2. Корольов В. Масові відкриті онлайн - курси (МООС) як інструмент підвищення кваліфікації та самоосвіти для майбутніх учителів історії. *Логос*. 2024. С. 289–292. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-15.11.2024.064> (дата звернення: 28.10.2025).

Ірина КЛЮФІНСЬКА
доцент,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

МЕТОДОЛОГІЧНІ КЛЮЧІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Професійна спрямованість є головною характерною рисою навчання іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах, бо вона ґрунтується на врахуванні потреб майбутніх фахівців. Зі збільшенням інформаційного потоку та використанням штучного інтелекту випускники вищих навчальних закладів стикаються з необхідністю інтенсивного використання іноземної мови в професійній діяльності. Накопичення знань уже не здається достатнім для інтеграції в суспільство, яке все більше вимагає оволодіння знаннями, перетвореними на навички. У сфері опанування іноземною мовою за професійним спрямуванням навчальні цілі студентів мають бути спрямовані на розвиток навичок. Студенти хочуть отримати оперативні знання, щоб розвинути комунікативні навички за допомогою використання іноземної мови.

Фахова іноземна мова (або, згідно з нашими навчальними програмами, іноземна мова за професійним спрямуванням) залежить від проєкційного підходу викладача чи освітнього закладу до мовних потреб, властивих якійсь професії чи спеціалізованому виду діяльності.

У праці «Les langues spécialisées» («Фахові мови») П'єр Лера розглядає поняття професійної мови як природної, яка має вектор спеціального знання. Професійні мови є основними інструментами спілкування між фахівцями. Термінологія є найважливішим аспектом, який відрізняє не лише мову професії від загальної мови, а й різні професійні мови. [2, с. 20]

Це особлива ситуація у викладанні іноземної мови, коли студент повинен отримати можливість займатися діяльністю, яка вимагає використання вивченої

іноземної мови за професією. Якщо предмет методичного прийому стосується спеціальності, окремої професійної сфери, яка охоплює сукупність спеціалізованих комунікативних ситуацій, властивих певній дисципліні чи професії без попередніх знань студентів, для яких створена навчальна програма мовної підготовки, ми можемо говорити про методика викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

У своїй книзі «Дидактика французької мови як іноземної та другої» Кук Жан-П'єр та Грука Ізабель зазначають, що вивчення іноземної мови більше не означає просто отримання лінгвістичних знань, а знання того, як використовувати ці знання мови для своєї професійної діяльності і як зробити вибір між різними можливими виразами, пов'язаними з граматичними структурами та словниковим запасом. [1, с. 73]

Навчання будується через процеси, розроблені студентами на основі діяльності, яку вони виконують. Результати цих процесів можна класифікувати за двома категоріями: «поверхнєве або декларативне» навчання та «глибоке або функціональне» навчання. Викладач повинен знати методологічні ключі, які визначають ці два типи навчання, оскільки якість його дій залежатиме від його здатності стимулювати глибоке навчання. Спосіб, що найбільше підходить для отримання глибокого навчання, полягав би у залученні студента до особистої та автономної роботи з подальшою колективною роботою в групі, де він навчався б у процесі дії. Спільна робота розвиває комунікативні навички та покращує особисті здібності через конфронтацію та аргументацію. Командна робота сприяє розвитку методичних та організаційних навичок, корисних для здійснення майбутньої професії студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cuq Jean-Pierre, Gruca Isabelle. Cours de didactique du français langue étrangère et seconde, Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble, 2002, 454 p. URL: <https://www.vlrom.be/pdf/031cuq.pdf> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Lerat Pierre (1995) : Les langues spécialisées, coll. "Linguistique nouvelle", Paris, PUF, 201 p. URL: <https://www.erudit.org/en/journals/meta/1996-v41-n1-meta180/002817ar/> (дата звернення: 10.10.2025).

Ірина ОНУШКАНИЧ
викладач,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

THE ROLE OF MEMORY TRAINING IN DEVELOPING INTERPRETING SKILLS

Teaching interpreting is a demanding and multi-layered process that extends far beyond mere linguistic conversion. While many instructors focus primarily on the act of interpreting itself, they sometimes overlook the cultivation of underlying cognitive abilities that are equally vital to professional performance. Among these, memory training occupies a particularly prominent position, as memory represents one of the core cognitive mechanisms sustaining the entire interpreting process.

Psychological studies of human memory draw a clear distinction between *short-term memory (STM)* and *long-term memory (LTM)*. Short-term memory refers to the temporary retention of information without the establishment of the neural structures required for future recall. In contrast, long-term memory involves the creation of stable neural pathways that allow ideas and information to be retrieved weeks, months, or even years later. Forming these pathways demands a deliberate effort to encode information in the manner one intends to recall it [2]. Thus, long-term memory represents a fundamental aspect of the learning process and plays a crucial role in an interpreter's accumulation of knowledge, since information stored in LTM can persist from a few minutes to an entire lifetime.

The duration of STM, by comparison, is extremely brief – typically no longer than 30 seconds. In interpreting, memory retention is inherently short-lived: once an interpreting session concludes, the interpreter must immediately move on to another, often within an entirely different context, topic, and set of speakers. Consequently, it is primarily short-term memory that requires systematic training. An interpreter must possess a well-developed STM to retain the utterances just heard, alongside a

sufficiently robust LTM to contextualize the information within broader conceptual frameworks. It follows, therefore, that a truly proficient interpreter must possess an exceptionally well-trained and agile memory [3].

The primary objective of STM training in interpreting is to foster a deeper understanding of the source language, as comprehension is the foundation of accurate interpretation. Since understanding the conveyed meaning constitutes the first stage of successful consecutive interpreting, memory development should begin early in interpreter training. Memory operates differently in *consecutive interpreting (CI)* and *simultaneous interpreting (SI)*: in CI, the retention span is longer, whereas in SI it is notably shorter. As such, distinct STM training techniques are required for each mode.

The interpreting process begins with the *encoding* of the speaker's original message. Within the broader cognitive framework of interpreting, four principal stages can be identified:

1. Encoding the original message;
2. Storing – or memorizing – the information;
3. Retrieving the stored information;
4. Decoding it into the target language [1].

In consecutive interpreting, the interpreter may have up to fifteen minutes (depending on the speaker's delivery) to encode and store the information – the first and second stages of the process. The third and fourth stages involve retrieving and rendering that information into the target language. In simultaneous interpreting, however, encoding and decoding occur almost concurrently, leaving minimal time for storage. Consequently, comprehension – the first step in the interpreting process – remains the cornerstone of effective memory training.

In conclusion, a well-developed memory is an indispensable component of a professional interpreter's skill set. Although memory is not an innate gift but a trainable cognitive ability, its cultivation requires sustained effort, perseverance, and a genuine commitment to self-improvement. Effective memory enhancement can only be achieved through systematically designed exercises, carefully selected or

developed by interpreting instructors in accordance with the trainees' level of linguistic and cognitive competence.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mohammed S. Evaluating the Effects of Short and Long-term Memory in Interpreting Settings. *International Journal of Innovations in TESOL and Applied Linguistics*. 2022. Vol. 8, № 1.
2. Schinske T.–S. Working Memory Capacity in Student Interpreters: Implications for the Formal Training of Interpreters. *S Translations*. 2023. Vol. 14, P. 198–...
3. Study. Effect of Core Working Memory Training on Consecutive Interpreting. *Universal Journal of Educational Research*. 2020. Vol. 8, № 4. P. 1596–1604.

УДК 81'27:378.147(045)

Світлана ПРИСТАЙ

викладач,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ФІЛОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ

У сучасному глобалізованому світі англійська мова стала фактично універсальним засобом міжкультурної комунікації. Вона виконує функцію лінгва франка – мови, яка об'єднує людей із різних культур і країн, відкриваючи нові можливості для навчання, бізнесу, науки та туризму [1, с. 62]. У цьому контексті англійська мова відіграє важливу роль не лише як засіб передачі інформації, а й як інструмент культурної взаємодії та формування ідентичності. З огляду на це, особливий інтерес становлять філологічні аспекти англійської мови у міжкультурній комунікації та відповідні викладацькі стратегії, які допомагають розвивати у студентів міжкультурну компетентність.

Існування численних варіантів англійської – британського, американського, австралійського, індійського та інших – ілюструє її багатокультурність. Кожен варіант несе в собі унікальні лінгвокультурні коди: фразеологізми, ідіоми, норми ввічливості, манери висловлювання, які відображають історичний досвід та цінності конкретної культури [3, с. 18]. Міжкультурна комунікація на основі англійської мови вимагає від мовця не лише лінгвістичних знань, а й розуміння цих культурних особливостей. Неврахування культурного контексту може призвести до комунікативних бар'єрів і непорозумінь. Наприклад, спосіб висловлення критики або манери звертання можуть значно відрізнятись в різних англомовних культурах.

Сучасне викладання англійської мови має виходити за межі простої передачі мовних знань. Однією з головних цілей є формування міжкультурної комунікативної компетентності – здатності не лише ефективно спілкуватися, а й розуміти культурні відмінності, толерантно ставитися до іншомовних традицій і норми. Для цього важливо інтегрувати міжкультурний компонент у навчальні програми [2, с. 99]. Використання автентичних матеріалів – текстів, відео, аудіо з культурними реаліями англомовних країн – допомагає студентам зануритися у мовне середовище та краще зрозуміти контекст. Інтерактивні методи – рольові ігри, дискусії, проєкти - сприяють розвитку практичних навичок міжкультурної комунікації та емпатії. Сучасні інформаційні технології надають можливості для міжкультурного обміну. Онлайн-платформи, віртуальні обміни та спілкування з носіями мови дозволяють студентам практикувати англійську в реальних умовах, що значно підвищує мотивацію.

Важливим є також розвиток критичного мислення, щоб студенти могли усвідомлювати культурні стереотипи, розпізнавати культурні різниці і виробляти власну мовну ідентичність у полікультурному світі. Викладачі мають заохочувати лінгвокультурну рефлексію – обговорення, аналіз мовних і культурних явищ, що сприяє глибшому розумінню.

Філологічний аналіз англійської мови та впровадження сучасних викладацьких стратегій є ключовими для формування у студентів

компетентності, необхідної в глобальному суспільстві. Освітній процес має сприяти гармонійному поєднанню вивчення англійської мови із збереженням національної культурної ідентичності та формуванням мовної толерантності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карасьова Т. В. Англійська мова як лінгва франка у контексті глобалізаційних процесів та міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2017. Вип. 27, т. 2. С. 60–64.
2. Левченко О. В. *Методи і технології викладання англійської мови в університеті* / О. В. Левченко. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 192 с.
3. Byram, M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence: Revisited*. Multilingual Matters, 2021. 234 p.

УДК 378.147:81'25 + 81'373.46

Ольга ЯНИШИН

к. пед. н., доцент,

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Аліна ГЛИНЯНЮК

здобувачка магістерського рівня,

*Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,*

*Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

МІЖНАРОДНІ ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ

ЯК ДЖЕРЕЛО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧА

Професія перекладача вважається однією з найважливіших і незамінних у сучасному корпоративному середовищі. Перекладач часто виступає в ролі комунікативного посередника, який допомагає забезпечити максимальну ефективність бізнес-перемовин. Війна в Україні суттєво змінила вимоги до професійної підготовки перекладачів. В умовах воєнних реалій зростає потреба

у фахових перекладачах для забезпечення воєнних дій, у сферах національної безпеки, міжнародних відносин, гуманітарної допомоги та обміну інформації.

Підготовка перекладачів у закладах вищої освіти України наразі динамічно розвивається. Водночас збільшення обсягу та розширення вимог до професії перекладача призвели до значних змін на ринку відповідних послуг. Сьогодні доводиться дедалі частіше переглядати та змінювати усталені уявлення про перекладацьку діяльність, а професійна модель перекладача стає чимраз складнішою. Все це своєю чергою спонукає до модернізації самого процесу підготовки майбутніх перекладачів [1, с. 2].

Мета роботи – узагальнити професійні компетенції перекладача на основі міжнародних стандартів Великої Британії та ЄС для визначення кола термінологічних одиниць, необхідних для модернізації українських освітніх програм.

Аналіз наукових праць показує, що проблематикою компетентнісної підготовки перекладачів зайняті і вітчизняні і закордонні науковці, зокрема А. Грос, Ф. Лімбах, М. Онищенко, О. Павлик, Е. Пім, Л. Поліщук Л., Б. Руберхт, А. Янковець та ін. Зокрема, встановлено, що для ефективного навчання важливо не тільки надавати здобувачам значний обсяг навчального матеріалу, але й поновлюватись його не рідше, як раз у два роки. Така тактика допоможе максимально наблизити навчання до реальних завдань професійного перекладача. У процесі формування перекладацької компетенції важливим завданням є і набуття навичок швидкого та якісного оформлення перекладацьких завдань, тобто навичок комп'ютерного набору, вміння застосовувати сучасне програмне забезпечення та здійснювати пошук необхідної інформації в мережі Інтернет. Необхідною вимогою для створення ефективної освітньої програми підготовки перекладачів має бути досвід проживання, навчання або перекладацької практики у країні, мову якої здобувачі вивчають, оскільки власне організація повноцінної практики є одним із необхідних елементів професійного становлення майбутнього перекладача [2, с. 131].

Аналіз британських та європейських стандартів підготовки перекладачів набуває актуальності в сучасних умовах, оскільки у близькій перспективі допоможе піднести українську систему освіти до світових стандартів, органічно вписати її в загальноєвропейський простір вищої освіти та водночас допоможе пристосуватися до нестандартних викликів воєнного часу. Для цього насамперед необхідно виявити та узагальнити стандартизовані перекладацькі компетенції, опанування якими забезпечує високоякісну та ефективну перекладацьку діяльність.

Як показав аналіз, у Великобританії, яку вважають законодавцем якості у сфері перекладу, визнаними джерелами професійних перекладацьких компетентностей і ресурсом для формування компетентної основи підготовки перекладачів, є National Occupational Standards for Interpreting (NOS). Ці стандарти визначають що фахівцеві необхідно знати, вміти та розуміти для виконання перекладу. Також, вони є базою для професійних кваліфікацій, навчальних програм і працевлаштування. Стандарти Великобританії містять рекомендації та критерії до всіх видів перекладу. Загалом NOS містить 9 стандартів: CFAINT 01 – оцінювання власної здатності до виконання завдання; CFAINT 02 – підготовка до виконання перекладу; CFAINT 03 та CFAINT 04 – односторонній та двосторонній переклад відповідно; CFAINT 05 – професійний розвиток перекладача; CFAINT 06 – усний переклад; CFAINT 07 – усний переклад письмових документів; CFAINT 08 – командна робота перекладачів; CFAINT 09 – дистанційний переклад (онлайн, відеозв'язок тощо) [5].

Компетенція перекладу є також основою інших компетенцій, визначених у стандартах ЄС (European Qualifications Framework). Здобувачі, як майбутні перекладачі, повинні володіти широким діапазоном аналітичних, технологічних, міжкультурних та редакторських умінь, серед яких: працювати у міжкультурному середовищі (локалізація та ін.); впроваджувати стратегії контролю якості; готувати тексти до автоматизованого перекладу; постредагувати тексти, створені машинним перекладом та ін. [4].

Аналіз нормативних документів (Стандарт вищої освіти України зі спеціальності 035 «Філологія» [3], Національна рамка кваліфікацій) доводить до висновку, що українські освітні стандарти поступово адаптують до європейських. Для прикладу, ми можемо зустріти такі терміни, як «перекладацький процес», «якість перекладу», «локалізація», «дистанційний переклад», однак потребують суттєвої модернізації та адаптації. Для цього важливо усвідомити суть відповідних термінів та наявних на цей час варіантів для перекладу.

Висновок. Українські освітні стандарти поступово адаптуються до європейських, проте, через відсутність галузевого стандарту, освітні програми все ще потребують суттєвої модернізації та адаптації. Аналіз міжнародних стандартів ЄС та Великої Британії (NOS, EMT) підтверджує, що професійна модель перекладача у воєнний час стає складнішою і вимагає обов'язкового розвитку технологічних навичок (зокрема, використання ПЗ, дистанційного перекладу) та здатності працювати з машинним перекладом (постредагування). Впровадження цих елементів у навчальні програми допоможе піднести українську освіту до світових стандартів та оперативно підготувати фахівців, здатних відповісти на нестандартні виклики.

Перспективи подальшого дослідження полягають у виявленні та аналізі семантико-структурних та перекладацьких особливостей цієї термінології у сфері професійної підготовки перекладачів для її коректної інтеграції в освітній простір України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко М. Ю. Роль і важливість професійної підготовки перекладачів у сучасному світі. *Академічні візії*. Вип. 20. 2023. 10 с. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8096713>.
2. Поліщук Л. П. Основні аспекти професійної підготовки майбутніх перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. Вип. 68. С. 130–133. URL: <https://share.google/pBQXGXO9le18IHUby>.
3. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія (затверджено та введено в дію

наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 871. URL: <https://cutt.ly/5VBldVr>.

4. European Master's in Translation competence framework for 2023–2028. The EMT Board and Competence Task-Force. October 2022. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf.

5. UK National Occupational Standards in Interpreting / CILT, the National Centre for Languages. London, 2006. URL : <https://fs.hubspotusercontent00.net/hubfs/8304001/CFAINT01.pdf>.

СЕКЦІЯ 7

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СИНЕРГІЯ ГУМАНІТАРНИХ, ТЕХНІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ НАУК У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 004.42:621.39

Світлана БАРАНОВА

*доцент, кандидат філологічних наук,
зав. кафедри германської філології,
Сумський державний університет*
Владислав ХОВАНСЬКИЙ
*студент групи ПР.м-51/1,
Сумський державний університет*

ВИКОРИСТАННЯ KUBERNETES ДЛЯ ПОТРЕБ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

У сучасному перекладознавстві дедалі більше уваги приділяється не лише лінгвістичній трансформації тексту, а й внутрішнім когнітивним процесам перекладача: як він розуміє, структурує й передає значення художнього твору. Саме тому застосування когнітивної теорії в перекладі художніх текстів є актуальним. Художній текст містить не лише смисли, а й емоційні, культурні, образні компоненти, які віддзеркалюють ментальні моделі автора та читача. Когнітивна теорія дозволяє перекладачу свідомо працювати з цими моделями, спрямовуючи увагу на ментальні схеми, концептуальні метафори та фрейми, що лежать в основі художнього висловлювання.

Мета тез доповіді – дослідити, як когнітивна теорія може бути застосована у перекладі англійських художніх текстів.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: проаналізувати принципи когнітивної теорії в контексті перекладу; показати, яким чином ці принципи можуть бути застосовані при перекладі англійських художніх творів; навести приклади перекладу конкретних уривків англійських художніх текстів

із використанням когнітивного підходу; розглянути проблеми та виклики, що виникають при застосуванні когнітивної теорії в перекладі.

У нашій роботі, написаній за результатами проєкту НФДУ «Інноваційні технології маніпулювання масовою свідомістю: поліпарадигмальний лінгвістичний вимір» (0124U004832), визначаємо, що дослідження та когнітивна теорія в перекладознавстві ґрунтується на припущенні, що переклад — це не просто лексичне й граматичне перетворення, а складний ментальний процес, який включає розуміння, реконструкцію й відтворення значення, образів, культурних реалій і стилістичних особливостей [1]. Перекладач виступає як «конструєр» (*construer*), який на когнітивному рівні вибирає перспективу, виділяє ключові елементи, створює смислову модель першоджерела й потім упаковує її у текст мовою перекладу [2].

У межах когнітивного підходу виділяють такі ключові концепції:

- концептуальна інтеграція (*blending*) — ментальні простори «змішуються» для створення нових образів і значень [2];
- фреймова теорія, згідно з якою переклад передбачає врахування ментальних схем (фреймів), що містять культурні й досвідові параметри [1];
- теорія конструювання (*construal*), у межах якої перекладач здійснює операції вибору, перспективи, актуалізації, тобто когнітивного моделювання [3];
- когнітивні схеми метафори й метонімії, що формують мислення автора та читача й допомагають перекладачеві зберегти глибинні смисли [4].

Когнітивний підхід дозволяє розкрити «чорну скриньку» перекладацького процесу – зрозуміти, які саме ментальні операції відбуваються під час створення перекладу [5]. У перекладі англomовних художніх текстів когнітивна теорія має низку практичних переваг. По-перше, вона дозволяє перекладачу усвідомлено працювати з образністю, метафорами, культурними реаліями, що містять ментальні моделі автора та читача. Наприклад, у романі В. Шекспіра *As You Like It* фраза “*All the world’s a stage*” відтворює концептуальну метафору

LIFE IS A THEATRE. Завдання перекладача — не просто перекласти слова, а зберегти метафоричну модель: світ – як сцена, люди – як актори, життя – як вистава. У перекладі українською (“Весь світ – театр”) когнітивна структура зберігається повністю, оскільки фрейм театру є універсальним. Інший приклад – роман Дж. Оруелла 1984, де фраза “*Big Brother is watching you*” несе метафору *CONTROL IS SURVEILLANCE*. Когнітивний підхід допомагає перекладачу зрозуміти, що “спостереження” тут означає “панування”, і вибрати український відповідник, який відтворює не буквальный, а концептуальний зміст (“Старший Брат стежить за тобою”). Такий підхід дозволяє зберегти відчуття контролю, страху та всевидючого погляду системи. По-друге, когнітивна теорія допомагає зберігати емоційно-естетичну глибину тексту. У романах Дж. Остін перекладач має враховувати фрейми соціальної поведінки та гендерних ролей епохи, щоб не спотворити тонке іронічне забарвлення висловлювань. Переклад, здійснений з урахуванням когнітивних схем, зберігає не лише зміст, а й “ментальний контекст” персонажів.

Попри переваги, когнітивна теорія має низку викликів у практиці перекладу. По-перше, суб’єктивність інтерпретації: перекладач створює власну ментальну модель тексту, яка може не збігатися з авторською або очікуваннями цільової аудиторії. По-друге, культурні відмінності: фрейми, типові для англомовної культури, не завжди мають еквіваленти в українській, тому перекладач мусить адаптувати модель або зберегти іншомовний колорит [5]. По-третє, лінгвістичні обмеження: не всі концептуальні метафори можна прямо передати мовою перекладу, що змушує перекладача шукати когнітивно подібні образи [2]. І, нарешті, емпіричні дослідження перекладацьких когнітивних процесів (наприклад, метод “think-aloud”, відстеження погляду) поки що рідко охоплюють художній переклад.

Застосування когнітивної теорії у перекладі англомовних художніх текстів сприяє підвищенню якості перекладу, адже перекладач розглядає текст не лише як мовну структуру, а як когнітивну модель світу. Це дозволяє глибше зрозуміти авторський задум, відтворити образність, метафорику, культурні й емоційні

складники оригіналу. Когнітивний підхід робить переклад більш свідомим і концептуально точним, зберігаючи при цьому художню цілісність твору.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні когнітивних стратегій перекладу різних жанрів (поезія, драма, фантастика), порівнянні перекладів між культурами та застосуванні експериментальних методів для аналізу когнітивних процесів перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Borshchovetska V. (2022). *Cognitive approach to translation and vocabulary processing: Modern approaches, challenges and perspectives*. International Journal of Philology, 7(1), 1-9.
2. Liao X. G. (2018). *The Application of Cognitive Linguistic Theories to English-Chinese Translation*. Open Journal of Modern Linguistics, 8, 1-9.
3. Tao M. (2024). *A Cognitive Modelling of Translation: A Construal-Based Perspective*. Cognitive Linguistic Studies, 11(2), 440–458.
4. Tabakowska E. (2014). *Teaching Translation: Can Cognitive Grammar Be of Any Use?* in TRAlinea.
5. Chen Y., Zhang Y. (2020). *Cognitive-Pragmatic Strategies for English Translation of Colloquial Metaphors in Political Discourse*. International Journal of Applied Linguistics and Translation, 6(3), 89–95.

УДК 001.818(045)

Лілія БУРКІВСЬКА

к. філол. н., доцент,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

Любов ДЕМЧИНА

к. наук із соц. комун., доцент,

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ДОКУМЕНТ: РЕКВІЗИТИ І ЗМІСТОВА

КОМПОЗИЦІЯ

Наукова стаття – це один із основних видів публікацій у науковому фаховому виданні. «Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів

наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою дисертації, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців» [3, с. 276]. «Статті бувають повідомлювальні (про нові результати), оглядові, аналітичні (підсумки), дискусійні (про спірні питання)» [1, с. 285]. За змістом їх поділяють на власне наукові, науково-популярні, науково-навчальні, науково-методичні й науково-публіцистичні; за кількістю авторів бувають одноосібні або колективні.

Наукову статтю в загальному документознавстві розглядають як поліфункціональний текстовий документ (за певними параметрами) [2, с. 313 – 314], а у стилістиці – як жанр власне наукового підстилю.

Якщо ж проводити певні паралелі з документом, то наукова стаття, крім соціальної (забезпечення суспільства науковою інформацією, розвиток наукового знання, його верифікація і примноження), виконує ще й інші функції: інформаційну, комунікативну, культурну, кумулятивну, пізнавальну та історичного джерела.

Послідовність розміщення матеріалу, що подається до публікації, дає можливість в межах статті як документа розглянути такі поняття: «первинний документ», «вторинний документ», «реквізит».

Первинним документом є сам текст статті, оформлений відповідно до правил подання наукових статей. До вторинних документів (виникли як результати аналітико-синтетичної переробки даних) належать індекс УДК; DOI; анотації (не менше як 1800 знаків українською та англійською мовами); ключові слова (8–10 українською та англійською мовами); список використаної літератури, оформлений згідно з ДСТУ; references (транслітерація списку використаної літератури англійською мовою), оформлений згідно з міжнародним стандартом APA (American Psychological Association).

У будь-якій статті виокремлюємо своєрідні реквізити (сукупність обов'язкових даних у документі для його ідентифікації):

1. відомості про автора (авторів): прізвище та ім'я, науковий ступінь і вчене звання, повна назва організації (місце навчання), посада,

поштова адреса, телефон, e-mail, ORCID (за наявності) – українською та англійською мовами;

2. назва статті – українською та англійською мовами;
3. текст статті з необхідними елементами;
4. дата (надходження статті до редакції).

У текстотворенні наукових публікацій спостерігаємо поєднання наукового й ділового стилів, а тому простежуємо й дотримання деяких загальних вимог, які притаманні, зокрема, і текстам службових документів: об'єктивність, логічна послідовність, повнота інформації, точність і ясність викладу, переконливість, лаконічність, доказовість і нормативність мовних засобів.

Суттєво уніфікує наукову статтю і відома кожному науковцеві постанова Президії Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 № 7–05/1, яка в п. 3 зобов'язує редколегії фахових видань приймати публікації за наперед відомими формальними вимогами: постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій, формулювання мети, виклад основного матеріалу дослідження, висновки. Це, безумовно, спонукає авторів використовувати усталені лексико-граматичні конструкції (метатекстові оператори, своєрідні штампи), які «обслуговують» такі семантично завершені композиційні частини наукових статей.

Проведений аналіз уможливорює зробити (з погляду документознавства) деякі узагальнення про те, що наукова стаття – поліфункціональний текстовий документ за певними параметрами (предмет викладу матеріалу, мета, конкретна соціальна функція), а також первинний і вторинний документ з постійними реквізитами.

Слід зауважити, що уніфіковані вимоги до змістової композиції наукової статті (як до документа) продукують структурно монотонні тексти, які призводять до поступової руйнації креативної складової творчого процесу, помітно звужують способи переконування читачів; така формалізація наукової мови зводить нанівець творчі зусилля автора щодо увиразнення викладу, привернення уваги, пошуку оригінальних моделей текстуального втілення

результатів наукового пізнання, а це, на жаль, шкодить, принаймні в гуманітарних дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
2. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 398 с.
3. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2002. 295 с.

УДК 659

Світлана ГРИГОРАШ
к. філол. н., доцент,
кафедра документознавства та
інформаційної діяльності
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
Вікторія ЮКІШ
студентка групи ІС-22-1,
кафедра документознавства та
інформаційної діяльності,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

РОЛЬ КОПРАЙТИНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СПОЖИВАЧА

З розвитком цифрових медіа та соціальних мереж копірайтинг став невід'ємною частиною успішної комунікації, особливо у соціальних мережах, де конкуренція за увагу аудиторії є високою. Саме якісний текст здатний викликати довіру та прихильність до продукту або послуг. У цьому контексті виникає потреба у дослідженні впливу текстового контенту на поведінку

користувачів соціальних мереж, а також визначенні їхніх уподобань та очікувань.

Дослідженнями копірайтингу займалися такі дослідники, як: Левцанова О. О., Підмогильна Н. В., Ткачук С. В., Стахурський В. О., Хенонн К. (Hannon K.), Шевченко В. Е., Шугермана Д. (Sugarman J.) та інші. Окрім наукових розвідок на тему копірайтингу з'явилося ряд науково-популярних публікацій: Стаська Падалка "Енциклопедія копірайтингу" (2025р.), Денис Каплунов "Бізнес-копірайтинг. Як писати тексти, щоб залучати клієнтів" (2024р.), Ірина Костюченко "Копірайтинг в алгоритмах" (2023р.) та ряд інших, у яких автори навчають простими словами створювати власну риторику та чітку технологію впливу на аудиторію, з метою продажу товару чи послуги.

Для організації копірайтингової діяльності, перш за все, потрібно зрозуміти об'єкт копірайтингу. Об'єктом копірайтингу будуть копірайтингові тексти. Трактувати поняття «копірайтинговий текст» можна з погляду різних підходів, що вказано у таблиці 1.

Таблиця 1 – Визначення копірайтингово тексту на основі аналізу статті [1]

Автор	Тлумачення
Каплунов Д.	Головною ціллю копірайтингу є переконливий текст – той, який викликає довіру й містить аргументи на користь швидкої реалізації цільової дії
Кіт Д.	Текст повинен повністю замінити особисту зустріч із клієнтом. Він вважає, що це і є основним у копірайтингу – ви не просто пишете, а ведете розмову. Саме тому під час написання тексту потрібно застосовувати прийоми та підходи, які використовуються в особистому спілкуванні.
Словник іншомовних слів	Копірайтинг (англ. copywriting від copy – рукопис і write – писати) – написання рекламних, презентаційних чи пропагандистських текстів».

Вікіпедія	Копірайтинг (англ. copywriting – це сполучення слів «copy» – рукопис, текстовий матеріал та «writing» – написання) – професійна діяльність, написання рекламних і презентаційних текстів (реклама (пряма або прихована) товару, компанії, послуги тощо)».
Дж. Шугерман	Копірайтинг – мисленнєвий процес, ефективність якого залежить від накопиченого досвіду, спеціальних знань та здатністю переосмислити це й викласти в тексті, щоб продати певний товар чи послугу.
Ден Кеннеді	Копірайтинг - це творчий бізнес і для досягнення успіху закликає порушувати правила в ньому.
Цапок О.	Копірайтинг – процес написання ефективних рекламних текстів, завдяки яким відбувається успішний продаж товарів та послуг.
Пекар К., Лизунова О., Іщенко Я.	Копірайтинг «включає у себе написання основного тексту, слоганів, заголовків, ключових фраз, ... сценаріїв теле- і радіореклами, прес-релізів, документів, підзаголовків для друкованої, зовнішньої й Інтернет-реклами... Тільки професіонали можуть створювати текст, що продається, адже це синтез творчості, знань у сфері маркетингу і психологічних прийомів».

У сучасному суспільстві значення копірайтингу значно зросло, адже ринок переповнений пропозиціями. Контент у соціальних мережах допомагає адаптувати комунікацію до особливостей кожної платформи, ефективно доносити інформацію та заохочувати користувачів до активної участі.

Однак, слід враховувати уподобання користувачів та швидку динаміку розвитку цифрових трендів. Наприклад, важливо дотримуватися балансу між інформативністю, розважальністю й унікальністю контенту, оскільки

стандартизовані підходи можуть втратити ефективність. Нами було проведено опитування щодо ролі текстового контенту соціальних мереж, респондентами стали студенти групи ІС-22-1 спеціальності "Документознавство та інформаційна діяльність".

Перше запитання спрямоване на дослідження того, який саме контент є найбільш популярним серед користувачів. Отримано наступні відповіді: текстові публікації 14,3%, відео в YouTube 42,9%, короткі відео (Tik Tok, Reels) 42,9% користувачів.

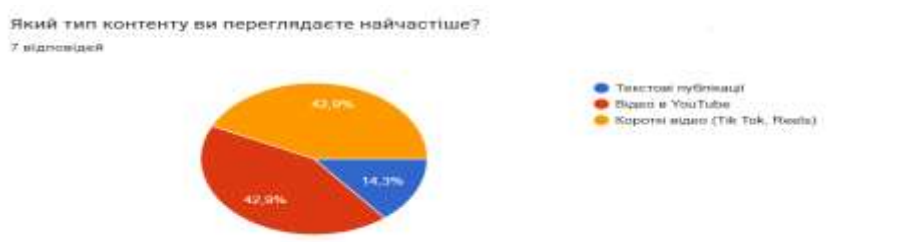

Рисунок 1 – Найпопулярніший тип контенту

Наступним було поставлено запитання: «Чи звертаєте ви увагу на тексти в публікаціях (опис до фото, підписи, пости)?», було отримано наступні результати: так 42,9%, іноді 42,9%, рідко 14,9%, ні не звертаю 0%.

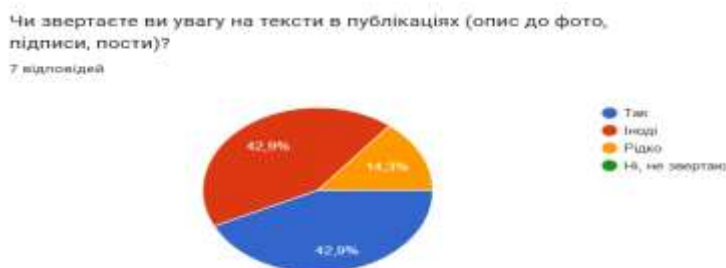

Рисунок 2 – Тексти в публікаціях

Третє запитання спрямоване на з'ясування підходу у написанні текстів, які на думку користувачів, є найкращими. «Який стиль текстів вам найбільше подобається в соціальних мережах?», отримано наступні відповіді: короткі та лаконічні 14,3%, емоційні та мотивуючі 14,3%, інформативні та детальні 28,6%, жартівливі та креативні 42,9% користувачів.

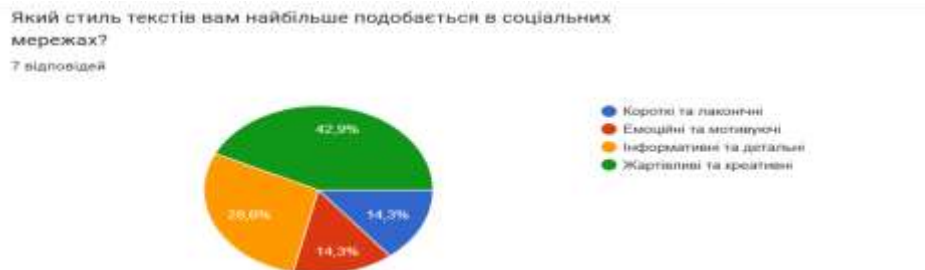

Рисунок 3 – Стиль тексту

Наступне запитання спрямоване на розуміння елементів тексту, які користувачі вважають найбільш важливими для його впливу. «Що, на вашу думку, робить текст у соціальних мережах ефективним?», було отримано такі результати: лаконічність 71,4%, чіткий заклик до дії 28,6%, актуальність теми 57,1%.

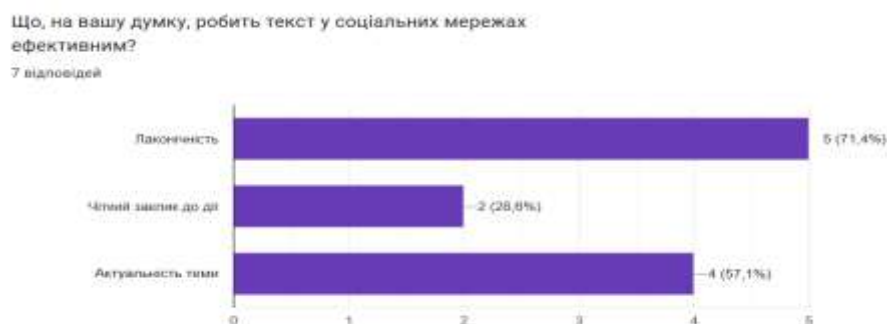

Рисунок 4 – Ефективність тексту

На запитання: «Які елементи тексту в соцмережах є найбільш важливими?» було отримано наступні результати: заголовок 42,9%, основний текст 71,4%, опис переваг 0%, відгуки 0%.

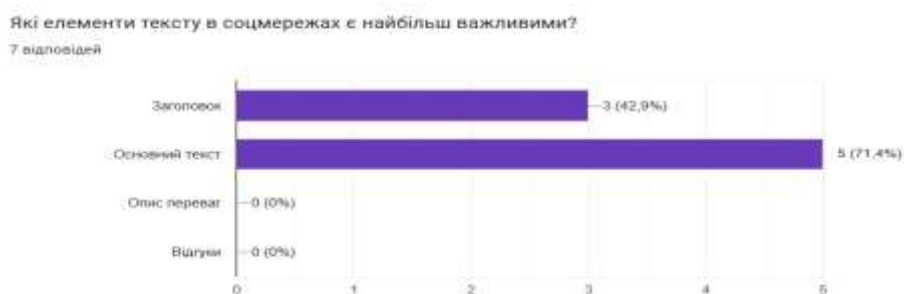

Рисунок 5 – Елементи тексту

Останнє запитання було поставлено для розуміння, що у тексті є найважливішим на думку користувачів: «Що для вас найважливіше у текстах в

соцмережах?», і було отримано наступні результати: чіткість і зрозумілість 57,1%, правильний підбір слів 14,3%, оригінальність 28,6%.

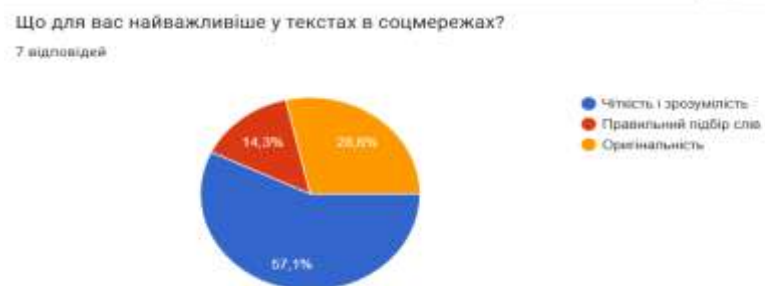

Рисунок 6 – Найважливіші критерії тексту

На основі цих результатів, надані наступні рекомендації:

- оптимізувати контент для соціальних мереж;
- удосконалити текстовий контент;
- враховувати емоційні елементи тексту;
- адаптувати до аудиторії

Отже, копірайтинг – це написання текстів, які повинні викликати довіру в читача й мають містити в собі аргументи, які переконують перейти з потенційного до реального споживача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гулай В., Зайцева З. Копірайтинг у структурі сучасних маркетингових комунікацій. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. Т. 2, № 406. С. 74–78. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22736/1/НВ_МВ_2020_2-74-80.pdf (дата звернення: 18.10.2025).
2. Літорович О. В. Аналіз ринку фрілансу в Україні. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. 2020. Т. 4, № 1. С. 43–50. URL: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.043> (дата звернення: 19.10.2025).
3. Цапок О. М. Різновиди сучасного копірайтингу. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2019. № 3. С. 115–120.

Ілона КАЮК
викладач,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

**INTERDISCIPLINARY RESEARCH: SYNERGY OF HUMANITIES,
TECHNICAL AND SOCIAL SCIENCES IN A MULTIMODAL
ENVIRONMENT FOR DEVELOPING MODERN STUDY COURSES
(MICRO-CREDENTIALS)**

The transformation of higher education nowadays calls for innovative and flexible forms of learning that transcend disciplinary boundaries.

This paper explores the potential of interdisciplinary and multimodal approaches as a foundation for developing micro-credentials — short, competence-based study courses that contribute to the internationalisation of Ukrainian universities. There are described theoretical principles, pedagogical strategies, and institutional practices that enable the integration of the humanities, technical, and social sciences in creating relevant and globally recognised learning modules - micro-credentials.

In the context of the full-scale invasion, which has led to the occupation of about 19% of Ukraine's territory and the destruction of economic infrastructure, a significant part of our citizens has been forced to leave their homes and relocate to safer regions, particularly to Western Ukraine. These internally displaced persons (IDPs), as well as veterans, often face difficulties in finding employment or continuing their entrepreneurial activities in their previous professions, which creates an urgent need for rapid adaptation and the acquisition of new knowledge, competencies, and skills. It is precisely in light of these circumstances that IFNTUOG initiated the creation of short-term training programs aimed at supporting IDPs and veterans, and the implementation of this university project.

Micro-credentials have emerged as a dynamic response to designing learning experiences that are flexible, inclusive, and internationally compatible, allowing learners to acquire specific competences through short, modular courses recognised across institutions. For Ukraine, the introduction of micro-credentials is part of a broader strategy to align national higher education with the Higher Education of the European Union and to support international cooperation of the Ukrainian HEIs. The Ukrainian scholars (Kalashnikova, Talanova, & Klymenko) emphasise that internationalisation requires both structural and pedagogical innovation, grounded in interdisciplinarity and digital readiness [1].

World-famous scientists Allen F. Repko and Rick Szostak, who research interdisciplinary studies, highlight that these studies integrate theories, methods, and perspectives from multiple disciplines to address complex problems. In higher education, such an approach promotes competences essential for lifelong learning and innovation. These are comprehensive understanding, creativity, and critical thinking [10].

Ukrainian researchers (Lukianova & Luhovyi, 2019) underline that interdisciplinarity serves as a theoretical and methodological foundation for reforming educational programmes, bridging the gap between academic theory and real-world practice [2]. In this context, the humanities provide ethical reflection and communicative competence, the technical sciences contribute methodological precision and innovation, and the social sciences ensure contextual awareness and policy relevance [4, p. 7].

Multimodality, as discussed by Olivier (2022) and Ukrainian pedagogues such as Morze and Pinchuk (2020), enhances this integration through diverse modes of representation—textual, visual, digital, and experiential. A multimodal learning environment supports inclusivity, learner autonomy, and the development of digital literacy, all of which are central to modern interdisciplinary curricula. The concept of multimodal learning should be implemented in the study process with respect to blended learning (BL) and within the context of self-directed learning (SDL). Finally,

the possibilities of self-directed multimodal learning are considered within the context of transformative open education [9].

Micro-Credentials as a Tool for Internationalisation. Micro-credentials are short learning experiences that provide verified evidence of specific competences and can be accumulated toward larger qualifications. Rebecca Ferguson and Denise Whitelock argue that micro-credentials democratise education, enabling mobility and flexible upskilling [7]. Moreover, Ukrainian digital education experts (Spirin, Morze, & Shyshkina) stress that the success of micro-credentials depends on digital transformation and institutional readiness [3]. In the Ukrainian context, the Programme “Micro-Credentials as an Internationalisation Tool for Ukrainian Universities” represents a strategic step toward European integration, advancing internationalisation, digitalisation, and micro-credentials development. It aims to enhance the global competitiveness of Ukrainian HEIs by integrating micro-credentials into their academic offerings, fostering international cooperation, and supporting the mobility of students and staff. Designing interdisciplinary micro-courses requires clearly defined learning outcomes that reflect integration across domains. These promote learner engagement and foster professional competences.

Multimodal and interdisciplinary teaching encourages students to work across fields, applying insights from engineering, social science, and humanities to address complex challenges.

Conclusions. In Ukraine, these principles align with ongoing reforms aimed at European integration and digital transformation. By fostering collaboration between disciplines, educators can prepare learners who are adaptive, reflective, and globally competent. The synergy of interdisciplinary research and multimodal learning is thus a vital component in the sustainable internationalisation of Ukrainian higher education.

REFERENCES

1. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика: монографія / [Калашнікова С., Базелюк Н., Базелюк О. та ін.]; за наук. ред. С. Калашнікової. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. 255 с.

2. Лук'янова Л., Луговий В. Міждисциплінарність у сучасній вищій освіті: теоретичні та методологічні засади. Київ : НАПН України, 2019. 7 с.
3. Морзе Н. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. *Відкрите освітнє середовище сучасного університету*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip.41
4. Професійна освіта: андрагогічний підхід : монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 452 с.
5. Сисоєва С. Андрагогічні засади неперервної освіти дорослих в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2018.
6. Boor, T., Gerritsen, E., & de Greef, M. (2021). *Meaningful Assessment in Interdisciplinary Education: A Practical Handbook for University Teachers*. Routledge. URL: https://www.researchgate.net/publication/354515633_Meaningful_Assessment_in_Interdisciplinary_Education_A_Practical_Handbook_for_University_Teachers
7. Ferguson, R., & Whitelock, D. (2023). *Microcredentials for Excellence: A Practical Guide*. Open University Press.
8. *Microcredentials for excellence: a practical guide*: by Rebecca Ferguson and Denise Whitelock, London, Ubiquity Press, 2024, 314 pp., ISBN: 978-1-914481-48-2. URL: <https://www.ubiquitypress.com/site/books/m/10.5334/bcz/>, <https://iet.open.ac.uk/feature/microcredentials>
9. Olivier, J. (2022). *Self-Directed Multimodal Learning in Higher Education*. Springer. URL: https://www.researchgate.net/publication/348461360_Self-directed_multimodal_learning_within_a_context_of_transformative_open_education
10. Repko, A. F., & Szostak, R. (2020). *Interdisciplinary Research: Process and Theory*. SAGE Publications. URL: <https://read.amazon.com/sample/1544398603?clientId=share>

УДК 81'255:811.112.2

Halyna SOKOL

*Kandidatin der Philologiewissenschaften, Dozentin,
Nationale technische Universität
für Erdöl und Gas Iwano-Frankiwnsk*

SCHWIERIGKEITEN BEI DER ÜBERSETZUNG VON FACHTERMINOLOGIE INS UKRAINISCHE

Die Einführung neuer Technologien geht stets mit der Notwendigkeit einher, ein spezialisiertes terminologisches System zu entwickeln. Eine klare und einheitliche Terminologie gewährleistet eine effektive Kommunikation zwischen

Wissenschaftlern, Ingenieuren, Geräteherstellern, Auftraggebern und Endnutzern. Dies ist insbesondere im Bereich der Windenergie von zentraler Bedeutung, da technologische Prozesse und Anlagen komplex sind und eine präzise Beschreibung erfordern. Die Erstellung verständlicher Fachtexte – wie technische Dokumentationen, Montage- und Wartungsanleitungen, Normen und Referenzmaterialien – ist ohne eine sorgfältig ausgearbeitete terminologische Grundlage nicht möglich.

Besonders herausfordernd wird die Situation, wenn eine neue Technologie nationale Grenzen überschreitet und Teil internationaler Kooperationen wird. In diesem Fall ist die Lokalisierung von Fachtexten erforderlich, also ihre Übersetzung und Anpassung an ein anderes sprachliches und kulturelles Umfeld. Lokalisierung bedeutet dabei nicht nur die wörtliche Übersetzung der Begriffe, sondern auch die Berücksichtigung nationaler Standards, gesetzlicher Anforderungen und technischer Normen. Dies ist notwendig, um die Genauigkeit, Verständlichkeit und praktische Anwendbarkeit der Dokumentation zu gewährleisten.

Die Qualität der Fachübersetzung und die Vereinheitlichung der Terminologie beeinflussen maßgeblich die Effektivität der Einführung neuer Technologien, die Sicherheit des Anlagenbetriebs sowie das Niveau der internationalen Zusammenarbeit im Bereich der erneuerbaren Energien. Die Arbeit mit terminologischem Wissen ist in der heutigen Welt nicht nur ein wesentliches Instrument zur Verbesserung der fachlichen Kommunikation, sondern auch ein wichtiger Faktor zur Systematisierung und Strukturierung von Wissen im Bildungs- und Forschungsbereich. In einer modernen Gesellschaft, die zunehmend von der Verarbeitung und dem Austausch großer Datenmengen abhängt, spielt Terminologie eine Schlüsselrolle bei der Schaffung eines gemeinsamen Informationsraumes und der präzisen Wissensvermittlung zwischen verschiedenen Akteuren des Kommunikationsprozesses.

Um die komplexen Herausforderungen im Bereich der Übersetzung und terminologischen Standardisierung zu bewältigen, müssen universelle Meta-Standards entwickelt werden. Diese sollen einheitliche Ansätze für die

Terminologiarbeit schaffen und die Harmonisierung der Kommunikation zwischen verschiedenen Ländern und wissenschaftlichen Schulen fördern. Professor Gerhard Budin arbeitet im Rahmen seiner Tätigkeit am **Austrian Standards Institute** intensiv an der Entwicklung solcher Meta-Standards [3]. Seine Forschung zielt darauf ab, eine methodologische Grundlage zu schaffen, die es ermöglicht, Wissen zu strukturieren und einer breiten Nutzergruppe – von Wissenschaftlern und Übersetzern bis hin zu Ingenieuren und Geräteherstellern – zugänglich zu machen.

Das Hauptziel dieser Arbeit besteht darin, die Aufmerksamkeit der wissenschaftlichen und fachlichen Gemeinschaft auf die Probleme der Übersetzung in hochspezialisierten technischen Bereichen zu lenken. Übersetzer, die mit Texten aus dem Bereich neuer Technologien arbeiten, stoßen häufig auf erhebliche Schwierigkeiten. Eine der größten Herausforderungen ist das Fehlen etablierter Begriffe in vorhandenen Wörterbüchern, Glossaren und Datenbanken. Dies bedeutet, dass ein erheblicher Teil der Fachlexik nicht standardisiert ist oder in Form von Varianten existiert, was den Übersetzungsprozess erschwert und die Qualität mindert.

Die wissenschaftlich-technische Übersetzung unterscheidet sich grundlegend von der allgemeinen Übersetzung, da sie nicht nur sprachliche Kompetenzen erfordert, sondern auch ein tiefes Verständnis des jeweiligen Fachgebiets. Der renommierte Übersetzungswissenschaftler T. Kijak betonte die besondere Komplexität der wissenschaftlich-technischen Übersetzung und widersprach der verbreiteten Auffassung, dass sie auf eine bloße Ersetzung von Begriffen nach grammatikalischen Regeln reduziert werden könne [1, S. 70]. Er hob hervor, dass ein erfolgreicher Übersetzungsprozess nur dann möglich ist, wenn der Übersetzer neben der sprachlichen Kompetenz auch über ein konzeptionelles Verständnis des Fachinhalts verfügt.

Eine Reihe von Wissenschaftlern, darunter O. Petrenko, vertreten die Ansicht, dass „jede Terminologie gemeinsam von Linguisten und Fachspezialisten aus dem jeweiligen Bereich sowie in Zusammenarbeit mit Institutionen, die sich zentral mit der Normierung der Terminologie befassen, bewertet und erforscht werden sollte“ [2,

S. 86]. Petrenko weist zudem darauf hin, dass Begriffe sprachlich gebildet werden und daher auch Linguisten aktiv in den Prozess eingebunden werden müssen.

Daraus lässt sich schließen, dass im Rahmen der modernen Terminologearbeit in technischen Bereichen die Entwicklung spezieller Projekte zur Standardisierung und Vereinheitlichung von Begriffen erforderlich ist. Dies wird eine qualitativ hochwertige Übersetzung, eine effektive internationale Kommunikation sowie die weitere Entwicklung der Windenergiebranche in der Ukraine gewährleisten.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецькоукраїнський напрям). Київ : Київський університет, 2008. С. 70.
2. Петренко О. В. Структурно-семантичні особливості німецькомовних термінів у галузі робототехніки : дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 2019. С.86.
3. Neue Professur am Zentrum für Translationswissenschaft. URL: <https://news.univie.ac.at/presse/aktuelle-pressemeldungen/detailansicht/artikel/neue-professuram-zentrum-fuer-translationswissenschaft/> (abgerufen: 31. 03. 2024).

Надія ТИМКІВ

*д. пед. н., професор,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

Тетяна МИКИТИН

*студентка групи Гфм-24-1,
Інститут гуманітарної підготовки
та державного управління,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ
АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ
У ГАЛУЗІ ЕВОЛЮЦІЙНОЇ БІОЛОГІЇ
(НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ Р. ДОКІНЗА “THE SELFISH GENE”)**

Актуальність дослідження. Сучасна еволюційна біологія є однією з найдинамічніших галузей природничих наук, що постійно поповнюється новими поняттями та термінами. Її термінологічна система формувалася на межі біології, генетики, екології, етології, хімії та фізики, тому характеризується складними структурно-семантичними моделями та запозиченими словами. Особливу роль у популяризації еволюційних ідей відіграла книга Річарда Докінза “The Selfish Gene”, у якій автор заклав основу для нового термінологічного бачення генетичного добору. Дослідження англійської термінології еволюційної біології з урахуванням структурно-семантичних характеристик і особливостей перекладу українською є актуальним завданням сучасної перекладознавчої науки.

Мета дослідження – проаналізувати англійські терміни еволюційної біології, виявити їх структурні моделі, семантичні особливості та особливості перекладу українською мовою на матеріалі книги Р. Докінза “The Selfish Gene”.

За своєю будовою терміни поділяються на такі структурні типи: 1) прості терміни (прості кореневі слова); 2) похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні; 3) складні терміни; 4) терміни словосполучення [2].

У межах дослідження проаналізовано вибірку термінів, серед яких переважають складені дво- та трьохкомпонентні терміни. Прості терміни (наприклад, *gene*, *allele*) становлять меншість, але саме вони є базовими одиницями галузі. Складені терміни (наприклад, *selfish gene*, *natural selection*) дають змогу точніше виражати наукові поняття, поєднуючи описову частину зі змістовою.

Найчастіше зустрічаються такі структурні моделі:

- **Adjective + Noun:** *natural selection* – «природний добір», *lethal gene* – «летальний ген»;
- **Noun + Noun:** *gene pool* – «генофонд», *cell division* – «поділ клітин»;
- **Noun + Prepositional phrase:** *degree of relatedness* – «ступінь спорідненості», *shuffling within a species* – «перетасування всередині виду»;
- **Complex adjective structures:** *self-interested genes* – «корисливі гени», *four-letter nucleotide alphabet* – «чотирилітерний нуклеотидний алфавіт».

За походженням більшість термінів еволюційної біології мають грецьке або латинське коріння. Наприклад, *gene* походить від грецького *genos* — «рід, походження»; *mutation* — від лат. *mutatio* — «зміна»; *adaptation* — від лат. *adaptare* — «приспосовувати». Це пояснюється історією розвитку, бо саме цими мовами раніше користувалися в науці.

Термінологічна система Докінза поєднує кілька основних тематично-семантичних груп: загальні еволюційні та біологічні поняття (*evolution*, *adaptation*, *natural selection*, *co-evolution*); генетичні та молекулярно-біологічні одиниці (*gene*, *chromosome*, *DNA*, *nucleotide*, *allele*, *mitosis*, *meiosis*); поведінкові та екологічні терміни (*kin altruism*, *reciprocal altruism*, *dominance hierarchy*, *predator*, *herd*, *brood-parasite*); анатомічні та фізіологічні терміни (*tendon*, *joint*,

muscle, nerve cell, haemoglobin, milk-secreting glands); терміни хімії та фізики, залучені для пояснення біологічних процесів (*ion, methane, refraction of a light beam, chemical raw material*).

Для перекладу термінів, які вже є усталеними в українській біологічній терміносистемі (*DNA, amoeba, mitosis, allele, co-evolution, haemoglobin*), найчастіше застосовуються прийоми **транслітерації/транскрипції** та **калькування** (*group selection theory – теорія групового добору*). Це забезпечує точність і відповідність існуючим нормам.

Терміни, що є авторськими неологізмами або мають яскраво виражене метафоричне значення, вимагають застосування **описового або буквального перекладу**, яке зберігає оригінал (*self-interested genes – корисливі гени, reciprocal altruism – реципрокний альтруїзм, anthropomorphic personification – антропоморфна персоніфікація*). Для перекладу цих одиниць потрібен баланс між точністю та збереженням стилістики науково-популярного тексту.

Висновок. Дослідження показало, що більшість термінів у книзі “The Selfish Gene” мають складену структуру, що є типовим для англійської наукової мови. Найпоширенішими є моделі Adjective + Noun (*natural selection, selfish gene*) та Noun + Noun (*gene pool, kin selection*). Важливо пам’ятати, що під час перекладу необхідно зберегти не лише точність термінів, а також врахувати контекст і стиль автора. Особливу увагу потрібно приділяти метафоричним виразам, які часто використовуються у науково-популярному стилі Докінза.

Отже, дослідження англійських термінів еволюційної біології допомагає краще зрозуміти не лише структуру наукової мови, але й підхід до перекладу спеціальної літератури, де точність і зрозумілість повинні поєднуватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Докінз Р. Егоїстичний ген: пер. з англ. Ярослава Лебеденка. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 544 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2001. 471 с.
3. Dawkins, R. The Selfish Gene. Oxford : Oxford University Press, 2016. 496 p.

Тетяна ХРАБАН
кандидат філологічних наук, доцент
Міжрегіональна Академія управління персоналом

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО САРКАСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Сучасна комунікація дедалі рідше обмежується лише вербальними засобами. У цифровому середовищі вона майже завжди поєднує мову з візуальними, аудіальними та іншими семіотичними ресурсами. У такому контексті традиційні лінгвістичні методи не здатні охопити всю складність смислів, що виникають у процесі соціальної взаємодії. Саме тому у фокусі гуманітарних досліджень з'явився мультимодальний дискурс-аналіз (ММДА), заснований на ідеї, що мова є лише одним із багатьох засобів репрезентації значення [3]. Мультимодальний дискурс-аналіз виростає з ширшого дискурсивного підходу, який розглядає тексти та семіотичні практики як форми соціальної дії. Як зазначає Lemke [4], дискурс – це набір практик, репрезентацій і символічних ресурсів, за допомогою яких учасники встановлюють та підтримують соціальні відносини, ідентичності й системи цінностей. Звідси випливає, що смисл розподілений між різними модальностями, а не зводиться лише до мовної структури. Kress [3] наголошує, що головним завданням ММДА є дослідження взаємодії різних модальностей – мови, образу, кольору, просторової організації – у створенні єдиного комунікативного ефекту. Кожна модальність має власні можливості: слова структурують абстрактні поняття, візуальні образи апелюють до чуттєвого сприйняття, колір формує емоційне тло, а композиція визначає ієрархію значень. У поєднанні вони продукують нові сенси, що не можуть бути відтворені жодною з модальностей окремо. Особливо плідним ММДА виявляється у вивченні українського неінституційного військового дискурсу. Цей тип комунікації є гібридним і поліформатним: він поєднує усні та письмові елементи, меми, емодзі, інтертекстуальні посилання.

У таких умовах сарказм – одна з найвиразніших практик – реалізується як у текстових, так і у візуальних формах [1]. Часто його ефект ґрунтується саме на контрасті між вербальним і візуальним кодом: наприклад, текстове твердження супроводжується зображенням, яке демонструє протилежний зміст. ММДА дозволяє дослідникові реконструювати повний комунікативний акт (Kress, 2010), а не лише його мовний компонент. Це особливо важливо для аналізу сарказму, адже він часто існує саме на перетині модальностей. Таким чином виявляються не тільки явні жарти чи іронічні висловлювання, а й приховані критичні смисли, спрямовані на бюрократичні та ієрархічні практики. Однією з ключових переваг мультимодального підходу є здатність ідентифікувати приховані ідеологічні та психологічні рівні значення. Як стверджує Lemke [4], тексти функціонують не лише як канали інформації, а й як відображення владних ідентифікаційних відносин у межах певної спільноти. Це особливо помітно у військовому саркастичному дискурсі: на поверхні ми бачимо гумор, проте на глибинному рівні він сигналізує про внутрішній спротив, фрустрацію та емоційну напругу [2]. Іронічні меми, гротескні образи чи алегоричні «військові казки» функціонують як символічна критика офіційних наративів. Вони формують іронічну дистанцію до «високого стилю» офіційної мови, протиставляючи йому щоденний досвід і відчуття військових. Важливою характеристикою мультимодального дискурсу є його інтерактивність. Онлайн-пости та коментарі не існують у статичній формі; вони формують динамічні ланцюги відповідей, реміксів і взаємних відсилань. Як зазначає Kress [3], кожен елемент у такій комунікації є «слідом взаємодії», а отже, його значення формується лише в контексті колективного полілогу. У цьому сенсі саркастичний дискурс не зводиться до окремих повідомлень. Він існує як процес, у якому учасники спільно творять, підтримують і трансформують іронічні висловлювання. Візуальні пости задають емоційний тон, алегоричні тексти розгортають критику у художній формі, а коментарі виконують функцію емоційної обробки та зниження напруги.

Таким чином, мультимодальний дискурс-аналіз утвердився як один із найефективніших інструментів дослідження сучасної комунікації. Його цінність полягає у здатності: враховувати полікомпонентний характер дискурсу; реконструювати комунікативний акт у його повноті, а не лише мовній складовій; розкривати приховані ідеологічні та психологічні смисли; аналізувати динаміку взаємодії в цифрових спільнотах. Дослідження українського військового онлайн-дискурсу показало, що саркастичні практики є не периферійним явищем, а центральним ресурсом культурної адаптації. Мемотворчість, алегоричні оповіді та коментарі формують багаторівневу систему, яка забезпечує емоційну стабільність і колективну ідентичність у стресових умовах [2]. У цьому контексті мультимодальний аналіз відкриває шлях до глибшого розуміння того, як спільноти не лише жартують чи висміюють, а й віднаходять способи психологічної підтримки, критики та виживання. Він показує, що сарказм у цифровому військовому середовищі – це не маргінальна форма гумору, а ключовий механізм збереження когнітивної цілісності та соціальної згуртованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Khraban T. A Discursive Approach to Modern Ukrainian Non-institutional Military Discourse. *Social Communications: Theory and Practice*. 2021. No. 13. Iss. 2. P.158–169. <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2021-13-2-3>
2. Khraban T., Khraban I. A Psychosemantic Study of Compensation Psychological Defense Mechanism in the Novice Military Leaders. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020. No. 7. Iss. 2. P. 97–106. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.khr>
3. Kress G. *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London & New York: Routledge, 2010. 213 p.
4. Lemke J. 2013. Multimedia and discourse analysis. In J. P. Gee & M. Handford (Eds.), *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* (pp. 79–89). London: Routledge. 709 p.